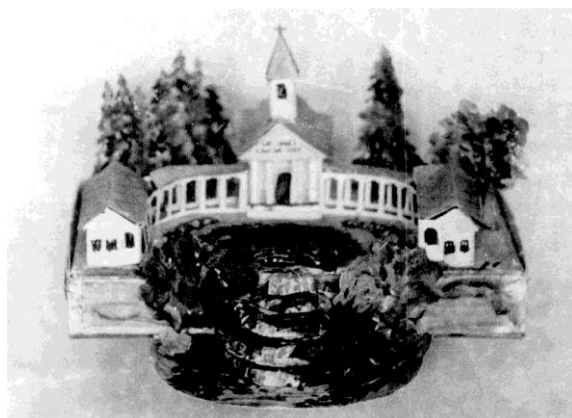

Király Lajos ÉLMÉNYEINK

Harmadik rész

Küzdelmes évek

1944 - 1959

Tartalom

Előszó	1
Isten oltalma alatt.....	2
Az új élet első jelei	7
"Ha valaki szeretett volna valaha minket"	13
Első miskolci utam	16
"A legnagyobb a Szeretet"	19
Nemzeti Bizottság.....	21
Gyűlés a "Hangyá"-ban	23
Kéthetes titkos vizsgálat	24
Különös tolmácsolás	28
Szocializmus és önzés	30
Ifjúsággal a jövőért	31
Fokozódó nehézségek.....	33
A nagybirtokok államosítása	34
A Bükk feltárása	37
Vád alatt	39
Aktagyártás.....	45
Bárisnyák a bunkerben	45
Neményiék sötét üzelmei.....	47
Vizsgák akadályokkal.....	50
Rágalmak, fenyegetések	51
Arikáék esküvője	53
Erdészeti problémák	56
A házunk kijavítása	58
Központi felügyelő lettem	61
Lelki üdülő	63
Konferenciák	68
A Magyar Állami Erdőgazdaságok átszervezése	71
Miskolcra költözésünk.....	73
Termelési küzdelmek és szakmai továbbképzés	74
Nyári termelés - fegyelmi ügyünk	75
Felmentésünk.....	79
Tervelőadó lettem.....	79
Építési osztály átvétele	80
Új vállalat alakulunk.....	83
Tokaj - Hegyalja rekonstrukciója.....	83
Mindenütt felhők	84
Gyermekeink miskolci élete	88
Egy kis politika.....	90
Nyugdíjaztatásom.....	91
Országfásítás, parktervezés.....	94
Új szellem, új élet.....	95
Ismét otthon, Selmec - Tátra.....	100
Kicsiny hazánk - a világ közepe	106
Mi van Tukival?	109
Általános sztrájk mindenütt	111
Társadalmi munkáim 1957-ben	112
A népek barátságának kertje.....	114
Péter érettségije, szilvásvárad kirándulás	115
A nagy felelősség; béke levelek.....	116
Vádlottak padján.....	120
Nagy tervek, kicsiny eredmények.....	121
Megoldás ez?	123
Küzdelem - jutalom	124
Különös fordulat.....	125
Samu-túrák a Sátorhegyekben	126
Egy nehéz bükki út	130
Selmeci öregdiákok	131
Erdészeti feladatok	136
Familienfest a Zugligetben	137
Quo vadis?	140
Utószó.....	141
Jegyzetek	142

Előszó

Az Élmények harmadik, utolsó kötete 1944 december 17-én, a román csapatok Szalajka-völgybe érkezésével kezdődik, és az 1959 őszén a Zugligetben rendezett családi ünnepséggel (Familienfest) zárul. Nagy teret kap e kötet elején a front áthaladásának három napja, valamint az azt követő több hónapos zűrzavaros időszak, melynek során Király Lajos egymással ellentétes parancsok és elvárások között lavírozva szervezi újjá a szilvásváradai erdőgazdaságot, és jelentős mértékben a falu életét is. Ezután egyre kilátástalanabb küzdelmet folytat mind helyi, mind regionális és országos szinten a különböző szakmai, társadalmi és politikai irányító szervekkel az ésszerű kibontakozás érdekében. A család Miskolcra költözése után egyre nagyobb ellenszélben irányítja az ottani erdőigazgatóság különböző részlegeit, majd korán nyugállományba kényszerül. Az ezután végzett nagy fontosságú megbízások és társadalmi munkái, melyeknek eredményeit gyakran mások aratták le, szintén nagy szerepet kapnak e kötetben. Az egyre bővülő család és baráti közösség, valamint az országos politika történései inkább csak háttérrel szolgálnak e küzdelmek leírásához.

Az Élmények harmadik kötetét is lapalji és végjegyzetekkel láttuk el, valamint kisebb helyesírási és stilisztikai változtatásokat végeztünk. A szöveget a második kötethez hasonlóan tartalom szerinti kategóriákba próbáltuk sorolni, amelyeknek a Word 97-ben különböző stílusbesorolást adtunk. Az alapvető kategóriák továbbra is a családi (cs), közösségi (ko) és szakmai (sz) tárgyú részeket különítik el, míg ezek kombinációi a több kategóriába is beleillő részeket jellemzik. A kategóriákba való besorolást azonban itt kevésbé egyértelműnek találtuk, mint a második kötetnél, különösen a közösségi és szakmai kategóriák tekintetében. A családi kategóriát is kiegészítettük a család életére közvetlenül kiható történéseket leíró részekkel, s ezeket nagyobb normál betűtípussal szedtük, míg a szakmai (főleg erdészeti, vízügyi, természetvédelmi) részek kisebb normál, a főként közösségi (így szociális, politikai, vallási) részek kisebb dőlt betűvel jelennek meg. A tisztán szöveges változatban a betűtípusok könnyen átdefiniálhatók. Azok, akiket csak bizonyos kategóriákba tartozó szövegrészek érdekelnek, a többi kategóriákra "rejtett" karaktereket vezethetnek be, s így azokat az olvasásnál vagy nyomtatásnál láthatatlanná tehetik. Az illusztrált változatában viszont a képek elhelyezése miatt a stílusok megváltoztatása nehéz, s az ezzel való kísérletezést nem ajánljuk.

Király Péter és Évi, 2003.

Vezérlő Ige: "Akik az Istent szeretik, azoknak minden a javokra van."
Róma 8:28

Isten oltalma alatt

1944 december 17-én vasárnap volt. A rádióból meghatva hallgattuk Ravasz László¹ csodálatos igehirdetését.

Áhítatos reggel - mintha minden a békét hirdette volna.

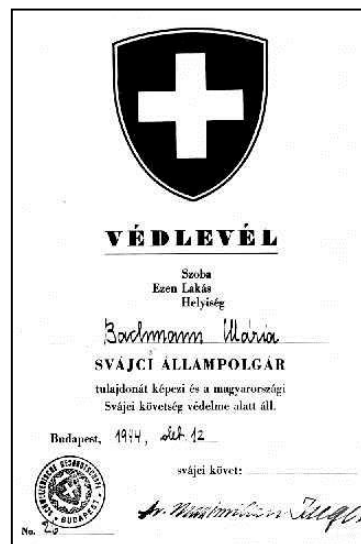
Azt már tudtuk, hogy Bartuc Sándoréknál tegnap délután jelentkezett az első román katona, mert éppen amikor befejeztük a bunker csigalépcsőjének elhelyezését^a, és így már a virágos kertből is le tudtunk menni a 6 méter mélyen levő bunkerbe, akkor érkezett meg egy küldönc azzal a hírrel, hogy Sanyi siessen haza, mert ott már román katona van.

Az istentisztelet éppen befejeződött, amikor három német katona engedélyt kért, hogy a padlásunkról tüzelhessenek a kiszáradt tóban fekvő román katonákra. Kérésüket nem teljesíthettem, de elláttam őket szalonnával és kenyérrel, mert már egy napja semmit sem ettek, és arra kértem őket, hogy ha az a parancsuk, hogy tartóztassák fel a vasutunknál az oroszokat, úgy lejjebb, a vasút melletti farakásoknál foglaljanak állást. Onnan azután leadtak még pár sorozat lövést, majd minden elcsendesedett.

Anyósom, aki svájci állampolgárnő volt, kapott a követségüktől igazolványt, és az ablakba kithető svájci felségjelvényt is, remélve, hogy vele majd emiatt szépen fognak bánni. Ide helyeztük el az idegen, reánk bízott rádiót is.

Az ablakból láttuk, hogy a románok támadásra készülnek. Egyszerre azután három oldalról rohamra indultak a csapatok. Én kihajoltam az egyik ablakból, és lekiáltottam a katonáknak, hogy jöhetnek bátran, mert nálunk nincsenek németek. Erre azok betódultak a házunkba, majd végignézték a szobáinkat, megnézték nemcsak a szekrényeinket, hanem még az éjjeliszekrényeinket is, hogy nem találnak-e ottan elbújt németeket. Lassan azonban kiderült, hogy e katonákat legjobban az órák, a szekrényekben talált férfiruhák, vadászharisnyák és egyéb ilyen kedvenc gyűjteménytárgyak érdekelték. Amint ezt az egyáltalán nem a felszabadításunkat célzó eljárást észrevettem, a katonák nyomába szegődtem, és sok esetben meg tudtam akadályozni azt, hogy kifosszanak a ruháimból. Azt már a legelső találkozásunk alkalmával észrevettem, hogy a katonák nagyon respektálnak engem. Sajnos a nagy lakásban mindig volt olyan szoba, ahol tiszta volt számukra a levegő, és ott azután meg is szedték magukat.

Nemsokára megjelentek a román tiszték is. A házunk forgalma egyszerre igen erősen megnőtt. Mindezt azonban észrevették a németek is, és elkezdtek löni a házunkat. Amint a kertben vagy az udvaron feltűnt egy román katona, egy sorozat akna vagy gránát máris ott zúgott és robbant a ház körül. Egymás után törtek be az ablakaink, és láttuk, hogy ha nem segítünk a bajon, akkor a leghidegebb téli napokat hideg szobákban tölthetjük.

^a A "befejezés" csak azt jelentette, hogy egy létrán már le lehetett menni a csigalépcső tetejére.

Az ablakok csaknem kivétel nélkül nyitva voltak, és ezért azt reméltük, hogy a csaknem percenként megismétlődő robbanások nem tesznek kárt az üvegekben; de sajnos nem így történt, mert az akna és gránát repeszdarabok bizony sok ablakot betörték, és ezért elhatároztuk, hogy minden ablakot leszedünk, és védett helyre teszünk. Így is csináltuk. Amikor egy sorozat - rendszerint öt robbanás - lement, az ablak alatti rejtekünkéből felemelkedtünk, és gyorsan levettük az ablakszárnyakat. Így azután az üvegeknek legalább a felét meg tudtuk menteni.

A család nagy része az irodába ment, amelynek bolthajtásos mennyezete ígérte a legnagyobb védelmet, ha egy nagyobb gránát magát a házat érné.

Ahogy özönlöttek a románok mihozzánk, úgy lett mind erősebbé a németek tüzelése is. Az irodában most már nemcsak a mieink kerestek menedéket, hanem odajöttek a szomszédok is. Máté bácsi különösen félt a tűzérési tűztől. Nem is lehet ezen csodálkozni, hiszen az első világháborúban ő súlyosan megsérült, és felső testében még mindig volt vagy 17 darab srappell vagy szilánk, amelyet nem tudtak kioperálni. Ő aztán az asztal alatt húzódott meg, és odavette maga mellé Pétert és a Bonzó kutyánkat^a is, mint akiket a szinte szakadatlan robbanások a leginkább megviseltek.

A legnagyobb védelmet azonban mégsem a boltozat szilárdsága nyújtotta.

Egy gránát az irodaablak előtt robbant fel, és ez beszórta repeszdarabokkal az iroda falának és mennyezetének egy részét is. Kocsisunk felesége, Piroska éppen az előző pillanatban tolta el gyermekkocsiban a fiacskáját az ablak elöl, és így mindketten megmenekültek. Laci az ajtó mellett állt, pontosan a szilánkok szóródásának irányvonalában. Hála Istennek ő is sértetlen maradt, holott a rengeteg szilánk a melle és feje magasságában a falat alaposan leverte. Csodálatos volt, hogy amikor eljött veszélyes helyéről, akkor a falon pontosan ki volt formálva a melle és a fejének a helye, míg ő maga még csak egy karcot sem kapott. Mindez a véletlen műve lenne? Ehhez bizony nagyobb hit kellene, mint elhinni azt, hogy van, Aki gondunkat viseli, és oltalmaz minket a veszély idején.

A románok már az első belövéseknél bemenekültek a bunkerbe, és ott tartózkodtak mindaddig, amíg csak be nem sötétedett, és meg nem szűnt a házunk tűzérési lövetése. Mikor a mieink látták, hogy az irodában sincsenek biztonságban, és mivel Pétert igen megrémítette a sok borzalmas robbanás, akkor a csigalépcsőn levitték a bunkerbe. Persze lement Máté bácsi is, aki mindenkinél jobban félt. Ő és a Bonzó kutyánk voltak a legjobban megijedve. Bonzó csaknem állandóan nyüszített, és amíg a házunk tűz alatt volt, semmit sem akart enni.

Általában senkinek sem volt valami nagy étvágya, viszont nem tudhattuk, hogy milyen erőfeszítéseket fog még a jövő tőlünk megkívánni, és ezért én ragaszkodtam ahhoz, hogy mindenki rendszeren egyék.

Igen, de ennyi embernek ebéd is kellett!

Lily hőiesen végezte a főzést. Rajta kívül senki sem mert a konyhában maradni, melynek két ablaka lévén, két oldalról is veszélyeztetve volt. Az ágyútűz idején rendszeren a leányszobában tartózkodott, de amint megszűntek a robbanások, azonnal visszasietett a konyhába, hogy utánanézzon a tűznek, és megkeverje az ételeket. Amikor pedig egy akna légnyomása kitörte a konyhaablakot, és annak üvegszilánkjai mind a levesbe hullottak, akkor szépen átszűrte a levest, és úgy főzte tovább az ebédet. Milyen jó is az, ha valaki az Úr kezében tudja az életét! A teljes szeretet kiűzi a félelmet - mondja az Írás. Hányszor megtapasztaltuk ezt azokban a nehéz napokban!

^a Bonzó az Élmények második kötetének címlapján Péter mellett látható.

Amíg a villany nem volt bevezetve a bunkerbe, ottan bizony nagyon barátságtalan volt a helyzet. Azonban ezen is hamar segítettünk, és ezután a társaság kissé megvigasztalódott. A levitt matracokon Pétert is lefektethettük, de alvásról bizony a nagy lövöldözésben nem nagyon lehetett szó.

Eddig oroszokat még nem is láttunk, de délután már két összekötő orosz tiszt is jelentkezett. Ezeknek azután az első dolga az volt, hogy a nagymama szobájában megkeressék a legjobb rádiót, azt levigyék magukhoz, és folyton azt hallgassák. Én persze hiába hivatkoztam Svájc semlegességére, azt sem az oroszok, sem a románok nem értették. Végre amikor Svájc helyzetét egy hirtelenül felvázolt térképen megmutattam, akkor jöttek rá, hogy Helvéciáról van szó. Ez azonban akkor sem hátráltatta őket abban, hogy oda bemenjenek, és mindent átkutassanak.

Egyébként a románok rettenetesen éhesek voltak. Hiszen már a harmadik napja nem tudta őket a konyhájuk utolérni. Ezen azonban nem is lehetett csodálkozni, mert hiszen e csapatok a Mészkölpán^a jöttek le lovastól, szekerstől, ami valóban rendkívüli teljesítmény volt. Az, hogy egy csomó lovuk ott pusztult a kövek között, mind a háborúhoz tartozott. Mi lett volna, ha valóban az istállóskői barlangban rejtettük volna el a mi lányainkat és a falusi nőket?

Iréne és Böske egyik kenyeret sütötték a másik után, hogy ezt az éhes társaságot valamelyest is ki tudjuk elégíteni ennivalóval. Nekem ekkor volt vagy 300 kg szalonnám, amit a saját pénzemen vásároltam a munkásaimnak. Úgy éreztem, hogy ebből adnom kell az éhes katonáknak is. A szalonna kiosztása azonban nem ment minden vitatkozás nélkül. Én ragaszkodtam ahhoz, hogy minden ember legfeljebb 20 dekát kaphat, míg a katonák iparkodtak mennél többet a maguk részére biztosítani. Voltak olyanok, akik azt mondták, hogy 10 ember részére kérnek szalonna adagot, és én ki is adtam nekik. A többiek aztán felvilágosítottak, hogy ezek becsaptak engem. Erre becsuktam a kamrát, magamhoz vettem annak kulcsát, és a csalók után siettem. Utolérve őket visszaadattam az őket meg nem illető szalonnamennyiséget, majd visszatérve tovább folytattam a kimérést. A tisztek nem győztek eleget csodálkozni azon, hogy hogyan tudtam az ő embereiket - akikkel ők maguk sem bírtak - ilyen rendre szoktatni.

A tisztek a könyveimet nézegették, és találtak ott egy német bibliát is. Elkezdtünk egymással beszélgetni az Igéről és a hitről. Ők igen rossz véleményekkel voltak az oroszok felől, és azt mondták, hogy akiknek nincsen hitük, azok nem nagyon különböznek az állatoktól. Azután sok mindenféle beszéltek a muszkákról, amivel cseppet sem növelték a mi biztonságérzetünket. A tiszteket rendkívül meglepte az a nyugalom, ahogyan mi ebben a helyzetben viselkedtünk. Meg is állapították, hogy ez csakis annak tulajdonítható, hogy mi szüntelenül az Isten oltalma alatt érezzük magunkat.

A beszélgetések legtöbbször magyarul folytak, mert a tisztek között több erdélyi magyar is volt. Akadtak olyanok is, akik németül is beszéltek, sőt egy tiszt tudott egy kissé oroszul is. Voltak, akik a francia nyelvet törték, és így amikor vacsorájukat készítettük a konyhában, hát bizony mindenféle nyelven folyt a legtöbbnyire igen emelkedett eszmecsere. Volt azonban olyan román tiszt is, aki csak románul tudott. Ennek aztán állandóan mindent tolmácsolni kellett.

Egy Szabó nevű magát románnak valló ezredesük megállapította, hogy a családjunk, házunk valóban Isten oltalma alatt áll, mert két napi erős német akna- és gránátüzlet alatt egyetlen lövedék sem találta el a házunkat, míg ugyanakkor a ház környéke valósággal perforálva volt a számtalan belövés sok apró kráterétől. Amikor pedig megmutattuk Laci csodálatos

^a Mészkölpán: az istállóskői barlanghoz közeli sziklás, szűk, meredek, legfeljebb turisták által járt vízfolyás nélküli völgyecske.

megmenekülésének a nyomát az iroda falán, akkor valósággal megszentelt hangulat uralkodott közöttünk.

A jószágaink nem voltak ilyen szerencsések. Két csaknem teljesen vágásra érett hízónk aknatalálattól súlyosan megsérült. Ezeket sürgősen le kellett vágni. Az ágyú- és aknatűz pedig egyre tartott. A súlyosabban sérült hízót a virágoskertbe vittük, és ott végeztük el az ölést és

pörkölést, mert ez a rész a németek kalapati megfigyelőjének helyéről nem volt látható^a. Amikor pedig jött egy újabb sorozat lövés, akkor beszaladtunk a folyosóra, hogy aztán újra folytassuk munkánkat. Jellemző volt, hogy a román tisztek nem fogadtak el a sertésölésből semmi mást, mint egy kis disznótoros vacsorát, és még azt sem akarták megengedni, hogy a katonaságot hússal lássuk el, hanem mindent nekünk akartak meghagyni.

A Kalapaton vagy a Pirítóbükkön levő megfigyelőhelyről körülbelül így lehetett rálátni emeletes házunkra és az előtte levő földszintes épületre.

Mi azonban azért is igen hálásak voltunk az Úrnak, hogy a hízók minden szalonnája és zsírja a mi következő évi zsírszükségletünket biztosíthatták.

Az orosz tisztek a földszinti sarokszobában voltak, amelyet ekkor irodaként használtam. Egyszer aztán behívtak a szobába, kihúzták az íróasztalom fiókját, és kivettek belőle pár töltényt. Azt kérdezik, hogy kiéi ezek a töltények. Én természetesen megmondtam, hogy ezek az én leadott fegyvereimbe valók. Hol vannak most ezek a fegyvereim? Ezeket a nemzetőröknek kellett leadni. Erre nekem támadnak, hogy itt kell még fegyveremnek lenni, és adjam le azokat azonnal, ha nem akarok póruul járni. Mit tegyek? A télikabátom zsebében ott volt az én hivatali Frommer pisztolyom csőre töltve. Ha megmutatom nekik, akkor veszve vagyok, mert mivel indokolhatom azt, hogy nem adtam le, sőt mindenre elkészülve ilyen állapotban tartom magamnál. Azt nem árulhatom el, hogy ez a fegyver azért van nálam, hogy ha bántani akarnák feleségemet vagy valamelyik leányomat, azonnal használatba veszem és így mentem őket. És mit tegyek a gazdám fegyvereivel, amelyeket el sem dugtam, hanem ott vannak az emeleten két szekrény között, jól látható helyen? Mennyi román katona nézegette azokat, és nem mondták, hogy le kell adni őket. Miért nem adtam le rögtön a bevonulásuk után? Így én csak azt mondtam, hogy nincsenek fegyvereim.

Ezzel ugyan igazat mondtam, mert hiszen azok nem voltak az enyéim, de az oroszok az ilyen kis tulajdonjogi különbséget valószínűleg nem fogják figyelembe venni és a javamra írni, hanem egyszerűen végeznek velem. Amikor tehát ismét követelték tőlem, hogy adjam elő a fegyvereimet, arra kértem őket, hogy tartsanak azonnal személyi motozást és házkutatást, nehogy a fegyvereket elrejtthessem, és bennük megmaradjon az az érzés, hogy nekem igenis vannak fegyvereim. Megnyugtattak, hogy ők gondoskodnak arról, hogy én ne rejtthessem el a fegyvereimet, amelyeket majd holnap, napfénynél fognak nálam felkutatni. El lehet képzelni, hogy hogyan éreztem magam ott a pamlagon, kettőjük között, csőre töltött revolverrel zsebemben!

^a A Rákmárához tartozó Kalapat-tetőn, ahonnan jó kilátás nyílik a Szalajka-völgyre, a millicentenárium alkalmából szép kilátót építettek.

Amikor azzal a nem éppen kecsegtető biztatással, hogy holnap házkutatást tartanak, eljöttem a két tisztől, azonnal felmentem az emeletre, és elkezdtek a fegyvereket széjjelszedni. Mindenütt román örök álltak, és így arra kevés reményem volt, hogy a lakásból a fegyvereket kivihezzem. És ekkor megint felülről jött a segítség, éppen a legjobbkor. A rendkívül sok tüzelés miatt a kémény kigyulladt, és csak úgy dőlt belőle a szikra és a tűz.^a Itt a jó alkalom, egy pillanatig sem késhetünk. A fegyveralkatrészeket alaposan bezsírozva a kabátunk alá rejtettük, felragadtunk egy-egy vödörrel, és lesiettünk a patakhoz, mintha nem is lett volna vízvezeték a házban. Az örök - látva sietségünket és a szikraesőt - nem akadályoztak meg abban, hogy a fegyvereket kivigyük. Ezeket aztán úgy elrejtettük, hogy a golyós fegyver csövét a patak zúgója alatt mi magunk sem találtuk meg többé. Ezt tehát megúsztuk.

Nagyobb baj volt azonban a leányokkal. Az egyik román tiszt akkor, amikor mi már felmentünk éjfél után az emeletre, és csak Irénke és Juliska maradt lenni, hogy eltörölgessék az edényeket és rendet teremtsenek a konyhában, azt kérte Juliskától, hogy hozza rendbe az ő ágát, mert már le szeretne feküdni. Juliska gyanútlanul ment a tisztek egyik szobájába, de ekkor a tiszt elkezdte őt csókolgatni, és egészen nyilvánvaló volt, hogy más szándéka is volt vele. Juliska kiszakította magát a tiszt karjaiból, szólt Irénkének, de őt meg vagy 25 altiszt, aki a cselédszobába volt beszállásolva, nem engedte ki a konyhából. Juliska a lépcsőkön és a folyosókon nyugvó katonák testén át szaladt fel hozzám és elpanaszolta, hogy a tisztek mit akarnak vele csinálni. Elmondta azt is, hogy Irénke is ilyen veszélyben van a konyhában.

Amint mindezt meghallottam, azonnal lesiettem a tisztekhez. A hatalomnak valami megmagyarázhatatlan érzése - sőt több - tudata volt bennem. Úgy éreztem, hogy Isten korlátlan hatalmat adott élet és halál felett, és azt hiszem, hogy ez a bizonyosság az arcomról is sugárzott, mert amikor benyitottam az alsó sarokszobába, a megvetett dívány előtt álló román tiszt az arcára szorította mindkét kezét, és lerogyott a díványra. Amikor odaléptem hozzá, feltartotta könyörgően mindkét kezét, és úgy vinnyogott, szűkölt, mint Bonzó az ágyútűzben, amikor rettegett az elpusztulástól. A tisztek mintha mind megnémultak volna, szinte dermedten álltak a szoba másik részén.

Én akkor a tiszt vállára tettem a kezemet, és igyekeztem megnyugtatni őt, hogy nem lesz semmi bántódása, de meg kell értenie azt is, hogy ebben a házban olyan dolgok nem történhetnek, mint amit ő szándékolt tenni a leánnyal. Ekkor a többi tiszt is elkezdte őt bátorítani és biztatni, hogy szedje össze magát, mert én nem akarok vele semmi rosszat sem tenni. A százados, aki csaknem az eszét veszítette a megmagyarázhatatlan félelemtől, lassan magához tért.

Én aztán elhagytam a helyiséget, és ismét csak az emberek heverő testén lépkedve bementem a konyhába. Amint a sok altiszten végignéztem, akik körülvették Irénkét, mintha mind egyszerre megdermedt volna. Egyetlen mozdulat, egy arcizomrándulás sem volt észrevehető, amikor nyugodtan odamentem Irénkéhez, megfogtam a kezét, és kivezettem őt a román altisztek gyűrűjéből. Ezután felmentünk az emeletre, a leányokat lefektettük az egyik ágyba, mi meg Lilyvel, természetesen mindketten felöltözve, az ajtóhoz közelebb eső ágyban tértünk nyugovóra.

Mi is történt itten voltaképpen? Amit tettem, semmiképpen sem lehetett volna annak tulajdonítani, mintha bennem lett volna valami személyes bátorság; éreztem, hogy nekem akkor Isten adott hatalmat, hogy a gonosznak a munkáit lerontsam. De vajon ez a tapasztalat, Isten megsegítő és megerősítő kegyelme nem kötelez-e az Ő akarata szerinti életre? Lehet-e, szabad-e továbbra is magamnak élnem, és mások bajával, nyomorúságával nem, vagy csak alig törődnöm? Nem tett-e vajon az Úr engem felelőssé Krisztus csodálatos

^a Béla úgy emlékszik, hogy a szomszéd ház kéménye gyulladt ki.

szeretetmunkájának folytatásáért? Nem akarja-e azt az Úr, hogy a magam élete, vagy családom jövője ne tudjon többé fékezni, ha az Úr az ő erejével, mindenki iránti szeretetével irányt mutat és tetterre indít? Ó, micsoda pipogya népség is vagyunk mi keresztyének akkor, ha magunkra nézünk, vagy ha csak a bennünket fenyegető veszélyt nézzük, és nem látjuk magunk előtt a tengeren járni a mi Megváltónkat, akinek adatott minden hatalom mennyen és földön. Lehet-e felelőssé tennünk bárkit is bármilyen tettért, ha mi magunk nem végezzük el a reánk bízottakat? A bűnösök között első vagyok én. A büntudat és újjászületés senkiben sem léphet közelebb hozzánk, mint saját magunkban. Éppen ezért senkit sem tekinthetünk bűnösebbnek magunknál, mivel az Úr megtapasztaltatta az Ő erejét.

A románok az éjjel is megtartották tisztjeiknek azt a parancsát, hogy az emeletre nem szabad jönniük. Másnap még az a különös dolog is megtörtént, hogy visszahozták az írógépemet, amelyet egy román katona elemelt. A kitűnő körzőkészletemnek, több órának azonban mindörökre búcsút mondhattam. Így jártam két öltönyömmel a kabátjával is, mely reám nézve szintén örökre elveszett. Az Úr azonban félelmetesen tud büntetni. Pár nap múlva Zádorék lakása fölött megtaláltak egy halálosan sebesült román katonát. A katona zubbonya alatt két civil kabátot viselt. Sajnáltam szegényt, hogy nem tudta sokáig viselni a lopott holmikat.

Harmadnapra a németek tüzelése megszűnt, és már csak a románok aknavetői működtek rendszeresen. Kedves élményem volt az is, hogy amikor megtudtam, hogy a fatelepet lövik a mi lugasunk fölött felállított aknákból, megkértem az aknászokat, akiknek a parancsnoka egy igen szimpatikus fiatal tiszt volt, hogy ne lőjék a fatelepet, ahol több sokgyermekes család lakik. A tiszt erre úgy állította az aknákat, hogy azok a villanytelep előtti erdőt lőtték ezután. Amikor azután december 19-én megindultak a román csapatok a falu felé, az aknászok parancsnoka elmondta a fatelepen, hogy én hogyan gondoskodtam öröklük, hogy bajuk ne legyen. Miért tette ezt vajon? Nekem akart ezzel szolgálatot tenni, vagy talán megindult benne a Krisztus által megindított igazi élet? Ki tudja? Én ezt is az Úr iránti legmélyebb hálával vettem tudomásul.

Az erdőben is elcsitultak a harcok. Egymásután hozták be a sebesülteket. A súlyosabban sérülteket a Bükkön át szállították hátrafelé, talán Miskolcra, míg a könnyebben sérülteket a csapatokkal vonuló egészségügyi osztag látta el elsősegéllyel. A németek ekkor már feladták a falusi állásaikat, és csak a miáltalunk épített állásokat tartották még megszállva, hogy az Ózd felé való visszavonulást fedezzék.

A három nap óta nálunk táborozó csapatok is sorban vonultak el. Először is a két orosz ment el éppen aznap reggel, amikor a házkutatást kellett volna megtartaniuk. Behoztak egy német hadifoglyot is igen legyengült állapotban. Tiroli volt a szegény ember. A románok nem tudták, hogy mit csináljanak vele. Azt mondták, hogy az oroszok nem sokat teketóriáznak a hadifoglyokkal. Elvitték őt, de hogy mi lett vele, azt bizony nem tudom.

Az új élet első jelei

1944 december 20-án reggel én is lementem a fatelepre. A román csapatok az út melletti árokban vonultak lefelé, míg én az út közepén mentem. A németek az utolsó fedezékekből még lőtték minket, és a golyók ott süvítettek mellettünk, de bennem semmi félelem nem volt, és nyugodtan mentem lefelé akkor is, amikor a román egészségügyi különítmény magyar parancsnoka is kért, hogy hozzájuk hasonlóan fedezzem magam az út árkában. Nem gondoltam magamra, csak arra, hogy mielőbb a fatelepen lehessenek. Mi lehet vajon Apróékkal és a többi fatelepi emberemmel? Aztán arra gondoltam, hogy mi lesz akkor, ha nem tudnánk a községet fával ellátni, hogyan tüzelnek fel a bútorokat és épületalkatrészeket a felszabadító csapatok?

Nekünk a fatelepen kb. 12 ezer ürméter tűzifánk volt tárolva. A németek biztosan felrobbantották a vasutakat és hidakat, és így ezt a fát egyhamar nem lehet Szilvásról elszállítani. Legalább a felszabadító hadsereg faszükségletét azonnal biztosítani kellett, mert különben igen rosszul járhat a falu lakossága. Emiatt a legsürgősebben ismét üzembe kell helyoznunk a villanytelepünket, hogy a fafűrészelés megindulhasson.

A telepre érve azonnal kerestem Apró Jóskát, de ott csak románokat találtam. Tudtam azonban, hogy ők a földbesüllyesztett bükkfagőzölőt akarják felhasználni bunkernak, és azért oda mentem. Hívásomra azután elő is jöttek mindnyájan. Nagyon-nagyon megörültünk egymásnak.

Ekkor tudtam meg, hogy engem milyen halálos veszedelem fenyegetett vasárnap délután. Az történt ugyanis akkor, hogy egy német gestapó tiszt vágta végig a falun, és többektől tudakolta, hogy engem, valamint Kozák Pistát, akivel együtt voltam Ózdon a munkások felmentése ügyében, hol találhatna meg. A német kémelhárítók Koch Lajos házában voltak elszállásolva. Ide igyekezett az említett lovas is. Ott aztán közölte a parancsnokkal, hogy a főparancsnok utasítására Kozákot és engem akár élve, akár holtan el kell fogniuk. Én akkor már veszélyen kívül voltam, viszont Kozákot Koch fiacskája útján, aki Kozák keresztfia volt, azonnal értesítette, hogy bújjon jól el, mert a németek úgy látszik nagyon zokon vették a falu férfilakosságának visszatartását.

De nem sokáig beszélgethettünk, mert bennünket várt a sürgős munka. Szerencsére a villanyteleppel nem volt semmi baj, és az üzemet egész rövid idő alatt meg lehetett indítani. Afelől is rendelkeztem, hogy a fafűrészelés azonnal induljon meg. A fát szállító kocsikról is hamarosan fogok gondoskodni. Ezzel elhagytam a fatelepet, és még mindig kézfegyvertűz alatt az iroda felé siettem.

Ottan még nagyobb örömet szereztem a megjelenéssel. Különösen megható volt az agg katolikus lelkész öröme, akit a pár órája lezajlott felszabadítás igen erősen megviselt. Mikor meglátott, felkiáltott, hogy most már semmi baj nincs, mert én itt vagyok, és minden dolgot úgy fogok intézni, hogy senkinek semmi bántódása ne essék.

Intézkednem kellett, hogy a falusi fuvarosok azonnal munkába álljanak, és megkezdjék a felfűrészelt tűzifa elszállítását mindazon helyekre, ahol román vagy orosz katonaság van beszállásolva. Az erdőhivatalba román műszaki alakulatok telepedtek be, akiknek első dolguk az volt, hogy minden iratot kiszórtak az ablakok elé. Ezeket gyorsan át kellett nézni, és ami az üzem jövője szempontjából fontos lehetett, azt meg kellett menteni. Mindenkit munkába állítottam, mert tudtam, hogy ha dolgoznak, akkor már nem is esnek kétségbe. Tudtam, hogy ha látják, hogy új életet akarunk a romokon építeni, akkor megjön a saját életkedvük is. Csak meg nem állani még pillanatokra sem!

Bründlék az utolsó pillanatban mégis úgy határoztak, hogy elmenekülnek, és ezért minden gond az én nyakamba szakadt. Bánvölgyi sem tudott magához térni a változás okozta kábulatából. Gondoskodnom kellett arról is, hogy a magtárunkra ne vessenek idő előtt szemet a románok, mert akkor mindent elhordanak, és mi nem tudjuk sem az illetményeket kiadni, sem pedig a tavaszi vetést biztosítani. Meg kell menteni a magtár készletéből annyit, amennyit csak lehet! Sietve állítottam össze egy új szakmánytáblát, amelybe bevettem mindazokat az egyéneket is, akik eddig is bármilyen címen kaptak valami ajándékot. Azokat a csendőröket, akik az internáltak megmentése érdekében segítségemre voltak, azonnal mint erdészeket tüntettem fel, és így az illetmény járandóságot sikerült lényegesen megemelnem.

Közben jelentkeztek az erdészeink is, akik eddig a Bükk különböző barlangjaiban húzódtak meg és találtak menedéket. Összehívtam az embereinket, és ismertettem velük a helyzetet. Mindenkit figyelmeztettem, hogy csakis abban az esetben számíthatunk arra, hogy nem

hurcolnak el, ha azonnal folytatjuk a munkát, és megmutatjuk, hogy mi tovább akarjuk építeni az új világot, amely mindenkinek biztonságot és kedvezőbb megélhetést nyújt.

Azt hiszem, hogy az egész világon egyedülálló volt, amit a frontidőszak alatt elértünk. December hónapban háromezer köbméter faanyagot termeltünk ki, és így az egész évi üzemtervi előírásunkhoz már csak kétezer köbméter kitermelése hiányzott. A munkásaink is ismét munkába álltak. Ekkor már felmértük azt a mérhetetlen pusztítást is, amit üzemünk a mozdonyunk, kocsiparkunk, motorunk, siklónk és drótkötélpályánk, valamint a vasutunk minden váltójának felrobbantása révén szenvedett. Mindent rendbe kell hoznunk.

És közben elérkezett karácsony napja is. Ezen a napon szerettem volna szétosztani azokat az élelmiszereket, amelyeket a kastélyból hozzánk mentettek még akkor, amikor a német főhadiszállás oda költözött. Karácsonyfáról már gondoskodtam, és akasztékot is csináltak elég bőségesen.

A kora délelőtti órákban azonban értem jött egy román műszaki ezredes, és arra kért, hogy a felrobbantott szánai hidat hozassam rendbe, mert erre a csapatoknak szüksége van. Anyagot ők már szállítottak a hídhoz és munkás is van bőven, csak irányítás kell a munka elvégzéséhez. Ez a megtiszteltetés igen kétes értékű volt, és nekem bizony a legrosszabbkor jött. Mi lesz a ma esti meglepetésekkel, ha nekem egész nap kint kell lennem?

Mennem kellett! Amint az ezredes autóján kiértünk a híd romjaihoz, láttam, hogy minden valamire való emberem ott van, és várja parancsomat. Én azonnal kiválasztottam a legjobb ácsokat, és meghagytam, hogy mit csináljanak. Egyelőre természetesen csak provizórium építéséről lehetett szó. Ekkor érkezett oda több autóval egy szovjet komisszárféle ember, aki azonnal megkérdezte az ezredest, hogy mit csinálnak itten. Az ezredes semmit sem tudott oroszul, és így én válaszoltam. Erre igen meglepődötten hagyta helyben az utasításaimat, és elrendelte, hogy az ezredes vigyen engem az autóján haza, miután ilyen jó szolgálatot tettem a hídjavítási munkának a megindításával.

Este aztán igen szép karácsonyunk volt. Venni természetesen semmit sem tudtunk, de a gyerekeket meg tudtuk ajándékozni azokkal a tárgyakkal, amelyek már eddig is nagyon tetszettek nekik, míg az uradalmi alkalmazottak között szépen elosztottuk a sok cukrot, lisztet és zsírt, amiket mint gazdánk utolsó ajándékát adtam át az arra rászorulóknak. Erre ugyan én semmiféle rendelkezést nem kaptam, de tudtam, hogy ilyen nélkül is úgy cselekszem, mintha ők maguk adták volna ki az erre vonatkozó parancsot. Mindnyájan igen nagy hálával emlékeztünk meg az ő karácsonyonként ismételtén visszatérő szeretetmunkájukra.

A gyerekek részére is sok ajándékot hoztunk össze. Ezek persze nem voltak olyan értékesek, mint az egyébként lenni szokott, de most az volt a különös örömünk az ajándékozásokkal, hogy a gyermekeink maguk iparkodtak a sok régen eldobott játékból kedves újdonságokat csinálni mások számára.

Az ünnepek követő napokat arra használtam fel, hogy a munkatársaimnak elmagyarázzam a tennivalókat, és hogy hogyan hozhatjuk a leggyorsabban rendbe a magunk üzemének hiányosságait. Közöltem, hogy a vasutunk rendbe hozását csak úgy tudjuk biztosítani, ha az ózdi vasgyár szükségleteit segítünk kielégíteni. Ott a legsürgősebb szükség szénben lesz, és ezért nekünk azonnal rá kell állni a rimai méretű bányafák termelésére, még pedig olyan helyeken, ahonnan a szállítást erdei vasutunk nélkül is biztosítani tudjuk. A királdi bánya csakhamar megkapta az első bányafa szállítmányunkat, viszont ők kikötötték az ózdi gyárnál, hogy az első munkájuk a mi mozdonyunk helyreállítása legyen.

Így indult meg az élet az egész vonalon. Ha nem látjuk ezeket az összefüggéseket, akkor bizony mindez lassabban ment volna. A munkások egy része ismerte már azokat az elgondolásaimat, amelyek Organikus Százalékos Rendszer név alatt már többször szolgáltak szociális megbeszélés tárgyaként. Mindenki sejtette azt is, hogy mint az első világháború után,

úgy most sem fog elmaradni a pénz értékének lecsökkenése, és ezért jó lesz előre olyan értékálló valutát biztosítani mindenki számára, amelynél nem lesznek majd előre nem számított kellemetlen meglepetések. Lehet-e a fánál jobb valuta egy ilyen helyzetben, mint a miénk is volt? A Százalékos Rendszer látszott az egyedül lehetséges megoldásnak, hogy a munka teljes erővel meginduljon, és minden dolgozó megkapja az őt megillető bért.

Közben egyre újabb és újabb román és orosz csapatok érkeztek Szilvásra. Jöttek azonban olyan felelőtlen szökevény katonák is, akik bármi gonoszságra készek voltak.

A villanytelepek rendszeresen működtek, a miénk is legfeljebb pár órát szünetelt, mikor egy repeszdarab elszakította az egyik fővezetékét. A hiányokat azonban hamar pótoltuk, és mivel a németek mindenütt igen sok jól burkolt vezetékot hagytak vissza az erdőn, ezek segítségével megoldottuk azt is, hogy Bartucék is kaphattak villanyvilágítást. A németek ugyan kiemelték a harasztisztító vízikereket, de mivel ekkor már a falevelek lehullottak, e nélkül is tudtuk a villanytelepünket üzemeltetni.

Pénzzel egyelőre bőven el voltunk látva, mert az uradalmi pénztárban volt csaknem 160 ezer pengőnk. Egy napon azonban Bánvölgyi felküldött hozzám egy küldöncöt, és ezzel megüzente, hogy az erdőhivatalban lévő románok megkezdték a Wertheim szekrényünket fúrni. Kért, hogy azonnal menjek le, mert különben az erdőgazdaságnak minden pénze odavész. Most valóban nem lehetett egy negyedóraig sem habozni! De mit tegyünk? Sietve szedtem össze 8-10 embert, elmagyaráztam nekik a helyzetet, majd a pénztárban lévő összeg erejéig azonnal készítettem bérkifizetési jegyzéket, és lesiettem a hivatalba.

Amikor a románok látták, hogy megérkeztem, a kassza-fúrás abbahagyta. Én azután előttük felnyitattam a pánccs szekrényt, és a Bánvölgyi ellenjegyzése mellett a hamis pénztári bizonylat alapján kifizettem az összes pénzt a munkásoknak. A románok nem szóltak egy szót sem, mert ők annak örültek, hogy én a kassza-fúrás nyomait nem vettem észre. Mindezt azonban én csak azért tettem, nehogy a románok leleplezve érezvén a tevékenységüket, a pénz megkaparintása érdekében durvább, esetleg véglegessé váló tettekre vetemedjenek.

A mi megbízható embereink azután a pénzzel bementek az esperesék lakásába, ott megvártak engem, és az összes pénzt hiánytalanul visszaadták. Természetesen mi ugyanakkor a románok szemelátára kivettük a számológépet és egyéb értékeinket is, amelyeket az emeleten ideiglenesen berendezett erdőhivatalba vittünk.

Ezután beraktam a rengeteg pénzt az aktatáskámba és a zsebeimbe, és elindultam hazafelé, hogy otthon elrejtsem azt. Az irattáskám azonban annyira ki volt tömve pénzzel, hogy az mindenkinek feltűnhetett volna, ha találkozom valakivel. Már elhagytam Zádorékat is, akik akkor a drótkerítés melletti erdészlakban laktak, amikor velem szemben öt frontkerülő orosz jött. Hogy ezek az emberek ilyenfélék voltak, azt már messziről is meg lehetett látni az öltözközükről és arról a rengeteg fegyverről, amivel tele voltak aggatva. A legkellemetlenebb az volt, hogy ugyanekkor sehol egy lelket sem találtam.

Most kellett feltalálnom magamat, ha meg akartam menteni a pénzt. Az a gondolat, hogy ha ezek most elvennék tőlem a pénzt, akkor kivel igazolhatnám azt, és ha nem tudom igazolni, akkor világeletemben magam látszanám tolvajnak - csak egy pillanatra merült fel bennem. Nehéz helyzetemben mindig egy fohászt szoktam az Úrhoz küldeni. Ez történt most is, és azonnal megjött a segítség is nemcsak a helyzet felismerésében, hanem a követendő eljárás tekintetében is.

Már messziről oroszul üdvözöltem az öt embert, és közben haladtunk egymás felé. Amint aztán észrevettem, hogy valamelyiknek megakadt a szeme a tömött aktatáskán, azonnal valami kérdést intéztem az illetőhöz, arra gondolván, hogy a gondolatébresztő látást nem engedem igazi gondolattá formálódni a kérdésemmel. Egyiktől azt kérdeztem, hogy hogyan tetszik neked Magyarország? Majd ismét egy másiktól, hogy szívesek-e az emberek

hozzátok? Majd amikor megint láttam, hogy valamelyiknek szemet szúrt a táskám, megkérdeztem, hogy Oroszországnak melyik vidékéről származik? Van-e otthon családja? Így haladtunk lassan el egymás mellett anélkül, hogy bármelyikükben is megképződhetett volna az a szándék, hogy jó lenne megnézni, hogy mit is visz ez a barátságos ember abban a duzzadt táskában. Szerencsésen elhaladtunk egymás mellett, és nem történt semmi baj.

Amikor hazaérkeztem, a pénzt a gyerekszoba cserépkályhájába rejtettem. A kályha mögé egyedül Péter fért be, és így ő dugdosta a rengeteg pénzt a kályha hátsó falán lévő nyíláson át a kályha alá. Ezután még sokszor kellett arra gondolnom, hogy mi is lett volna, ha ezek a fickók elvették volna tőlem a pénzt. Hiszen már az is elég hihetetlennek tűnt volna fel, hogy én ezen a hosszú úton, Zádoréktól a lakásunkig senkivel sem találkoztam.

De hát miért is nekem kellett mindig minden nehéz dolgot megoldanom? Valóban nem volt könnyű a helyzetem. Senki semmiért sem mert felelősséget vállalni, még ha ez olyan egyszerűnek tűnt is fel. Hát még egy ilyen nagy jelentőségű dologért, ami az egész munkásságnak többhavi bérét jelentette?

És egyik ilyen nehézség a másik után jött, és ezeket mind nekem kellett megoldanom! A románoknak a felszabadulás első napjaiban kb. 150 kg szalonnát adtam ki. Joggal lehetett azonban attól félni, hogy az én szalonnámat továbbra is közkinsnek fogják tekinteni, mert bizony még mindig előfordult, hogy egyik vagy másik román éntőlem kért ilyesmit. Én a szalonnát a munkásoknak vettem, és nem akartam azt ezeknek az embereknek elajándékozgatni, míg ugyanakkor az én embereim hoppon maradnának.

Szalonnát ekkor már sehol sem lehetett beszerezni, és ennek következtében az ára hihetetlen magasra szökött fel. Én a szalonnát 6 pengőért vettem, míg ekkor már 60 pengőt fizettek kilójáért, de úgy sem jutottak hozzá. Az erdei munkások azonban szalonna nélkül nem végezhetnék nehéz munkájukat az otthonuktól távol. Hogy a szalonnakincsemet a munkások számára megmentsem, itten is a már bevált pénzigénylési trükkhöz folyamodtam. Amikor megint jöttek románok szalonnáért, behívtam a munkásokat, és a románok jelenlétében kiosztottam az összes szalonnát. Amikor pedig azok titokban visszaadták azt, akkor különböző helyeken elrejtettem. Egyik ilyen rejtékhely a vasút alatti átereszt volt, ahol miután az áterest előtti és utáni helyet vízzel járhatatlanná tettük, nem kellett a felfedezéstől félni. Igaz, hogy ez a szalonna aztán erősen megpenészedett, de mégis csak megvolt. A munkásoknak én továbbra is 6 pengős áron adtam a szalonnát, de dolgoztak is úgy, hogy öröm volt nézni őket.

A románokkal még egyéb bajaink is voltak. Egy alkalommal Bánvölgyinél éppen a magtár kincseinek biztosításáról tárgyaltunk, mert az újonnan érkezett román zászlóalj parancsnoksága nagyobb gabonamennyiséget akart abból igénybe venni, és így már félős volt, hogy a legközelebbi illetményosztást sem tudjuk biztosítani. Ekkor egészen feldúltan megérkezett a szolgálattelvő őrnagy, és nagy hangerővel azt kérdezte, hogy ki a felelős a kastélyért. Az erdőn kívüli terület tulajdonképpen Bánvölgyre volt bízva, de amint felelősségről volt szó, akkor ő sem élő nem volt, sem holt. Így hát ezért is magamra vállaltam a felelősséget, jóllehet egyáltalán nem tudtam még, hogy voltaképpen miről is van szó.

Amikor aztán megtudtam azt, hogy ők azzal vádolnak, hogy fel akartuk robbantani a kastélyt, és így elpusztítani vagy 1200 románt, hát nem találtam a helyzetet megnyugtatónak. Tudtam, hogy mielőtt a németek eltávoztak volna, ilyesmiről is szó volt, viszont arra is emlékeztem, hogy Wöhler^a ígéretet tett arra nézve, hogy a kastélyt nem fogják felrobbantani. Ha mármost ez a vád beigazolódik, és a kastély pincéjében valóban van ekrazit, akkor igen könnyen kimondhatják a halálos ítéletet.

^a Otto Wöhler tábornokról (1894 - 1987) az Élmények második kötetében volt szó, s ott róla végjegyzet is található.

Én mégis nyugodt voltam. Elöttem állt az ige: "Nékem az élet Krisztus, és a meghalás nyereség". Kértem, hogy mutassák meg nekem azokat a jeleket, amelyekből a robbantási szándékra következtetni lehetne. Az értünk jött 8 -10 tiszttá kissé előre ment, és én magamra maradtam Filipescu őrnaggyal. Hibáztatott, hogy miért vállaltam magamra a felelősséget, mikor én a kastélytól 4 km távol nem tudhattam, hogy mit csinálnak ott a németek. Ő tudja, hogy nekem hét gyermekem van, akik még sok gondoskodást igényelnek, s ezért másokért nem szabad nekem felelősséget vállalni.

Megkérdeztem tőle, hogy ismeri-e Wöhler tábornokot. Azt felelte, hogy nagyon jól ismerte, mert mellette szolgált is, mint összekötő tisztt. El tudja-e képzelni, - volt a következő kérdésem - hogy ha Wöhler megígérte, hogy a kastélyt nem fogják a németek felrobbantani, ezen ígéretéről megfélemedezett volna? - Filipescu ezután kijelentette, hogy akkor most már ő is biztos abban, hogy valami tévedés van a dologban.

Amikor a kastélyhoz értünk, ott a délkeleti szárnynál megmutatták nekem a lelógó elszakított telefonvezetékeket és a földből kiálló drótokat. Megnyugtattam őket, hogy ezekkel robbantani nem lehet, mert ezek a főhadiszállás telefonjai voltak, amelyeknek a huzaljait egyszerűen szétvágták, de nem tartották érdemesnek, hogy azokat kiásva felszedjék és elszállítsák. Akkor elmentünk a kiskastély felé. A kastélynak ezen oldalán megmutattak két kiálló drótot, melyek a hó alá vezettek, és valóban igen gyanúsán festettek.

A szolgálattevő őrnagy azt állította, hogy egy magyar fuvaros látta azt a nagy tömegű ekrazitot, amit a pincébe vittek. Én ezt természetesen nem vontam kétségbe, mert tudtam, hogy a németeknek a rengeteg robbantáshoz valóban sok ilyen robbanóanyagra volt szükségük.

Toldi Ferenc, a kastély gondnoka éppen kapóra arra jött. Őt is megkérdeztem, hogy tud-e arról, hogy a pincébe a németek robbanóanyagot rejtettek. Toldi minderről semmit sem tudott, viszont felelősséget sem akart vállalni azért, hogy ott ilyen anyag nincsen, mert hiszen az ő távollétében is lehetett ilyesmit odaszállítani. Ekkor Fecót elküldtem, és hozzá akartam kezdeni a drótvégződés kibontásához. Kértem, hogy a katonaságot azonnal vezényeljék ki, majd amikor ez megtörtént, kértem egy gyalogos szuronyt amivel, úgy véltem, hogy a robbanó pokolgép, vagy micsoda, kibontható lesz. A katonák, tisztjeik vezetésével, jó messze távoztak a kastélytól, de Filipescu nem tárgyalt mellőlem.

Elkezdtem ásni a drótok körül a havat. Egy fiatal tisztt intett, hogy várjak. Odaszaladt hozzám, kivette a szuronyt a kezemből, és megkért, hogy mi távozzunk el, ő majd kiásssa a holmit. Mi persze mindketten mellette maradtunk. Végre egy karika drótt került elő a sáros, havas földből. Ennek a két vége állt ki a nagy összetaposott hóból. Íme tehát igazam volt, a kastély nem volt aláaknázva. A tisztek futva jöttek hozzánk. Amikor a kis vörös arcú őrnagy is odaért, Filipescu ügyesen a nyakába dobta a dróttekeresztet. "Nesze, itt az aknád!"

A megszegyenített őrnagy szinte gyilkolni tudott volna a szemivel. Láttam, hogy neki az fáj a legjobban, hogy előtte szégyenült meg. Ekkor azt mondtam, hogy "Az őrnagy úrnak igaza volt, amikor minden lehetőséggel számolt, mert a katonák biztonsága mindenek fölött való." A két őrnagy igazat adott nekem és boldogan rázták meg egymás kezét, megpecsételve teljes egyetértésüket. Ezután a vörös arcú köpcös őrnagy derűs arccal felém fordult, és arra kért, hogy mondjak valami kívánságot, mert igen szeretne nekem valami szívességet tenni. Így vált ismét valósággá életem vezérlő ígéje: "Akik az Istent szeretik, azoknak minden a javukra van."

Milyen jó volt, hogy odahaza minderről a nehézségről semmit sem tudtak! Az ő aggodalmuk biztonnal kihatott volna énreám is, és akkor talán nem is tudtam volna olyan határozott és céltudatos lenni, mint amilyenre ezekben a helyzetekben nélkülözhetetlen szükség volt.

Filipescuval igen kedves és megértő beszélgetésünk volt. Ő vasgárdista volt, és mint ilyen szélsőséges nacionalista. Ez azonban nem akadályozta meg őt abban, hogy velem szemben a legteljesebb tiszteletét és megbecsülését mutassa ki.

A kastélyi epizódnak volt azonban még egy haszna is. Ezután a románok már nem kívánták igénybe venni a mi magtárunknak a kincseit, hanem mindössze annyi takarmányt kértek, amennyivel a zászlóaljuk élelmezését a rövid fennakadás idején rendbe hozhatták. Ha közöttünk nem alakult volna így a helyzet, akkor bizony az uradalmi alkalmazottaink a legnagyobb gabonaellátási nehézségeknek lettek volna kitéve.

Ekkor már előre látható volt ugyanis, hogy a magyar népnek nem lesz elegendő élelmiszere, mert attól nemcsak a németek, hanem a felszabadító csapatok is, ahol csak lehetett, megfosztották a lakosságot. És ezen nem is lehetett csodálkozni! Háború volt, ahol a legelső érdek a hadsereg ellátása.

Megborzadtam. Hát ez a felszabadítás? Hiszen minden magyarnak le kellett adnia a fegyverét, és most, amikor nem tudja a nőinek a becsületét megvédeni, akkor ezt a felszabadítók sem hajlandók megtenni?

Felmentem a kastélyba, és a románoktól kértem segítséget. Ezt annál is inkább megtehettem, mert ők önként is felajánlották, hogy ha lesz valami kérésem, úgy szívesen állnak rendelkezésemre. Filipescu azonban kijelentette, hogy bár minden részvéte a miénk, mégsem tehet semmit sem az érdekünkben, mert nekik egyenesen meg van tiltva, hogy bármilyen orosz ellen fellépjenek, még ha azok frontkerülő gonosztevők is.

Mélyen megszégyenülten keltem magam útra, hogy hazasiessék családom védelmére. Szégyelltem, hogy emberektől vártam segítséget, holott az Úr az én erősségem, kitől féljek? És egyáltalán miért is gondolok ezekre az emberekre rosszindulattal, holott nem is ismerem az eddigi életüket, és még nem is próbálhattuk ki rajtuk a legnagyobb erőt: Isten szeretetét?

Ekkor már nem haboztam, és nyugodtan mentem hazafelé. Az oroszokat az istállónk előtt találtam. Éppen egy lovat kötöttek be az én elvitt lovaaim helyére. Hozzájuk mentem és megmondtam, hogy én vagyok a gazda, és szeretném tudni, hogy ők mi járatban vannak. "Ahhoz semmi közöd" - mondták. "Mi már találkoztunk egyszer egymással" - próbáltam barátságosabb hangot megütni. Ők azonban ezt a közeledést is elutasították, és azt mondták, hogy hordjam el magam, amíg lehet, mert ők nem szeretik, ha őket sokat kérdezzük. Én azonban nem tángítottam, mert ekkor már éreztem, hogy az Úr velem van.

"Milyen pártnak vagytok a tagjai?" - kérdeztem. "Mi kommunisták vagyunk!" - felelték büszkén. "Akkor legyetek szívesek, mutassátok meg a tagsági igazolványotokat!" - szólítottam fel őket. Ez a fellépés meglepte őket, és elkezdtek köntörfalazni, hogy hát ők tulajdonképpen csak tagjelöltek. Amikor viszont a tagjelölti igazolványukat kértem, akkor kivallották, hogy tulajdonképpen csak ketten tagjelöltek, míg a többien még csak a jövőben lesznek felvéve a tagjelöltek sorába. Amikor meggyőződtem róla, hogy ennek a két embernek valóban van igazolványa, akkor figyelmeztettem őket, hogy ha bármiféle disznóságot csinálnak, akkor 5 évig szó sem lehet arról, hogy őket felvegyék a pártba!

Ez a beszélgetés nem várt hatással volt rájuk. Egyszerre csak igen szívesek lettek, és biztosítottak engem, hogy nem lesz nekünk semmi bajunk velük, mert igaz, hogy most be vannak rúgva, és ilyenkor nehezen lehet az orosz emberrel bírni, de meg fogom látni, hogy ők milyen rendesen fognak viselkedni. Én ezeket a fiúkat is szeretni akartam, és magamban azt kérdeztem, hogy vajon ismerik-e ezek az igazi szeretetet? Bizony csupa tragikus élet festődött a szemem elé. A rablócsapat vezetője egy fiatal orosz volt, aki megszökött a szülői háztól, mert ottan soha sem tapasztalt szeretetet. 12 év óta csavargott, és mint a kiverő kutya, mindenkinek ellensége volt, és őt sem szeretete soha senki.

Megmutattam nekik a mi iskolánkat. Nálunk ugyanis 1945 január hetediké óta rendszeresen folyt a tanítás. Az óráközökben rendszeren kicsengettek és becsengettek, és úgy folyt a tanítás, mintha nem is egy világháború kellős közepén lennénk. Ekkoriban 17 fiatal nő volt nálunk, akiknek egy része éppen ezek miatt az oroszok miatt menekült hozzánk, ahol nagyobb biztonságban hitték magukat, mint a faluban. Szép ígéreteik ellenére nem tudtam teljesen bízni a mi muszkáinkban. Úgy döntöttem, hogy ezeket az embereket a cselédszobában helyezük el, ahol ebben az időben senki sem aludt, mert mindenkit az emeleten helyeztünk el. Amíg ők a mámorukat aludták a cselédszobában, mi Bartuc Sanyiékkal megbeszéltük, hogyha ezek mégis rosszat akarnának cselekedni, akkor hogyan segíthetnők meg egymást.

Először is a leányokat mind felküldjük hozzájuk éjszakára. Ha aztán azt látnánk, hogy ők is felfelé mennek, akkor a villanyt egy nagyobb terheléssel elsötétítjük, és ez esetben ők vigyék

fel a leányokat egy vadetetőbe. Ha pedig minálunk lenne valami nagyobb baj, akkor ezt is jelezni fogjuk az előre megállapított módon, és akkor ők jöjjenek a mi segítségünkre.

Négy orosz átaludta az egész éjszakát, de az ötödik nem aludt egy szemernyit sem. Neki az volt a legnagyobb gondja, hogy a kucsmájára egy kozák keresztszalagot varrjon. Valószínűleg ő őrködött a többi álma fölött, és vigyázott reánk, nehogy megtámadjuk és lefegyverezzük őket. Persze éjjel mi sem aludtunk. Korán reggel aztán láttuk, hogy az éjjel friss hó esett. Sehol semmi nyom sem volt. Ha tehát az oroszok felébrednek, meg fogják látni, hogy a leányok nyomai nem a faluból vezetnek hozzánk, hanem fentről jönnek, ahol viszont csak egyetlen ház van. Így aztán rájönnek, hogy mi éjszakára elbújtattuk a leányokat.

Hogy ezt a lelepleződést elkerüljem, Bélát gyorsan felküldtem Bartucékhoz, és vele megüzentem a leányoknak, hogy egymással szemben állva, egymás kezét fogva jöjjenek le, és menjenek lefelé még a lakásunkon is túl, hogy ne csak lefelé menő nyomok legyenek, hanem felfelé jövők is. Aztán kimentem magam is, hogy megnézzem ezt a vonulást. Nemsokára jöttek is már. Nekik is igen mulattató volt a haladásnak ez a módja, hogy míg egyik háttal haladt lefelé, addig a másik, aki fogta a kezét, így irányította az úton.

Már éppen elhaladtak a mi kapunk előtt is, amikor a hátam mögött megszólalt az én virrasztó oroszom: "Mit csinálnak a leányok?" A felelettel nem lehetett várnom, ha nem akartam veszélyeztetni az eredményt; "reggeli tornát végeznek" - feleltem. "Ó, az nagyon helyes! A fizikai kultúra nálunk is nagyon fontos dolog. Csak csinálják a lányok tovább!" No, ez a dolog is jól sikerült!

Mi a kezdeti hiábavaló próbálkozások után senkitől sem kértünk segítséget, s annál jobban meglepett bennünket, midőn beállít hat ember, fejszével és fokossal felfegyverkezve, hogy bennünket megvédjen az oroszok esetleges támadásától. Nagyon megköszöntük szíveségüket, de akkor ámultunk el a legjobban, amikor hat óránként jött az újabb váltás. És ez az őrzés ezután két hétig egyfolytában tartott minden ilyenemű igény nélkül, egyszerűen csak azért, mert a falu emberei is szerettek minket. Persze az emberek szerették volna a mi oroszainkat leszerelni, de mi nem engedtünk hozzájuk nyúlni, mert nekünk az volt a meggyőződésünk, hogy szeretettel többre megyünk, mint erőszakkal.

Az oroszok azonban egyszer mégis neszét vehették, hogy valami készül ellenük, ha nem is a mi részünkről, hanem a Vörös Hadsereg részéről, és ezért egy napon megleptek. Megígérték azonban, hogy még visszajönnek, és se a lovat, sem pedig a nyergét addig ne adjuk át senkinek, erre kértek. Az ágyaik alatt ott találtuk a szennyes ingeiket, és mi úgy éreztük, hogy mind ki kell mosni, hogy ha valóban vissza találnak jönni, akkor lássák, hogy nem haragszunk reájuk, hanem szeretettel a gondjukat viseljük.

Egy falusi ember, amint megtudta, hogy az oroszok elmentek, azonnal feljött a lováért, de mi az ígéretünkhöz híven nem engedtük azt elvinni. Eljöttek az orosz telefonisták is, hogy visszakapják a nyergüket. Szerencsére én nem tudtam, hogy az oroszok hová dugták azt, és így csak azt mondhattam nekik, hogy keressék meg a nyergüket maguk.

És egy éjjel az oroszok ismét megjöttek. Kegyetlenül éhesek voltak. Egy szarvastehenet vonszoltak maguk után, és arra kértek, hogy azt azonnal készítsük el a számukra, mert már napok óta nem ettek semmit. Nekünk azonban már nem volt sónk, és ezt megmondtuk nekik. "Majd gondoskodunk mi sóról" - mondták ők, és nevettek egyet. Mi erre figyelmeztettük őket, hogy rablott sót mi nem fogunk felhasználni. Ők azután lementek Botyeczátékhoz, és onnan hoztak egy marék sót, de azt becsületesen meg is fizették. Emlékszem, tíz pengőt fizettek érte.

Amikor azután meglátták, hogy minden ingüket kimosva és kivasalva kapták vissza, akkor azt mondták, hogy ha őket a szüleik így szerették volna, mint mi, akkor nem lettek volna csavargókká és szökevényekké.

Mikor végre elhatározták, hogy végleg eltávoznak mitőlünk, határozottan lehetett rajtuk látni a megindultságot. Igen, az istentiszteleteinken nem hiába imádkoztunk azért, hogy szeretni tudjuk az ellenségeinket is. Hiszen Krisztus öérettük is vállalta a halált, és így nekik is a Megváltójuk, ha hisznek őbenne. A szeretet ez esetben is csodákat tett, és amit sem a szovjet, sem a román fegyveres erő nem tudott elérni, azt a szeretet elvégezte, lefegyverezte a gonosz indulatokat, és megindította a fásult, megromlott szíveket. Dicsőíttessék mindezt a Szeretet Örök Fejedelme!

Első miskolci utam

Az élet közben folyt tovább. Egyik csapat ment, a másik meg jött. Minden ilyen változás újabb meglepetést hozott. Egyik pár lovamat elvitték, mert az egyik román csapatnak szüksége volt rá. A házunk bombázása alkalmával súlyosan megsérült lipicai ménemet egy román állatorvos kezelte, majd amikor ez a különítmény is tovább ment, magukkal vitték a lovakat is. Aztán ismét jött egy újabb osztag, azt meg Csernelybe kellett volna szállítani az utolsó pár lovammal. Egy emberünk sem vállalta a kocsis szerepét, mert mindenki attól tartott, hogy Csernelyből majd tovább kényszerítik nyugatra. A románok ezt az utolsó pár lovamat is elvitték.

A faluban alig volt már sertés, mert az átvonuló katonák mindent lefoglaltak a maguk ételmezésére. Ebben a tekintetben mi különösen szerencsések voltunk, mert tőlünk semmit sem vittek el. Előfordult ugyan, hogy egy-egy sertést el akartak vinni, de mindeddig ezt meg tudtam akadályozni. Jó volt, hogy az embereink azonnal jelezték, ha valami ilyen veszélyt láttak. Talán az egész országban nem maradt senkinek annyi sertése, mint nekem.

Ott segitettem azután, ahol csak tudtam. Az embereimet azzal segitettem, hogy a sertéseket szétszítottam közöttük. Az volt a megállapodásunk, hogy amikor már az éntőlem kapott sertés révén szaporítani tudják az állományukat, akkor majd egy hasonló értékű sertést visszaadnak nekem. Persze vagy tíz sertést sohasem kaptam vissza, mert, mint mondták, az vagy elpusztult, vagy elvitték, vagy pedig maguknak kellett elfogyasztaniuk, mert semmi ételmük nem volt, és így nem is tudták azt szaporítani. Senkinek semmit nem róttam fel.

Erdőgazdaságunkat már nem tudták Budapestről irányítani, teljesen magunkra maradtunk. Megkezdttük a háborús károk felszámolásának megszervezését. Mikor leszünk azonban olyan helyzetben, hogy a termelvényeinket valóban el is tudjuk szállítani? Pénzünk egyelőre nem volt, de gondoskodni kellett a meglévő fa értékesítéséről is. Pestről semmi hírünk nem volt. Közlekedésről egyelőre szó sem lehetett, mert sem Eger, sem Putnok felé nem volt használható utunk vagy vasutunk.

Legalább Miskolcra be kellene menni, hogy meglátnám az ottani helyzetet, az erdészeti tevékenységét! Mikor egyesek meghallották, hogy milyen utazási tervekkel foglalkozom, azonnal jöttek különféle megbízásokkal. Az egyik az újabb rendeletek felől kívánt tájékozódni, a másik azt szerette volna, ha a fiát meglátogatom, ismét mások a gazdasági élet megindulása felől érdeklődtek, amit Miskolcon hamarabb lehet majd észrevenni, mint a mi eldugott és akkor szinte hozzáférhetetlen kicsiny falunkban.

Felmentem a kiengesztelt őrnagyhoz, aki valahogy adósnak érezte magát velem szemben. Megemlítettem neki, hogy ha átmennek Miskolcra, akkor vigyenek át engem is. Az őrnagy biztosított, hogy ennek nem lesz semmi akadálya, mert a légi postájukért úgyis át kell

hetenként egy-kétszer menni, így kellő jogcímük van a beutazásra, de énmiattam a legjobb altisztjét, egy magyar fiút is beküld velem, hogy ne legyenek nyelvi nehézségeink se.

Utunk igen nehéz volt, mert az út teljesen el volt jegesedve, viszont a lovak nem voltak élesre vasalva. Igen sokat küszködünk, amíg felértünk a Bükkre. Ott a kép még mindig nagyon magán viselte a háború borzalmait. Elhullott lovak, kidőlt lőszeres kocsik, ágyúlővésektől megsérült fák, leszakadt telefon huzalok, piros és fekete szigetelésű tábori telefon vezetékek és szétszórt gyalogsági és tüzérségi lövedékek heverték mindenfelé. Bizony délutánra járt az idő, amikor végre Miskolcra megérkeztünk.

Először egy volt ezredest kerestem fel, aki után az édesanyja érdeklődött. Elmondta a fogságba esését, szökését, bujdosását és reménytelenségét. Tovább kellett mennem, nem várakoztathattam a katonai fogatot.

A Hunyadi utcán eszembe jutott dr. Zsedényi Bélának^a tett ígéretem, hogy a legközelebbi miskolci utamon felkeresem őt. A megadott címen próbáltam őt keresni, de a ház előtt különös egyenruhájú katonák voltak, akik magukat mokányoknak mondták. A fiúk magyarok voltak, és kérdezősködésemmre, hogy itten lakik-e a professzor úr, a kapuban álló rendőrökhöz utasítottak. Ejnye, csak nincsen itten valami baj?

Megkérdeztem a rendőröket, - lehetek vagy 8 -10-en - hogy hol találhatom Zsedényi professzor urat. A legnagyobb csodálkozásomra azt felelték, hogy az államelnök úr nem fogad, mert csak tegnap délután érkezett haza Debrecenből, ahol őt választották meg államelnöknek. No, én is jó helyre csöppentem ide - gondoltam magamban. Így hát itt nekem nem sok keresnivalóm lehet. Az ígéretem viszont kötelezett, és ezért elmondtam a rendőröknek, hogy én nem az államelnököt, hanem a barátomat keresem, akinek megígértem, hogy meglátogatom, most tehát ők mondják meg, hogy lehet-e szó ilyen látogatásról, vagy sem.

Beküldtek az előszobába, ahol oroszok voltak, hogy beszéljek velük, ők majd megmondják, hogy beszélhetek-e Zsedényivel, vagy sem. Az előszobában két orosz katona volt. Megkérdezték, hogy kit keresek és mit akarok. Én azután oroszul elmondtam mindazt, amit már a rendőrökkel is közöltem. Az egyik azután bement a belső szobába jelenteni az én megérkezésem, míg a másikkal barátságosan tovább beszélgettünk. Nem telt el azonban egy fél perc sem, amikor kijött hozzám a professzor. Megöleltük, megcsókoltuk egymást, és bevezetett a szobájába. Ott ismerkedtem meg a feleségével és a leányával. Feltűnő volt a nagy leány rendkívüli sápadtsága. Midőn megkérdeztem, hogy vajon nincsen-e valami baja, akkor titoktartás mellett elárulták, hogy a leány be volt falazva heteken át, hogy bántódása ne essék, és csak nemrégiben bontották őt ki zárkájából, ahol még az etetést is csak egy kis résen keresztül tudták lebonyolítani.

Zsedényi elmondta azután a megválasztásának a részleteit. Először egy Kun Béla nevű tanárt vagy lelkészt kívántak volna megválasztani, de a neve miatt a nép nem fogadta el a jelölését. Zsedényi ismert liberális politikus volt, és azután az ő neve került előtérbe. December 22-én valóban meg is választották.

A helyzete egyáltalán nem volt könnyű. Sok olyan feladatot kapott, amit sürgősen meg kellett oldania. Nehéz volt megalakítania a minisztériumokat is, mert a pártok erősen szemben álltak egymással. A legnagyobb baj azonban ott volt, hogy minden miniszteri tárca betöltésénél az oroszok szava volt a döntő. Jelenleg egyik legnehezebb feladata az volt, hogy fel kell állítania nyolc magyar hadosztályt, melyekkel támogatnunk kell a Vörös Hadsereg előnyomulását. Sajnos nincsenek kiképzett tisztjeik, és így e feladatot aligha tudják majd megoldani a megadott határidőre. Ekkor eszembe jutott az ezredes ismerősöm, aki éppen Miskolcon bujkált. Zsedényinek szóltam felőle, és ígéretet kaptam, hogy amennyiben hamarosan

^a Zsedényi Béláról (1894 - 1955) az Élmények második kötetében található részletes végjegyzet.

jelentkezik, úgy hadosztályparancsnoki megbízást kaphat. Megígértem, hogy másnap - amennyiben erre sikerül az ezredet rábeszélni - együtt elmegyünk őhöz.

Aztán megkerestem az erdészeket. A deáktéri igazgatósági épületben sebesült szovjet katonák voltak. Furcsa volt látni ezeket az embereket az utcán járkálni fehér ingben és gatyában. Akkor pedig jó hideg volt, de hát úgy látszik, hogy ezek az emberek még nagyobb hidegekhez voltak szokva. Járás-kelés közben végre egy kollégával találkoztam, azonban ő sem tudott semmiféle erdészeti munkáról, vagy a munka újjászervezéséről. Azt mondta, hogy akinek fára van szüksége, az kimegy az erdőre, és vág magának. Miskolcon az erdészet vonalán minden a legnagyobb káosz állapotában volt.

Akkor láttam először, hogy milyen nagy különbség van a kincstár és a mi gazdálkodásunk között. Most tudtam csak felmérni, hogy mennyit ér a minálunk meghonosított okos önállóság. Amint magamban párhuzamot vontam a kétféle gazdálkodás között, lehetetlen volt meg nem látni a mi gazdálkodásunk roppant előnyeit. Nálunk már minden munka rendesen ment, míg az erdőkincstárnál - holott ők jóval hamarabb szabadultak fel - minden pangott. Mi már tárgyalásban voltunk a királdi bányával, hogy termeljék a szenet Ózd részére, és ott kössék ki, hogy az első munkájuk a mi mozdonyunk megjavítása legyen. A Bükk keleti részén senki sem gondolt még a vasút helyreállítására, jóllehet itt sokkal kisebbek voltak a hibák, mint minálunk.

A mi embereink már az ózdi út hídjain dolgoznak, hogy lánctalpas traktorunkkal mielőbb átszállíthassuk a szétrobbantott mozdonyunkat. Minálunk mindenütt csupa mozgás, élet. Itt Miskolcon pedig minden erdészeti munka áll, és szabadon folyik a garázdálkodás az állam vagyonával, az erdővel.

Másnap ismét elmentem Zsedényihez. Az ezredes először nem akart jönni, de amikor elmondtam neki, hogy most kell felépíteni a jövő Magyarországot, akkor végre rászánta magát. Kikötötte azonban, hogy semmi ígéretet nem tesz, és teljesen az ő szabad akarata szerint cselekedhet. Zsedényi nagyon megörült az ezredesnek. A nevét még mindig titokban akarta tartani. Amikor Zsedényi előadta a kedvező feltételeket, még mindig nem akart határozni, hanem gondolkodási időt kért.

Akkoriban az ember valahogy különösen érezte magát. Tudom, hogy ha én Zsedényinek felajánlottam volna szolgálataimat, azonnal kapva kapott volna rajta; viszont én úgy éreztem, hogy nekem először be kell fejeznem az új üzemszervezést, az Organikus Százalékos Rendszer alapján végzett munkáltatás helyességének igazolását, és be kell bizonyítanom azt, hogy e rendszerrel szinte korlátlan fejlődést lehet elérni a mi üzemeinknél.

Szilvásváradon ekkor született meg az a csoda, amely az egész világon egyedülálló, hogy a legnagyobb esettségéből pár hónap alatt nemcsak egy üzemet hoztunk rendbe, hanem az egész községnek a jövőjét megalapoztuk, és irányt mutattunk egész népünknek is. A népünkért való önzetlen gondoskodásunk idején hogy gondolhattam volna arra, hogy éppen a népuralom idején ne az eredményeket és a megfeszített munkát nézzék, hanem a gyűlölet és részérdekek irányítsák az egész életet.

Az ezredes megkért, hogy vigyem őt el Szilvásra az édesanyjához. Ennek semmi akadálya sem volt, hiszen a román fogat teljesen az én rendelkezésemre állt. Mikor a Sajó- és Bánvölgyön hazafelé jöttünk, akkor láttuk csak azt a mérhetetlen pusztítást, amit a háború okozott. A villanyoszlopok a földön heverték, a vasút több helyen felrobbantva használhatatlanná vált, mozdonyok nem voltak, vagy azok is el voltak pusztulva, a házak a legtöbb helyen megrongálva, kerítések nélkül szabad prédául szolgáltak a kedvtelésüket űző idegen katonáknak. A közúti hidak felrobbantva, míg helyettük provizóriumok szolgálták a Vörös Hadsereg előrenyomulását. Minden-minden a reménytelen pusztulást mutatta.

Mikor lesz itt új élet, fejlődés, béke? Úgy szerettem volna belekiáltani ebbe a nagy magyar pusztaságba, hogy ne csüggedjen, rendezze újjá az életet Istennek örök törvényei alapján, és sohase feledkezzék meg a legnagyobb törvényről, a Szeretetről. Ha ez a Szeretet fogja irányítani az életünket, akkor igenis lesz új élet, lesz szebb élet, igazibb élet!

"A legnagyobb a Szeretet"

Hazaérkezve megállapítottuk, hogy a német hadsereg már végképpen meg van semmisítve, és hiába reménykedik bárki is, hogy még fel fog támadni. A mi feladatunk az újjáépítés; nekünk nem lehet egy percre sem megtorpannunk, bármilyen nagyoknak látszanak is az akadályok, amelyeket le kell küzdenünk. A mindenki irányában megnyilatkozó szeretet az, amely egyedül jogosult arra, hogy maradandó és egyre fejlődő életet teremtsen a pusztulás és a halál nyomán.

Az ezredes még mindig nem hitt se nekem, se a rádióknak. A pusztulás elszomorító képei ellenére még mindig azt gondolta, hogy a régi alapokon is épülhet új élet. Megpróbálta utolérni a frontot, de nem messze jutott, mert a nagy hóban gyalogolva halálosan elfáradt, és visszatért Szilváásra. Rövid pihenés után megadta magát a sorsának, Miskolcra ment, és szolgálatételre jelentkezett Zsedényinél. Hiába látta nálam a nagyszabású munkát, ez sem tudta őt arról meggyőzni, hogy egyedül a szeretet az, amelyé a jövő.

Esténként otthon ültünk a gyerekszobában és beszélgettünk arról, hogy mit is kell tennünk. Elgondolkodtunk azon is, mi lehet a pestiekkel. A rádió közölte, hogy egész Pest felszabadult, de igen nagy a nélkülözés a városban, mert nincsen élelem, és az emberek az elpusztult lovakat fogyasztják, hogy éhen ne haljanak. A vidék sem tud még segíteni, mert nincsenek szállítóeszközök, és az utakat is nagyon igénybe veszi a hadsereg utánpótlása. Nagyobb utakra senki sem mer elindulni, mert félnek a fogságtól és attól, hogy ha van is valamijük, azt nem kobozzák-e el útközben, vagy nem esnek-e rablótámadásnak áldozatául.

Nekünk pedig mindenünk megvolt; hogyan is tudnánk segíteni szegény Mamáékon és a többi rokonokon? Arika is igen sokat aggódott Tituért, de nem szólt, csak látszott rajta, hogy titokban hogyan emésztíti őt a kétség: mi van Pesten a szeretteinkkel?

Éppen vacsoránál ültünk és a pestiekről beszélgettünk, mint már annyiszor hónapok óta, amióta semmi hírünk nem volt róluk, amikor a hálósobában lépteiket hallunk, majd kinyílik az ajtó, és ott van Klári, majd utána bejön Titu is. A találkozást leírni nem lehet. Elöttem minden könnybe veszett; mit is kellett nekik szenvedniök, míg elértek hozzánk!? Mindketten holtfáradtak voltak. Hiszen hónapok óta éheztek, és ilyen állapotban kísérelték meg a hosszú utat! És még ha csak ez lett volna! de ki voltak téve annak is, hogy feldobják őket egy kelet felé menő vonatra, és hadifogolyként szállítják el, mint annyi más magyar férfit és nőt.

Minket lenyűgözött az a végtelen szeretet, mely elhozta őket hozzánk! Őket meg Istennek az a csodálatos kegyelme indította meg, hogy bennünket így őrzött meg, és ilyen bőségben tudtuk őket fogadni.

Itt villany is van? Szinte elképzelhetetlen áldás azok számára, akik hónapok óta sötétségben voltak, melyet az elfogyott gyertyák sem tudtak már enyhíteni. Az asztalon minden ott volt már előttük, amit csak a legvérmesebb reményeiben el tudtak képzelni; a rendkívüli kimerültség miatt mégis alig tudtak valamit fogyasztani. És fürdeni is lehetett! A mi villanybojlerünkben mindig volt meleg víz, és így ennek sem volt semmi akadálya.

Azután szinte csak úgy kapásból elmondták idejövetelük módját. Pestről úgy kellett kiszökniük, mert a fiatalokat ott fogdosták össze az oroszok, ahol csak lehetett, hogy elvigyék hadimunkára, vagy koncentrációs táborba, s talán a halálba. Egészen Aszódig gyalogoltak,

rejtőzködve, mindig mindentől megriadva, mint az űzött vadak. Aszódon kissé megpihentek, majd hallották, hogy kelet felé fog menni egy vonat, és ha szerencsájuk lesz, arra felkapaszkodhatnak. Ha pedig a szerencsájuk igen nagy lesz, akkor nem is fogják leszedni őket a vonatról, és nem fogják munkára vinni őket, hanem valameddig eljöhhetnek kisebb fáradsággal. Bízta a szeretet csodatévő erejében, és hittek abban, hogy eljuthatnak Szilváásra, szeretteikhez. Hideg, téli időben, nyitott tehervonaton utaztak kelet felé. A vonat csak sok készülődés után indult el, de senki sem tudta megmondani, hogy hová, meddig megy. Minden nagyobb állomáson attól kellett félniük, hogy leszedik őket a kocsikról, és aztán ki tudná megmondani, hogy mi lesz velük azután. Végül hosszú-hosszú utazás után, fáradtan a hidegtől és a kényelmetlen ülés miatt, megérkeztek Füzesabonyba.

Innen már nem vitt tovább vonat Egerbe. Gyalog indultak el. A fáradt, kimerült embereknek milyen nagy út az a 17 - 20 km, amit havas, kora hajnali időben meg kellett tenniük! De mi lesz tovább? Az aggodás és szeretet nem ismer pihenést. Egy kevés utat kocsin tudtak megtenni, és ekkor ismét pihenhettek egy keveset, de Mónosbélről kezdve az út úgy hosszabbodott, ahogy a fáradság egyre inkább jelentkezett. Titu volt jobban legyengülve, és ő fáradt ki hamarabb. Amikor végre beértek a mi völgyünkbe, akkor már alig bírták. A fatelepen aztán meghallották, hogy nekünk nincsen semmi bajunk, és ez a tudat erőt adott fáradt tagjaiknak. Végre meglátták a házukat teljes kivilágításban. A lámpák mindenütt égtek, hiszen nem kellett takarékoskodni az árammal, amelyet a vízturbina ingyen szolgáltatott nekünk. A boldog viszontlátásról már megemlékeztem.

Az én első kérdésem természetesen az volt, hogy mi van a Mamával? Amikor megtudtam, hogy nincsen semmi baja, sőt az epekövei is felszívódtak, és az addig mesterségesen nyitva tartott seb is begyógyult, megnyugodtam.

Most már azt reméltem, hogy Kláriék pár hétig a vendégeink lesznek, de ő kijelentette, hogy csak három napot tud nálunk tölteni, mert vissza kell sietnie Mamához, hiszen megígérte neki. Szegény Titu napokig alig tudott rendbe jönni, annyira ki volt merülve, és így szó sem lehetett arról, hogy ő is elmenjen. Klárinak a távozása előtt még arra is volt ideje, hogy a falusi ismerősöket is meglátogassa, és elmondja a főváros ostromát és az azzal kapcsolatos élményeiket. A negyedik napon aztán Klárit jól felpakoltuk a szükséges élelmiszerekkel és egyéb kincsekkel, kocsival bevittem Egerbe, hogy a megígért időpontban Pesten lehessen.

A visszautazása már sokkal könnyebb volt, és a küldött holmikat is haza tudta szállítani Mamáék nagy öröme. Ő talán még ekkor sem tudta, hogy nincsen már szentlőrinci házuk, mert bizony az áldozatul esett az oktan gyűlölködésnek és pusztítási hajlamnak. Megtudtam, hogy amikor ezen elővárost hivatalosan is kiűritették, ők pár állandóan szükséges holmi mellett mindössze Klárinak az értékes bútorait tudták magukkal vinni. Rettenetes volt, amikor Klári a front után először kiment, és látta a pusztulást. Aztán megtudta a ház elpusztításának a történetét is.

Amint a Vörös Hadsereg kiszorította a németeket a városrészből, a városházán megérdeklődtek, hogy voltak-e nyilasok Szentlőrincen. Ekkor valakinek eszébe jutott egy volt államtitkár, akinek a háza az édesanyámékéval szemben volt. Az oroszok kérdéseire elmondták, hogy ez a ház a Kézdivásárhely utcán van, és pedig a Kolozsvári úttól jobbra a második. Erre az oroszok kimentek, és felgyújtották a balra lévő második házat, és így édesanyáméknak minden vagyona füstté és hamuvá lett.

Lassan aztán Titu is elkezdett mesélni a pesti élményekről. Elmondta, hogy hogyan folyt le az ostrom, milyenek voltak a bombázások, a mentési munkálatok, és így tovább. Mi is szinte napokig ennek a hatása alatt voltunk. Mit szenvedtek ezek az emberek! És hogyan találták meg a szeretetben a szabadulást éppen akkor, amikor már legjobban fogyott az erő és a remény!

Nemzeti Bizottság

A falu politikai élete is lassan megindult. Jöttek a pártokat megszervezni, és megkezdődött az új közigazgatási munka is. Először csak a Kisgazdapárt alakult meg, mert kommunisták még nem voltak. A közellátás ekkor még meglehetősen rossz volt. A faluban sok élelem kifogyott, a jószágokat pedig a háború, front, és a felszabadítók szükséglete emésztette fel. Tetézte még a bajt az is, hogy Szilvásvárra 40 tagú orosz útfenntartó különítményt telepítettek be. Ez az osztag nem volt hajlandó tudomásul venni a község lakosainak nincstelenségét, a roppant nélkülözéseket, az ő számukra naponta elő kellett teremteni a libát, kacsát, tyúkot, vagy egyéb húsfélét. Az utcákon a baromfiak lármája egyre kevésbé hallatszott, és félős volt, hogy a falu egész baromfiállományát kipusztítja az útfenntartás.

Az orosz útfenntartók minden reggel kiharcolták 100 -150 embert, hogy a havas, jeges, erősen megrongált, és már-már járhatatlanná vált országutat rendbe hozzák. A munka azonban sehogyan sem haladt, mert alig értek ki az emberek a községből, máris elsöktek, ki erre, ki arra, amerre csak tudott. Az oroszok nem sok gondot csináltak maguknak abból, hogy a javítás nehezen halad, mert megvolt a rendes szállásuk, ennivalójuk, és nem kellett állandóan vándorolniuk.

Közben Miskolcra több irányító ember jött, hogy Szilvásvárra is megalakítsák a Nemzeti Bizottságot, mely arra volt hivatva, hogy a község egész életét irányítsa, az esetleges panaszokat kivizsgálja és orvosolja, és szervezze meg az új életet. A kiküldöttek elrendelték, hogy a Nemzeti Bizottságot 12 főből úgy kell megalakítani, hogy 6 ember közülük kommunista párti, 6 pedig kisgazdapárti legyen. A községben nem volt kommunista párt, és ezért azt is sürgősen meg kellett alakítani. Ennek azonban senki sem akart a tagja lenni. Már-már arra gondoltak a falusiak, hogy egymás között kisorsolják a párttagságot, de aztán, ismelve a haladó gondolkodású munkásokat, a kisgazdák megkérték őket, hogy vállalják el a kommunista párt tagságát.

A község lakosai ragaszkodtak ahhoz, hogy én is tagja legyek a Nemzeti Bizottságnak, mert hiszen senki sem tett annyit a legutóbbi hónapok alatt a község embereiért, mint én. Amikor ezek az alakulási tárgyalások folytak, én ezektől teljesen távol tartottam magam, mert hiszen úgyis annyi gondom volt, hogy azt sem tudtam, hogy hogyan végezhetek el mindent. Zsedényinek megígértem, hogy kidolgozom az Organikus Százalékos Rendszer elvi alapjait, megvilágítom az organikus tanítás rendszerét és gyakorlati kivitelezésének lehetőségét, rámutatok a munkahadsereg gyakorlati jelentőségére az organikus tanítás és nevelés, valamint az ország újjáépítése szempontjából. Célul tűztem ki azt is, hogy megkeresem a Bükk hegység leghelyesebb feltárásának módjait, rámutatok a felhasználatlan vízierők hasznosításának lehetőségeire, megszervezem a mezőgazdasági és kertészeti, továbbá a kulturális és szociális munkáknak az új rendjét, és még sok más dolognak a kidolgozásával foglalkoztam, hogy mielőbb rendbe jöhessen az országunk és boldoguljon a népünk.

De hát így sem úsztam meg a dolgot. Ha én nem mentem le a községbe, hát a szervező bizottság jött fel hozzám a völgybe. Egyesek arra ösztököltek, hogy legyek a Kisgazdapártnak a tagja, és így vegyek részt a Nemzeti Bizottság munkájában. Én azonban kifejtettem azon meggyőződésemet, hogy a gazdaságok és üzemek elaprózódása akadályozza a fejlődést, gátolja a helyes gazdálkodást, és elősegíti az emberek örökös torzskodását egymással. Én a helyes szövetkezeti termelésnek, nagyüzemi gazdálkodásnak vagyok a híve, tehát semmiképpen sem lehetek kisgazdapárti. Erre a miskolci kommunisták arra kértek, hogy ha én is a nagyüzemi gondolatnak vagyok a híve, akkor lépjek be az ő pártjukba, mert hiszen az elveim leginkább azokkal az elvekkel egyeznek, amelyeket ők is vallanak. Erre azután nekik is meg kellett mondanom, hogy nem haladhatok együtt velük, mert én nem vagyok materialista, hiszek Istenben, hiszem, hogy az egész teremtett világban megnyilatkozó csodálatos okszerűség nem lehet a véletlen műve, hanem egy nálunk végtelenszer bölcsőbb, mindenható értelemnek a műve. Hiszek tehát Istenben, egy szellemi örök valóságban és hatalomban, akiben élünk, mozgunk és vagyunk, és Aki ma is rendezi és fenntartja az egész életet, és Aki fölé emelkedni akarni éppen olyan botorság, mintha a vízbe esett és úszni nem tudó ember a hajánál fogva akarná magát kihúzni a vízből. Ez a szándék bármilyen jóindulatú is legyen, mégis békétlenséget, gyűlöletet, teljes szétzüllést és pusztulást eredményez. Én tehát nem vállalhatom ezt a programot.

Én Krisztusé voltam, és így nem vállalhattam semmiféle pártirányítást, nekem feltétlenül mindenkinek az érdekét kell szolgálnom, és nem szűkíthetem le a szeretetemet egyes csoportok kiváltképp való támogatására. A község is megkötötte magát, és nem engedett a miskolci küldötteknek, akik két napi eredménytelen tárgyalás után végül is dolguk végezetlen voltak kénytelenek visszamenni. Alig telt el azonban ismét egy nap, amikor a miskolci kommunisták azzal az ajánlattal tértek vissza, hogy a kommunista párt lemond egy mandátumról az én javamra, hogy mint pártönkívüli foglalják helyet a szilvási Nemzeti Bizottságban. Ez ellen a megoldás ellen már csak az én töméntelen elfoglaltságom szólt, viszont mindkét pártnak a velem kapcsolatos állásfoglalását méltányolnom kellett. Tudtam, hogy ez a vállalkozás a legnagyobb terheket mindig a számomra fogja jelenteni, de hát ha az Úr ezt kívánja tőlem, akkor bizonyosan meg fogja adni hozzám a szükséges erőt is.

Most már lelkileg, de talán úgy is mondhatjuk, eszmeileg sem volt akadálya a bizottsági tagságomnak, hiszen senki sem mondhatta, hogy nem vagyok haladó szellemű, és a községben - Kozák Pistán kívül - senki sem volt,

akit a németek halálra ítélték volna, mint engem. Valószínűleg azt nem tudták megbocsátani, hogy két falu férfilakosságát visszatartottam a kiürítési kötelezettség teljesítésétől. Más volt azonban a helyzet idő és elfoglaltság szempontjából. Reám várt a feladat, hogy helyreállítsam az erdőgazdasági üzemünk minden tönkretett berendezését, és újjászervezzem az egész üzem életét. Emellett természetesen foglalkoznom kellett az üzem napi életével is, a munkások ellátásának biztosításával, hasznos foglalkoztatásukkal, valamint hasznos tervek kialakításával. E feladatok közül egy is elég lett volna egy embernek.

A Nemzeti Bizottság tagjai hiába bíztattak azzal, hogy engem csak a legfontosabb döntésekhez fognak meghívni, tudtam, hogy már az ügyek fontosságának a megállapításához is átfogóbb látás, nagyobb ismeret kell, és még kisebb ügyek tárgyalásánál sem igen fognak tudni nélkülözni.

A családom ebben az időben alig látott engem. Nappal az üzem kérdéseivel foglalkoztam, este pedig elkezdődött a szinte vég nélküli tárgyalás a Nemzeti Bizottságban, ahonnan sokszor csak a hajnal vetett haza, hogy pár órai pihenés után ismét megkezdjem aznapi feladataim teljesítését.

Sokszor egészen laposan, jelentéktelennek látszóan indult valamelyik esti ülésük, és aztán kiderült, hogy ez lett az eddigiek közül a legfontosabb. Az emberek napról napra jobban panaszkodtak a negyven oroszra, hogy azok végképpen kipusztítják őket mindenükből. Nos, most még azt is a Nemzeti Bizottságnak kellett eldöntenie, hogy ki milyen mértékben köteles hozzájárulni e különítmény élelmezéséhez. Most már mindenkinek a legfontosabb ügyévé vált, hogy meddig maradnak ezek az emberek a mi községeinkben. Mert nemcsak Szilváson voltak ilyen bajok, hanem Nagyvisnyón is. Igaz viszont, hogy a muszkák legnagyobb része nálunk lakott, és így itten kellett az élelmezésükről is gondoskodni. Különösen az asszonyok voltak türelmetlenek, mert már az utolsó tyúkjait is fel kellett áldozniuk az oroszok húsellátásának biztosításához.

Szerencsére ekkor már a Vörös Hadsereg is megunta ezt az örökös egy helyben topogást, és elrendelte, hogy a szilvási és nagyvisnyói országutakat a különítmény a legrövidebb idő alatt hozassa rendbe. Megkérdeztem a Nemzeti Bizottságot, hogy felhatalmaznak-e arra, hogy e kérdést megoldjam, és beleegyeznek-e abba, hogy az oroszokkal ez ügyben teljes hatáskörrel tárgyaljak. Persze mindent reám bíztak. Ekkor elmentem a különítmény vezetőjéhez, és azt mondtam neki, hogy én biztosítom őket arról, hogy az út két nap alatt rendben lesz, viszont ennek az az előfeltétele, hogy ők is teljesítik a kérésemet.

Az oroszok kíváncsiak voltak, hogy én miképpen akarom ezt az ügyet megoldani. Elmondtam, hogy Szilvásvárad és Nagyvisnyó minden munkabíró emberét ki kell rendelni erre a munkára. Ezt a kirendelést azonban csak ők tehetik meg. Én azután a lakosságot tízes csoportokra fogom osztani, és minden csoportra kirójuk a megfelelő feladatot. A csoport tagjai egymásért felelősek lesznek, és így nem kell attól félni, hogy megszöknek az emberek a munkától. Hogy azonban még nagyobb legyen ebben a tekintetben is a biztonság, az egyes csoportokat a szomszédjaikért is felelőssé tesszük. A munka megszervezését én veszem át, és én vállalom a munka irányítását is. Csak annyit kérek a parancsnokságtól, hogy délelőtt és délután egyszer-egyszer végigmehessek az egész vonalon, hogy meglássam, hol van szükség további segítségre.

A parancsnok örömmel vállalta kikötéseimet, majd én elkészítettem a szükséges parancsokat, azokat a parancsnok aláírta, majd én kidoboltattam őket, és a falvak lakossága előtt ismerttettem is. Természetesen mindenki boldogan látta, hogy így valóban be is fejeződhet az egész újtávítás, és megszabadulhatnak a baromfifogyasztó vendégektől.

Másnap körülbelül 600 - 600 asszony, ember, gyerek sereglett a munka megindításához. Mi magunk is tizen mentünk ki dolgozni. A papíron már előzetesen beosztott munkát ekkor kiadtuk az embereknek, és azok teljes erővel azonnal hozzá is kezdtek a teherautók által kitaposott és vályússá tett út javításához. Mindenütt pontosan előírtuk, hogy mit kell az embereknek tenniük, amit aztán ők minden fegyelmező emberi akarat nélkül a legjobb igyekezettel és valóban kiválóan el is végeztek.

Az oroszok egészen el voltak képedve attól, hogy hogyan tudnak ezek az emberek dolgozni akkor, ha magyar irányítás alatt úgy végzik a munkájukat, hogy tudják is, hogy annak mi a célja. A munkától bizony senki sem szökött meg, és sok helyen már az első délelőtti elvégezték a kijelölt munkát. De ezek nem távoztak el, hanem azonnal beálltak segíteni oda, ahol nagyobbak voltak a bajok. Az orosz parancsnoknak az volt a kívánsága, hogy én és a családom semmit se dolgozzunk. Én azonban megmagyaráztam neki, hogy a munka eredményességének egyik oka éppen a mi példamutatásunk.

Estefelé már minden munkát elvégeztünk. Ahol valami hiányosságot láttam, azt mind kijavítottam. Már az oroszok is azt mondták, hogy minden rendben van, és már nem kell semmit sem dolgozni, de én még ezen felül is, ami csak akadályozhatta a közlekedést, minden bajt kijavítottam. Az egész munkára tehát két nap sem kellett, estére minden kész volt. Az oroszok, és különösen a parancsnokuk egészen el voltak ragadtatva. A parancsnok kijelentette, hogy ilyen munkaszervezésről ő eddig álmodni se tudott volna, amit itt minálunk ezen a napon tapasztalt.

Gyűlés a "Hangya"-ban

A munkásokkal szinte naponta tárgyaltam az üzemi életünk helyes megszervezéséről. Nekem mindig az volt az elvem, hogy mindenkit meg kell hallgatni. Azt szoktam mondani, hogy ha egy ember nem tud tanulni a legkisebb beosztásban dolgozó munkástól is, akkor az illető már nem is alkalmas arra, hogy sok ember vezetője, irányítója legyen. Szilváson volt már egy megbeszélésünk, amelyen ismertettem az Organikus Rendszer alapelveit. Az emberek általában érezték, hogy a szociális élet megoldásának lehetősége valóban itten lenne, de annyira beléjük ivódott a kapitalista, önző gondolkodás, hogy semmiképpen sem tudták elképzelni azt, hogy az emberek egymásnak és a köznek a javát akarnák.

Magam is tudtam, hogy nagyobb eredményt csakis akkor lehet elérni, ha megfelelő oktatással magát az embert alakítjuk át. Azt is tudtam, hogy ez csakis szellemi újjászületés útján lehetséges; de ismertem ennek roppant akadályait is. Itt természetesen nem csak azokra az akadályokra gondolok, amelyek a marxizmusban eleve megvannak, hanem azokra is, melyek a részgazságok dogmabilincsei miatt akadályoznak minden haladást.

Egyik ilyen téli napon arról értesítettek, hogy este a Hangyában tömeggyűlés lesz. Engem is kértek, hogy vegyek azon részt; nekem azonban aznap Visnyón volt egy meghirdetett munkásgyűlésem, és ezért nem ígértem, hogy a nagygyűlésen is részt fogok venni.

Nagyvisnyón valóban igen élénk eszmecserénk volt az Organikus Százalékos Rendszer elveiről, mivel azonban az emberek látták, hogy az ezen rendszer szerinti bérfizetések lényegesen többet jövedelmeztek nekik, mint az eddigi vagy az egyéb üzemekben szokásos fizetési rendszerek, igen erősen hajlottak az elgondolásaim felé. Sajnos majdnem mindenkiben megvolt még az az ösztönös törekvés, hogy csak a maga hasznát keresse, és kevesen gondoltak arra, hogy éppen ez a törekvés az, ami végeredményben a javak egyenlőtlen megosztásához és a kizsákmányoláshoz vezet. E beszélgetések alatt mutatkozott meg igazán az a legkevésbé szociális igyekezet, hogy mindenki még a másik rovására is a maga bérének felemelésén munkálkodott. Így például azt kérték, hogy ezentúl mindenki szabadon használhassa az erdei vasutat, és ezért ne kelljen semmit se fizetni. Amikor pedig azt kérdeztem meg, hogy akkor miből fogjuk a pályafenntartást és a gördülő anyagok javítását fizetni, hát akkor azt válaszolták, hogy arról mindenki gondoskodik majd, ha az ő faanyagának szállítására kerül sor.

Én azután rámutattam arra, hogy ezek a törekvések teljesen antiszociálisak, és csak azt eredményezhetik, hogy az egész üzem szétfűlik, és a termelés megáll. Gyűlésünket azzal zártuk, hogy ezentúl minden dolgunkban mindig azt kell keresnünk, hogy azzal nemcsak magamnak, hanem másnak is hogyan használhatók.

Későre járt már az idő, amikor a csengős szánon hazafelé tartottam. Szilvása érve éppen azon gondolkodtam, hogy vajon az enyéim hazamentek-e már a nagygyűlésről, melyet már régen befejezettnek hittem. Ebben azonban tévedtem. Amint ugyanis a Hangya elé értem, ott megállítottak azzal a kéréssel, hogy menjek be a nagygyűlésre. Gyanútlanul léptem be a Hangya hátsó termébe, amely szintén zsúfolásig telve volt a falusiakkal. No, gondoltam, így legalább az ajtónál maradhatok, és az elsők között lehetek, akik majd elhagyhatják a gyűlés végén a termeket, mert bizony nagyon szerettem volna már otthon lenni, annyira ki voltam a szakadatlan munkától fáradva.

Úgy látszik azonban, hogy a gyűlés vezetősége másként intézkedett, mert alig láttak meg az emberek, máris egy keskeny rést nyitottak az embertömegben, és erre kértek, hogy csak menjek előre. Éppen a bíró beszélt, aki mikor engem meglátott, gyorsan befejezte a mondókáját, és váratlanul felkért engem, hogy beszéljek a kommunizmusról.

Ez volt aztán a meglepetés! Mit is mondjak? Hol is kezdjem el? Hogyan adjam ennek a derék népnek a tudára azt a meggyőződésemet, hogy egy ilyen eszményi közösséget, amelyet a kommunizmus hirdet, csakis Krisztus tagjai tudnak valóra váltani? Beszélni kezdtem. Elmondtam, hogy honnan jöttünk, és milyen kérdésekről beszéltünk Nagyvisnyón. Azután emlékezetből elmondtam a kommunista törekvéseket, és ennek az eszmének a történeti megnyilatkozásait. Elmondtam azonban azt is, hogy az első igazi kommunizmus tulajdonképpen az őskeresztények életében valósult meg a legteltesebben. Rámutattam arra is, hogy Marx, Engels hogyan akarta a tanaival ezeket az őskommunista életszálakat elszakítani, hogyan helyezkedtek szembe a kereszténység alapvető szellemi törekvéseivel, és hogyan kezdték az igazi egységen alapuló istenhit helyett a materializmust hirdetni.

Beszédem közben természetesen szibériai élményeimből is közölhettem egyet-mást, amikből kitűnhetett az, hogy magam sem vagyok annak a klerikális kereszténységnek híve, amely a klérust Krisztus igazi, láthatatlan egyháza fölé helyezi. Hogy azonban mindezt érthetőbbé tegyem, az előadás végén elmondtam egy nemrég hallott esetet, mely helyes megvilágításba helyezheti a kétféle kommunizmust.

Elmondtam, hogy Salgótarjánban igen elharapózott az önzés, a bűn, aminek következtében a közbiztonság már majdnem teljesen megszűnt. A tarthatatlan állapoton a Vörös Hadsereg parancsnoksága úgy akart segíteni, hogy az addigi városparancsnokot leváltotta, és a helyébe egy igazi kommunista parancsnokot neveztek ki. A lopások, rablások persze nem szűntek meg egyik napról a másikra.

Az egyik öreg özvegyasszonyhoz beszállásoltak egy vörös hadseregbeli katonát. Egy reggel az öregasszony megdöbbenve látta, hogy a szekrénye nyitva van, és hiányzik az a kis tárcája, amelyben a megtakarított pénzét, mintegy 2000 pengőt rejtgetett. Azonnal szólt egy magyar rendőrnek, aki megállapította, hogy a frissen esett hóban nem volt más nyom, csak az öregasszonyé, és így a pénzt csakis az idegen katona vihette el. Az ablakból kinézve a hóban meglátták a kidobott kis, most már üres tárcát is. A rendőr bátran megmotozta a katonát, és a vállszalagja alatt megtalálta a lopott pénzt.

A rendőr jelentést tett az orosz városparancsnoknak, aki maga elé rendelte megtévedt honfitársát. A parancsnok megkérdezte a katonától, hogy párttag-e vajon, majd amikor erre választ nem kapott, hozzálépett, és csakhamar meg is találta nála a kommunista párt tagsági igazolványát. A parancsnok e felfedezésre egészen elfehéredett, majd az íróasztalra mutatva azt mondta a katonának, hogy ott megtalálja azt a dolgot, amire most neki szüksége van. Azután menjen le a pincébe és ott végezze el azt, amire a tetteivel rászolgált. A katona valóban kivette a parancsnok revolverét az íróasztal fiókjából, lement a pincébe, és ott föbe lőtte magát.

Beszédemben ezután rámutattam, hogy akiket csak az anyagi világ törvényei igazgatnak, azok keményen meg tudnak felelni az igazság kérlelhetetlen követelményeinek. A városban a parancsnok statáriumot hirdetett a lopás, rablás, és más ilyen hasonló bűnök megtorlására, és most ezt kellett érvényesítenie a saját pártjának egyik tagjával szemben is.

Krisztus azonban egészen másra tanított minket. Ő azért jött le a földre, hogy békességet szerezzen a bűnös ember és az igazságot szerető Isten között. A bűnt csakis a vér törölheti le. Ezért hoztak áldozatot a régi vallások kultuszaiban hívő emberek is. Krisztus nem kívánta a bűnös ember halálát, hanem azt, hogy megtérjen és éljen. Ő tehát maga vállalta a halált, hogy ezáltal az ember szellemileg omoljon össze, ismerje el magára nézve a halál igazságos következményét, és így átérezve, megismerve Jézus áldozatának büntörlő erejét, megtérhessünk és új életet kezdhessünk. Ő nem ítél, jöllehet erre senkinek soha nem volt nagyobb joga, mint Neki. Ő megváltott bennünket az önmagunkra néző önző életünkből, és mindenkivel szemben ható csodálatos szeretettel töltött meg, hogy éljünk többé ne mi, hanem Ő éljen bennünk, és Óáltala mi mindnyájan egyek lehessünk.

Ezt a Krisztus szerinti kommunizmust tudom mindenkinek ajánlani, mert egyedül ez hozhatja el az igazi békét, mindenkinek a javát.

Az emberek nagy lelkesedéssel hallgatták a beszédemet, maguk is elfogadták azt a meggyőződésemet, hogy egyedül Krisztus kommunizmusa, a teljes testvériség hozhatja el az igazi békét. A gyűlés azzal zárult, hogy feleslegesnek tartanak bármiféle pártot, hanem legyünk mindnyájan a Krisztus szerinti kommunizmusnak a hívei.

A Kisgazdapárt oszlopos tagjai sorban mondtak le a tagságukról, és a végén a helyi csoport elnöke is bejelentette a párt feloszlását Szilvásváradon. Ezután a kommunista párt felfektetett egy tagnyilvántartó könyvecskét, és megállapították, hogy a községben csak összesen 600 kommunistát vesznek fel. Az emberek egymás után jelentkeztek a felvételre, és most már senki sem törődött azzal, hogy milyen alapon vállalják a tagságot. A jelentkezések napokig folytak. Én nem iratkoztam fel, mert a bevezető nyilatkozatban nem szerepelt az, hogy mi a Krisztus szerinti szeretetegységnek vagyunk a hívei.

Már 599 névalírás volt együtt, és már senkit sem akartak felvenni, mert mindenki ragaszkodott ahhoz, hogy én is tag legyek. Engem minden nap sürgettek, hogy írjam már alá én is a belépési nyilatkozatot. Mikor annak hiányosságait említettem, kijelentették, hogy azt úgyis mindenki tudja, hogy milyen alapon, milyen krisztusi vezetéssel akarunk mi élni ebben a szeretettől telített boldog összefogásban.

Amikor már lehetetlen volt a belépési nyilatkozatról szóló könyvecskét tovább visszatartani, akkor én is aláírtam azt, de odatettem azt a magyarázó megjegyzést is, hogy mi mindnyájan krisztusi alapon kívánjuk mindenki javára berendezni az életünket, és mindenki javáért, az egész nép boldogulásáért akarunk dolgozni.

Úgy tudom, hogy az így megmagyarázott aláírások érvényüket veszítették, mert ez nem fedte a materialista kommunizmus célkitűzéseit. Azt hiszem, hogy ettől a pillanattól kezdődött az ellenem megindított aknamunka, és a párt oszlopos tagjainak irányomban tanúsított határozott ellenszenv. Én természetesen soha nem viszonztam a bántásokat, hanem szeretettel bocsátottam meg azoknak, akik ellenem vétettek. Mindenesetre igen jellemző, hogy nem az ember munkáját nézték az ellenfeleink, hanem azt nem bírták elviselni, hogy Krisztus vezetésével kívánok segíteni az elnyomott népen.

Kéthetes titkos vizsgálat

A Hangyában lefolyt gyűlés után ismét figyelmeztettek, hogy az oroszok nagyon érdeklődnek utánam a szomszéd községek lakosainál. Már eddig is többször kaptam hírt arról, hogy valamelyik közeli faluban öt rongyos ember jelent meg, akik közül csak egy tudott

valamelyest magyarul. Ezek az emberek jó tehenek után kezdtek érdeklődni, mert, mint mondták, ők szerzik be a Vörös Hadsereg részére a jól tejelő teheneket.

Hát bizony akkortájt nem nagyon lehetett ilyen teheneket találni a mi vidékünkön. A parasztok meg is mondták, hogy ilyen teheneket itt bizony hiába keresnek. Ezek az emberek azonban nem csüggedtek. Megkérdezték, hogy nincsen-e itt, vagy valamely szomszéd faluban egy vasúti pályaör vagy erdész, mert ezek szokták a legjobb teheneket tartani. Amikor azonban azt hallották, hogy azoknak is csak selejtesebb jószágaik vannak, mert a tehenek javát nyugatra hajtották, akkor megkérdezték, hogy nincsen-e a közelben valami nagyobb gazdaság vagy erdőbirtok, mert ezeknek a vezetői bizonytalannal nincsenek jobb tehenek híjával.

Így terelték az oroszok a beszélgetést énreám. Amikor pedig már helyben voltak, akkor elkezdtek utánam érdeklődni, hogy milyen ember vagyok? Lehet-e velem egy szegény embernek egyáltalán szóba állni? Nem vagyok-e durva, gőgös, mert hát ők ugyan szegény emberek, de inkább nem mennek olyan helyre, ahol nem beszélgetnek velük szívesen, barátságosan. Felőlem mindenütt jó információt kaptak, hiszen nemcsak én szerettem a munkásokat, hanem ők is szerettek engem, mert mindig egyenrangú félként tárgyaltam velük, és tudták azt is, hogy sehol sem kaptak olyan jó munkabért, mint nálunk, viszont az is igaz, hogy én mindig szigorúan megköveteltem a megfelelő munkát is.

Így ment ez a "tehenkeresés" napokon keresztül, hogy valahol megtudjanak valami terhelő adatot ellenem. A környékbeli emberek minden ilyen érdeklődésről értesítettek engem, és én már el voltam készülve arra, hogy ellenem valami komoly készülődés folytán nagy akció indul meg. Egyszer azután megtudtam, hogy másnap hozzám jönnek, és akkor aztán végre megtudom, hogy mi a panasz ellenem. Másnap este 5 óra után valóban megállt egy szekér az udvarunkon, amelyről öt rongyos ember szállt le. Érdeklődésükre, hogy merre vagyok, bevezették őket a sarokszobában lévő irodámba.

Nálam bezzeg ezek az emberek már más hangnemben beszéltek, mint azokon a helyeken, ahol utánam érdeklődtek. Azonnal azzal kezdték, hogy ők tudják, hogy én a németek kémje vagyok, és egy tavaszi felkelést akarok szervezni a Vörös Hadsereg háta mögött. Azt mondták továbbá, hogy arra is rájöttek, hogy a бүккі barlangokban egy csomó fegyvert rejtettem el, és ugyanott németeket is elbújtattam. Azt is mondták, hogy tudomásuk van arról, hogy ezeket a németeket én látom el élelmiszerrel is. Most ellenben mindennek vége van, és nekem felelnem kell mindazért, amit ő ellenük tettem.

Mivel azonban én semmi ilyesmit nem tettem, tudtam, hogy ők csak ijesztgetni akarnak engem, és arra számítanak, hogy ha mégis tettem valamit ellenük, akkor hamarosan el fogom árulni magamat. Magamban befelé mosolyogtam ezen a naivitáson. Hát hogyan képzeli el ezek az emberek? Ha én valóban ilyen veszedelmes ember lennék, akkor nem vigyáznék-e minden szavamra? Ha igazán érdeklődtek utánam, mint ahogy azt tudom, hogy meg is tették, akkor azt is tudniuk kell, hogy én Krisztusé vagyok, és helytelenítek mindenféle fegyverhasználatot felebarátaink ellen.

Megmondtam nekik azt is, hogy rólam szóló információikat úgy látszik rossz helyen szerezték be, mert különben tudhatnák, hogy mi az én meggyőződése, és tudhatnák azt is, hogy én mindenkinek a javát akarom. Ha valóban érdeklődtek volna utánam, akkor azt is hallaniok kellett volna, hogy én mi mindent tettem a munkásaim érdekében, és hogy ennek következtében a német haderő főparancsnoka engem halálra is ítelt. Én azonban ebből sem akarok a magam részére tökéletet kovácsolni, mert nekem nem a magam érdeke a fontos, hanem az, hogy az én népem jobban, boldogabban élhessen, mint eddig, és hogy másoknak is olyan életutat mutasson, amely azoknak az életén és helyzetén is javíthat, és őket is boldogabbá teheti.

Miután elmagyaráztam nekik a gazdasági, kulturális felfogásomat, megpróbálták ezt valahogy beleilleszteni az önük felburjánzott valamelyik szektárius törekvésbe. Megkérdezték, hogy trockista vagyok-e, majd mikor erre nemmel válaszoltam, akkor még elősoroltak vagy húszféle nevet, kérdezve, hogy én melyiknek a követője vagyok. Én persze elmondtam, hogy Krisztusé vagyok, és ezért engem mindenki iránti szeretet vezérel. Nem helyeslem a klerikalizmust, de nem helyeslem az ateizmust sem.

Amikor aztán semmilyen rendszerbe sem tudták az én meggyőződésemet besorolni, én próbáltam nekik megmagyarázni, hogy amit mi itten csinálunk, az tulajdonképpen a keresztyénségnek a gyakorlatba átültetett élete lenne. Persze ez is azzal a lényeges vonással kiegészítve, hogy amíg eddig a keresztyénség csak az egyedektől várta a Krisztus szerinti utat, mi itten azt szeretnénk, hogyha ez a krisztusi hatás kollektíven, az egész magyarság életében is megmutatkoznék. Azt hiszem, hogy e magyarázatom nem elégítette ki őket, mert minduntalan visszatértek a náluk már levitézlett valamelyik irányzat taglalásához.

Úgy látszik, nem tudták elképzelni, hogy Oroszországon kívül születhessék valami olyan megoldás, amely minden igényt kielégítve valóban megszüntethetné a kizsákmányolást, és igazi fejlődést és jólétet teremtené anélkül, hogy annak beindítása bármiféle gazdasági megrázkódtatással járna. Ezután elmondtam nekik gazdasági eredményeinket, megkérdeztem, hogy láttak-e már valahol egyetlen olyan helyet is, ahol ilyen gyorsan haladtak volna a háborús károk helyrehozásával, mint nálunk. És azt is meg kell gondolniuk, hogy mindezen eredményt a nép maga érte el minden külső támogatás nélkül.

Láttam, hogy az előadottak nagy hatással voltak rájuk, és kezdett az ellenséges érzület, a hideg hang felmelegedni.

Béla közben le-lejött, kérdezett valami jelentéktelen dolgot, de a szeméből mindig kiolvastam az értem való aggodást, amely valószínűleg mindnyájukat eltöltötte odafent az emeleten. Amikor azonban látta az én derült, bizakodó arckifejezésemet, az ő szeme is megtelt ragyogással, és mintegy ezzel jelezte, hogy nálunk nincsen semmi baj. Aztán sietett a többiekhez, hogy megvigye a jó hírt az értem aggódókhoz.

Az idő közben erősen haladt. Már sok órán keresztül felelgettem a feltett keresztkérdésekre, majd ismét magyarázgattam az én különleges felfogásomat. Én iparkodtam oroszul beszélni, de ha valamit nem sikerült jól kifejeznem, vagy őket megérteni, akkor igénybe vettük a tolmácsot, aki viszont magyarul nem tudott jól, és így ő is sokszor hiába kereste a helyes kifejezést.

Végre elérkezettnek láttam az időt, hogy ők is megérezzék azt a szeretetet, amely kiüzi a félelmet, amellyel eddig mindenütt találkoztak, ahová csak mentek. Meghívtam őket, hogy jöjjenek fel a családomhoz, és fogyasszák el velünk együtt a mi szerény vacsoránkat.

Erősen húzódoztak, szabódtak, hogy ők ezt nem tehetik meg, hiszen ilyen koszos, rongyos ruhában nem illik társaságba menni. Megnyugtattam őket, hogy nyugodtan levehetik a rongyaikat, mert hiszen úgyis tudom, hogy ezek alatt mindnyájukon ott van az orosz tiszti uniformis. Az oroszok meglepetten néztek egymásra, majd nevettek egyet, és azt mondták: hát akkor vetkezzünk!

Valóban úgy volt, amint mondtam. A tisztek ezután vizet kértek, megmosakodtak, majd mindnyájan felvonultunk a gyerekszobába. Télen ugyanis csak azokat a szobákat szoktuk fűteni, ahol lakott is valaki, és így nem lett volna értelme az ebédlőbe menni, amit ilyen minőségben már a front óta nem is használtunk. A szomszédaink már nem voltak velünk, mert időközben mindenki visszament a lakásába, de még így is voltunk elegenden, mert pár vendég mindig volt nálunk.

Amikor az oroszokkal felértünk, az asztal már meg volt terítve. Mindenki udvariasan bemutatkozott, de a beszélgetés nagyon nehezen ment, mert hiszen a családunkból egyedül én értettem valamit oroszul, míg öközülük csak egy tudott valamit magyarul. Az orosz tisztek rendkívül udvariasan viselkedtek. Minduntalan volt egy-egy kedves kérdésük vagy megjegyzésük szomszédaikhoz, hozzánk magyarokhoz.

Azt is láttam, hogy mennyire csodálkoztak a mi egyszerűségünkön és családi meghittségünkön. Nézegették a bútorainkat, amelyeken tulajdonképpen semmi néznivaló nem volt, mert hiszen ezek mind fehérre festett fenyőfa bútorok voltak. Őket azonban úgy látszik éppen ez lepte meg a legjobban. A vacsoránk is olyan volt, mint ahogyan ígértük is, hogy nem csináltunk velük semmiféle kivételezést. Úgy ettünk, ahogy máskor is szoktunk. Volt teánk, valami déli maradékunk, aludttejünk, meg vajas kenyérünk. Igazán látták, hogy semmi teketóriát nem csináltunk velük. Azt mindenesetre megérezték, hogy nálunk nincsen semmiféle szemfényvesztési szándék vagy nagyképűség, és látszott rajtuk, hogy ez a mi egyszerűségünk igen mélyen meghatotta őket.

Amikor elbúcsúztunk, hogy mindenki nyugovóra térjen, a vezetőjük azt mondta nekem: "Hát tudjátok, ha te csaknem 25 év óta vagy ilyen vezető állásban, és most is ilyen egyszerűen élsz családdal együtt, akkor te valóban nem magadnak akartál harácsolni, hiszen ezt is megtehetted volna, hanem elhisszük, hogy a népet akartad gyámolítani. Ti bizonyly nagyon szeretitek a szegény népet?!" Azután még azt is hozzátette, a társaihoz is fordulva: "Nem tudom, vajon a Szovjetunióban van-e ilyen család, amely ilyen tisztán és másokért él, mint a ti családotok?"

Nagyon meglepett ez az őszinte elismerés és meleg beszéd! Ezután biztosítottak afelől, hogy a jövőben, ha hallanak felőlünk valami rágalmat, amellyel be akarnának feketíteni minket, akkor ennek nem fognak hitelt adni, mert tudják, hogy ezek hazudnak, és az igazságot akarják elferdíteni.

Aztán ismét lekísértem a tiszteket a sarokszobába, majd miután biztosítottak afelől, hogy ők meg lesznek elégedve egy csomó szalmával is, melyben kipihenhetik a nap fáradalmait, elbúcsúztunk egymástól, és mindnyájan pihenni tértünk. Én hálát adtam az én Uramnak, hogy szeretetet adott a szívembe az emberek iránt, és kértem őt, hogy a nálunk kapott hatások nyissák meg ezeknek az embereknek is a szemét, hogy ők is megtalálhassák az egyetlen helyes utat, magát Jézus Krisztust, hogy az életük igaz élet lehessen.

Másnap reggel az oroszok ismét felvették a rongyaikat, és bementek a faluba. Mi úgy búcsúztunk el egymástól, mint akik az életben talán már soha sem fognak egymással találkozni.

Alig telt el azonban vagy három óra, úgy tíz óra táján az oroszok kocsija ismét előállt, és az egyik tiszt megkért, hogy kísérem le őket a községházára, mert ott máris van egy munkás, aki rágalmakat mondott reám. A községházán aztán ott láttam egy gyűlölködő kinézésű embert, akivel én eddig még sohasem találkoztam. Amikor megkérdezték, hogy én vagyok-e az, akiről ő a sok csúnyaságot mondta, ő csak a fejével biccentett egyet.

A kis különítménynek a vezetője erre tőlem megkérdezte, hogy milyen büntetést kívánok erre az emberre, aki nagyon súlyosan rágalmazott engem, olyannyira, hogy e rágalom, ha nem ismertek volna meg közben, a vesztemet is okozhatta volna. A vezető tiszt ezután elmondta, hogy ez az illető bizonyára valami fasiszta lehetett, aki most azzal akart az ő bizalmukba férközni, hogy rám fogott mindenféle hazugságot. Azt mondta állítólag, hogy a munkások bérét elvontam, rosszul bántam velük, előfordult az is, hogy megvertem az embereket, mindig fenyegettem őket, hogy ha nem akarnak rendesen dolgozni holmi éhbérért, akkor becsukatom őket, és ilyen hasonló rágalmakat szórt rám.

Engem ezek a rágalmak nem is érdekeltek, hanem azonnal azt mondtam, hogy nem kívánom a megbüntetését. Ebbe azonban ők nem akartak beleegyezni, azt mondván, hogy ez az ember őket is meg akarta téveszteni, és hogyha engem nem ismertek volna meg, talán még egy súlyos igazságtalanságot is elkövettek volna ellenem. Ezért ők ragaszkodnak a megbüntetéséhez. Amennyiben tehát én kívánom, úgy hajlandók ezt a gazembert halálra ítélni, vagy legalább is Szibériába deportálni.

Én továbbra is azt mondtam, hogy én megbocsátok neki. Nekem nem az a feladat, hogy a magam igazságát keressem és magamnak szerezzek elégtételt, nekem minden vágyam az, hogy mindenki boldogulhasson, és megismerhesse a teljes belső békességet is. Ha pedig ez az ember rosszat is mondott rólam és meg is rágalmazott, úgy én ezt is örömmel bocsátom meg neki, és még csak nem is hibáztatom, mert hiszen az én szívemben senkivel szemben nincsen semmiféle ítélet. Én annyiszor megtapasztaltam az Úr kegyelmét, hogy reám nézve már a világ és az emberek is egészen más mértéket alkalmazhatnak, mint más embertársaimmal szemben.

Miután tehát abban hajthatatlan maradtam, hogy az illető megbüntetését nem kívánom, a vezető és a többi tiszt is felálltak, mélyen a szemembe néztek, és kezet szorítottak velem, miközben a különítmény vezetője azt mondta, hogy most látja teljesen, hogy én nemcsak szóval vallom magam keresztyénnek, hanem a tetteim is ezt igazolják.

A szekér ismét felvitt a Szalajkába, és én elgondolkoztam azon, hogy mindez miért történt? Lassan az lett a meggyőződésem, hogy ők így akartak meggyőződni az én őszinteségemről, és talán az sem lehetetlen, hogy ez a szótlán vádolóm éppen az ő emberük volt, hogy amennyiben az én keresztyénségem hamis, akkor az lepleződjék is le. Ezek a nyomozó emberek tényleg igen ügyesen végezték a feladatukat, és valóban magas intelligenciával bírtak. Nekem öröm volt a velük való beszélgetés.

Különös tolmácsolás

Pár hét múlva ismét felkeresett engem két orosz tiszt. Őszintén elmondták, hogy az öt orosz tiszt az ő emberük volt. Az egyik tiszt éppen erdőmérnök volt, akinek a felügyeleti körzete az Uralban volt, és óriási területre terjedt ki. Beszélgetésünk közben összehasonlítottuk az orosz és magyar erdészeti viszonyokat.

Őket is az érdekelte azonban legjobban, amit az Organikus Százalékos Rendszerről hallottak az embereiktől. Nagyon kíváncsiak voltak erre, és most már ők kísérelték meg azt valahová beskatulyázni, de persze ez nekik sem sikerült. Az pedig hihetetlennek tűnt nekik, hogy én ezt mintegy felülről kaptam a mindenkivel szemben érzett szeretet eredményeképpen. A tisztok arra kértek, hogy ha Miskolcon járok, keressem fel őket, mert ők nagyon sokra értékelik a társaságomat, és szeretnék jobban megismerni az elgondolásaimat.

Bizony nagyon helytelenül tettem, hogy egyszer sem kerestem fel őket. Egy esetben ugyan Miskolcon is találkoztam az orosz erdőmérnökkel, de én akkor is annyira el voltam foglalva, hogy minden barátságos invitálása ellenére is le kellett mondanom a látogatásról. Igen, ezek az orosz tisztok nagyon szimpatikusak voltak. Nagyon helytelenül járunk el, ha egy általánosítás következtében mindenkit elítélünk; mert ahogy minden népben vannak gazemberek, úgy mindenütt találhat az ember igazán fennkölt gondolkodású embereket is.

Mennyi mindenben akadályozott meg ez a hajsztolt élet!? A Nemzeti Bizottságnak is mindig volt bőven munkája. Amint kissé rendeződtek az állapotok, mindenki kezdte keresni a nyugat felé elhurcolt lovait, marháit. Az történt ugyanis, hogy a megszálló haderő alakulatai elvitték a lovakat, ökröket, és addig hajtották, míg azok kidőltek a hámból vagy járómból, majd befogtak ismét más jószágokat, és ment a menet tovább.

Koch Béla is talált ilyen dögvóráson levő lovat; kezdte ápolgatni, majd egy hónapi gondos kezelés után befogta és fuvarozgatott vele. Ekkor jelentkezett a ló gazdája valamely messzi községből. Természetesen Koch Béla nem akarta a lovat visszaadni. Az ügy a Nemzeti Bizottság elé került. A mi döntésünk ilyen esetekben az volt, hogy az igazolt lótulajdonosnak meg kellett térítenie a loápolás, élelmezés, istállózás költségeit, mindaddig az ideig, amíg a ló megkereshette a maga élelmét. Ezen azután sok vita volt. A lótulajdonos paripának tudta a maga lovát, az új gazda pedig ugyanazt feltámasztott döggént emlegette. Persze mindkettőnek igaza lehetett a maga idejében,

ahogyan ő a lovat ismerte. Ilyenkor aztán jöttek a vég nélküli tanúkihallgatások, beleszólt az irigység és a rosszindulat is a vitába, és a drága idő meg haladt, egyre csak haladt.

E tárgyaláson is, mely aznap már talán a tizedik is volt, éjjél után járt már az idő, midőn rendkívül izgatottan berohant a tolmács, és azt mondta, hogy igen nagy baj van, és ha nem segítünk azonnal, akkor a község vezetősége talán még az életével is fizet érte.

A tolmácsunk, Raab Jóska furcsa szerzet volt. Tulajdonképpen nem tudott egy nyelven sem beszélni. Fajilag talán német lehetett, és valahogy törte is a bulénerek, a dobsinaiai dialektusát, mégis talán jobban tudott szlovákul. Akik azonban tudtak tótul, azok meg azt mondták, hogy Raab bizony nem szlovák, hanem inkább magyar. A tény az, hogy tulajdonképpen ő maga sem tudta, hogy micsoda. Így volt a foglalkozásával is. Ha kellett, akkor béres volt, és valóban el tudott ballagni az ökrök szarva mellett, de ha mészáros kellett, akkor tényleg jól le tudta szűrni a hizásában életunttá lett disznót. Ez alkalommal tolmács volt, mert értett valamelyest tótul, és hát szláv az szláv alapon majd csak menni fog valahogy ez is.

Igen, de ezúttal igen furcsán ment. Egy Vörös hadseregbeli tiszt jött a faluba, hívatta a tolmácsot, és megmagyarázta neki, hogy a község első három emberét, úgymint a Nemzeti Bizottság elnökét, a párttitkárt és a bírót hívja át hozzá, és az ő költségére hozasson egy üveg bort is. Raab Jóska kijelentette, hogy szesztilalom van, és bort nem lehet kimérni. Hogy erre mit magyarázott az orosz, azt nem tudta, de biztonságból jó sokszor elmondta, hogy "csarasó". Valamit megértett abból, hogy három emberre van szükség, és így odaállított az orosz lakása elé három fegyveres őrt is. Mindezen intézkedését jelentette a bírónak is, és azt hitte, hogy ezzel az egész dolog el is lett intézve.

De az orosz mindezzel nem volt megelégedve. Amikor aztán hasztalanul várt a borára és a falu három vezető emberére, éjjél után már az ő türelmének is vége szakadt. Ismét hívatta a tolmácsot, és most már a saját fegyvereinek mutogatása mellett követelte, hogy a hívott három ember azonnal jelenjék meg előtte. Jóska lélekszakadva jött be a gyűlésre, és könyörgött, hogy a meghívott három ember azonnal menjen át az oroszhoz, mert ellenkező esetben még emberhalál is lehet belőle. A vezetőket Jóska úgy megrémítette, hogy azok a legszívesebben világgá mentek volna, viszont ő meg attól félt, hogy ha nem viszi őket azonnal az orosz elé, akkor ő lesz az áldozat. Végül is a bíró kijelentette, hogy átmennek, de Jóska azonnal tűnjön el, hozzon egy liter jó bort, és engem megkért, hogy Jóska helyett vállaljam én a tolmács szerepét.

Én azonnal kész voltam segíteni. Az ám, de nem számoltunk Koch Bélával, aki pedig a leghatározottabban kijelentette, hogy ő engem nem enged be az oroszlan torkába, legfeljebb csak akkor, ha ő is velem jöhet. No lám! Gyámság alá kerültem. Koch Bélától nagyon kedves volt, hogy féltett engem, s ezért nem is emeltem kifogást a kisérete ellen. Amikor az orosz tiszt szobájába léptünk, az éppen a csizmáját húzta lefelé. Amint minket meglátott, az arca lángvörös lett az indulattól. Vagy ezt csak mi láttuk így, míg az ő arca a csizmahúzástól vörösödött ki? Ki tudja? Ő mindenesetre elég indulatosan kérdezte meg mitőlünk, hogy tudjuk-e, hogy ő kicsoda. Mi persze nem tudtuk. Erre a mi dühös emberünk kijelentette, hogy ő a kerület politikai tisztje, akinek jogában áll bárkit elvitetni és tetszése szerint megbüntettetni. A község vezetőinek viselkedése vele szemben a legnagyobb sértés, mert az ő barátságos meghívását visszautasítva, még a tiszteletükre vásárolni óhajtott bort is megtagadták tőle.

Ezután enyém lett a szó, és én megmagyaráztam neki a tévedést. A tolmácsunk ugyanis azt hitte, hogy neki három őre van szüksége, és ezeket ő már órákkal ezelőtt ki is rendelte, és jelenleg is az ajtók előtt állanak. Erre a mi oroszunk elkezdett nevetni. "Ti akartok engem megvédeni? Hiszen nekem olyan fegyvereim vannak, hogy akár az egész községgel szemben is felvehetném a harcot." Most már tisztázódott az is, hogy mint vendéglátó kívánta ő a bort a falu vezetőségének megvendégelésére. Erre azonban már nem is kellett sokáig várni, mert szegény Jóska legalább így akarta sorozatos tévedéseit jóvátenni. Aztán kért a háziaktól hat kis pohárkát, azokat megtöltötte, majd sorban koccintott velünk.

Közben kiküldte a háziakat, és ahogy sorban álltunk vele szemben, egymásután megkérdezte, hogy ki milyen pártnak a tagja. Azt hittem, hogy ki fog törni a botrány. Hiszen a többiek mind a kommunista párt tagjai, míg én, mint eddig mindig, most is pártonkívüli vagyok. De már kérdezte is az elnököt, az író, a párttitkárt, hogy milyen pártnak a tagjai, és nagyon meg volt elégedve a válaszukkal. Ekkor kerültem én sorra, de bizony még jóformán el sem hangozott a kérdés, ők hárman már bizonykodtak, hogy én vagyok a fő kommunista. Ilyen erős és lelkes ajánlásra nekem hallgatnom kellett. Arra sem volt idő és mód, hogy elmagyarázzam az én felfogásomat. Koch Bélát megkérdezve ő szintén azt mondta, hogy a kommunista párt tagja.

Most azután kiderült, hogy miért is kérdezi ez a tiszt a mi pártállásunkat. Figyelmeztetett bennünket, hogy mi vagyunk a felelősök a falu politikai megnyilatkozásaiért. Mi kötelesek vagyunk mindenkit feljeleníteni, aki becsmérő nyilatkozatot tesz akár a pártra, akár pedig a Vörös Hadseregbe. Megértettük. Én persze mindent pontosan elmagyaráztam a társaimnak. Majd ismét töltött, megittuk a maradék bort is, s szent volt a béke közöttünk. Akkor lepődtem aztán meg igazán, amikor megkérte négy társamat, hogy hagyjanak minket magunkra. Vajon mit akarhat ez tőlem? Aztán szorosan eléim állt, majd kihúzott a zsebéből egy papírcsíkot, és megkérdezett: "Azt mondták a te társaid, hogy te vagy a fő kommunista; hát akkor miért nem jelentetted fel ezeket a nyilasokat, akik a nyilaskeresztes pártnak voltak a tagjai?" És átnyújtotta nekem a nyilasok listáját.

Most én kezdtem el nevetni, majd a vállára tettem a kezemet, és elmondtam neki, hogy ezeket az embereket én kértem meg arra, hogy a kastélyban őrzött haladó szellemű internáltakra vigyázzanak. Tudomásomra jutott ugyanis, hogy az őzdi nyilasok le akarják gyilkolni az internáltakat. Ha tehát én akkor nem teszem ezt, akkor bizony nagy veszteség érhetne volna a haladó szellemű emberiséget.

Erre most ő lelkesedett fel, és azt mondta: "Látod, mindenütt így kellett volna cselekedni." Ezután szépen összetépte a nyilasok névjegyzékét, majd új oktatásba kezdett. Elmondta, hogy a kommunista pártba mindenütt befurakodnak más érzelmű emberek, akik azután sok bajt csinálhatnak. A község most már ellenőrzés alatt van, de ki biztosít afelől, hogy az én társaim igazi kommunisták-e? Ő azonban ezeknek az embereknek a megfigyelését reám bízta. Ha tehát ezek tennének valami helytelen kijelentést a pártra vagy a Vörös Hadseregére vonatkozóan, akkor ezeket nekem kell azonnal feljelentenem. Higgyem el, hogy ők azután nem sokat teketóriáznak az emberekkel.

Amikor megkérdezett, hogy megértettem-e, azon tépelődtem, hogy a legbecsületesebb dolog az lenne, ha rögtön megmondom, hogy erre a szerepre mást jelöljön ki, mert én nem vagyok az ő emberük; nekem a szocializmusról és kommunizmusról egészen mások a fogalmaim, és én Krisztusé vagyok, aki az embereket belülről szeretném megváltoztatni, hogy egymást szeretők és minden jó dolognak előmozdítói legyenek. De ha mindezt, vagy akár még kevesebbet is elmondok neki, akkor az én társaim kerülnek bajba, akik igazán nem akartak engem ilyen helyzetbe hozni, csupán azt szerették volna, ha az én tolmácsi minőségemet kedvezőbben értékelte volna az orosz.

Végül is azt mondtam, hogy megértettem. Ez aztán teljesen igaz is volt. Mindent megértettem, amit csak kívánt tőlem. Megértettem, de bizony eszem ágában sem volt az, hogy bárkit is feljelentsek azért, mert a haladásról más véleményem van, mint egy másinak. És végeredményben az elejtett és esetleg félre is értett megjegyzések mérvadóbbak-e, mint valakinek a tényleg jól végzett munkája?

A dolog vége azonban mégis csak az lett, hogy a község gondjai még inkább az én nyakamba szakadtak. Most már arra is vigyáznom kellett, hogy ezek a jóindulatú emberek ne csináljanak semmi olyasmit, amit ki lehet forgatni, rosszul lehet magyarázni. Én persze tovább is azon az úton haladtam, amiről meg voltam győződve, hogy lényegesen többet tud nyújtani az igazi megbékélés és fejlődés tekintetében, mint Sztálin irányzata, mert belső szellemi újjászülés folyamánya, és nem csak egy szigorú parancsuralomnak az eredménye.

Szocializmus és önzés

Ennek a fejezetnek eredetileg azt a címet szerettem volna adni, hogy "Kapitalizmus és szocializmus". Mivel azonban mindkét fogalmat materiális síkra szűkítették le, és azokon már nem értenek bizonyos, jellemző szellemiséget, a kapitalizmus helyett az önzés szót használtam. Bár ugyanezt tapasztaljuk a szocializmus szónak az általános használatánál is, de ott még mindig kicsendül valami szellemi közösségérzet is, és ezért azt mégis csak meghagytam.

Évtizedeken át neveltem a munkatársaimat a közös célért való közös erőfeszítések átérzésére és kifejtésére. Természetesen a közös erőfeszítések közös hasznát is megmutattam. Amikor pl. az Újpesti Fűtőgyár olyan feltétellel vette meg tőlünk az Ispán lábában még lábon álló szép búkkállományunknak a faanyagát, hogy az egészet "Tale-quala"^a, azaz egyre másra furnér rönkként fogja átvenni és kifizetni, ha azt dec. 15-ig az újpesti gyár telepére szállítjuk, akkor a bevételi többletből az összes munkásokat is arányosan kívántuk részesíteni.

Merész vállalkozás volt. Ki hallott eddig ilyesmiről, hogy az okt. 1-én megindult termelés legnagyobb része egy messze fekvő faipari telepen legyen már 2 és fél hónap múlva? A munka megindítása előtt azonban minden munkásunk előtt ismertettük a gyárral való teljes megállapodás szövegét, rámutattunk arra, hogy ez mennyi bevételi többletet jelent, és a többletet megosztva minden érdekelt között, mennyivel többet kaphatnak ők is a munkájukért, mint ha e szinte lehetetlennek látszó feltételt nem teljesítenénk.

A termelési csatát akkor megnyertük, olyan eredményt produkálva, amelyhez hasonlót addig soha egy gazdaság sem mutatott fel. Ennek a termelésünknek akkora híre volt, hogy a szomszéd kincstári erdőigazgatóság egész műszaki személyzete kivonult, hogy megnézzék a nálunk folyó üzemi életet. És a munkások a szemüknek sem akartak hinni, midőn látták, hogy éppen karácsonyra milyen hatalmas bértöbbletet kaptak.

Most ellenben mintha minden meglazult volna. Felbujtók jártak közöttünk, akik nem a szociális megoldásokat keresték, hanem gyűlöletet szítottak a vezetők ellen. Ezeknek nem az volt a fontos, hogy a munkásoknak jobb életlehetőségük legyen, hanem hogy a gyűlölet szellemével megakadályozzák a helyes kibontakozást, és lehetetlen követelések támasztásával megbénítsák az üzemet. Ilyen felbujtásra aztán egyes munkások kijelentették, hogy a fát csak felesben hajlandók kitermelni, és akkor is azzal a feltétellel, hogy a vasutat ingyen bocsássuk a rendelkezésükre.

^a úgy, ahogy van; utólagos reklamációk nélkül (latin)

Hiába magyaráztam, hogy ez esetben mindenki csak a közeli helyeken kíván majd termelni, holott az erdő érdeke az, hogy az egész terület okszerű művelés alatt álljon. Mi lesz akkor a vasútnak és szerelvényeinek fenntartásával, az erdő felújításával, az állandóan szükséges beruházásokkal, az adókkal, az alkalmazottak fizetésével, stb.? Az önző emberek csak azt nézték, hogy miképpen harácsolhatnak nekik maguknak mennél többet, viszont azzal nem törődtek, hogy mi lesz az őket és utódaikat is eltartani hivatott erdővel.

Üzemi tárgyalásaink alkalmával elmondtam, hogy a jelenlegi állandó alkalmazottak milyen feladatkört töltenek be, mennyi fizetést kapnak, és milyen nagy a felelősségük. Sorban megvilágítottam azt is, hogy az egyes kiadási tényezők hogyan oszlottak meg a múltban, és hogyan oszlanak meg a jelenben is. Ezek a tudatosan félrevezetett emberek minden ilyen kiadást fölöslegesnek ítélték, és egyedül azt tartották munkának, amit éppen ők végeztek. Ezeken a tárgyalásokon kitűnt az is, hogy ezek az emberek már azzal sem törődtek, hogy a többi munkás szinte már semmit sem keres, mert egyetlen fontos dolog volt csak a szemükben, hogy ők mennél kevesebb munka árán mennél többet keressenek. Képesek voltak azt mondani, hogy a pályát most javítottuk ki, tehát azt nem is kell javítani. Azt akarták, hogy az üzemeltetéshez ne a szakképzett, vizsgázott, begyakorolt embereket alkalmazzuk, hanem e feladatokat is minden részes termelő maga oldja meg a saját tudása szerint.

Hát ide jutottunk! A szocializmus és kommunizmus címszava mellett éppen a kapitalista szellemiséget terjesztették az emberek között! Mert vajon ez a másokat kizsákmányoló szellemiség nem kapitalizmus-e? És kapitalistának kell-e mondanunk - annak minden kellemetlen szájízével együtt - azt a mentalitást, amely, bár a nevében áll a tőke, azt mégsem a maga hasznára, hanem mindenki javára akarja hasznosítani?

És mindezen tovább menve, mi rejlik az olyan törekvések között, amelyeknek egyedüli célja a gyűlölet felkeltése? Nem kell-e ezen is elgondolkodnunk? Nincsen-e valami különös célja annak, hogy a magyart a magyarral szembe akarják állítani? Nincsen-e annak is valami különös értelme, hogy a munkásokat is szembefordítják egymással, amidőn mindenkivel csak az önmaga munkáját becsültetik túl, és a másokét semmibe sem veszik?

Elgondolkodtató kérdések! A megoldást bizonyosan ott találjuk meg, ha megfigyeljük, hogy mindennek a szellemiségnek a felajzása kinek lehet az érdeke!? Mi ne ítélkezzünk! Végezzük a legjobban a munkánkat, és a többit bízzuk az Úrra! Hiszen a harc végeredményben az igazság és a hamisság között dül, és mi tudjuk, hogy csakis az igazság diadalmaskodhat!

Ifjúsággal a jövőért

A község lakossága a háború következtében igen rossz helyzetbe került. Amely családnál hiányzott a férfi, ott a legcsekélyebb szükségletekben is súlyos hiányokkal küzdöttek. Nem volt tüzelő, nem volt, aki a nehéz, durva munkát elvégezze, aki gondoskodhatott volna a mindennapi kenyérről, a földek megműveléséről, stb. A község lakosaira nagy szociális feladatok vártak!

Nem volt azonban jobb a helyzet a gazdasági vonalon sem. Ősszel kevés volt a vetés, most meg hiányzott az igaerő és a vetőmag. Milyen lehet vajon ilyen körülmények között a termés? Eger felé nem volt vasúti forgalom, és Putnok felé sem lehetett utazni, pedig a község a kerti magvak legnagyobb részét e helyekről szerezte be. A község lakóira nagy gazdasági feladatok vártak!

És mi lesz a tanuló ifjúsággal? Hiszen ezek nagy része bejáró tanuló volt az egri és putnoki középiskolákban. A forgalom megszűntével ez a lehetőség megszűnt, és ki tudja, hogy mikor indulhatnak meg ismét a vonatok? És gondolni kell a szociális fejlődésre is, ami magában véve is mindenkinek a továbbképzését teszi szükségessé. A községnek gondoskodni kell a kulturális feladatok megoldásáról is!

A jövő programja már e sok hiányosság kiküszöbölésében is adva van. Most már nincsen másra szükség, mint hogy ezeket a feladatokat megfelelő keretekbe öntsék, és gondoskodjanak azok megvalósításáról is. Ki volna illetékesebb ezeknek a kérdéseknek helyes mérlegelésére és megoldására, mint az ifjúság?

Mindezt otthon megbeszéltem a családdal, ahol most sem hiányzott az ifjúság. Mivel pedig ők szintén látták az előbb említett hiányokat, és magukban már keresték is a megoldást, hozzáfogtunk a segítség terveinek elkészítéséhez. Elhatároztuk, hogy megalakítunk egy Ifjúsági Egyesületet, amelyben, mint két ágazatban, külön dolgozhatnak a fiúk és leányok is.

Azt azonnal megláttuk, hogy egészen helytelen lenne, ha mindkét nembeli ifjúság azonos munkát végezne, mert hiszen a fiúknak és leányoknak a lelki és testi alkata, adottsága más és más, és így ezek az adottságok különböző munkákra is képesítik őket. A fiúk nagyobb munkaerejéhez, nagyobb szervező készségéhez nagyobb, illetve ehhez méltó munkát kell szabnunk, viszont a leányok finomabb ízlésére, gyengédebb kezük munkájára ezekhez az adottságokhoz méltó tevékenységet kell találnunk.

Mindkét csoport számára a megfelelő szervezetet kellett kiépítenünk.

A fiú szociális csoportnak kellett elvégezni azokat a munkákat, amelyeket a családfő távolléte miatt a bajba jutott családok elvégezni nem bírtak. Gondoskodniuk kellett tehát arról, hogy a hideg télben legyen a családnak kellő mennyiségű tüzelője, legyen, aki azt felvágja és felaprítja. A fiúknak volt a kötelessége az is, hogy az ilyen családoknál a földet megmunkálja és bevesse.

A leány szociális csoportnak az volt a feladata, hogy segítsen a sokgyermekes anyákon, különösen akkor, ha otthon betegség, vagy a családfő távolléte miatt a helyzet különösen súlyossá vált. Mosás, takarítás, házi munka, varrás, foltozás ilyen esetekben a támogatott családok részére igen nagy áldást jelenthetne.

A gazdasági bajokat a gazdasági csoportok tárnák fel. Az lenne tehát az első feladat, hogy a fiúk állapítsák meg, hogy melyik határban, kinek milyen területe nincsen megművelve, bevetve, és e téren milyen szükségletek merülnek fel. Meg kell állapítani azt is, hogy a községben mennyi az igavonó jószág, és azokat hogyan lehetne felhasználni a leghelyesebben. Végül számot kell vetni azokkal a terményekkel is, amelyeket vetőmagként fel lehetne használni. Biztosítani kell azt is, hogy se az igaerő szükségletet, se a vetőmaghiányt senki se használhassa ki zsarolásra, vagy valami jogtalan előny kicsikarására, másrészt biztosítani kell azt is, hogy a jóakaratók segítség megfelelő önkéntes viszonzást nyerjen.

A leányok gazdasági csoportjára volt bízva annak megállapítása, hogy az egyes családoknál mennyi és milyen kerti vetemény- és virágmag van. Nekik kellett ezeket pontos jegyzékekbe foglalni, és megállapítani azt is, hogy azokból mennyit használnának fel az illető tulajdonosok, mennyi a feleslegük, vagy mennyi a hiányuk. A község szükségleteinek, készleteinek, feleslegeinek és hiányainak megállapítása után nekik kell érintkezésbe lépni más községekkel is, hogy az esetleges hiányokat idejében pótolni, a feleslegeiket pedig más községeknél szociálisan értékesíteni tudják.

A leányok gazdasági csoportjára volt bízva, hogy a közterek és középületek előtti kertek szép elrendezéséről is gondoskodjanak. A kulturális munka sem volt elhanyagolható! Hiszen nemcsak arról volt szó, hogy a tanuló gyerekek tanítását biztosíthassuk, hanem gondoskodni kellett arról is, hogy a tanulni, fejlődni kívánó felnőttek is tovább tanulhassanak. Ezért ez a munka is két főcsoportra volt szétosztva: az iskolai oktatás pótlását szolgáló tanítás megoldására, és az iskolán kívüli oktatás megindítására.

Először is meg kellett állapítani, hogy kik azok a gyermekek, akik a jelenlegi viszonyok miatt tovább tanulni nem tudnának, mivel arra módjuk nincsen, hogy valamely közeli városban bennlakóként tovább tanuljanak. Meg kell állapítani azt is, hogy kik azok az önként vállalkozó és szellemileg kellőképpen felkészült egyének, akik a tanításban segíthetnek, és végül számot kell vetni azzal is, hogy van-e megfelelő mennyiségű tankönyv, melyet fel lehetne használni. Feltétlenül biztosítani kell az ifjúság és a felnőttek továbbképzését is. Itt nem elégedhetünk meg azzal, ha az érdeklődést kutatjuk fel, hanem magunknak kell a tanulással szemben az érdeklődést felkelteni. E célból kellő propagandát kell kifejteni, hogy az emberek meglássák a nagyobb tudás nagyobb hasznát is.

Üzembe kell állítani a mozit, majd könyvtárat is kell létesíteni a kölcsönkönyvekből. Fel kell tehát mérni azt a könyvmennyiséget, amellyel a község lakosai rendelkeznek, azt szakma szerint csoportosítással rendezni, mindig megjegyezve azt, hogy ezek a kívánt könyvek kinél találhatók, és miképpen kölcsönözhetőek ki.

Meg kell állapítani azt is, hogy ki milyen szakmában kívánja magát tovább képezni, és erre milyen lehetőséget lehet számára biztosítani. Meg kell indítani azokat az előadásokat is, amelyekkel a falu lakosságának művészi, kulturális, gazdasági és technikai fejlődését elősegíthetjük. Ennek érdekében létre kell hozni az ifjúság fejlődésének baráti körét is, amely mindezen munkába hajlandó önként bekapcsolódni. Amikor mindezt a munkát az egy értekezletre összehívott ifjúság elé tártuk, azok azt igen nagy lelkesedéssel fogadták. A csoportok azonnal megalakultak, és hamarosan meg is kezdték működésüket.

A szociális csoportoknál, ahol a legsürgősebb volt a segítség, a fiúk elmentek fát vágni, a leányok mosni, gyermekeket ápolni, és természetesen jutott idő az egyéb csoportokban való munkára is. Mivel pedig az utazás különösen székérrel roppant körülményes volt, gondoskodni kellett az újszülöttek pelenkákkal való ellátásáról és egyéb szükségleteiknek a kielégítéséről is. Kialakult egy kölcsönösen egymást segítő közösség, és mindenki képességei szerint igyekezett minden hiányt kielégíteni.

Most derült aztán ki, hogy mennyi kerti mag van a községben. Csakhamar már Apátfalván is feltérképezték az ott található kerti és egyéb magvakat. Mindenki olyan lelkesedéssel dolgozott, hogy az valóban bámulatra méltó volt. E munkákban természetesen elsősorban a mi gyermekeink vették ki a legjobban a részüket. Tituval együtt ők voltak minden megmozdulásnak a vezetői és egyúttal példamutatói is. Az emberek a legtöbbször egészen értetlenül álltak szemben ezzel a hallatlanul nagy jelentőségű, önzetlen segítő munkával. Most látszott meg, hogy az emberek a helytelen élet következtében mennyire elszoktak a keresztyénség gyakorlati segítő munkájától.

Fokozódó nehézségek

Az első akadályok akkor kezdtek jelentkezni, amikor szövetkezeti alapon szerettünk volna egy kertészeti társulást létrehozni. Ez ellen egyesek már akkor tiltakoztak, azt mondván, hogy mindenki végezze el a maga kertjében a maga munkáját, és közösen nem hajlandók dolgozni.

Nekünk azonban a szövetkezeti kertészettel nemcsak az volt a célunk, hogy az öntözést is meg tudjuk oldani, és így sokkal eredményesebb munkát végezhesünk, hanem azt is el szeretnénk volna érni, hogy a falu lakossága megfelelő vezetés mellett maga is jöjjön rá a kertészkedésben rejlő rendkívüli lehetőségekre, és ezzel megindulhasson egy belterjesebb mezőgazdasági élet is. Az oktatást az uradalmi kertész szívesen vállalta volna, mert ő megértette mindennek a fontosságát.

A meg nem értéssel és az egymással szemben való bizalmatlansággal nagyon nehéz harcolni. Bizony, ide új emberek kellenek! De hát aztán jöttek újabb nehézségek is.

Egy áprilisi napon az erdőhivatalban dolgoztam, amikor felszólnak telefonon a községházáról, hogy menjek azonnal le, mert oroszok vannak itten, akik velem kívánnak beszélni. Azt hittem, hogy valami tolmácsolni való van megint.

A községházán pár orosz és egy csomó ember várt. A parancsnok azonnal megkérdezett, hogy én vagyok-e a felelős az állami gazdaságért. Furcsa kérdés. Hiszen ezt mindenki tudja, viszont az állami birtokká minősítés még nem történt meg. Igent mondtam, mire ő közölte velem, hogy a tudomására jutott, hogy a hivatalnak nincsen elég pénze a munkások kifizetésére, és ezért elrendeli, hogy a kastély bútorait azonnal adjam el, és a befolyó pénzt használjam fel a munkások bérének kiegyenlítésére.

Én ekkor közöltem az oroszokkal, hogy a volt tulajdonos az államosítási rendelet után nagyobb összeget fizetett be a pénztárunkba, hogy az uradalmat tehermentesen adhassa át, és ez az összeg még teljes egészében rendelkezésünkre áll, és ki is fog tartani 3 - 4 hónapig.

Ennek ellenére a parancsnok a bútorok eladását ismét elrendelte. Megkérdeztem tőle, hogy megkaphatom-e az erre vonatkozó írásbeli parancsot. Ő szigorúan megfeddett, és közölte velem, hogy az ő parancsa írás nélkül is feltétlenül teljesítendő. Mindezt tudomásul vettem, de elhatároztam, hogy kikérem a Megyei Földbirtokrendező Tanács döntését is, amely ebben a kérdésben feltétlenül illetékes kell hogy legyen.

Másnap bementem Miskolcra. Felkerestem a Földbirtokrendező Tanács elnökét, hogy a kastély és annak birtokai kinek a tulajdonát képezik. Az elnök, akit már jól ismertem több tárgyalásunk következtében, amikor a nekem juttatott ház tulajdonjogáról számomra kedvezően döntött. Ő azt mondta, hogy a bútorok a kastély volt tulajdonosának tulajdonai, mert ezeknek az állami tulajdonba vételéről a birtoktörvény nem rendelkezett.

Én ennek a megállapításnak írásbeli megerősítését kértem. Erre azután megkérdezte, hogy tulajdonképpen milyen probléma is van a kastélybeli bútorokkal. Elmondtam, hogy egy orosz parancsnok jött Szilvásváradra, és az rendelte el a bútorok eladását, és a pénznek felhasználását az erdőgazdaság béreinek kifizetésénél. Erre az elnök kijelentette, hogy akkor a parancsot teljesíteni kell. Amikor ellenben kértem, hogy a kikért véleményét írásban is lenne szíves nekem átadni, azt is megtagadta.

Mitévő legyek? Hiszen ha szabálytalanul hajtok végre egy ilyen eladást, akkor azért majdan esetleg a bíróság előtt is felelnem kell. Ezért azt kértem, hogy arra adjon írásbeli igazolást, hogy én ez ügyben hozzá fordultam, de ő nem hivatalosan, de ismerve a győzők jogait, erősítette meg a parancs végrehajtásának szükségességét. Erre sem volt hajlandó.

Hazamentem, de semmivel sem lettem okosabb. Azután két napon át imádkozva kértem az Urat, hogy Ő adjon nekem bölcsességet, és találjam meg ebből a dilemmából a megfelelő kivezető utat. Ő segített is.

Összehívtam a volt uradalom alkalmazottait, közöltem velük az orosz parancsnok rendelkezését és az én győtrődésemet, majd azt a módot, ahogyan a kérdés helyesen megoldható. Aki a bútorokból vásárolni akar, az befizet az általa vásárolt bútorért egy vételárat, amelyet azután fában valorizálunk. Egyúttal azonban írásban kötelezzük magunkat arra, hogy a bútort épségben megőrizzük, és azt a valorizált vételár ellenében hajlandók vagyunk a jogos tulajdonosnak bármikor visszaadni. Jogos tulajdonosnak természetesen azt tekintjük, akít a jelenlegi, vagy később hozandó rendeletek annak ismernek el. Megállapítottuk azt is, hogy a bútorok használatáért senki semmivel nem tartozik.

Nekünk kellett beszámolnunk arról, hogy mennyi érték jött be a bútorok eladásából, és ezért mi a Bösendorfer² zongorát meg egy szekrényt vettünk meg 104 erdei köbméter vagonba rakott száraz bükkhasáb tűzifa árért, természetesen a fenti kötelezettség vállalásával. E megoldással azután eleget tettünk a parancsnak is, és az a vád sem érhetett, hogy idegen tulajdont jogtalanul értékesíttem. Igazi bölcsességet valóban csak fentről kaphatunk!

A nagybirtokok államosítása

1945 márciusának közepe előtt többen meghívást kaptunk, hogy látogassuk meg a kommunista párt miskolci szervezetét. Amikor beszállítottak Miskolcra, akkor tudtuk meg, hogy minekünk tulajdonképpen tovább kellene mennünk Debrecenbe, hogy ottan tiltakozzunk a nagybirtokrendszer további fennmaradása ellen.

Nekem tulajdonképpen nem volt kifogásom a nagybirtok ellen, mert tudtam, hogy csakis a nagyüzemi gazdálkodás teremtheti meg azokat az anyagi alapokat, amelyekre a helyes gazdálkodás érdekében szükség van. Nekem tehát nem a nagybirtok ellen, hanem annak antiszocialista kezelése ellen volt kifogásom. Mi az évek hosszú sora alatt megmutattuk, hogy egy nagybirtokot igenis lehet szociálisan kezelni. A kérdés mindig az, hogy a birtok kezelését milyen szellemiséggel végezzük. Már eddig is láttuk, hogy az erdőkincstári tulajdonban lévő erdőket kevésbé szociálisan kezelték, mint a mi uradalmunkat. Természetesen helytelen, ha a kezelési irányítást egyedül a tulajdonos jóindulatára bizzuk, és sokkal helyesebb az, ha azt megfelelő intézkedésekkel biztosítják.

E kérdésekről szerettem volna a kommunistákkal elbeszélgetni, hogy kielemezhezzük a szocializmus lényegi elemeit, amelyek szerintem sokkal inkább lelkiek, mint anyagiak, ha pedig erre nem vigyázunk, akkor a teljes államosítás ellenére is érvényesülni fog az a csaknem minden emberben meglévő kapitalista és imperialista törekvés, hogy csak a maga érdekét nézze, és mások érdekével ne törődjön. Ez az állapot pedig rosszabb lesz, mintha tovább is érvényben maradna az ellenőrzött kapitalizmus.

A nagyüzem jobban meg tudja válogatni az egyes termelvényeknek megfelelő termőtalajt, kitettséget, mint a kisbirtok, ahol mindenféle termelvényt meg kell termelni, ha tetszik a talajnak, ha nem. A kisüzem nem tud okszerű gazdálkodást folytatni, mert nincsen lehetősége megfelelő gépesítésre és váltógazdaságra. Nekem azonban, aki a talajleromlást sajnáltam a leginkább, mindig az fájt, hogy a lejtős területek művelése egyenesen elősegítette a talajleromlást, amikor a keskeny parcellákon lefelé szántották a földet.

Sajnos ezekről a kérdésekről senkivel sem beszélhettem, mert várakozásunk közben bejött egy pártvezetőségi ember, és azt mondta, hogy már nincsen semmi szükség sem a debreceni útra, sem pedig az előre megszövegezett nyilatkozatokra, mert az egész kérdést már időközben más úton megoldották. Így tehát mindnyájan ismét visszajöttünk Miskolcra.

Pár nap múlva Egerbe akartam menni, és el is indultam gyalogosan a hosszú útnak. Már túl voltam a fele úton, amikor csodálkozással vettem észre, hogy szembe velem egy egyfogatú kocsi jött, amelyet egy franciskánus atya hajtott. Amint jobban szemügyre vettem a fogatot, hát látom, hogy a páter mellett ült Károly, a gazdám fia, aki éppen hozzánk igyekezett.

Én természetesen azonnal visszafordultam, felültem a szekérre, és azonnal elkezdtünk beszélgetni. Hát volt is miről. Károly tele volt kérdésekkel: hogyan úsztuk meg a frontot? Mi van a kastéllyal? Megvan-e az ékszer? Stb., stb., nem tudtunk kifogni az érdekesnél érdekesebb epizódok elbeszéléséből.

Végre elértük az örömedi tetőt, és megláttuk a kastélyt is. Amikor Károly meglátta, hogy az milyen rendes állapotban van, elcsodálkozott, és azt mondta, hogy ez egyedülálló egész Magyarországon, mert amerre csak járt, mindenütt iszonyatos rombolást tapasztalt.

Este a páterrel együtt nálunk háltak, és így késő este még lementünk, hogy megnézzük az ékszert. Én valahogy úgy éreztem, hogy a mi meglátogatásunknak legfőbb indító oka tulajdonképpen az volt, hogy ennek a horribilis értékű ékszernek a sorsa izgatta őt. Nagyon elcsodálkozott azon, hogy én az ékszert az elrejtése óta meg sem néztem. Hogyan állhattam meg azt? Kérdezte tőlem. Mi lett volna azonban, ha én többször is ellenőriztem volna, hogy megvan-e? Ez bizony előbb-utóbb feltűnik valakinek, és ellopták volna a kincset. Amikor erre gondoltam, ismét a fülembe csengett az a mondás, hogy "aki meg akarja tartani ... elveszti azt." Igen, amihez jobban ragaszkodunk, mint a Krisztusban megtalált igazi élethez, annak rabjává lettünk, és az életet veszítettük el.

Aztán kimentünk, megmutattam, hová ástuk el a nyakéket. Szegény Károly most utólag rémült el, hogy mennyire nem volt az elrejtve. És éppen ez mentette meg az ő számukra. Amikor kiástuk a földből az ékszert, azt sem tudta, hogy hogyan köszönje meg annak megőrzését. Azután arra kért, hogy azt ismét rejtsem el, mert még nem látja időszerűnek az elvívását. Elmondta, hogy a pesti palotában mindent átkutattak, és bizony a legtöbb kárt éppen a cselédség okozta azzal, hogy mindent megmutogatott, hogy hol van, vagy pedig maga vitte el az elrejtett értékeket.

Az ékszert persze most már nem a régi helyére tettem, hanem a bunkerben ástuk el, mert bizony arról mindenki tudott, hogy ott a románok minden talpalatnyi helyet végigkutatnak a bajonettjeikkel, hogy nem találjanak-e valami elásott értéket.

Másnap vagy harmadnap tudtuk meg, hogy Debrecenben törvényerejű rendeletet hoztak a nagybirtokok megváltásáról. Károly arra kért, hogy menjünk el Debrecenbe, ahol talán majd többet is megtudunk az egész dologról.

A gazdám mentalitására jellemző volt, hogy annak ellenére, hogy tudott az államosításról, befizette az uradalom pénztárába azt a 150 ezer pengőt, amellyel a birtokot az ősszel megterhelte, hogy az üzemet folytathassuk. Ő ugyanis nem volt hajlandó a többi birtokoshoz hasonlóan cselekedni, és a fát a hivatalos árnál magasabban, zugáron értékesíteni. Károly, amikor a pénzt elhozta, tulajdonképpen édesapjának akarátát teljesítette, aki még Ausztriába menekülése előtt gondoskodott arról, hogy a szilvási birtok ismét tehermentes lehessen. Erre a kölcsönre azért volt szükség, hogy a gazdálkodásból eredő deficitet kiegyenlítse. E pénzt mi nyugodtan felhasználtuk üzemi céljainkra, mert most az volt a legfontosabb, hogy mindent mielőbb rendbe hozzunk.

Aztán elindultunk Károllyal Debrecenbe. Egerig kocsin mentünk, és ott a franciskánusok zárdájába mentünk, ahol Károlyt ügyis várták, míg én ott mindig szívesen látott vendég voltam. Egerben nagyon kedves estét és éjszakát töltöttünk a ferenceseknél. Oszlay atyával késő estig beszélgettünk utamnak tulajdonképpen célja felől, hogy a kormány előtt rámutassak az Organikus Százalékos Rendszer egészen különleges előnyeire, és a nálunk már megtapasztalt munkaserkentő hatására, valamint azokra az eredményekre, amelyek Szilváson az utóbbi félévben születtek.

Ezt az utamat Zsedényi államelnöknek már előbb bejelentettem, most azt is kérni szerettem volna, hogy rendeljék el a szilvási üzemünknek alapos felülvizsgálását, és ha lehet, az állandó ellenőrzését is. Magammal vittem azt a nagy dolgozatot is, amely a rendszert ismertette és minden vonatkozásban kielemezte. Mivel azonban e rendszernek is becsületes és jóakarató emberekre van szüksége, leírtam az organikus tanítási rendszert is, és annak utolsó tagozatát, a munkahadsereg szinkronizáló és gyakorlati nevelő munkáját is.

Egy harmadik, de kisebb dolgozat az általános nyugdíjmegoldás kérdéseivel foglalkozott. Ez a téma sem volt idegen előttem, mert amikor a mezőgazdasági munkások biztosításának kérdését a felsőházban tárgyalták, akkor nekem kellett a gazdám megbízásából a törvényjavaslat indoklását áttanulmányoznom, és arra a megjegyzéseimet megfogalmaznom, mert a gazdám tudta rólam, hogy én is foglalkozom ilyen szociális problémákkal. Amikor az indoklást alaposan áttanulmányoztam, akkor láttam, hogy ez az egész biztosítási zsonglörködés milyen defetista és kapitalista alapon nyugodott, és minden szociális alapon milyen könnyen volt támadható. Úgy látszik, hogy Oszlay páter nem felejtette el az én magammal vitt javaslataimat, amint arról visszaérkezésem után meggyőződtem.

Füzesabonyban hosszú várakozás után sikerült egy Debrecen felé induló vonatra felkapaszkodnunk. Ez tulajdonképpen egy orosz katonai szerelvény volt. Mi egy löszeres kocsiba húzódtunk sokadmagunkkal, de pár állomást tudtunk csak ott kihúzni, mert az egyik állomáson kihajtották onnan a potyautasokat. Szerencsére nekünk volt pénzünk, és így egy kis baksissal helyet kaphattunk a nem éppen kényelmes utazási alkalmatosságon. Ezt a megvámolást aztán az orosz altisztek többször is gyakorolták velünk szemben. No de a vonat ment, és vele mi is.

Zsedényi Béla mindkettőnket igen kedvesen fogadott, és vendégül is látott. Károlyt is elhelyezte valahol, én azonban az ő lakásán kaptam szállást. Ekkor ismerkedtem meg azokkal a nehézségekkel, amelyek a magyar államvezetés akkori idejét jellemezték.

Zsedényi már másnap bemutatott Nagy Imrének, az akkori földművelésügyi miniszternek^a, és javasolta, hogy a leírt dolgozataimat méltassák a legnagyobb figyelemre, mert azok egy nagyszabású, egészséges, és mindenki javát szolgáló gazdasági és politikai kibontakozásnak az alapjait képezhetik. Sajnos Nagy Imre minden elől elzárkózott, és azt mondta, hogy nekik semmire sincsen szükségük, mert megvan a maguk elképzelése a gazdaságok fejlesztésére vonatkozóan, amelyben tökéletesen megbíznak. Miután azonban Zsedényi továbbra is ragaszkodott ahhoz, hogy a dolgozataimat átnézzék, Nagy Imre dühösen felugrott az asztal mellől, majd a szoba elhagyása közben odaszólt a két államtitkárnak, hogy nézzék meg a dolgozatokat, és három nap múlva adják meg nekem az erre vonatkozó válaszukat.

Károly közben elutazott, és én nyugodtan vártam a soromra. A három nap elteltével azután elmentem a "Földművelésügyi Minisztériumba". No nem kell itt a mostani, 4 - 5 emeletes hatalmas palotára gondolni, mert bizony akkor az egész minisztérium három szobából állt, meg három kisebb helyiségből. Amikor jelentkeztem a válaszáért, S. Szabó Sándor és Vásáry István államtitkárok bevallották, hogy ők bizony a dolgozataimba bele sem néztek. Ezt a mulasztásukat gyorsan pótolni akarták, és elővették a legkisebb javaslatomat, az általános nyugdíjmegoldást. Amikor azt átlapozták, kijelentették, hogy az igen sok eredeti és jó elgondolást tartalmaz, amelyeket a mi államunk nagy haszonnal használhatna fel. Ezért arra kértek, hogy a bemutatott alapelvek felhasználásával készítsek egy részletes tervezetet az általános nyugdíjmegoldásra nézve, és azt bocsássam a kormányzat rendelkezésére.

Sajnos én akkor sem elég alázattal, sem pedig megfelelő önmérséklettel nem bírtam, és ezért a következőket mondtam a két államtitkárnak: "Ha önök nem vettek maguknak fáradságot arra, hogy áttanulmányozzák a dolgozataimat, akkor énnekem nem lehet elég bizalmam, hogy komolyan vegyem azon ígéretüket, hogy az

^a Azonos az 1958-ban kivégzett mártír miniszterelnökkel.

általános nyugdíjkérdést valóban meg is akarják oldani." Ezzel otthagytam a minisztériumot, majd elbúcsúztam Zsedényitől, akinek egyébként igen komoly tervei voltak velem kapcsolatban, és eljöttem haza.

Amikor kimentem az állomásra, láttam, hogy négy vagon hentesárut raktak be a debreceni hentesáru gyárban, majd ezeket a kocsikat hozzákapcsolták a mi szerelvényünkhöz. Utazásunk most akadály nélkül folyt Füzesabonyig. Amikor oda megérkeztünk, meglepetve láttam, hogy a húsarugyár kocsijaira hatalmas szalagokat tettek, hogy az az orosz nép ajándéka Miskolc dolgozói számára. No ez furcsa meglepetés volt! Zsedényi nekem azt mondta, hogy az orosz kommunisták a legcsekélyebb hazugságot sem tűrik, amikor a tárgyalásokat folytatják velünk. És én akkor igazat adtam az oroszoknak. De hogy ők hogyan ajándékozhatják a magyar munkásnak a magyar anyagból készített termelvényeit orosz ajándékként a miskolci dolgozóknak, ezt bizony én nem értettem. Megérhetjük-e valaha, hogy az igazmondás és a szeretet lesz a legjobban megbecsült erény?

Még Debrecenben történt az is, hogy az utolsó napon elmentem a Demokratikus Ifjúság alakuló gyűlésére. Feltűnt, hogy a gyűlésen milyen kevesen jelentek meg, és akik megjelentek, azok sem látszottak sem munkásoknak, sem parasztnak, hanem inkább olyanok voltak, mintha mindnyájan valami kereskedés kiszolgáló pultja mellől jöttek volna el. Az ennek kapcsán szükségszerűen fellepett előítéleteket elhessegettem magamtól. Magamban ugyanis azt gondoltam, hogy ezek a nyereszkesedés és önzés emlőin felnőtt ifjak hogyan irányíthatják majd a magyar gyárak, a magyar falvak fiatalságát, amikor ezekről lerítt az üzérkedés szelleme, és a maguk haszna után futás lelkiülete? Mindezt azonban elhessegettem magamtól, és nyugodtan vártam, hogy milyen megoldást fognak ajánlani a magyar ifjúságnak új, szociális szellemmel való megtöltésére.

Amikor ellenben láttam, hogy mennyire nincsen semmi reális elképzelésük a magyar jövő megalapozása és újjáépítése tekintetében, akkor a vezetőséget arra kértem, hogy jöjjenek el Szilvásváradra, és tanulmányozzák a mi ifjúsági szervezetünket, amely már eddig is bámulatos munkát végzett, és ők is nagyon sok megszívlelendő dolgot fognak látni. Sajnos ezeknél az embereknél is ugyanazt a választ kaptam, amely már a Földművelésügyi Minisztériumban is megdöbbsentett, hogy "Nekünk megvannak a saját elgondolásaink, és mást nem kérünk." Elgondolkodtam azon, hogy vajon mi hátránya támadna abból bárkinek is, ha a maga meggyőződése mellett kitartva, megismerné mások tapasztalatait és gyakorlati eredményeit is?

És természetesen felöltött bennem az a kérdés is, hogy miért éppen ezek az ifjak képviselik a magyar demokratikus ifjúságot, mikor eddig éppen a kapitalista szellemű kereskedelem volt az, amely a maga bankuralmával ezerszámra húzta ki a paraszt és munkás alól a legutolsó földet is, hogy azután a maga birtokait és egyéb vállalatait egyre jobban szaporítsa és fejlessze. Ha pedig egyszerűen le akarnak kopírozni egy ifjúsági szervezetet, akkor nem gondolnak arra, hogy a magyar nép erősen individualista hajlamú, és éppen ezért nem kíván kritika nélküli majmolást, hanem mindig az őszinte, tárgyilagos mérlegelés lehetőségét kívánja minden döntése előtt mindenkitől?

Egerben ellenben annál kellemesebben lepett meg egy hír, amelyet egy öreg barátomnál, Elek Pista bácsinál hallottam, akinek a felesége buzgó katolikus asszony volt. Pista bátyám, mikor hazafelé menet felkerestem, azzal fogadott, hogy "ugye Lajos, pár nappal ezelőtt voltál Egerben, és beszéltél Oszlay Oszvald ferences atyával?" Igenlő válaszemre azután elmondta, hogy felesége vasárnap volt a ferencesek templomában, ahol a szentbeszédben hallotta, hogy a páter elmondta, hogy Isten mitőlünk nemcsak azt kívánja meg, hogy megtérjünk bűneinkből, hanem új életet is kezdjünk. Az Úr azt kívánja tőlünk, hogy iparkodjunk orvosolni a társadalmi és szociális bajokat is, mert azért adott minden gyermekének szívébe atyafiúi érzést, szeretetet, hogy ne csak egyes embereken segítsen, hanem segítsen az egyetemes bajokat is orvosolni. Elmondta továbbá, hogy az volt a hiba, hogy a keresztyénség az egész teremtett világért való felelősség tudatát engedte elhomályosodni, és ebből származtak azok a társadalmi, gazdasági és szociális bajok, amelyek végül az embereket szembeállították egymással. Majd közölte, hogy igenis van Isten akarata szerinti megoldás, erről ő a napokban győződött meg, amikor egy protestáns erdőmérnök barátja kereste őt fel, aki részletesen kifejtette azt a meggyőződését, hogy csak az a társadalmi rendszer állhat meg az idők viharában, amely nem részérdekekért harcol, hanem mindenki javát akarja, és az igazság lebeg szüntelenül a szeme előtt.

A beszéd hallgatása közben Pista bácsi feleségének szüntelenül reám kellett gondolnia, majd amikor hazament, azonnal elmondta a férjének is, hogy miket hallott. Úgy látszik, hogy az Organikus Százalékos Rendszer gondolata a legjobban a katolikus testvéreinket ragadta meg. Ezt onnan is tudom, hogy egyszer azt is hallottam, hogy Debrecenben a jezsuiták is hirdették ezt a gondolatot, és igen bíztak benne, hogy e rendszer előbb-utóbb mindenki előtt világossá fogja tenni az egymás segítségének szükségét, és a társadalom organikus, szociális felépítésének helyes megoldását.

Hazaérve aztán ismét belevetettem magam a Bükk feltárásának, víziereje kihasználásának gondolatába, és a közös nagyüzemi gazdálkodás lehetőségének tanulmányozásába.

Voltak persze ismét különféle nehézségeim is. A kommunista párt sajozsentpéteri szervezete többször is kívánta az eladott kastélybútorokat, de a valorizált befizetést igazoló írás felmutatása miatt a bútorok továbbra is a vevők tulajdonában maradhattak, mert erőszakos elvétel esetén ők hágták volna át az orosz parancsnok rendelkezését. Persze azt sem lehetett igazolni, hogy ők a törvény szerinti jogos tulajdonosok, és amikor látták,

hogy még ez esetben is súlyos pénzeket kellene a bútorokért fizetniük, hát lassan felhagytak a jogtalan követelésekkel.

Bennem már abban az időben többször megfordult az a gondolat is, hogy Szilvásváradon kellene felállítani azt az erdőgazdasági középfokú műszaki intézetet, amellyel a műszaki továbbképzést a legjobban ki lehetne fejleszteni, mert éppen nálunk vannak meg azok az adottságok, amelyek egy ilyen tanintézet felállítását indokolnák. A Bükk nyugati részei alkotják a legnehezebb terepeket, van erdei vasút, sikló, drótkötélpálya, mészégető tábori és állandó kemence, fűrészüzem, stb., amik a műszaki oktatáshoz mind nélkülözhetetlenek.

A Bükk feltárása

Azt hiszem, hogy az előzőkben már elég pontos képet festettem a szilvásváradai állapotokról. Ez a helyzetkép azonban engem is nagyobb munkára kötelezett. Megállapítottam magamban, hogy az Eger - Putnoki vasútvonal használhatatlan állapota milyen kihatással lehet a község életére, de ennél a ténymegállapításnál nem maradhattam meg, hanem azt is meg kellett látnom, hogy mit tehet a község és az erdőgazdaság annak érdekében, hogy a szükséges helyreállítási munkálatok mennél hamarabb meginduljanak, és eredményesen be is fejeződjenek.

1945 márciusának végén a mi erdei vasutunk helyreállítása már a befejezés felé közeledett. A felrobbantott váltókat részben kicseréltük, részben kijavítottuk. A mozdonyunkat is március végére kellett visszakapnunk az ózdi gyártól, ahová azt igen sok nehézség árán elszállítottuk. A fatelepi műhelyünkben egyre folyt a vasúti kocsik javítása is, és előreláthatóan az egész erdei vasutunk március végére üzemképes állapotban lesz. Az ózdi gyárban pedig lekötöttünk két használt motormozdonyt is, amelyeket fáért vásároltunk a gyártól. Az erdei vasút felépítményi munkáin 20 emberünk dolgozott, és ezeken kívül még hatan dolgoztak a vasúti kocsik javításán is. Állandó alkalmazottaink is alaposan kivették részüket ezekből a munkákból.

Tudtam azonban azt is, hogy ha mi nem segítjük a MÁV-ot az Eger - putnoki vasútvonal helyreállítási munkáiban, akkor még két év múlva sem fog ezen a vonalon a szállítás megindulni. Ezért tehát fel kellett hívnom a MÁV figyelmét arra, hogy egy esetleges gyorsított vasút-helyreállítás esetén a MÁV is nagyobb mennyiségű tűzifához juthatna a mi hatalmas kitermelt és nagyrészt leszállított tűzifa-készleteinkből. Minden tárgyalásomról Károlyt is értesítettem, mert hiszen az államosítási rendelkezés értelmében a már kitermelt fa a régi tulajdonost illette meg.

Amint tehát befejeztük az erdei vasút helyreállítását, a munkásainkat azonnal átadtam a MÁV-nak, hogy az a munka is jobban haladjon. Ilyen körülmények között kilátásunk volt arra, hogy a nagyvasút helyreállításának munkáját legalább hat hónappal megrövidíthetjük.

A kiskapudi MÁV alagút felrobbantása is sok gondot okozott. Hogy a megfelelő zsuzuzó anyagot a MÁV számára biztosíthassuk, sürgősen hozzákezdünk a fűrésztelepünk kifejlesztéséhez is. Ehhez pedig még sok munka kellett. 1944-ben vásároltunk ugyan egy nagy gőzgépet, de azt már nem tudtuk üzembe helyezni. Hiányoztak ezenkívül a megfelelő transzmissziók és munkagépek is. Biztosítani akartuk a pneumatikus fűrészpör-elszívást, és ezzel a munkásoknak is jobb egészségügyi viszonyokat akartunk teremteni.

Eddig bizony csak egy igen kis teljesítményű szalagfűrészre és egy ócska keretfűrészre támaszkodhatott az üzemünk. Áprilisban azonban elkészült a nagy gőzgépünk összeszerelése is, majd azt üzembe állítva megkezdhetjük a zsuzuzóanyag fűrészelését. A munkatempónk olyan élénk volt, hogy annál jobbat kívánni sem lehetett volna az adott körülmények között. Mindenki a legjobb tehetsége szerint dolgozott. A fűrésztelep a maga gyönyörű csarnokával és annak új eternitfedelével, az új, hatalmas kéményből gomolygó füstfelhő messzire hirdette élni akarásunkat, és ennek az új életnek a biztató fejlődését. A munka javarészét még mindig a régi szalagfűrészünkkel végeztük, de ekkor már komolyan gondoltam arra is, hogy a régi erdőkinestár bükki faanyagának egy részét is a mi fűrészünkön dolgozzuk fel.

Akkor már szinte naponta vártuk az erdeink hivatalos birtokbavételét is, mely esetben nem látszott lehetetlennek, hogy az összes bükki erdőt egységes kezelés alá vonjuk. Egységes vasúthálózatot szerettem volna kialakítani a miskolci, szilvásváradai és felnémeti 760 mm nyomtávú vasutakkal úgy, hogy ezek mind ki lettek volna fejlesztve a Bükk fennsíkjaig. Ennek a tervnek nem csak az előkalkulációit készítettem el a Rima^a ózdi vezetőségével való tárgyalásokon, hanem tárgyalásokat kezdtem az összes vasutak villamosításának érdekében is.

Az erdei vasút villamosításának tervét részben a tűz elleni hathatósabb védekezés, részben pedig az elektromos sikló megvalósításának lehetősége erősen támogatta. Ezt a kérdést is alaposan átbeszéltem a farkaslyuki szénbányatelep villamos vontatásának vezetőivel, akik a vontatógépek elkészítését is elvállalták volna.

^a Teljes nevén Rimamurányi - Salgótarjáni Vasmű Részvénytársaság, amelynek két fő telephelye Ózdon és Salgótarjában volt. 1946 decemberében államosították.

A tervem az volt, hogy az áram egy részét a lefelé szállítás energiatermelésének hasznosításából pótoljam. A hatalmas terv anyagi előfeltételeinek biztosítása az igen nagy faszükség következtében, a végzett tárgyalások alapján meg lett volna oldva. Akkoriban a gyárak mindent megígértek, csak hogy fához jussanak. Az volt ugyanis a helyzet, hogy a németek minden fát megvettek és sürgősen el is szállítottak, hogy így is pótolják repülőik üzemanyaghiányát. Ezért azután csupán olyan helyeken maradt tűzifa, ahol a szállítási nehézségek miatt az anyagot nem tudták idejében kiszállítani. Ilyen volt a szilvási fatelep is.

A Bükk helyes feltárásának mérlegelésénél először is tekintetbe kellett venni az eddigi feltárási módokat és azok hasznosíthatóságát a legközelebbi jövő szempontjából. A miskolci részeken a számba vehető két fő közlekedési lehetőséget, az erdei vasutakat és műutat egyaránt megtaláltuk. Amíg azonban az erdei vasút a Garadna és Szinva völgyekben haladt, a műút felment egészen Jávorkútig is. Viszont a csanyiki ágnál a helyzet fordított volt. Ott a vasút vitt magasabbra, és az út maradt a völgyben. Szilvásváradon a szállítást csak az erdei vasútra lehetett alapozni, mert egy műút építése csak igen nagy költséggel lett volna megoldható. Itt azonban súlyos hátrányt jelentett a siklón szükségelt rakomány átrakás, és a siklóhoz vezető vasút rendkívül veszélyes meredeksége. A felsőtárkányi részeken mindkét közlekedési lehetőség megvolt, és ezeknek a kifejlesztése mindkét módon okszerűnek látszott, mert mindkét fejlesztési iránynak egyaránt voltak előnyei és hátrányai.

Számításba kellett azonban venni a jelen helyzetből folyó adottságokat, valamint a jövő lehetőségeit is. Arra kevés kilátás volt akkoriban, hogy megfelelő tehergépkocsikat hamarosan be lehessen szerezni. Arra is gondolni kellett, hogy ha ismét kitör egy háború, akkor a teherkocsik azonnal igénybe lesznek véve, és így az erdő megint szállítóeszköz nélkül marad. Bizonyos tekintetben számolni kellett az erdei falvak lakosságának munkával való ellátásával is. Igaerőre e lakosoknak feltétlenül szüksége volt, mert a meredek oldalakon lévő szántókat gépi erővel nem tudták volna megművelni. Ezt biztosítandó, igaerőt kellett tartani, amelyet azonban csakis erdei munkával lehetett teljesen kihasználni.

Mindezeket tekintetbe véve, a Bükkben a fő szállítási lehetőséget a vasútrendszer kiépítésében láttam. Emellett szólt még az is, hogy az erdőkben főként füledékeny fánemeket termeltünk, amelyek nagytömegű, gyors szállítást igényeltek, amit vasúttal sokkal jobban és biztosabban lehetett megoldani, mint autóval. További indok volt az üzemanyag könnyebb beszerzési lehetősége és az üzemeltetés olcsóbb volta is.

Így tehát a tervezést vasúti vontatásra kellett alapoznom. Most még hátra volt a választás a vontatási energia fajtái között. Gőzüzemű adhéziós pályát optimálisan 2 %-os emelkedésre lehetett volna tervezni, de ebben az esetben igen hosszú vonalon lehetett volna a Bükk fennsíkjaig felfejlődni, és ezt csak a legmeredekebb oldalakon lehetett volna végrehajtani. Viszont ez esetben ezen oldalakon a termelés rendkívüli nehézségekbe ütközött volna. A vasút feletti erdőrészekben termelt fa feltétlenül megcsúszott volna, és magával vitte volna a vasutat is. A vasút alatti részeken termelt faanyag viszont csak újabb közelítési módokon lett volna csak a pályához vagy a műúthoz közelíthető. A gőzüzemű vontatásnak a Bükk fennsíkján még a vízhiány is nagy akadálya lett volna, amint azt már a szilvási vasútüzemünknel is tapasztaltuk.

Amint tehát már említettem is, így gondoltam végül a villamosításra, amellyel a szállítandó anyagok potenciális energiája is hasznosítható lett volna. További előnyt jelentett volna az is, hogy a villamos vontatásnál 4 %-os emelkedőt lehetett volna kalkulálni, mint olyan lejtőszöget, amelynél a motorikus fékezés és a hálózatba való energiavisszatáplálás a legkedvezőbb, és emellett a megcsúszási veszély sem nagy. A sínek korona szelvénye laposabb lett volna a normálisnál, viszont ezt megkopott koronájú 21 kg-os sínekkel is elérhettük volna, és nem kellett volna nagyobb sántípust alkalmazni.

Ezzel a szállítási móddal el lehetett volna érni azt, hogy a három különálló üzem jól együttműködhetett volna, a bükkfa füledésmentesen kerülhetett volna akár a ládi, akár a felnémeti, akár pedig a szilvási fűrészekre, amint éppen ezeknek az üzemeknek az ellátottsági helyzete és igénye azt kívánná. Így azután el lehetett volna kerülni azt a fűrésztelepeken gyakran keletkező kellemetlenséget, hogy amíg az egyik helyen a rönköket nagy költséggel magasán kell máglyázni, addig egy másik telepen a rakodók üresen álljanak, és emiatt az egész üzemet le kelljen állítani.

A szilvási pálya a Szalajka völgyből a Balog Miklós lápa elején visszakanyarodott volna a Pirítóbükk felé, majd felfejlődött volna a Felsőnagyverő laposára, hogy onnan a Rónabükk felé haladjon át, majd onnan olyan vonalvezetéssel ért volna a Hutarétre, amely a szépsége mellett a legnagyobb fatömegeket tudta volna feltárni és leszállítani.

A régi kincstári részen a pálya részben a Nagymező felé vezetett volna, hogy a Rejteken keresztül kapcsolatot kapjon a felsőtárkányi vonallal, részben pedig a Borovnyákot megkerülve a Szárazvölgy keresztezésével, a Válint kereszten át fejlődött volna le a csanyiki vonal végállomásához. E vonal lefejlődhetett volna a garadnai végállomás felé is. Ennek a vonalvezetésnek főként turisztikai tekintetben lett volna kimagasló jelentősége. A színvai vonalat a Hollós felé lehetett volna kifejleszteni a felsőtárkányi vonallal való kapcsolat megteremtése végett. Ez a vasúti kapcsolat azonban erősen erőszakoltnak látszott, mert hiszen ezeken a részeken volt ugyanis megfelelő műút.

Említettem már, hogy Lillafüreden és Szilváson két vízierőművet is terveztünk, amelyek részben a villamos vasutak energiaellátását lettek volna hivatva fedezni, részben pedig a szilvási fűrészüzem energiáját is szolgáltathatták volna. Lillafüreden a Szinva vize Hámor alatt lett volna hasznosítható egy 120 méter esésű vízi turbínából, amelyet egy kisebb garadnai telep egészíthetett volna ki az ómassai részeken és a Hámori tó alatt.

Szilváson a Sziklaforrás tava fölötti szurdokban óhajtottunk egy megfelelően megalapozott és a sziklákba bekötött 15 méter magas gáttal vízgyűjtő tavat létesíteni, amelyből a vizet nyomócsöveken vezetve a Rákmára oldaláról bocsátottuk volna a turbinára, mintegy 60 méter magasságból.

Lillafüreden mintegy 120 kW energiát kaptunk volna állandóan, míg a többlet vizet a Hámori tóban tároltuk volna. Természetesen annak sem lett volna akadálya, hogy a csúcsforgalmi időben a vízesést is üzemeltetni lehetett volna.

Szilvásváradon 12 órán át gyűjtöttük volna a vizet a szalajkai megépítendő tározóban, majd megfelelő elővizet adva 8 - 10 órát üzemeltünk volna a vízből. Az így elérhető energia kb. 80 kW lett volna. Ezekkel a villamos energiaforrásokkal biztosítani lehetett volna Szilvásvárad világítását, továbbá a garadna-völgyi települések elektromos energiaigényét is.

Azt is tervbe vettük, hogy a kincstári Bükk fennsíkron is létesítünk egy körvasutat, melynek a szentistváni fordulójánál egy féksiklót is be lehetett volna iktatni a faanyag könnyebb leszállítása érdekében. A Bükk nyugati részein tapasztaltak alapján a legolcsóbb üzemelést az nyújtotta volna, ha a mintegy 200 m-es szintkülönbséget olyan féksiklóval győzzük le, ahol a fa átrakását ki tudjuk küszöbölni. A kétszáz méteres szintkülönbség legyőzéséhez ugyanis 2 %-os lejtésű pályát számítva tíz kilométer lett volna szükséges, ami pályafenntartásban, üzemanyagban igen nagy többletkiadást jelentett a féksiklóval szemben, ahol a lefelé szállításnál felszabaduló energia is könnyen visszanyerhető lett volna.

Mindezek a gondolatok természetesen csak a szilvási részeken jutottak a nyomvonalak kitűzéséig, mert a kincstári bürokrácia nem engedte meg a szabad tervezést, és a kedvező építési lehetőségeknek időben való kihasználását.

Ámbár az erdészet ellenségesen állt szemben a turistaforgalom fejlődésével, én a tervezett vasútvonal kifejlesztésével a turista érdekeket is szolgálni akartam. Nekem ugyanis mindig az volt a meggyőződése, hogy akkor járunk el helyesen, ha a nagyközönséggel megismertetjük az erdőt, annak szépségeit, megtanítjuk az embertársainkat az erdőkultúra tiszteletére és megbecsülésére. Céлом mindig az volt, hogy mindenkinek a figyelmét felhívjam az erdő testét és lelkét felüdítő hatásának élvezésére, amely nélkül sem a munkás, sem tudományokkal foglalkozó dolgozó harmonikus, az egész természetet megbecsülő életet nem élhet.

Tudtam azt, hogy az erdőt akkor védem a legjobban, ha erre a harmonikus életközösségre az emberek figyelmét felhívom, és megtanítok mennél több embert az erdők igazi szeretetére.

Mindezekről a tervekről előtervet is készítettem, és a miskolci erdőigazgatóság útján fel is terjesztettem a minisztériumba. Ott azonban nem sokat törődtek az ilyen dolgokkal. Ők azt gondolták, hogy a legsürgősebb dolog megállítani a jogtalan fáhasználatokat, átvenni a magán erdőbirtokokat, kitérgyalni a hatalmasan felszaporodott államerdészeti személyi létszám megosztását, de hogy valaki ilyen rohamlépésben készítse elő a jövőt, hát azt túlzásnak tartották.

Minderről persze nem szóltak, hanem egyszerűen azt mondták, hogy 2 %-os emelkedőnél nagyobbat nem lehet engedélyezni, mert akkor nem biztonságos a vasút üzemeltetése. Amikor aztán kissé később azt láttam, hogy ilyen lejtviszonyok mellett kezdik a nyomvonalakat keresni, és emiatt felmentek a régi horotnai vasút végállomásáig, és onnan fordultak ismét le a Kőbánya és az Istállóskő erősen meredek letörései felé, akkor lemondtam erről az irreális fejlesztési és erdőfeltárási tervről.

Vád alatt

1945 májusában a miskolci erdőigazgatóságtól bizottság szállt ki, hogy a szilvási uradalmat állami birtokba vegye. Ez alkalommal természetesen különböző vitás kérdések is felmerültek. A Községi Földbirtokrendező Bizottság számos uradalmi területet osztott már ki a volt cselédek és más igénylők között, és az erdőben lévő legelőket, kaszálókat, a fűrészt, a villanytelepet, a kastélyt és annak parkját, a kertészetet, a malmot, a mészműveket, továbbá a láncaltapas traktorunkat és az összes mezőgazdasági gépeket is mind községi tulajdonba akarta venni. Az örömedi fenyvest és tölgyest is a község igényelte, mivel azok összterülete nem haladta meg a 100 katasztrális holdat, és nem volt szerves kapcsolatban más erdőterülettel.

Ezen földigénylésekből és juttatásokból azután igen sok vita és egyenetlenség támadt. Az erdőigazgatóság a nekem juttatott házat, melléképületet és volt illetményföldeket sem ismerte el tulajdonomul, mert ezek telekkönyvileg nem álltak a nevemen. Ha akkor beleegyeztem volna abba, hogy a völgyekben lévő legelő és kaszáló, valamint az ott lévő szántóföldek kiessenek az erdőtulajdonból, akkor az én házam és földjeim is

megmaradhattak volna az én tulajdonomban. Én azonban tudtam, hogy amennyiben ezen idegen területek mélyen be fognak nyúlni az állami területbe, akkor az erdők védelmét sem lesz majd lehetséges megoldani, és így emiatt örök nézeteltérések és harcok állanak majd elő a község különböző érdekeltségeivel és egyéneivel. A magam kárára ragaszkodtam tehát e területek állami tulajdonba vételéhez.

Az államerdészet a rendelkezés értelmében átvette az erdőhöz tartozó műszaki személyzetet is. Állami alkalmazottak lettek tehát az erdőmérnökökön kívül az összes erdészek, a vasút és fűrésztelep alkalmazottai, valamint a kastélyhoz tartozó személyzet is. Ellenben továbbra sem tisztázódott a mészégető hovatartozása és a felső malom tulajdonjoga.

A kastéllyal kapcsolatban nekem az volt a tervem, hogy ottan egy középfokú erdészeti műszaki iskolát rendezzünk be. Amikor ezt az elgondolásomat Pallavicini Károlynak megemlítettem, ő arra kért, hogy mondjak le erről a tervemről, mert úgy látta, hogy ha ott egy ilyen tanintézet létesül, akkor a családnak soha többé nem lehet reménye arra, hogy a kastélyt valamikor is visszakapják. Én természetesen csak azt néztem, hogy mi a leghelyesebb felhasználás.

Magyarországon nem volt még egy alkalmasabb hely, ahol ezt a tervet meg lehetett volna valósítani. Az üzembe helyezett új fűrészünkbe ekkor már felszereltük a perőcsényi olajnyomós gyorsjáratú keretfűrész, amely bámulatos teljesítményre volt képes. A próbajárat alkalmával megállapítottuk, hogy egy köbméter bükktrónköt éppen egy perc alatt fűrészelt colos deszkákra. Láttuk azonban azt is, hogy e fűrész csakis úgy tudjuk teljesen kihasználni, ha a gyorsfűrész-keretnek nyersanyaggal való ellátását és a készárú további feldolgozását is gépesítjük, sőt automatikussá tesszük.

Ha Szilvásváradon a tervezett műszaki középiskola megvalósul, akkor nemcsak a fa legmodernebb felhasználására, hanem a legkülönbözőbb szállítási módokra, valamint közelítésekre is kitűnő példákat mutathattunk volna be az iskola tangazdaságánál, ami a mi kívánságunk szerint tulajdonképpen az egész Pallavicini erdőgazdaság lett volna.

A különböző vontatású és rendeltetésű erdei vasutak, a sikló, a drótkötélpálya, a villamos energiaforrások és berendezések, a mészégető üzem és a tábori mészkemencék, továbbá a boksafaszén termelés, pizstrángos halgazdaság a maga szép keltető telepével és jól berendezett patakmedrével, mindez az oktatást szolgálhatta volna. De ha megfigyeljük ezt az erdőgazdaságot, hogy milyen változatos, könnyű és nehéz terepeken, egészen jó és a legsilányabb termőhelyeken dolgozik, akkor könnyen beláthatjuk, hogy ilyen változatosság az oktatás céljára milyen rendkívüli előnyt jelentene.

Mindezek alapján a lelki szemeim előtt a páratlan lehetőségeknek szinte végtelen láncolata fonódott össze egyetlen csodálatos képpé, amely a magyar erdésznek példátlanul gyors és kimagasló fejlődését mutatta. És szociális szempontból is mennyire indokolt volt ez a terv! Erdeink java része éppen az északi megyéinkben van. Erdészeink gyermekei az erdő szeretetét már a családban és a környezetben szinte magukba szívták, és így nekik az volt a kívánságuk, hogy édesapjuk nyomdokaiba léphessenek. Eddig azonban ezt alig teheték meg, mert a szakiskoláink szülőotthonuktól messze, a Szeged melletti Királyhalmán, vagy újabban Esztergomban voltak, ahová bizony csak nagy útiköltséggel juthattak el, és ahol bizony a szülők sem látogathatták meg gyermekeiket. Milyen kiváló alkalom lett volna most a számukra, hogy otthonuktól nem nagyon távol, egy ilyen kitűnő, házagypótló iskolában szerezhetnék volna meg a magasabb erdészeti műszaki ismereteket!

De vajon hogyan lehetett volna ezen tanintézet részére a szükséges tanerőket biztosítani? Szilvásvárad, mint borsodi terület, Miskolcra nehezen volt elérhető. Itt kellett volna egy kis igazgatási alközpontot létesíteni, amely az egész Bán- és Hangony-völgyek erdeinek felügyeletét is ellátta volna. Az így felduzzasztott erdőmérnöki személyzet láthatta volna el a tangazdaságot és a szakiskolát előadó tanárokkal és megfelelő gyakorlatvezetőkkel. Az erdőművelés, erdőhasználat, az út- és vasútépítés, a faipar és mellékhasználatok megbírtak volna egy-egy külön e célra kiválasztott gyakorlati, jó előadó képességű tanerőt, aki a tanári munkája mellett végezhetne volna az üzemi munkát is, különösen, ha fel tudta volna használni a tanuló ifjúság tanulmányi munkáját is. Ugyancsak a főigazgatóság mérnökei tanították volna az erdőrendezést, földmérést is, míg az előkészítő tárgyakat a beosztott szakemberek, felügyelők, pénzügyi emberek oktatták volna.

A község és annak lakossága ezt a tervet nem nézte jó szemmel, mert úgy látta, hogy ez keresztezi az ő legtöbbször önző, nem a haza érdekeit szolgáló elgondolásait. Ők ugyanis azt szerették volna, ha a kastélyt elemi iskolának rendezhették volna be, a fűrész lebontották volna, a villanytelepekről meg azt hitték, hogy azok minden szilvási lakosnak minden villanyigényét ki fogják majd elégíteni. A különböző érdekek találkozási pontján örlődtem, és tulajdonképpen mindkét irányban igen éles harcot kellett vívnom.

E harcban végül is elbuktam. Nekem az fájt a legjobban, hogy amikor már minden fórum előtt bebizonyítottam elgondolásaim helyességét, és így az erdészeti műszaki középiskolának már nem voltak akadályai, akkor éppen az erdészeti főosztály vezetője, Ajtay Sándor lemondott a szilvásvárad kastélyról. Ezekre a harcokra bizony érdemes lesz kissé visszatekinteni.

Amint már említettem, a község több lakója bennem látta meggazdagodása egyedüli akadályát, és ezért hamarosan megindult ellenem a vádaskodás. Egyszer, amikor éppen bibliaórára mentünk a nagyobb leányokkal és Lilyvel, amint elhaladtunk a községháza előtt, onnan kiszaladt egy ember és arra kért, hogy menjek be vele a községházára. Amint beléptem a körjegyzőség nagy szobájába, hát látom, hogy ott vannak az én vádlóim szinte teljes számmal. Láttam azonban másokat is. Ott voltak a belpátfalvai cementgyár régi kipróbált harcosai, mint Pelyhe Máté, és egy másik ismert kommunista, akinek a nevét azonban már elfelejtettem, és ott volt egy miskolci neves párttag is.

Ezek azután közölték velem, hogy ellenem sok vád van, és ők azért jöttek, hogy az egész ügyet kivizsgálják. Kérték, hogy üljek le a számomra egy sarokban elhelyezett székre, mintegy a vádlottak padjára, míg a bíróság tagjai, akiket a párt küldött ki a velem szemben felsorolt vádpontok kivizsgálására, az asztal mellé ültek.

Én ekkor kijelentettem, hogy erről a tárgyalásról én semmit sem tudtam, és ezért az előttem lévő bibliaórán való helyettesítéséről nem tudtam intézkedni. Bejelentettem tehát, hogy most el kell távoznom, de a bibliaóra végeztével, lehetőleg másfél órán belül ismét jelentkezni fogok a kihallgatásom megejtése végett. Akkor szívesen állok a vizsgáló bizottság rendelkezésére.

A bibliaóra után visszamentem a községházára. A vizsgáló bizottság várt rám, és a vádak bizonyos nem csökkentek a várakozási idő alatt. És aztán zuhogni kezdtek reám a vádak:

1. Én akadályoztam meg, hogy az iparvasút melletti földeket az örgróf nem adta el a földigénylőknek.
2. Én gátoltam meg, hogy mindenki villanyt kapjon.
3. Én akarom a kastélyt elütni a község kezéről.
4. Én gátolom meg, hogy a fűrésztelep községi tulajdonba kerüljön.
5. Én gátolom meg, hogy a villanytelep a községé legyen.
6. Több gazdasági gépet nem adtam át, és a láncfalpas traktort is visszatartottam az erdésznek.
7. Ellenzem a völgyekben lévő rétek és szántók átadását.
8. Nem akarom kiadni a bükki legelőket és kaszálókat a község embereinek.
9. Nem akarom átengedni a községnek az örömedi fenyegetést és tölgyest.
10. Nem engedem meg a részes fakitermelést.
11. Állami tulajdonban akarom tartani a Műszerműveket.
12. Általában pedig mást akarok, mint a község és annak lakosai.

A bizottság vezetője megkérdezett, hogy elismerem-e, hogy a vádak igazak. Én erre azt feleltem, hogy azok valóban helytállóak, de engedjék meg, hogy az indokaimat is elmondjam, majd én is feltegyek egy pár kérdést. Minderre megkaptam az engedélyt. Ekkor rátértem a magatartásom indoklására.

Az első pontra vonatkozólag a válaszem a következő volt: az apátfalvi útkanyar fölötti terület igénybevétele azért nem helyeselt, mert az volt a tervem, hogy ott egy nagyobb faipari telepet létesítsünk, amelyhez a nyersanyagot nemcsak a mi erdeink, hanem a régi kincstári erdőből ideszállítható faanyagok is szolgáltatják volna. Az iparvasút melletti területeknek építési célokra való átadása a tűzveszély miatt is meggondolandó lett volna. Ezen alsóbb területeken különben egy szövetkezeti alapon működő kertgazdaságot szerettem volna létesíteni, mert itten öntözési lehetőség is rendelkezésre állt volna, és így a lakosság és a nyaralók jobb zöldség- és gyümölcscsökkentését is biztosítani lehetett volna.

Mindez rendkívüli módon fejlesztette volna a község iparosodását és ezzel a fejlődését is, míg ellenkező esetben a község fejlődése nagyon megbénult volna.

A bizottság az indokokat teljes mértékben elfogadta és helyeselte. A második pontra vonatkozólag elmondtam, hogy a villanytelep egészen kis kapacitású, amely sokszor a kastély világítására sem volt elegendő. A front után a villanyszolgáltatást elsősorban a köz részére biztosítottam. Ekkor kapott villanyt a községháza, a gyógyszertár, az iskolák, és az erdőgazdaság, amelynek épületeiben villany már addig is volt. Megengedtük olyan lakásokba is a villany bevezetését, ahol sok volt a kisgyermek, vagy ahol egy súlyos beteg mellett sokat kellett virrasztani.

A bizottság erre megtudakolta, hogy valóban kevés-e az áram, és a bevezetés ilyen elvek alapján történt-e? Miután mindez nem volt letagadható, a bizottság e vádpont alól is felmentett, és szociális gondoskodásomért elismerését fejezte ki.

A kastélyra vonatkozóan kifejtettem azt is, hogy mit jelentene a község ifjúsága részére, ha adva lenne a számára egy ilyen iskolában való tanulás, mit jelentene a község részére is az, hogy lenne egy műszaki középiskolája, lennének olyan pedagógusai, akik az egész község szellemi fejlődését helyes irányban befolyásolhatnák, és mit jelentene ez végül nemcsak a község, hanem az egész vidék részére, ha itten a legmodernebb gazdálkodást mutathatnák be erdészeti és egyéb vonalon is.

A bizottság eközben egészen fellelkesedett, és azt mondta, hogy ilyen vezetésért a község minden lakosának a legmélyebb hálát kellene éreznie, és úgy kellene engem támogatnia ezen nagyszerű küzdelmeimben. Aztán tovább folytattam. A fűrésztelepet egyedül az állam tudta volna üzemeltetni és fejleszteni, mert neki van ehhez elegendő fája. Elmondtam azt is, hogy biztos tudomásom van arról is, hogy a most felépült műhelycsarnok új

palafedésére négyen már meg is állapodtak egymással, hogy hogyan fogják azt felosztani egymás közt. Dönteni kellett tehát, hogy az egyéni haszonvágy, vagy pedig egy egész község és vidék érdeke előbbre való-e. Végig kellett gondolni azt a nagy fejlődési lehetőséget, amit egy minta fűrésztelep és fafeldolgozó üzem jelenthet Szilvásvárad számára. Elmondtam, hogy ha ma este mindenki ellent mondana is e fejlesztési terveimnek, én akkor is meg lennék győződve, hogy nekem volt igazam.

Igazat adott nekem a bizottság minden tagja is.

A villanytelepnek községi tulajdonba adását elleneztem és ellenezném ma is, mert egy ilyen kis telep viszonylag nagy rezsivel dolgozik, amit a község hamarosan megunna, és akkor veszni hagyná a telepet. Azt kérdeztem, hogy nem helyesebb-e a község szempontjából is, ha ilyen viszonylag kis bérért kapja az áramot, mintha minden költség reá szakadna?

Érvelésem ismét helyeslésre talált.

A gazdasági gépeket a földhöz juttatott kisgazdák nem tudnák hasznosan üzemeltetni, kezelni pedig még kevésbé. Mivé lennének ezek a drága gépek, ha valamelyik földhöz juttatottnak az udvarán roszdásodnának? Ezek a gépek csakis nagyüzemi gazdálkodásban hozhatják meg a megfelelő hasznot. Nem helyes-e, ha mi addig is jól kezeltetjük, és hajlandók vagyunk önköltségen a velük végezhető munkákat elvégezni?

Megint igazam lett. Mindenki elismerte azt is, hogy a lánctalpas traktort egyenesen erdei szállításra vásároltuk, és ott is használtuk legtöbbször, mert a meredek oldalakon ez a gép nem volt alkalmas arra, hogy vízszintes szántást végezzünk, viszont a lejtő irányában való szántás a földeket tette volna tönkre.

Az erdők között fekvő rétek, legelők és szántók átadását éppen az erdők védelme miatt elleneznem kellett, még akkor is, amikor tudtam, hogy ezzel éppen magamnak ártok a legjobban, mert hiszen így lesz az én házam és földem is erdők közé zárt területté, és ennek alapján lehet majd ezen ingatlanokat, melyekbe már eddig is igen sok pénzt öltem, tőlem egyszer elvenni.

Mintha csak a jövőbe láttam volna! Hát igen, így van a hívó ember, ha bíróság elé idézik. Neki nem kell előre elkészülnie a vádpontok megválaszolására, mert megadja neki az Úr, hogy mit is mondjon abban az órában, mert az igazság ereje mindenkit lenyűgöz. Így volt ezzel a vizsgálóbizottsággal is, amely eddig mindenben nekem adott igazat. Azt is mondták, hogy ők boldogok lennének, ha nekik ilyen főmérnökük lenne, aki mindig a köz érdekét nézi elsősorban, és nem engedi magát megfélemlíteni, hanem kitart a megismert igazság mellett.

És aztán tovább mentünk. Elmondtam, hogy a бүкки rétek és legelők valamikor Visnyóhoz tartoztak. Az öregek pedig biztosan emlékeznek még arra az időre, hogy akkor ott milyen állapotok voltak. De meg lehet még ma is látni a szomszédos erdőn, hogy az a szinte korlátlan legeltetés milyen károkat okozott az erdőben, hiszen még 20-30 cm átmérőjű бүкксarjak hirdetik a legeltetés okozta károkat. Az erdőt, mint egy országnak legnagyobb és legnehezebben pótolható kincsét feltétlenül meg kell óvni az ilyen pusztításoktól. Ezért sem helyeslem ezen rétek és legelők átadását. De gondolnunk kell a fa- és mészfúvarozásra is. Mi lesz mindezzel, ha a fúvarozást elősegítő kaszálók és rétek idegen tulajdonba kerülnek? Szabad-e az állami erdőgazdálkodást így megbénítani, sőt tönkretenni? A felelet megint javamra döntött.

És aztán beszéltem arról is, hogy miért nem helyeselném az örömedi fenyves és tölgyes átadását. Ezen a területen valamikor birkalegelő volt, amelyet vízmosások szabdaltak keskeny csíkokra; aztán beültették erdeifenyővel, mely lassan továbbterjedt azokra a területekre is, amelyeket a birkák továbbra is jártak és veszélyeztettek. A legutolsó években végre ennek a veszedelemnek gátat tudtunk vetni, és nem szeretnénk azt, hogy amit így felépítettünk, azt az erdőkultúrát és talajvédelmet most ismét tönkretegyük. Mert az világos, hogy a falusiak innen szeretnének építkezni, és itt szeretnék a jószágaikat is legeltetni. Ezért vagyok én ellensége annak a törekvésnek, mely nem a talaj javát keresi, hanem a ma hasznáért lemond a holnap és az azután következő napok, hónapok jövedelméről. Feleletemben a bizottság megint nem talált kivetnivalót.

A részes fatermelést a jelenlegi törvények tiltják, folytattam. Ezt a bizottság is tudta. A műszerekkel kapcsolatban ugyanaz volt a felfogásom, mint amit a fűrészre vagy a villanytelepre vonatkozólag már előadtam. A bizottságnak ez ellen sem volt kifogása.

És itt elérkeztem az utolsó vádponthoz, hogy mást akarok, mint a község. Azt hiszem azonban, hogy ez csak látszat, mert amikor én okszerű, helyes gazdálkodást kívánok, akkor világos, hogy ez nem községellenes. A lazaságot, önzést és a nép vagyonának eltékozlását természetesen nem helyeslem.

És éppen ezekkel a dolgokkal kapcsolatban legyen szabad nekem is pár kérdést feltennem, amelyek azt hiszem helyesen fogják megvilágítani a község lakosaihoz való viszonyomat.

Elismerik-e, hogy én akadályoztam meg a levették elhurcolását? Elismerték.

Elismerik-e, hogy Szilvásvárad igaerejének legnagyobb részét én mentettem meg attól, hogy azokat a visszavonuló csapatok elszállítására használják fel? Elismerték.

Minek tudható az be, hogy a mi körjegyzőségünk két községében a 18 - 48 éves embereket a csendőrök nem szállították hátra Németország felé? Azt mondták, hogy ezt nekem köszönhetik.

Aztán azt kérdeztem, hogy tudják-e, hogy emiatt Kozák Istvánt és engem mire ítelt a német fővezérség? Tudták azt is, hogy ezért reánk halál várt.

Végül megkérdeztem, hogy mindezek után feltehető-e, hogy én, aki eddig sem a magam érdekét néztem, a község igazi érdeke ellen cselekedtem volna? A válasz néma hallgatás volt. Senki sem mert a szemembe nézni a három kommunistán kívül, akik viszont teljesen felmentettek minden vád alól.

A néma csendben hirtelen felcsattant egy izgatott hang, Papp Ferenc hangja: "Én pedig azt mondom, hogy mindaddig, amíg Király Lajost fel nem akasztjuk a legelső fára, addig ebben a községben nem lesz rend."

Erre megkérdeztem őt, hogy neki vajon milyen különös panasza van ellenem? De bármi is legyen az, én biztosíthatom, hogy nem haragszom reá, és még ha el is végezné a szándékát, még akkor is megbocsátanék neki, és nem szünnék meg őt szeretni. Papp ezután elpanaszolta, hogy 1922-ben én állítottam le a részes termelést, és ezzel igen nagy kárt okoztam az embereknek.

Úgy éreztem, hogy meg kell világítanom az akkori esetet, és meg kell mutatnom azt, hogy az embereket ért kárnak éppen ő volt az okozója az önző viselkedésével, mely azután a részes termelés beszüntetéséhez vezetett. Papp Ferenc az Ivánka lápa elején 20 ürméter feles tűzifát termelt. Különböző nehézségekre hivatkozva arra kért, hogy a szokástól eltérően ő választhassa ki a fát, mert egyes méterekben jó tölgy hasábok vannak, amelyeket ő különleges célokra szeretne felhasználni. Kérését jóhiszeműen teljesítettem, és még azt is megengedtem, hogy a részelés után ő a saját részét azonnal el is szállíthassa.

Amikor azután kimentem az átvételhez, akkor láttam, hogy tíz méter fát olyan tömören rakott le, mintha csak befalazta volna, míg a részünkre visszahagyni kívánt fát olyan hézagosan rakta be, hogy a sarangok fái között szinte a nyúl is átugorhatott volna. Ő persze a tömör fát választotta.

Annak ellenére, hogy nyilvánvalóan becsapott, én mégis továbbra is álltam a szavamat. Ő azonban még a mi fánkat is ellopta, és ezért voltam kénytelen, tehát éppen az ő gyalázatos eljárása miatt, a részes termelést beszüntetni.

Furcsának tartom azonban azt, hogy ezért most kíván engem felelőssé tenni, amikor a kormányzat a részes termelést ismét beszüntette, mert az emberek most is ugyanúgy csaltak, mint akkor. Ezért talán most Rákosit is fel akarná akasztani, mint engem is? Ismét néma, megdöbben csend fogadta a szavaimat.

Azután későn, a koromsötét éjszakában elindultam hazafelé. Amint így ballagok az országúton, egyszerre csak futó léptek zaja üti meg a fülemet. Úgy látszik, valaki utánam szalad. Megálltam és megkérdeztem, hogy velem akar-e valaki beszélni. Az igenlő válaszból megértettem, hogy Papp Ferenc az, aki így igyekszik engem beérni.

Megvártam őt. Megkérdezett, hogy valóban meg tudok-e neki bocsátani azért, amit ellenem tett? Biztosítottam, hogy én sem őreá, sem a vádolómra nem haragszom, és mindenkinek megbocsátottam. Tudtam, hogy ezek a szerencsétlenek azért vádaskodtak ellenem, hogy ezzel maguknak szerezzenek jó pontokat a kommunistáknál.

De a hivatalos fórumok előtti harcaim sem voltak könnyebbek. Az első harcok a Községi Földbirtokrendező Tanácsnál folytak. Ott a tanácselnöknek az volt a kívánsága, hogy egy darab erdőt kapjon az örömedi fenyvesből. Aztán így jöttek sorra a különböző kívánságok, amelyek azonban mind a legönzőbb egyéni érdekeket szolgálták. Az én házjuttatásomat és egyéb ingatlanaimnak a tulajdonjogát mindig elismerték, mielőtt még bármi egyébről tárgyaltunk volna. Az sem lehetetlen viszont, hogy mindenki önmagában már ennek is valami árat szabott. Nehéz volt megmagyaráznom a törvényességet és a közös érdeknek az elsőbbségét, mert a társaságban egyetlen cél volt csak a fontos: a saját érdek.

A Megyei Földbirtokrendező Tanácsnál már lényegesen belátóbbak voltak. Különösen ami a nagyüzemi elgondolásokat illette, azokban a kommunista delegátus már határozott irányvonalat mutatott. Az én tulajdonomat azonban ők is elismerték. Nagyobb vita a kastély és a park körül volt, amelyeket a község nem akart kiengedni az igényei közül. Amidőn azonban feltártam a kastély hasznosítását célzó terveimet, akkor a község képviselői azzal érveltek, hogy oda akarják helyezni az elemi iskolákat. Majd amikor ezt a nehéz elérhetőség miatt nem tartották jó megoldásnak, akkor tüdőbeteg szanatóriumot akartak a kastélyban létesíteni. Azonban ennek sem voltak meg az előfeltételei, mert sokszor volt vízhiány, és a világítás is hiányos volt, nem is szólva a kevés férőhelyről.

A Tanács döntéseit a község és az erdőigazgatóság megfellebbezte az országos Földhivatalhoz. Ez utóbbi fellebbezést főként az én ingatlanaim elismerése ellen szövelt. A nagybirtokok államosításáról szóló rendelet ugyanis az 1944 január elsején érvényes állapotot tartotta mérvadónak, míg az én ingatlanaimat csak augusztusban ajándékozták nekem, de az akkori nyilas rendeletek értelmében ez sem volt részemre a telekkönyvben átvezethető.

Az Országos Földhivatal elnöksége személyesen szállt ki Szilvásváradra, hogy az egész ügyet kivizsgálja. A Földművelési Minisztérium Erdészeti Főosztályától is kiszállt több mérnök egy autóval. Őket azonban útközben

egy oroszokkal megrakott autó feltartóztatta, és csak akkor engedte tovább, amikor már mindegyiküket megszabadították a jövődöbéli órajavítás gondjaitól.

Filó elnök a kinti tárgyalások során elmondta nekem, hogy ő belátja az általam képviselt álláspont helyességét, de azt mondta, hogy ő is igen erős politikai nyomás alatt áll, és ezért valószínűleg kénytelen lesz mégis a község fellebbezésének helyt adni. A végleges döntést majd Pesten fogják meghozni, amire egyaránt meghívják majd a község és az állam képviselőit is. Igen jellemző, hogy ezen a szilvási tárgyaláson a pesti kollégák egyetlen szóval sem védték az állami és igazságos érdekeket, és így nekem egyedül kellett a saját falum embereivel vitába szállanom.

Érdekes esetem volt akkor a nálunk megszálló miniszteriális küldöttség egyik tagjával, Bartha Lajos műszaki osztályvezetővel. Ő úgy látszik nagyon szeretett sakkozni, és azt hitte magáról, hogy érti is ezt a játékot. Amikor kérdezte, hogy tud-e valaki sakkozni, hát én jelentkeztem, megjegyezve azonban azt, hogy a tudástól bizony eléggé messze állok. Bartha Lajos magabiztosan ült le a táblához, és megkérdezte, hány lépésre adjon nekem mattot. Amikor ellenben elkezdtük a játszmát, hát kitűnt, hogy bizony az ő tudásában még nagyobb hiányosságok vannak, mint az enyémben. A játszmát megnyertem, de ő azonnal revánsot kívánt. Azt is megnyertem, és hozzákezdünk egy harmadik partihoz is, amelyet még az elkészült és feltálatlalt vacsora miatt sem akart abbahagyni. Ekkor is kikapott, és mi is megvacsorázhattunk. Vacsora után újból leültünk a 64 kockás harctér mellé, de az eredmény mindig az enyém volt. Végül is kijelentette, hogy addig nem fekszik le, amíg egyszer meg nem ver. Így játszottunk azután reggel 4-ig, de bizony a 25-ik játszmát is én nyertem meg. Azt hiszem, Laji ekkor megtanulhatta, hogy bizony az igazi tudáshoz nemcsak sok gyakorlat, hanem alapos elméleti tudás és tehetség is kell.

Pár hét múlva megidézték bennünket az Országos Földhivatal elé Pestre. Az egyik oldalt Rabó Gyula és én képviseltük, míg a község képviselőjében egy ismerős ügyvéd volt a tárgyaláson. A tárgyalóasztalnál vagy 16-an ültek. Mindkét felet ismét meghallgatták. Én megint elmondtam az indokaimat, a törvény előírásait, és kértem, hogy ennek értelmében hozzák meg a döntést. Rabó Gyula megint nem szólt egy szót sem. Aztán mindkét fél képviselőit kiküldték.

Hosszabb idő után visszahívtak, és közölték velünk, hogy a község fellebbezésének helyt fognak adni, és a kért objektumokat és földeket a községnek fogják ítélni. Rabó már tudomásul akarta venni a Tanács ezen döntését, amikor én ismét szót kértem, és a következőket mondtam:

"Mi tudomásul vesszük a Tanács döntését, de ennek záradékaul, felelősségünk teljes tudatában a következő záradékot kívánjuk felvételni: az Országos Földhivatal a fenti határozatot annak tudatában hozta, hogy döntése törvény- és népellenes. Törvényellenes, mert ellenkezik a nagybirtokok államosítását elrendelő rendelettel. Népellenes pedig azért, mert e határozat hatálybalépése esetén a község további fejlődése lehetetlenné lesz téve a szóban előadott részletes magyarázat szerint, amelynek helytállóságát a Tanács maga is elismerte."

E nyilatkozatom nem kis megrökönyödést váltott ki a tanácstagoknál. Bennünket ismét kiküldtek, és újból megtárgyalták az ügyet. Amikor mindkét felet ismét behívták, akkor kiderült, hogy valóban az igazság szerint döntöttek.

A tárgyalás után Rabó kijelentette, hogy így megvédeni az igazságot ő még soha életében nem hallotta. Ezt jelentette azután Ajtaynak^a is, aki külön behívatott a szobájába, hogy köszönetét fejezze ki a helytállásomért.

És mégis mindennek mi lett a végső eredménye? A község mindenért engem hibáztatott, viszont Ajtay lemondott a kastélyról az ózdi dolgozók javára. Én ezen eset miatt mélységesen fel voltam háborodva. Felkerestem Ajtayt és megkérdeztem, hogy mi volt az oka ezen tettének? Ekkor elképesztő választ kaptam. Azt mondta, hogy ő nem teheti ki magát egy politikai hajszának, amire egy másfajta döntés esetén biztosan számíthatott volna. De különben is - mondotta - Szilvásvár igen messze van, viszont neki évenként legalább egyszer meg kellene látogatnia ezt az intézetet, ez pedig 4 - 4 órás autótúrat jelentene, s így egy egész napjába kerülne, nem is szólva azokról a veszélyekről, amelyeket a Szilváson járt bizottság a maga kárán tapasztalt meg.

Vajon mit szóljon az ember az ilyen pipogyasághoz és kényelemszeretethez? Lehet-e tekintélye az olyan embernek, aki nem tudja megvédeni a nyilvánvaló igazságot és népiérdeket? Illetve a megvédett igazságot ellőki magától és az ő igazgatása alatt álló állami szervtől. Becsülhet-e egy másik szakma dolgozója olyan embert, akinél nem látja a saját szakmája jövőjéért való lángoló szeretetet és áldozatvállalást? Lehet-e vezető egy olyan ember, akinek a saját érdeke fontosabb, mint a reá bízott óriási nemzeti érdek védelme? És végül is Ajtaynak arra is gondolnia kellett volna, hogy ha feláldozza az erdészeti műszaki oktatás ilyen páratlan lehetőségét, azzal engem is dezavual a községem egész lakossága előtt.

^a Valószínűleg Ajtai Miklósról (1914 - 1982) van szó, aki 1945 - 46-ban a Közellátási Kormánybizottságon, majd 46 - 47-ben a Népjóléti Minisztériumban dolgozott vezető állásban. Később az Országos Tervhivatal elnöke, majd a Minisztertanács elnökhelyettese, később, egészen haláláig sok más szervezet elnöke volt.

De hát ez volt a régi erdőkincstári mentalitás. Az emberek legtöbbször nem érezte saját szívügyének az üzem helyes fejlődését, és ezért inkább csak arra ügyeltek, hogy munkájuk megfeleljen az érvényben lévő rendeleteknek.

Aktagyártás

Nekünk, volt uradalmi embereknek talán az volt a legfurcsább az új, kincstári munkahelyünkön, hogy mindenhez akta kellett. Amikor az üzemünket az erdőkincstár átvette, hamarosan megkaptam a rendelkezést, hogy a szilvási erdőgondnokság további vezetése mellett lássam el az apátfalvi, szentléleki és lillafüredi erdőgondnokság irányítását is. A munka tehát jelentékenyen megnövekedett. Ózdon is alakítani kellett egy gondnokságot, és ennek a gondja is az enyém volt.

Hogy az erdőkincstárnál milyen erősen felduzzasztották az aktagyártást, arról nekem addig fogalmam sem volt. Azt sem ismertem addig, hogy ezek az akták milyen érzéketlenül futották a maguk iszonyú útját, amíg végre valami elintéződött rajtuk keresztül, vagy amíg az akta elszülyedt egy jótékony fiókban, és akkor önmagát intézte el. Eddig, ha valaki valamilyen kéréssel jött hozzám, akkor ha az a hatáskörömbe tartozott, hát minden akta nélkül egyszerűen elintéztem. Most azonban nekem is alkalmazkodnom kellett az új rendszerhez.

Valaki például szóban előadott nekem egy kérdést, akkor azt helyesen megfogalmazva papírra vettem, és az illetővel aláírtam. A kérelmet azután iktattam, majd véleményezve felküldtem az igazgatósághoz. Ottan azt ismét iktatták, majd bevitték az igazgatóhoz, aki az ügyiratot, mint az én felügyeleti körzetemhez tartozó dolgot reám szignálta. Erre én az igazgatóság nevében, előadóként meghoztam a döntést, az aktára ráveztem a véghatározatot, kiértésítettem az erdőgondnokságot és a kérelmezőt, és mindezt visszautaltam az igazgatóhoz, aki azt helyeselve, kézjeggyel láttá el, hogy kiadható. Az akta ekkor a segédhivatalba került, leírták, összeolvasták az eredeti fogalmazással, és a címzetteknek elküldték. Én azután, mint szilvási erdőgondnok, amikor megkaptam a rendelkezést, elhívtam a kérelmezőt, aki közben szintén megkapta az ügyiratot, ismét közöltem vele a további tennivalókat, az iktató könyvben aktaszerűen is elintéztem az ügyiratot, és az illető akta ezzel el is intéződött.

Végeredményben megmozgattunk vagy 20 embert, eltöltöttünk az aktázással pár napot, teleírtunk több oldalt, holott mindez pár szóval is elintézhető lett volna anélkül, hogy egyetlen csillag is leesett volna az égről.

Még különösebb volt az, amikor a szilvási erdőgondnokság kért, vagy jelentett valamit az igazgatóságnak, és azt ugyancsak nekem kellett megválaszolni az igazgató nevében. Így levelezgettem én akkor önmagammal a szent bürokrácia nagyobb dicsőségére.

Bárisnyák^a a bunkerben

Furcsa dolog volt ez a magyar felszabadulás. Az tagadhatatlan, hogy nekünk a németek mellett nem lehetett önálló véleményünk. Ők vezették a hadműveleteket, ők vetettek oda bennünket a győzedelmeskedő és előrenyomuló orosz seregeknek, ők rendelkeztek a hátország kiürítése tekintetében is, de felszabadulásról beszélni azt hiszem mégis túlzás lenne.

A dolog inkább úgy látszott, hogy csöbörből vödörbe estünk. Előbb a németek rendelkeztek, most meg az oroszok tették ugyanazt. Azaz hogy valami különbség mégis csak volt. A németek bizony nem kaptak szabad kezét minálunk, hanem mindent megvettek, de azt sem kényszer útján, míg az oroszok egyszerűen elvették azt, amire nekik szükségük volt. A legrettenetesebb az volt, amikor a magyar nőket megerőszakolták, aki pedig e szerencsétlen teremtek védelmére próbált kelni, hát azt egyszerűen lelőtték.

Amikor a front már túlhaladt rajtunk, csodálkozva hallottuk az orosz rádión, hogy figyelmeztették a csapatokat, hogy most már szlovák területekre érnek, ahol testvér népek laknak, akiket nem szabad bántani. De ha ilyen különbséget tettek a magyar és szlovák nép között, akkor hol volt a proletár testvériség, és hol volt a felszabadítás? A frontkatonáktól azt is hallottuk, hogy Budapest után Bécs és Berlin következik, majd azután London, Párizs és egész Európa. Eszerint tehát nem is annyira a fasizmus ellen küzdöttek, mint inkább egész Európa "felszabadítására" törekedtek.

Először nem is értettük meg, hogy az örömedi fenyes és az uradalmi major közötti lapos dombélen miért épül egy bunker. Aztán megmagyarázták nekünk, hogy a németek leverése után valószínűleg leszámolnak az angolszászokkal is, és akkor kellenek majd a jól megerősített bunkerek, ahonnan figyelni lehet majd az amerikai repülőgépeket, és jelentéseket lehet majd leadni azok repülési irányáról.

^a Eredetileg kisasszonyt vagy úrilányt jelentett, de a háború alatt általában a nők, és különösen az orosz katonanők megnevezésére használták.

Amíg az örömedi bunker épült, addig a megfigyelő bárisnyák az erdőmesteri lakásban voltak elszállásolva. Ott tanyáztak az orosz telefonisták is. Ezek a lányok sokat unatkoztak, s ezért sokszor kijöttek az országútra, és megpróbálták szóba elegyedni az emberekkel. Persze senki sem értette meg őket. Láttam, hogy mennyire örültek, amikor velem mégis csak válhattak pár szót. Így például csodálkoztak azon, hogy nálunk milyen szép ruhákban járnak az emberek. Különösen a nők öltözködése tetszett nekik nagyon.

Egyszer aztán eltűntek ebből az épületből, és akkor hallottam, hogy az időközben elkészült bunkerben vannak már. Csakhamar azután annak is híre kelt, hogy e lányok meglehetősen vig életet élnek, és gyakran fogadnak orosz férfiakat is éjszakai lumpolásukhoz.

Már rendszeren folytak az erdőhivatali munkák, s én, hacsak valami kiszálláson nem voltam, mindig bent ültem az íróasztalomnál. Egy napon alig hogy leértem a hivatalba, berohant a főjegyző, és rendkívül izgatottan elmondta, hogy az örömedi bunkerben valami merénylet történt. Három lány súlyosan megsérült, és az oroszok a községet teszik felelőssé a merénylet elkövetéséért. Kilátásba helyezték azt is, hogy amennyiben a tettes, egy állítólagos magyar rendőr nem kerül meg, akkor a község minden harmadik emberét büntetésből kivégzik.

Engem kért meg, hogy segítsék a községen ebben a rettenetes helyzetben. Kérdésemre a főjegyző elmondta, hogy a majorban lakó volt cselédek a múlt éjjel alig tudtak valamit aludni, mert a bunkerben ismét nagy mulatozás volt. Közölte azt is, hogy tegnap este az egyik magyar fuvaros egy hordó bort szállított a bárisnyákhoz, akikkel egész éjjel egy orosz tiszt mulatott.

Amikor a főjegyzővel leértünk a község házára, éppen akkor ért oda autóval egy orosz hadbíró is, aki szintén beígérte a község megharmadolását, amennyiben a tettes nem kerülne meg. Együtt mentünk fel a bunkerhez, hogy megvizsgáljuk az esetet. Én a község képviselőjeként vettem részt ebben a vizsgálatban.

A lányok először nem engedtek be, azt mondván, hogy még nincsenek teljesen felöltözve. Furcsa dolog. Egész éjjel egy férfival mulatnak, és most ilyen szégyenlősek lennének? És miért kell nekik felöltözniük, ha súlyosan vannak megsebesülve? Amikor azután nagy sokára beengedtek, akkor láttuk, hogy az egész bunkerben mindent rendbe raktak, és így már semmi sem mutatta az éjszakai tivornyázás nyomait. De sajnos már azt sem lehetett megállapítani, hogy a kézigránátot, amelyik az egyik lánynak a felszemét vitte ki, és a másik kettőt is súlyosan megsebesítette, melyik ablakon dobták be.

Én a vizsgáló hadbíróval már előbb is közöltem azt a véleményemet, hogy annál az ablaknál, amelyen át a kézigránátot bedobták, az üvegcserépeknek befelé kellett esniük, míg a másik két ablaknál a légnyomás az ablaküvegeket kifelé szórta. Mindkettőnket igen bosszantott, hogy a rendrakás e fontos nyomokat is eltüntette.

Nekem azonnal feltűnt az is, hogy az ajtó külső oldala repeszdarabokkal volt teleszórva. Mivel pedig az ajtó befelé nyílt, ebből arra következtettem, hogy az tárva-nyitva volt. Furcsa volt az is, hogy a gránát robbanási helye közvetlenül az asztal mellett, helyesebben előtt volt, márpedig a lányok egyöntetűen azt vallották, hogy a gránátot az ajtóval szemben lévő ablakocskából dobták be. Az asztal előtt lévő becsapódási hely azonban ennek az állításnak teljesen ellene mondott. Ha ugyanis a gránátot olyan nagy erővel dobták be az ablakon, hogy az egészen az asztalig is eljutott, akkor az az asztal széle fölött hatalmas ívben repült volna tovább, nem pedig az asztal mellett hullott volna le.

Közben fél fülle odafigyeltem az orosz vizsgálóbíróra is, aki sorban hallgatta ki a lányokat. Figyelmeztette őket, hogy ha nem derül ki, hogy ki volt az a magyar rendőr, aki a kézigránátot a bunkerbe dobta, akkor Szilvás lakosságának egyharmadát kivégzik. A lányok azonban most is azt vallották, hogy a merényletet egy magyar rendőr követte el a már elmondott módon.

A merénylet elkövetését tulajdonképpen egy szibériai lány mondta el teljes részletességgel. Ő éppen ki akart menni, amikor az ajtóval szemközt lévő ablaknál egy árnyat pillantott meg. Kirohant az ajtón, de akkor már robbant is bent a gránát, és ő látta, hogy a búzatáblán keresztül egy magyar rendőr menekül.

Ekkor én is megkérdeztem ezt a lányt, hogy miért nyitotta ki ennyire az ajtót, amikor kisebb résen hamarabb kijutott volna. Ha pedig hirtelen vágja ki az ajtót, akkor az egy kissé magától is becsukódott volna a kivágódás reakciója következtében. Dühösen felelt nekem, hogy mi közöm van nekem az egész üggyhez. Én bizonyára csak azért jöttem, hogy a merénylet magyar rendőrt iparkodjam megmenteni. Még a tisztet is megróttá azért, hogy szóba áll velem egy ilyen fontos dologgal kapcsolatban, amikor nyilvánvaló, hogy a magyar a magyart menteni akarja.

Ha azonban nekik ez nyilvánvaló, gondoltam magamban, hát akkor azt nem lehet-e feltételezni, hogy az orosz védeni akarja az oroszot? Szabad-e azonban annyira sovínisztának lenni, hogy inkább hajlandók feláldozni 500 ártatlan magyart, mint egy bűnös orosz kiadni az igazságszolgáltatásnak, aki őket is meg akarta ölni? Milyen felszabadítás az, ahol ilyen szellemiség uralkodik miellenünk?

Ekkor azután arra kértem a hadbíró, hogy legyen szíves velem jönni ahhoz az ablakhoz, ahonnan a kézigránátot állítólag bedobták. Mondtam, hogy próbáljon egy göröngyöt bedobni a kicsike ablakon, amelyen még elég széles üvegtartó keretráma is volt. A próba bizony csak a harmadik kísérletre sikerült, és a göröngy akkor is csak az

asztalig jutott el, pedig a hajítás elég erős volt. Aztán megmutattam, hogy a búzatáblán egyetlen kalász sem volt letörve, tehát nyilvánvalóan ott senki sem járt.

Most már mindkettőnk előtt minden teljesen világos volt. A merényletet csak a negyedik lány követhette el. Ezt a leányt azonnal letartóztatták, és később állítólag ki is végezték. Én azonban ezt nem hiszem, mert az oroszok között már eddig is sokkal nagyobb nemzeti összetartást tapasztaltunk, mint ami például miközöttünk csak el is képzelhető. A leányokat kórházba szállították, és a bunker több lakót nem is kapott. A bútorokat, berendezéseket elszállították, a deszkákat lebontották, és a bunker így tönkre is ment.

Neményiék sötét üzelmei

Az ember azt hitte volna, hogy az erdőbirtokok államosításával helyes mederbe terelődik a gazdasági élet, megszűnik a fakeskedők egyedurialma a fapiacra, és az erdőgazdaságok, mint a közjólét életető elemei, hatalmasan felvirágoznak.

De nem így történt. A kizsákmányolásra híres kapitalista fakeskedők élénk akciókba kezdtek. Az állam vezetőivel elhitették, hogy amennyiben a fatermelést őrésük bízzák, ők ki tudják csalogatni a pénzt a tőkés zsebéből, meg tudják indítani a termelést, és hamarosan olyan élénk vérkeringést hoznak az egész gazdasági életbe, amely majd minden vonalon jótékonyan fogja éreztetni a hatását. A pártok egymással versenyeztek, hogy a maguk részére mennél nagyobb gazdasági előnyt biztosítsanak, és e vetélkedést a fakeskedők a maguk előnyére alaposan kihasználták.

A szilvásvárad erdőgazdaságot az Általános Fakitermelő Kft. Vállalat mögé rejtőző Neményi Ferenc és Nagy Imre választotta meggazdagodási terepének. Ők hatalmas beadványban ismertették a németek szörnyű pusztításait, amelyekkel úgyszólván minden szállító eszközünket hosszú időre üzemben kívül helyezték; azt kérték, hogy a helyreállítási munka érdekében az állam adjon el nekik a Bükkön 50 ezer köbméter fát. Neményiék a beadványban kifejtették, hogy a volt Pallavicini uradalomnak kb. ennyi előfa megtakarítása volt, amelyet most be lehetne vonni a gazdasági vérkeringésbe. Neményiék ezen adatokat Károly útján szedték ki belőlem, és azt így akarták a maguk részére kamatoztatni.

Én nem helyesletem a fának, illetve a fatermelésnek az átadását. A régi tapasztalatok megtanítottak arra, hogy ezekről az emberekről az emberek és erdők kizsákmányolásánál egyebet nem várhatunk. Ezért azután én is adtam egy beadványt az erdőigazgatáshoz, amelyben kértem a házi termelésnek további engedélyezését. Azt is kifejtettem, hogy mi már rendbe hoztuk minden szállító berendezésünket, és hatalmas, jövedelmező terveink vannak a szállító eszközök további fejlesztésére és az okszerű iparosodás előmozdítására is.

Neményiék egyre ragyogóbb színekben festették le azokat az előnyöket, amelyeket ők, és egyedül csak ők tudnak nyújtani. Előadták, hogy hajlandók lennének a felsőtárkányi erdőgazdaságot is teljes üzembe helyezni. Végül azt is közölték, hogy ők meg tudnák indítani a süttői termelést is, ahol a terepnehézségek eddig is igen sok akadályt jelentettek. A Földművelésügyi Minisztérium úgy látszik mindent készpénznek vett. Ők látták, hogy a felső irányítás nélkül maradt állami erdőgazdaság valóban béna lett, és elhitték, hogy ez a jelenség egészen általános. Arról is meg voltak győződve, hogy a volt nagybirtokok, amelyeknél a birtokosok irányítása szintén megszűnt, a termelést maguktól nem képesek megindítani.

Én hiába hivatkoztam arra, hogy mi az egész vasutat rendbe hoztuk, hogy az 1944/45 évi termelést még januárban befejeztük, hiába mutattam rá, hogy milyen nagyszabású fejlesztési terveink vannak, amelyek megvalósítását az előzetes tárgyalások máris biztosították, az 1945/46 évi termelést mégis az Általános Fakitermelő kapta meg.

Az 1944/45 évi faanyag még a Pallavicini családot illette meg, viszont a szállítóeszközök és berendezések már az államéi voltak. Mi tehát abban állapodtunk meg, hogy a telepen raktározott 800 ürméter tűzifa ellenében az erdei vasút használatát a cégnek biztosítjuk. E famennyiséget a miskolci erdőigazgatóság részemre kötötte le, hogy ennek fejében több erdőgondnokság részére 620 méter csúsztatót szállítsak le. Nekem ekkor még nagyobb követelésem volt az ördi gyárnál, mert előre leszállítottam annyi tűzifát, hogy végeredményben ők 2200 folyóméter (fm) csúsztató leszállításával voltak adósaim. Így aztán nyugodtan vállalhattam a miskolci erdőigazgatóság 620 fm-es megrendelését, valamint az egri erdőigazgatóság 400 fm-es és az Általános Fakitermelő 400 fm-es megrendelését. A pénz értékének rohamos csökkenése miatt az eladásokat természetesen fában valorizáltuk.

Nekünk az volt az érdekünk, hogy az Eger - putnoki vasútvonal mielőbb üzemképes legyen. Ezért én arra törekedtem, hogy a MÁV is érdekeltté legyen téve a gyors forgalom mielőbbi helyreállításában. Neményiék megvették a régi Pallavicini fát, és megkapták az új fa termelésének jogát is. Mivel pedig a MÁV-val olyan megállapodást akartak kötni, hogy amennyiben a cég megkapja az összes igényelt termeléseket, akkor azokból 5000 vagon tűzifát a MÁV-nak köt le, így igen fontos volt tudni, hogy ebben az ügyben hogyan döntött a

Minisztérium. A MÁV a tervezett szerződésben vállalta, hogy 2000 vagon tűzifa árát előre kifizeti, és a részére leszállított fának a felét is mindig ki fogja fizetni, míg a másik felét az előleg törlesztésére fordítja.

Neményiék megkértek, hogy amennyiben megtudom az eredményt, azonnal értesítsem őket, hogy a MÁV-val kötendő szerződést azonnal perfektuálhassuk.

Neményiék igen "nagyvonalúan" dolgoztak. Ők jól ismerték az én vasútfejlesztési terveimet is, és azt az ajánlatot tették a miskolci erdőigazgatóságnak, hogy megépítik a mi vasutunkhoz csatlakozó, de már az ő régi területükön tervezett vasutat is, ha az erre a vasútra gravitáló erdőrészek egész fatömegét megkapják a vasútépítés fejében. Ez a kapitalista mohóságuk okozta aztán a vesztüket.

Neményiék nemcsak a faanyagot nem kapták meg, hanem a mi erdeinkből igényelt fatömeg-megtakarítást sem, és az egy évi termelést mindössze egy kisebb süttői termelés engedélyezésével pótolták. Amikor mindez a tudomásomra jutott, ajánlott levélben azonnal figyelmeztettem a céget és a MÁV-ot is, hogy az 5000 vagonos tűzifa-eladásról szóló szerződést ne kössék meg, mert arra nem lesz fedezet. Természetesen mindkét levélben közöltem azt is, hogy egy hasonló levelet küldtem a másik félnek is. Neményi igen megharagudott reám, kikérte magának, hogy én beavatkozom az ő ügyeikbe, és hiába hivatkoztam arra, hogy ő maga kért meg az eredmény közlésére, változatlanul azon az állásponton maradt, hogy e kívánságuk semmiképpen sem vonatkozhatott a MÁV értesítésére, mert ezáltal ő fog igen nagy anyagi kárt szenvedni. Az mindenesetre nagyon furcsa, hogy valaki éppen arra alapítsa a maga jobb anyagi helyzetének megerősítését, hogy az államot csapja be.

És az is különös volt, hogy a szerződés mégis létrejött. Csak később tudtam meg, hogy a MÁV-nak küldött levelem egyszerűen elveszett az illető MÁV főtisztviselő asztaláról, és Neményiék, jóllehet tudták, hogy nem lesz 5000 vagon tűzifájuk, mégis ennyit kötöttek le, és mint előleget felvették a 2000 vagon fa árát, holott tudták, hogy összesen ennyi fára kaptak termelési engedélyt.

Az Általános Fakitermelő egy hasonlóan kétes céggel a bükki vasút továbbfejlesztésében is megállapodott. Ezeknek is fát ígért. Mindenki a MÁV pénzén élt, de a MÁV volt az, amely - különösen az első időben - a legkevesebb fát kapta.

Neményi a munkásokat is becsapta. Ígért nekik fűt-fát, de alig lehetett valami bérelőleget kivásalni belőle. A munkások már csak azért maradtak a munkahelyükön, mert attól féltek, hogy az eddigi keresetüket is elveszítik, ha máshová mennek. Az üzemi gyűléseken pedig azzal szédítette az embereket, hogy megszűnt a kizsákmányolás, amelyet eddig az uradalom, de legfőképpen a tisztviselők követek el. Úgy látszik az volt a célja, hogy az irántam való bizalmat ássa alá, és így előlegeztessen a maga számára mind nagyobb hitelt a munkások részéről.

Hát ezzel azután alaposan meg is járták. A munkások hovatovább úgy beszéltek Neményi üzemeről, mint az "ígéret földjéről", mert itt mindent csak ígérek, de semmit sem tartanak meg.

Nekünk, államerdészeti tisztviselőknek mindig arról beszélt, hogy neki milyen hatalmas befolyása van a Tervhivatal elnökének, Vas Zoltánnak³ révén, akinek a feleségét, aki szintén magas állami pozíciót töltött be, ő ajándékozta meg az első személyautóval. Hogy ebből mennyi volt az igazság, azt nem tudom, de nem zörög a haraszt, ha nem fúj a szél. Az kétségtelen volt, hogy ezen állítások nem lehettek teljesen rágalmak, bár Neményitől erre is el lehattunk készülvé.

A minisztérium ugyanis arról értesítette az erdőigazgatóságot, hogy Neményiéknek elengedte a vasúthasználati díj megfizetését, amivel az igazgatóságot igen súlyos helyzet elé állította. Az igazgatóság ugyanis éppen vasúthasználati díjként kötötte ki azt a 800 ürméter száraz hasáb tűzifát, amivel a csúsztatóért nekem tartozott. Hogy Neményiék kit főztek meg és milyen módon ennek a hatalmas mennyiségű tűzifának az ingyenes átengedéseért, azt bizony senkinek sem kötötték az orrára.

Úgy éreztem, hogy most egy olyan korszak következett el, amiben az "aki bírja, marja" elv érvényesül. Az emberek két könyökkel törtettek a jobb érvényesülés után, és nem volt már szent semmi kötelezettség vagy adott szó, hanem a szocializmus építésének a jelszava alatt úgy csapták be az embereket, ahogy csak tudták. Minden, minden a szocializmus és demokratizmus címén történt, holott mindenki előtt világos volt, hogy a különös döntések nem a nép, hanem egyes kiváltságosok javát szolgálták.

A Bükk-fennsík minden megmaradt épülete, vasútja, rétje és legelője az Általános Fakitermelő célját szolgálta. Már-már úgy éreztük akkor, hogy e birtokkal nem állami igénybevétel történt, hanem a lelkiismeretlen fakereskedők meggazdagodásának anyagi forrásává tették azt.

A vasúti fenntartásnak terhei minket sújtottak, előnyeit meg Neményiék élvezték. A sínek szállítására ismét felsőbb engedély alapján igénybe vették a láncaltapas vontató traktort, amelyet a köves úton valóállítás csakhamar ki is készített. Mennyi huzavona lett aztán abból, amikor a traktor rendbehozatalát igényeltük! És milyenek voltak azok a vasúti sínek és egyéb berendezések, amelyeket nálunk építettek be! Valóságos botrány volt az a felelőtlenség és hozzá nem értés, amellyel a vágányokat lefektették.

A régi uradalmi vágányok csak ott maradtak meg, ahol azokra nekik is szükségük volt. Telített bükkfalpfá vagy tölgyfalpfá helyett a vágányokat egyszerűen hasáb tűzifára fektették. Az idegenből hozzánk szállított, amúgy is elnyomorodott sinek jó része 5 kg-os volt. Ez a vágány azután úgy is nézett ki.

Hiába jelentettem mindezt a Minisztériumnak, onnan a rablógazdálkodással szemben semmi támogatást sem kaptunk. Mindig Vas Zoltán külön rendelkezéseire hivatkoztak, és ezekkel szemben mindenki tehetetlen volt. A munkások elhelyezése céljából Neményiék egyszerűen egy csurgói juhodályt vettek igénybe, vagy ha az nem tetszett, hát akkor ismét felépíthették az ő régimódi, sok fűtőanyagot pocsékoló és a szocializmust teljesen megcsúfoló kalibájukat. Milyen borzalmas hanyatlás a szocializmus szemérmetlen hangoztatása mellett!

Neményiék először azt hitték, hogy engem a nagy ígéretekkel megszédíthetnek, és én elvállalom az üzem vezetését, majd amikor ez nem sikerült, akkor egyik vezető a másiknak adta át a helyét, mindig több csalódást hagyva maga után, és maga is ilyenekkel megrakodva távozott a dicstelen munkaterről.

A vágásokat a legkönnyebben elérhető helyeken kellett kijelölni, tekintet nélkül arra, hogy a felújulás biztosítva lesz-e ott, vagy sem. A munkások jöttek-mentek. Amint látták, hogy milyen gazdálkodás folyik Neményiéknel, azonnal elvesztették minden bizalmukat, és nem hittek többé a káprázatos ígéreteknek. De ha a munkahelyeken nem is tudtak megfelelő eredményeket produkálni, a tárgyaló asztaloknál még mindig be tudták csapni az embereket, vagy ha ez már nem sikerült, akkor hamar gondoskodtak az akadály eltávolításáról.

Neki minden lehetséges volt.

És végül mégis csődbe kerültek. Neményit lecsukták, de a magas összeköttetések még ekkor is hatottak. A családok sorozata révén szerzett pénzből vásárolt az egyik lánya részére egy budai villát, de azt lefoglalták, őt azonban ideiglenesen kieresztették a fogságból. Erre a nagyok kegyence, a szocializmust és kommunizmust dicsőítő fakereskedő Ausztriába tette át működésének színhelyét.

A mi fiaink is alaposan megírták ezzel a csalóval. A vizsgák után a fiúk megbízást kaptak Neményitől, hogy végezzenek méréseket a Bükkön, és állapítsák meg, hogy mely főhasználati területek lennének a legegyszerűbben feltárhatók a szilvási erdei vasúttal.

A mi vasutunknak igen nagy hibája volt, hogy a bükki pályának más volt a nyomtávja, mint az alsó pályának, és ezért a fát a pályán többször is át kellett rakni. Mi az átrakás-mentes szállítást szerettük volna megoldani. Ettől azonban Neményiék húzódoztak, jöllehet az elsősorban is nekik jelentett volna nem lebecsülhető hasznót.

Béla és Laci, akik már korábban is végeztek a Feketesár-bércen nyomvonal-kitűzési munkákat, azt a feladatot kapták, hogy tüzzék ki a Hutabérc északi oldalán tervezett vasutat, és pedig olyan emelkedéssel, hogy a Csanáros és Mélysárvölgy felé egyaránt kapcsolatot lehessen létesíteni egy esetleges továbbfejlesztés céljából.

A fiúk egész nyáron át igen komolyan végezték feladatukat, és Neményiék el voltak ragadtatva a lelkiismeretes és szorgalmas munkától. A kitűzés nyomán azonnal el is indult a földmunka, amellyel kapcsolatban még kisebb korrekciókat is végezhettek a kitűzött trasszon.

Amikor ellenben megindult a vágányfektetés, akkor láttuk, hogy sem Neményiék, sem a Vasútépítő Vállalat nem óhajtott komoly munkát végezni, hanem éppen csak a rendkívül lazán megfogalmazott vasútépítési kötelezettségnek akart eleget tenni, tekintet nélkül arra, hogy az ilyen hevenyészett vágányfektetés milyen káros következményekkel fog majd járni a vasút üzemeltetésénél.

Mindez azonban nem a fiúk feladata volt, mert hiszen ők jóval a pályafektetés előtt haladtak mérési és kitűzési munkálataikkal. Mindkét fiú igen komolyan fogta fel a feladatát, és a tervezést és kitűzést a megadott keretek között szinte hibátlanul oldotta meg. A sűrű gazban, sziklás terepen a bakancsaik bizony tönkre mentek, de Neményiék mindig azzal bíztattak, hogy hamarosan kitűnő minőségű bakancsok fognak érkezni, és akkor a fiúk lesznek a legelsők, akik azokból részesülni fognak.

Pár hónap alatt elvégezték a szilvási oldalon lévő munkákat, és Neményi kérésére átmentek a régi kincstári területekre is. Ő ugyanis továbbra is bízott abban, hogy a reá nézve kedvezőtlen döntést egy újabb ígért megcsillogtatásával, és természetesen a kitűnő protekció révén módosítani fogja tudni.

A sziklás terepen bizony a földmunkát végző kubikusoknak sem volt könnyű a munkájuk. Robbanóanyagot semmiképpen sem lehetett kapni, viszont ilyesmire feltétlenül szükség volt, hogy a termésköveket a pálya helyéről eltávolítsák.

A Bükkön azonban meglehetősen sok gránát és egyéb lövedék hevert szanaszét, amelyek nem robbantak fel, és így az emberek ezeket kezdték összeszedni, és ezekkel végezni a robbantásokat. Ilyenkor nagy tüzet raktak a lövedék fölé, és így végezték a robbantást, melynek természetesen sohasem volt olyan hatása, mint a fűrt lyukakba helyezett robbantó töltetnek, de valami segítséget mégis nyújtott a munkásoknak, pénzbe nem került, és közben az erdő is megtisztult a veszedelmes leletektől. Hogy azután ez a sok robbantás az erdő fáiban milyen károkat okozott, azt akkoriban még senki sem firtatta, mert egy fontos érdeket ismertek csak akkor, a gyors termelést és olcsó munkát.

A munka befejezése után végre a fiúk is megkapták bakancsukat, amelyek azonban igen pocsék kivitelűek voltak. Jellemző Neményiére, hogy a két fiúnak több havi munkáért mindössze annyi bért fizettek, hogy azon Arika esküvőjére 18 liter bort tudunk venni. Ez talán nem volt a munkás legszemérmetlenebb kizsákmányolása? Mert bizony a fiúk hétszámra fenn laktak a Bükkön, és nem napi nyolc órát dolgoztak, hanem legalább 10 - 12-öt is, hogy a szünidőben befejezhessék a munkájukat.

Nekik tehát napi 1 dl bor fizetés jutott, ami igazán nem mondható nagy fizetésnek. A fiúkat mi tarisznyáztuk fel minden héten, természetesen mi is ruháztuk, és így végeredményben a munka javarésze a mi költségünkön történt.

Hát ez volt a fakeskedők kommunista mentalitása. És még ők merték szidni a mi régi gazdálkodásunkat, és azt kapitalistának minősíteni! Ekkor láthattuk meg az ilyen fajta kommunizmusnak az igazi célját, mely nem volt más, mint újjazdagok produkálása, és a proletariátus még nagyobb elnyomása egy kis klikk érdekében.

Vizsgák akadályokkal

Az 1944 - 45-ös tanév nemcsak a falusi gyerekek továbbtanulásánál jelentett akadályt, hanem a mi gyerekeinknél is. Fiaink eddig Aszódon tanultak, de a front miatt a nyilvános tanulást be kellett szüntetni, és magántanulókká lettek. A magánvizsgáktól ugyan sem ők, sem mi nem féltünk, mert mindketten igen jó tanulók voltak. Nagyobb gondot okozott az Aszódra és onnan visszautazás, mely a sok zabráló miatt nem egyszer vált veszélyessé.

Béla ekkor a hatodik gimnáziumba járt, mert övele öt elemi kellett végeztetnünk az októberi születése miatt, melynek következtében ő csaknem egy évet veszített. Laci egy évvel járt Béla alatt.

Az Eger-putnoki vasutat még nem állították helyre, és ezért a Szilvás-egri utat a fiúk kocsin tették meg. Egerből ugyan már indultak vonatok Pest felé, de azok már annyira túl voltak zsúfolva, hogy bizony igen sokan csak a vonat tetején fértek el. Így utazott Béla és Laci is; de hát mi az egy bükki gyereknek, akit bizony nem a vatta között neveltek. A fiúkat a front igen megedzette. Ők az akkori eseményeknek nem csak szenvedő alanyai voltak, hanem ahol valamit lehetett segíteni, hát ott is kivették alaposan a részüket.

Nálunk, ahogy már említettem is, a front után azonnal megindultak a rendszeres foglalkoztatások, és mintha nem is lettünk volna egy világháború kellős közepében, a tanítás a mi völgyi iskolánkban 1945 január 7-én pontosan megindult.

Arika az érettségi után, 1944-ben nem ment az egyetemre, hanem otthon maradt, és részben a községben segített tanítani, részben pedig otthon segített Anyukának saját gyermekeink és több falusi gyermek tanításában. A falusi gyerekek a következők voltak: László Mancsi, Varró Gizi, Barnócki Ica, Hubay Atti, Újsági Peti. Ezek a mi négy gyermekünkkel együtt mind szorgalmas tanulók voltak. Hubay Attila és Újsági Peti ekkor nálunk is lakott, míg a többi három falusi leány mindennap feljárt az órákra. Arikának ekkor néha 40-nél is több órája volt hetente. Évike inkább a kertben és a háztartásban segédkezett.

A fiúk vizsgája az aszódi gimnáziumban, mint mindig, úgy most is jól sikerült. Azt hiszem, hogy legalább annyit tudtak, mint a többi kitűnő tanuló. A magántanulást azonban mégsem akartuk tovább folytatni, mert tudtuk, hogy a gyerekeknek korabeli fiúk társaságára is szükségük van, és nem akartuk, hogy a Bükkben egészen vadak, emberkerülők legyenek.

Amikor aztán a gyerekek hazafelé jöttek Aszódról, feladták a csomagjaikat, hogy könnyebben utazhassanak, mert a vonatok még sokáig túl voltak zsúfolva. Sajnos az egyik koffer, amelyben pedig éppen a legértékesebb holmik voltak, szőrén-szálán elveszett. Akkortájt egész irodák foglalkoztak az elveszett holmik keresésével, valamint ha azok nem lettek meg, a MÁV elleni kártérítési keresetekkel. Mi is megbíztunk egy ilyen ügyvédi irodát, de bizony

ezen az úton sem sikerült semmit sem visszakapnunk. Egy év után aztán hallottam, hogy az illető ügyvéd is lebukott és elzárták.

A közerkölcsök rendkívül meglazultak. A hazugság, csalás, lopás mintha az üldözendő cselekmények kategóriájából a követendő mintaképek sorába lépett volna elő. Mi lesz Magyarországból, ha az erkölcs továbbra is így hanyatlik?

Az emberek úgy akartak a megbecsülésben előbbre jutni, hogy azokra, akiket az útjukban éreztek, hamis vádakot koholtak; és mivel az ilyen vádak rendszerint nem is vizsgálták ki, hát a rágalmazottakat egyszerűen háttérbe szorították, és a rágalmazókat jutalmazták. Ezzel azután ez a fertelmes erkölcsi kór még jobban elharapózott. Az ember már néha azt hitte, hogy egyenesen az a cél, hogy a magyar nép erkölcsileg teljesen lezüljön.

Erzsike és Jucika, hiszen akkor még így hívtuk a legkisebb leányunkat, Miskolcon vizsgáztak le, szintén igen jó eredménnyel. Így végeztek a falusi gyerekek is, mindegyik kitűnően megállta a helyét a magánvizsgákon. Sikerült tehát e nehéz tanulmányi év sok akadályozó hatását legyőzni.

Ha megvizsgálánk, hogy ugyanebben az évben más helyeken hogyan készültek el a gyerekek a tanulmányaikkal, akkor azt hiszem, hogy a mi erdei iskolánk az összes iskola közt a legelső helyek egyikét foglalná el. Pedig ez nem is volt iskolának mondható; hiszen nem volt reá hivatalos engedély, nem támogatta semmiféle intézmény a munkáját.

Mégis volt egy mindenható erő, amelynek révén mindez sikerült, és ez a Krisztusból áradó és bennünket is foglyul ejtő szeretet volt. Ez a szeretet aratta azt a példanélküli sikert, amivel nemcsak a gyerekeink, hanem azok a falusi gyerekek is letették vizsgáikat. Ha nem ez a szeretet irányította volna a tanítást, akkor bizony elmaradt volna a gyönyörű eredmény is.

Rágalmak, fenyegetések

Mindig nagy felelősséget éreztem különösen azokért az emberekért, akik velem együtt dolgoztak. Tudtam azonban azt is, hogy válságos időkben a jóakarátú emberek felelőssége még jelentékenyen meg is növekedhet.

A kastélybútorok körül is baj támadt. Kiderült, hogy a megyei pártszervezet számított a bútorokra, és most rajtam követelte ezeket az értékeket. Egyszer azt mondták, hogy nem volt jogom eladni azokat, máskor meg azt kifogásolták, hogy nem nyilvános árverésen értékesítettem őket. Azt hiszem azonban, hogy bármit is csináltam volna a magam vagy más véleménye alapján, az mind hibás lett volna. Visszont ahogyan Isten segítségével én oldottam meg akkor a kérdést, az ellen senkinek sem lehetett jogos panasza.

Megmondtam, hogy mutassanak fel olyan törvény erejű rendeletet, amely e kérdést szabályozza, és akkor akik vásároltak e bútorokból, az áruknak valorizált megtérítése ellenében a bútorokat a jogos tulajdonosnak át fogják adni. A járási pártbizottság úgy látta, hogy én vagyok a legfőbb akadálya annak, hogy ők bebútorozkodjanak, s ezért megpróbáltak megfélemlíteni engem.

Egy alkalommal engem tettek felelőssé azért, hogy Anga Pistát, aki községi szőlőcsászár volt, nem mentesítettem a kiürítési kötelezettség alól. Ezért lerendelték a rendőrségre, és meg akartak büntetni. Amikor a fatelepi munkások ezt meghallották, leszaladtak a rendőrségre, és ottan megfenyegették a Sajószentpéterről kiküldött titkos rendőrt, hogy ha nekem bármi bajom is lesz, akkor velük gyűlik meg a bajuk. Ezek a munkások mélységesen fel voltak háborodva azért, hogy a demokratikus rendőrség nem azt nézte, hogy legalább 400 embert tartottam vissza az evakuációtól, és emiatt a németek halálra is ítélték, hanem utólag azért

hibáztattak, hogy nem hazudtam Angát is állandó erdei munkásnak. Az engem védő fatelepi munkások a szerszámaikkal jöttek engem kiszabadítani nehéz helyzetemből. A titkos rendőr úgy látszik megijedt a munkások fellépésétől, és szabadon bocsátott engem.

Máskor meg két titkos rendőr elővette a pályajavító munkásaimat, és felelősségre vonták őket, hogy miért nem állították helyre a kiskapudi felrobbantott alagutat, és szabotázzsal vádolták őket. A vád teljesen alaptalan volt, mert hiszen ezek az emberek a szilvási vasúti aluljárón dolgoztak mindenkit megszegyenítő lelkiismeretességgel. Annak ellenére, hogy az emberek igazolni tudták, hogy ők a nekik kiosztott munkákat pontosan és igen jó eredménnyel végezték el, a titkos rendőrök mégis azzal fenyegették meg őket, hogy Szibériába fogják őket száműzni. Amikor látták a két visnyói kőműves kétségbeesését, akkor összesúgtak egymással, majd kisütötték, hogy találnak majd valami megoldást, hogy a felelősség alul mentesüljenek. A rendőrök alig hogy eltávoztak, már ismét vissza is tértek, és akkor felmutattak egy gépirásos kérvényt, amelyben, mint ők mondták, az állt, hogy a kiskapudi alagútjavítás nem volt az ő feladatuk, mert őket csak a szilvási aluljáró kijavítási munkálataira fogadták fel.

Kőműves Fónagy András már éppen alá akarta írni az állítólagos kérvényt, amikor hirtelen meglátta az én nevemet. Ekkor olvasni kezdte a beadványt, amelyben nem az állt, amit a detektívek mondtak, hanem az volt benne, hogy Nagy Imre visnyói erdész és én akadályoztuk a munkát olyan módon, hogy nem voltunk hajlandók az építkezéshez faanyagot adni.

Fónagyék ekkor megtagadták a panaszlevél aláírását, és elmondták, hogy a levélben foglaltak nem felelnek meg a valóságnak. Elmondták azt is, hogy még mielőtt bárki kérte volna, én már akkor is 20 munkást bocsátottam a MÁV pályajavítások végrehajtására, aztán a leggyorsabb ütemben üzembe helyeztettem az új fűrészüket, és azon elsősorban is a kiskapudi alagúthoz szükséges zsuzó anyagot vágattam fel. Ezt a több köbmétert kitevő fűrészelt faanyagot fizetés nélkül adtam át a MÁV-nak, és az már hónapok óta ott van a szilvási állomáson.

A detektívek bosszúsan vágták zsebre az előre elkészített de alá nem írt vádlevelet, majd a munkásainktól eltávozóban azt mondták, hogy megint kicsúszott a kezünk közül. Ezt a megjegyzést a rendőrök nyilván reám értették, mint aki az igazságot kereste, és aszerint iparkodott cselekedni is. Ezért voltam ezeknek az embereknek az útjában.

Ismét máskor meg utasítást kaptam, hogy jelenjek meg a községházán, mert a járási szovjet katonai parancsnok akar velem beszélni. Amikor lementem a községházára, ott a hivatal előtt pár fiatal fiút találtam, akik roppantul zavartan viselkedtek velem szemben. Én aztán kiültem a ház előtti kőlócára, és vártam az orosz parancsnokot. Egyszer csak azt hallom, hogy a fiúk arról beszélgetnek, hogy nekik kell a járási párttitkár utasítása szerint reám panaszkodniuk, de hogy milyen vádat koholt ellenem a párttitkár, azt nem tudtam a fiúk szavából kivenni. Ezen ember aljasságára jellemző, hogy velem szemben mindig nagyon udvariasan viselkedett, mintha a legnagyobb jóakaróm lenne.

A fiúk halkán vitáztak, hogy ők ezt a disznóságot nem csinálják meg velem szemben, akiről tudják, hogy én mindig csak jót cselekedtem velük és az egész községgel szemben.

Nagysokára megérkezett az autó, rajta a párttitkár, a járási orosz katonai parancsnok és egy nő. Mindhárman alaposan be voltak állítva. A parancsnok nem is szállt ki a kocsiból, hanem rögtön megkérdezte a kiszálló titkártól, hogy itt van-e az az erdőmérnök, akit egyszer s mindenkorra el kell hallgattatni? Én erre előálltam és oroszul megkérdeztem, hogy mi kifogása van ellenem? A parancsnok bosszúsan kérdezte meg a titkárt, hogy miért nem mondta meg neki, hogy én tudok oroszul? Hogyan viselkedhetett ilyen ostobán? A párttitkár persze csak dadogott.

Amikor ismét megkérdeztem a parancsnoktól, hogy mi kifogása van ellenem, akkor azt mondta, hogy nem jelentkeztem nála kihallgatáson. Mentségemül aztán elmondtam, hogy

nekem erről a kötelességemről halvány sejtelmem sem volt. Elmondtam, hogy mi éjt, napot áldozunk arra, hogy újjáépítsük hazánkat, és ezért minden időm pontosan be van osztva. Egyébként pedig, hogyha az én munkámat oly sokra értékeli, hogy szükségét látta annak, hogy felkeressem és tőle magától kérjek útbaigazítást, miért nem adta ezt a tudtomra, vagy miért nem keresett fel engem saját maga?

Erre nem sokat tudott válaszolni, de a legjobban akkor lepődött meg, amikor azt hallotta, hogy én négy erdőgazdaságnak vagyok a felügyeleti tisztje, és ebben a minőségben akkor az ózdi és miskolci katonai parancsnoknál is tiszteletemet kellett volna tennem. Ekkor az orosz látta, hogy az én egyszerű eltüntetésemnek esetleg egyéb kihatásai is lehetnének, és sokkal szerényebben és udvariasabban kezdett velem beszélni. A párttitkár már úgy látta, hogy ismét kútba esett a terve, és valamit odasúgott a parancsnoknak, aki azt mondta, hogy bízd csak őt énreám.

Azután kijelentette, hogy ragaszkodik ahhoz, hogy én őt holnap Sajószentpéteren felkeressem. Most már határozottan láttam, hogy nem olyan biztos a maga dolgában. Erre én kezdtem követelőzni. Azt kívántam, hogy holnap küldjön értem autót, amelyen e hosszú utat megtehessem, és hozasson is vissza estére, mert nekem már holnaputánra is igen sok munkám van beütemezve. Megbeszéltük, hogy az autó másnap 9-kor jön értem a községházához.

Otthon elmondtam a találkozás lefolyását és a titkár aljas szándékát is, amelyet az elsuttogott szavakból kivehettem. A családtól való elbúcsúzásom igen szomorú volt. El lehettem rá készülve, hogy Szibériába deportálnak, mert ismertem a párttitkár sötét, nyilas múltját. Magamhoz vettem egy-két hasznos könyvet, pár meleg ruhadarabot, és reggel elindultam a községházára.

A községben hamar elterjedt a híre az én kálváriámnak. Mindenki sajnált és méltatlankodott; hiszen eddig úgy tekintettek engem, mint aki megmentettem a falu férfilakosságát, ezért halálbüntetéssel akart a német sújtani, és a csodával volt határos szerencsés megmenekülésem.

És aztán a községházán vártam egy, két, három óra hosszat, de az autó nem jött. Elmúlt már az ebédidő is, és ekkor Hábel Pista bácsi lehívott a postára, hogy a várakozást sakkozással töltsük el. Hát így telt el az egész napom, míg végre estére ismét haza kerültem.

Később megtudtam, hogy a párttitkárt leváltották, majd le is csukták korábbi gyalázatos üzelmei miatt. Isten malmai lassan, de biztosan örölnék!

Arikáék esküvője

Arika az utolsó évben nagyon megkomolyodott. A tanítást, amit addig játékként űzött az ő képzelt gyermekei és tanítványai között, most már szent, felülről kapott hivatásként végezte, és a tanítványokkal való viszonyában is meglátszott, hogy nem csupán tudást kívánt nyújtani nekik, hanem elsősorban is azt kutatta, milyen adottságaik vannak, amelyeket éppen neki kell kihámozni az igazi, benső én-t takaró számtalan burokból.

Arra vonatkozólag, hogy ő maga felkészült-e az Isten akarata szerinti házasságra, sokszor kértük a mi Atyánk útba igazító kegyelmét. Azt is kértük, hogy adjon az Úr teljes világosságot neki, hogy hogyan lehet egy lelkésznek Istentől rendelt segítő társa.

Amikor mindezt vizsgálgattuk, akkor megállapítottuk, hogy mindkettőjünkben csodálatos fantázia működik. Mindkettőjüket eljegyezte az Úr az Ő szolgálatára. Mindketten nagyon szerették a gyerekeket, szerették testvéreiket és szüleiket. Mégis miben volt lelki adottságaik között a fő különbség, amelynek pótlását egymásban találták meg?

Arika mindig befelé élt. Minden, ami reá hatott, behúzódott az ő lelki világába, és ottan folytatta az ő különálló életét. Emiatt sokszor hidegnek látszott, mert az érzésvilága nem az életének külső felületén tükröződött, hanem a legbensőbb rejtekeket kereste fel. Így lett ő voltaképpen költő. Viszont, hogy kevés költeményt írt, az éppen az elzárkózó természetéből következett. A költeményeket sose írta másnak, mert azok érzésvilága az ő saját, belső, titkos ügye volt, amelyről mi is csak lopva tudtunk tudomást szerezni.

Titu mindennek éppen az ellenkezője volt. Ami reá hatott, az azonnal előmlött az egész lényén is. A belső impressziók benne azonnal mások részére is megképződtek, és mesében, rajzban, vagy akár egy erőmutatványban is nyilvánvalókká lettek mások számára is. Ezért volt ő inkább ábrázoló művész, mint költő.

Arika feldolgozza az életet, Titu kinyilvánítja. Igen, őket az Úr egymásnak és egymás pótlására, a Maga dicsőségére teremtette. És még arra sincs szükség, hogy mindez bennük is tudatossá váljék. Egy a szükséges dolog, hogy mindketten szüntelenül az Úrra nézzenek, Aki szüntelenül formálja az övéinek életét.

Október 23-án, a várakozásunktól eltérően, csak Mici és Klári érkezett meg. Ők mondták aztán, hogy Berta nem bírta a hőséget és rossz levegőt a marhavagonba bezsúfolt emberek közt, és elájult. Őt vissza kellett vinni Pestre.

Eredetileg úgy terveztük, hogy az esketést Józsi fogja végezni. Ez a terv azonban most kétségessé vált. Minderről értesítettük Hubayt, és kértük, hogy ő is készüljön fel az esketési szolgálatra.

Másnap aztán lementem a postára, és onnan telefonáltunk Mónosbélre, hogy tudakozzák meg, hogy Tituék a vonaton vannak-e. Sajnos ez a kísérletünk sem sikerült, és így az utolsó pillanatig sem tudtuk, hogy az esküvőt megtarthatjuk-e vagy sem.

Az esküvő reggelén a teljes bizonytalanságot Juci fejezte ki legjobban, a maga eredeti gondolkodásához híven. Azt mondta: "Én úgy látom, hogy Titu nem jön meg, nem lesz esküvő, a sok ennivaló a kutyáké lesz, és Ari vénlány marad".

Szerencsére nem így történt, mert Tituék az utolsó pillanatban mégis megérkeztek, de sajnos sem Berta, sem Józsi nem jöhetett el. Hála Istennek Bertának nem lett komolyabb baja, de egy ilyen utazást nem lehetett vele megkockáztatni.

Amikor Tituék megérkeztek, Dorcsáknét azonnal fel kellett hozatnunk a faluból, mert szinte elképzelhetetlen lett volna, hogy egy menyasszonynak ne ő tűzze fel a koszorúját az ő kedves, meghatott modorában, amikor is elsőnek tolmácsolta az ő szívből jövő jókívánatait.

Végre azonban Arika is elkészült a toalettjével, és kocsikra ülhattünk. Juci persze rögtön a bakon termett, mintha még mindig attól félt volna, hogy vagy a vőlegény, vagy a menyasszony útközben el talál kallódni, és akkor ismét veszélyben lett volna a lakodalom, és oda lett volna a sok finom falat.

Arika egy kocsin ment Marcsek János bácsival, mert őt kértük fel tanúnak a polgári és egyházi esküvőn egyaránt. Nagyon lélekemelő volt a szilvási fiatalság meleg együttérzése, amelyet a templom előtti lépcsőkön és fasornál díszes sorfalloal fejezett ki. Mi is díszbe öltözve vonultunk a templomba az Úr asztala elé.

Nagy dolog az, amikor két, egymást szerető szív Istent hívja tanúul, és úgy fogadnak egymásnak örök hűséget. Az Ige az I. Kor. 13. volt, a szeretet örök himnusza. A templom megtelt a velünk együtt érző hívekkel. Az esküvő végén alig tudtunk elszabadulni a sok, boldogságot kívánó nép közül.

A lakodalmi előkészületek bizony nem voltak valami rózsásak. Húst venni nem lehetett, zsírunk is igen fogytán volt már, és cukrunk is alig volt valami. Bartucz Pista volt a főszakács, de ő sem tudott segíteni a rossz olajon, mely minden tilalom és óvatosság ellenére is minduntalan kifutott, és így végül is előétel nélkül maradtunk.

A vacsoránál 52-en ültünk az asztalok körül. Két malacért sikerült egy borjút cserélnünk, s így többféle hús is volt. Csirke, kacsapecsenye persze volt bőven. Ezek fogyasztása közben Péter egyre csak azt kérdezgette, hogy mikor lesz már a lakodalom? Neki ugyanis csak a torta-fogyasztás számított lakodalomnak.

Mennyire ki volt akkor mindenki éhezve az édességekre és egyéb finomságokra! Most láttuk csak igazán, hogy mennyi nyomorúságot hozott reánk a háború.

A pohárköszöntőket Arika násznagya nyitotta meg. Csakhamar megérkeztek a cigányok is, de mivel közülünk senki sem táncolt, és valahogy a mi belülről származó vidám hangulatunkhoz nem is illett az ilyen zajos mulatság, ezért a cigányokat jól megvendégtünk, majd

megkértem, hogy húzzanak el pár szép hallgató nótát, aztán kifizettem őket, hogy nekik is legyen egy vidám, könnyű keresettel megáldott estjük, és elküldtem őket, hogy bennünket se zavarjanak.

A sok játéknak, beszélgetésnek csak a reggel szabott határt.

Tituéknak ajánlottuk, hogy felmehetnének nászútra a Bükkre, de ők inkább választották a sarokszoza csendjét és az ismert, kedves Szalajka sok minden áldott lehetőségét.

Nagyon kedves volt Herminke nászajándéka, aki egy zacskó liszttel kedveskedett, annak az ígének a kíséretében, hogy "ne aggodalmaskodjatok a ti éltetek felől". A liszt aztán valóban nem fogyott ki egész éven át sem, holott akkor mindenütt igen nagy volt a szükség.

Egy hét után Arikáék elutaztak pesti új otthonukba. Ha jól emlékszem, Neményi Pestre utazott, és ő vitte el őket az autóján.

Később egy Pestre menő teherautóval felszállítottunk pár zsák krumplit és egyéb holmikat is, de sem liszttel, se zsírfélével már mi sem tudtuk gyermekeinket ellátni, mert azt még

korábban kölcsönadtuk Neményiéknek, hogy el tudják látni munkásaikat. E kölcsönnek is mi adtuk meg az árát, mert annak egy részét Neményi bizony sohasem adta meg nekünk.

Tituék Pesten a Salétrom utcában kaptak a lelkeszi hivatal épületében egy szobát, az egyházközség segédlelkészeként. Józsiék József körüti lakását bombatalálat érte, és elég erősen megrongálódott. Amíg azt ki nem javították, bizony meg kellett elégedniük azzal a szűk kis szobácskával, ahol csaknem egy évet húztak ki.

Sajnos tüzelővel nem tudtuk ellátni a gyerekeket, mert a szállítási nehézségek azt lehetetlenné tették.

Titu boldog volt, hogy az édesapja mellett lehetett segédlelkész, és Arika is kezdett beletanulni a papné feladatába.

Arika közben tovább folytatta egyetemi tanulmányait is, és a vizsgái is jól sikerültek. Ez azonban mind csak úgy volt lehetséges, hogy Bertáék levettek róluk csaknem minden gondot és törődést. A szülői otthon melege sem hiányzott a kicsi asszonynak, mert a nászomék valóban úgy szerették őt, mint a saját gyermeküket.

Erdészeti problémák

Ezekben a hónapokban igen gyakran voltam Miskolcon. Hiszen négy erdőgondnokságnak voltam a felügyeleti tisztje, és így mindig volt egy csomó elintéznivalóm. Előfordult, hogy egy héten háromszor is voltam az igazgatóságon, és ezeket az utakat a Bükkön át legtöbbször gyalog tettem meg.

A lovakat nem szívesen használtam az idegenben, mert az utak bizonytalanok voltak. Egyszer tőlem is elvették az oroszok lovaimat, és csak az orosz tudásomnak köszönhettem, hogy a városparancsnokság azokat még aznap visszaadta.

Az erdőigazgatóság eddigi vezetője, Lengyel Sándor Budapestre került, és ott az erdészeti főosztály vezetője lett. A miskolci erdőigazgatóság munkáját a felvidékről visszakerülő Budai Aladár látta el, nagyszerű szociális érzékkel és kitűnő szakismerettel. Ebben az időben a magasabb állásokban lévő embereknek különösen kellett vigyázniuk minden szavukra és rendelkezésükre, mert a különböző alacsonyabb pozíciókban dolgozó pártemberek ezeket ki akarták szorítani, hogy azután ők ülhessenek a helyükbe. Eppen ezért mindenféle ürügyet találtak, hogy a régi vezetőket eltávolítsák a helyükről.

Különösen Juhász Andrásnak volt veszedelmes híre. Ez az ember valamelyik faipari vállalatnál dolgozott mint fizikai munkás, és a szociáldemokrata párt tagjaként nagy befolyásra tett szert politikai és üzemi téren is. Juhász sorra látogatta a fűrésztelepeket, és a hírek szerint ott a vezetésben azonnal gyökeres változást rendelt el. Szokása szerint másod- vagy harmadmagával jelent meg egy-egy fűrészben, és ott aztán volt nemulass az értelmiségi vezetőknek.

A mi fűrésztelepünk ekkor volt éppen fejlődésben. Megtudtam, hogy a kárpátaljai Peröcsénynek szánt pompás német gatterek^a, számos egyéb gép, továbbá sok villanymotor és egyéb fűrészipari dolgok a LÁEV garadnai végállomása melletti színben vannak elraktározva. Ezeket a gépeket a mi csapataink visszavonuláskor már nem engedték eljutni rendeltetési helyeikre, a miskolci erdőgazdaság azokat visszatartatta és ide rejtette el, hogy se nyugatra, se keletre ne vigyék el azokat. Ezekből a gépekből akartuk a mi szükségleteinket fedezni.

A német gyártmányú 24 és 30 collos keretfűrészek hidraulikusan voltak vezérelve, és a kisebbet sikerült is felállítanunk. Bámulatos volt a gép sima és gyors járása. Amint ott álltunk a dolgozó gép mellett, szinte meg se éreztük a gyorsütemű munka menetét, amely más gépeknél igen fárasztóvá tette a gép melletti munkát, és mindig rendkívül szilárd alapozást kívánt meg. A mi új gépünk egy perc alatt fűrészelt fel egy 50 cm átmérőjű, majdnem 6 méteres rönköt csupa collos deszkákra.

Ez a gép adta aztán azt a gondolatot, hogy az egész fűrésztelepünket automatizáljuk. Amikor ugyanis az előbb említett fűrészeléssel végeztük, akkor rögtön észrevettük, hogy ezt a gépet kézi erővel sem táplálni nem fogjuk tudni, sem pedig a félkész anyagot nem tudjuk torlódás nélkül további megmunkálásra továbbítani. Láttuk azonban azt is, hogy ha ezt a gépet egy csomó más munkagépnek kell kiszolgálnia, akkor végeredményben olyan gyorsan fog gyűlni a fűrészporunk, hogy majd emiatt kell üzemszüneteket tartanunk.

^a gatter: erdőgazdaságban használt több fűrészlapos keretfűrész

Ezért azután elkezdtek a fűrészporszívó berendezésnek a tervezését is. További célunk volt a fűrészpórral is, melyet olyan kis községben, mint Szilvásvár, nem lehetett volna hasznosan értékesíteni. Javában dolgoztunk ezeken a munkákon, amikor egyszer váratlanul Juhász érkezett meg a társaival. Amikor aztán látták az élénk és lelkiismeretes munkát, amelyet végeztünk, majd beszélt a munkásokkal, és tőlük egy eddig előtte ismeretlen dolgozók közötti viszony tárult fel, egynapi gondos vizsgálat után feljött hozzám is. Mi természetesen őket is ott marasztottuk vacsorára és éjjeli szállásra is, és ekkor kiderült, hogy ez az ember, ha sok dologban szertelen is, és az értelmiséget általában nem szereti, de a jó munkát és becsületes igyekezetet valóban meg tudja becsülni.

Emlékszem, hogy akkor vacsora közben, a maga kissé fellengzős modorában azt mondta, hogy ő a pokolból jött, amikor a ládi fűrészből elindult a mostani körútjára. Azok a botrányos állapotok, amik ott szakmai és szociális téren vannak, szinte elviselhetetlenek. A fűrésznek az egész telepítése és üzemelése egy zsidóváshoz hasonlított inkább, mint egy szociális üzemhez. A vezetés pedig olyan, mint a fűrés. Nincsen egységes szemlélet, amely céltudatosan irányítaná az üzemeltetést, és emiatt a munkások rosszul keresnek, rengeteg felesleges munkát végeznek, és alig kapnak valami szociális gondoskodást, mert az így telepített és üzemeltetett fűrész nem bírja meg a legkisebb szociális juttatást sem, mert olyan drágán dolgozik.

Amikor aztán, mint mondta, a felnémeti fűrésztelepen volt, látta, hogy ott már iparkodnak a problémákat helyesen megoldani, de ott is hiányzott a gondos és szakszerű irányítás, és az emberekről való lelkiismeretes gondoskodás.

Amikor ellenben ide Szilvásváradra érkezett, mintha a mennyországba érkezett volna. Ő eddig azt el sem tudta volna képzelni, hogy a legfelsőbb irányítás ennyire együtt érezzen és együtt munkálkodjék a munkásokkal, amint azt itten tapasztalta. Azt sem hitte volna, hogy talál valahol egy helyet, ahol ennyire gondosan és szorgalmasan keressék az üzem fejlesztésének a lehetőségeit, mint itt Szilvásváradon tapasztalta.

Az tagadhatatlan, hogy eddig a mi embereinken kívül Juhász volt az, aki a legjobban megértette az intencióimat, melyekkel szemben éppen a kollégáimnál tapasztaltam sajnos a legnagyobb közönyt. Valahogy nem tudtam megérteni azt a lelketlen bürokrata felfogást, ami a legtöbb embert áthatotta. Mintha egy üzem csak arra való lett volna, hogy neki fizetést adjon, de egyébként azzal semmi közösséget sem érzett.

Sajnos Juhász is elvesztette a fejét, a hideg ítélőképességét a nagy politikai hatalom birtokában. Hallottam például, hogy Lengyel Sándort egyszerűen elrabolta a lakása és a minisztérium között. Ő ugyanis felkereste Lengyelt, aki éppen akkor jött ki a lakásából. Megszólította őt, hogy szeretnének néhány nagy jelentőségű dologról beszélni vele. Lengyel meghívta őket a minisztériumba, ahol neki fontos tárgyalásai lesznek. Juhászék erre közölték, hogy ők autóval jöttek, és így gyorsabban is tehetik meg az utat. Lengyel gyanútlanul beszállt az autóba, ahol már nem udvariaskodtak vele, hanem ahelyett, hogy a minisztériumba vitték volna, egyszerűen Miskolcra szállították, és ott azonnal a mahócai internáló táborba zárták. Több hónap is eltelt, amíg végre a földművelésügyi miniszternek sikerült Lengyelt kiszabadítania.

Az bizonyos, hogy az állami bürokratizmussal én sem voltam cseppet sem kibékülve. Láttam, hogy a saját kollégáim sem úgy viszonyulnak az erdőhöz és ahhoz a közösséghez, amellyel végeredményben együtt kell dolgozniuk, ahogyan kellene. A legtöbben egyszerű megélhetési bázist láttak a beosztásukban. A rájuk kirótt munkát úgy-ahogy elvégezték, de az igazi hivatástudat bizony nem sok embernél volt meg.

Ez okozta az emberek meghunyászkodását, amikor valaki meg akarta és meg is tudta félemlíteni őket. Ezért nem voltak elég határozottak a helytelen dolgok megítélésénél, és inkább "fejbőlöntő Jánosokká" lettek, mint az igazság, a meggyőződés harcosai. A súlyos kérdések megoldásánál nem az szokos és szükségszerűségek irányították az elhatározást, hanem az befolyásolta őket egyedül, hogy ez vagy amaz mit szól hozzá. Ilyen körülmények között természetesen olyankor is hallgattak, amikor az igazság és a népjólét érdekében az asztalra kellett volna csapniuk. Emiatt aztán talán egy szakmánál sem fordult elő annyi árulás a tudomány és a helyes biológiai élettörvények ellen, mint nálunk.

Igaz, hogy ez a gerinctelen viselkedés, amely a saját jövőjének érdekében feláldozta az erdőszet vagy a közjó érdekeit, a múltban is megvolt. A helytelen gazdálkodás miatt az erdősz sokszor került ellentétbe egy-egy felsőbb irányítóval, ha az az erdősz igazi erdősz volt. Az ilyen ember azonban a néppel is sokszor került ellentétbe, amikor egyesek helytelen követelését utasította vissza.

Az erdőszeket majd mindenütt úgy tekintették, mint a múlt rezsim kiszolgálóit, és emiatt könnyű volt a könnyen megélni óhajító elemeket ellenük ingerelni. Ennek aztán az lett a vége, hogy vagy ott kellett hagynia az otthonát, ha ugyan nem csukták le az illetőt, vagy elnézte a túlkapaszkodást, és áruló-jává lett az erdőnek.

A szomszédságunkban is kikezdték az egyik barátomat, és az kénytelen volt éjszaka hozzánk menekülni, mert hatalomra jutott ellenségei mindenre képesek voltak vele szemben. Én is ismertem ezeket a törekvéseket, és nem is mondhatom, hogy mint szenvedő alany, nekem is ne okoztak volna ezek fájdalmat.

A házunk kijavítása

Sok minden fájt abban az időben, de talán a legfájdalmasabb mégis az volt, hogy az embereket iparkodtak velünk szemben bizalmatlanná tenni. Régebben milyen bizalmasan beszéltük meg munkásainkkal a legkülönbözőbb problémákat is, és hányszor találtunk eközben nagyszerű megoldásokat. Hiszen nekem mindig az volt a véleményem, hogy aki nem tud a legkisebbektől is tanulni, az bizony azzal sem tudja embertársai életét javítani, ha a legnagyobb tudós ad neki tanácsot.

Most ellenben új erő irányítja az emberi sorsokat, a gyűlölet ereje. Ez a gyűlölet volt az első cél, és mindent ennek rendeltek alá. Mintha azt mondták volna, hogy inkább pusztuljon el minden, akár az egész ország is, de azt nem engedhetjük meg, hogy olyan ember ajánlhasson egészséges gondolatokat, aki nincsen benn a pártban, nem tagja annak a közösségnek, amely ismét csak a nemzet egy részének kíván nagyobb befolyást és jólétet nyújtani, míg a nagyobb rész ismét tovább húzza az eddig is igen súlyos ígát.

Ilyenkor, amikor az ember úgy nekikeseredik, keresi az otthonában a nyugalmat, békét, a továbbfejlődés szellemi és anyagi alapjait és lehetőségét. De itten is hibák voltak. A németek gránát- és aknatüze sok sebet ejtett a házon és a melléképületeken.

Először is az ablakokat kellett beüvegeznünk, hogy legalább minden szobában szimpla ablak legyen. A belső ablakokat meg tudtuk oldani papirossal is, de nappal az ilyen kényszerű elsötétítés nem lett volna kellemes dolog. De hogy az egész hatalmas épület minden ablakát szimplán is beüvegezhessük, ahhoz is sok táblaüveg kellett. Amerre csak jártam, mindenütt próbáltam üveget szerezni; de táblaüvegben a bombázások következtében olyan nagy volt a hiány, hogy azt az amúgy is tönkretett üveggyáraink se tudták idejében pótolni.

Minden kis üveget összeszedtünk, és bizony volt olyan ablakunk, ahol minden ablakszem 6-8 keskeny üvegcsíkból lett összevágva. Ez még mindig kisebb baj volt, mintha a nagy hidegben teljesen ablak vagy világosság nélkül kellett volna sínylődnünk.

A legsiralmasabban a háztető festett, amelyen nemcsak a szilánkok ejtettek sebeket, hanem az öregség is igen megviselte már. Arról már szó sem lehetett, hogy ismét a zsindeleket kezdjük pótolgatni, mert minden annyira el volt avulva, hogy itten csak egy teljes tetőfelújítással lehetett segíteni. Először a belső javításokat végeztük el. Az alsó szobák közül különösen az iroda és az ebédlő szenvedtek a legtöbbet. Mindkettő bolthajtásos volt, és ezeknek a legnagyobb része repeszdarabokkal ejtett sebekkel volt tele.

Laci csodálatos megmenekülésének emlékére gondoltunk arra is, hogy kihagyjuk a javításból azt a helyet, ahol az irodai ablak előtt felrobbant akna minden falrészt teleszórt szilánkokkal és üvegdarabokkal, csupán azt a kis részt hagyva ki, ahol ő állott, és így az alakja, mellől a feje tetejéig egészen kiábrázolódott. De aztán elálltunk ettől a szándéktól, és az egész szobát rendbe hozattuk.

A házunk, akkor már így beszélhettünk róla, mert az adományozást nemcsak a községi, hanem a megyei Földbirtokrendező Tanács is a mi tulajdonunknak ismerte el, a hitben megújulni kívánó embereknek állandó találkozó helye lett. A kezdeti kisebb javítások után most már a ház egész kitatarozását is tervbe vehettük. A belső javítások után meg kellett oldanunk a külső javítást és festést is. E munkálatok majdnem három évig tartottak, mert mindig csak annyit csináltattunk meg, amennyit a pénztárcánk megengedett. E három évnek minden jövedelme a házunk, villanytelepünk, és a villanytelephez vezető vízcsatorna javítását szolgálta.

Közben pedig a pénzünk értéke egyre zuhant lefelé. A fizetés lassan már semmit sem ért, viszont a természetbeni járandóságaink felesleges részét egyre nagyobb haszonnal cserélhettük be más szükségleti tárgyakra. A földjeink szintén elég jól jövedelmeztek, amit

Évike és a leányok jó munkája hathatósan segített elő. Közben volt igen szép almatermésünk is, amelyből aztán bőven tudtunk juttatni nemcsak a rokonságnak ajándékképpen, hanem ebből jócskán tudtunk pénzelni is.

A csúsztató is nagy jövedelmet ígért, mert az érte járó fa már előre le lett szállítva, és így ezt a jövedelmet is fel lehetett használni az építkezésre.

És akkor, amikor már mindent szépen elterveztünk, beütött a krach. Egy tavaszi áradás ugyanis elvitte a felső vízvezeték csatorna egy részét, és így a turbinatelep víz nélkül maradt, mi meg villany nélkül. Itt is gyökeres megoldásra volt szükség. A régi facsatorna már nem jól állta a vizet, és a kicsurgó víz télen megfagyva hatalmas jégoszlopokká nőtt. Amikor aztán az alsó részek tavasszal kiolvadtak, a roppant jégtömeg súlya leszakította az egész csatornát.

Szerencsére Ózdon volt még kb. 2300 folyóméter csatornalemezem kifizetve, és ebből háromszoros méretű csatornát készíttettem. Ezekkel a csatornákkal aztán hamar helyre tudtuk állítani a tápláló csatornát, megindulhatott rajta a víz, és nálunk ismét kigyúlhattak a villanylámpák.

Az új állványzat felállítása, a csatorna ára és felszerelése mégis belekerült kb. 15 vagon hasáb tűzifába. Most láttuk meg igazán, milyen jó gondolat volt a csúsztatók árát fában valorizálni.

A pénz értéke pedig még egyre csökkent.

Előfordult, hogy Anyuka ment be Miskolcra.

Felvette a pénzt, de már semmit sem tudott azon vásárolni, és még arra sem futotta, hogy vonaton jöjjön haza, hanem gyalog kellett megtennie az egész utat a Bükkön keresztül.

Az ablakok javítását és üvegezését két részletben végeztük el. Az akkori igen rossz üvegellátás miatt ezek a költségek is nagyon nagyra nőttek. Az első részletet még pénzért tudtuk megcsináltatni, mert akkor a pengő árfolyama még elég tűrhető volt, de a nagyobb javításokat, amikor is a kereteket is sok helyen ki kellett javítani vagy újakkal pótolni, már csak különböző termelvényeinkkel tudtuk kifizetni.

Akkoriban mindent a fa árához viszonyítottunk, és így volt megállapítható az is, hogy ez az ablakcsinálás is belekerült két vagon hasábfába.

Azután jöttek a belső festések és mázolások, amelyeknek a végösszege szintén többet tett ki négy vagon hasábfánál, mert 30 ablak, 15 ajtó mázolására és 12 helyiség festésére volt szükség. A tető átfedését már csak a forintos időben tudtuk megcsinálni, mert addig semmiképpen sem tudtunk tetőcseréphez jutni. Ennek egyik oka a közlekedésünk megoldatlansága volt, a másik pedig az, hogy minden cserépre máshol volt égető szükség, viszont a gyárak még nem érték el a rendes kapacitásukat.

Végre Koltai Árpád révén sikerült aztán 6000 forintos költséggel cserepet venni és Szilvásvárra szállítani. A tetőfedés munkájában a gyerekek is kivették a részüket, és így az már nem került nagyobb költségünkbe. Sajnos több szarufát is ki kellett cserélnünk, és át kell javítanunk a tető egész lécezését is. Így az egész munka kb. 7000 forintot tett ki, a gyerekek munkájának beszámítása nélkül.

Végül 1947 elején sor kerülhetett az egész épület külső tatarozására, festésére és mázolására is, ami a szükségessé vált állványozás következtében szintén jelentékeny, mintegy 4000 forintos költséget igényelt. Hát bizony ezért a költségért egy kisebb villát is építhettünk volna.

Mi azonban mindezt nem magunknak építettünk, hanem arra voltunk elkészülve, hogy ezzel az épülettel is embertársaink javát fogjuk szolgálni.

Mindig rengeteg volt a testi, lelki üdülést óhajtó vendégünk, akik az inflációs időben természetesen szintén természetbeniekkel támogatták háztartásunkat. Hogy azután ez milyen komplikált átszámításokat és napi penzióár kalkulációt tett szükségessé, azt itten alig lehetne elmondani. Azt hiszem, hogy Évike itt szerezte meg azt a kitűnő alapot, amely azután az erdészeti munkáinál oly jól volt hasznosítható. Háztartási alkalmazottaink is így kapták a fizetésüket, és azt hiszem, hogy Magyarországon alig volt olyan háztartás, ahol az alkalmazottakat ilyen szociális módon javadalmazták volna, mint nálunk. Természetesen a szokásos borralalók is ruhaanyagban, arany ékszerekben, stb. nyertek kiegyenlítést.

Ebben az időben főként a Testvérgyülekezet tagjai kerestek fel bennünket. Nálunk adott találkozót egymásnak három zsidó lelki testvérünk is, hogy a fajrokonaiknak, akikkel szemben természetesen a legnagyobb felelősséget érezték, a békesség egyedüli zálogát és letéteményesét, Krisztust hirdessék, aki önmagában békéltette meg a zsidókat és nem zsidókat a felülről jövő igazi szeretetben. Ungár Aladár, Kádár Imre és Éliás József több mint egy hétig készültek a nagy missziói körútjukra, miközben sokat vitatkoztak is egymással, de minden dolgukat végül is az Úr elé vitték.

A mi házunk kijavítása bennem szinte jelképes törekvéssé vált, mert bizony nagy tatarozásra volt szükség az Egyházon is, amelyet a különböző öncélú törekvések bomlasztottak egyre jobban. A nálunk lezajló egymás utáni konferenciák is ezeket a javítási munkákat szolgálták.

Persze mi támogattuk azokat a konferenciákat is, amelyek nem a mi házunkban, hanem a kiszáradt tóban, vagy pedig a Szalajkában, helyesebben a Horotna völgy elején felütött sátoztáborokban folytak. E táborok vezetői sokszor kértek fel egy-egy előadásra, de azoknak mindig az volt a lényege, hogy Krisztus által hogyan békülhetünk meg az Atyával, és hogy lehetünk mi a Szentlélek által valóban egyekké. Ezek a konferenciázások csaknem két hónapig tartottak, és minden alkalommal százan és százan keresték fel a különböző evangéliumi irányzatok tagjai közül a mi völgyünket.

Láttuk, hogy ha mi a valódi békességet akarjuk szolgálni, akkor először is a belső békességre kell törekednünk. Nem helyeseltük az egyes vallások öncélúságát és egymástól való elzárkózását, mert láttuk, hogy mindez a Sátán munkája, akinek az a legfőbb törekvése, hogy az embereket egymás ellen ingerelje, és úgy arassa a maga áldozatait, és bénítsa meg az igazi békességre való törekvést.

Mi nem tudtunk megelégedni azzal, hogy a protestánsok közötti egységet munkáljuk, mert tudtuk, hogy az igazi Egyház, az Úrral való teljes közösség nem személyválogató, és mindenkire felelősséget érez, és eszerint is munkálkodik.

Ezért tehát mi is megkezdtuk ismét a katolikus - protestáns lelki üdülő fizikai és szellemi munkáját is. Már a tufaköveket is elkezdtek bányászni az üdülőhöz, de minderről majd egy más fejezetben számolok be, mert nem akarom, hogy a visszaemlékezéseim annyira mozaikszerűen hassanak. Úgy érzem mégis, hogy ez az építkezés az, amivel szemben a legtöbb mulasztás terhel engem, mert annyira iparkodtam az erdészeti megbízásaimnak eleget tenni, hogy e sokkal jelentékenyebb munkának a folytatására bizony kevés időm maradt.

Központi felügyelő lettem.

A régi államerdészet nem bírt elég rugalmas lenni ahhoz, hogy a felszaporodott állami erdőterületeket megfelelően kezelni tudja. A kezelés bürokratikus megoldása lehetetlenné tette, hogy olyan esetekben, amidőn azonnali cselekvésre volt szükség, mindaz valóban meg is történjék, amit az adott helyzet kívánt.

A Neményi-féle termeléssel kapcsolatban sokszor tárgyaltam Pesten a minisztérium szakembereivel, akik között akkor már az a vélemény alakult ki, hogy ketté kell választani az üzemeltetést és a felügyeletet. Lengyel és Barlai⁴ között komoly tárgyalások kezdődtek, és ekkor már világos volt, hogy a Latorica egyik legkiválóbb emberét szemelték ki arra, hogy az egész ország erdészetének üzemait ő irányítsa.

Lengyel jól ismerte az én üzemi működésemet is, és mivel tudta, hogy a munkáskérdést a leghelyesebben, mindkét fél teljes megelégedésére én oldottam meg a mi üzemünkben, engem is bevont ezekbe a tárgyalásokba. Neki az volt a terve, hogy a munkások bérezését és munkakörülményeiknek irányítását én lássam el.

Én természetesen szociális megoldásokra gondoltam, s ez a munkásoknak igen kedvezett volna; de arra nem számítottam, hogy a felső irányítás egészen mást akart. Ott azt határozták el, hogy az erdő élő fatőkéjének egy részét fel kell használni a gazdasági helyzet gyors megjavításának elősegítésére, és emiatt a munkabérekkel is nagyon takarékosan kívántak gazdálkodni. A nagyobb erdőgazdasági megterhelés ellentételeként megígérték, hogy a gazdasági egyensúlyunk visszanyerése után az erdőgazdaságok nagyobb állami támogatást fognak kapni.

A felsőbb vezetés célszerűbbnek tartotta a munkásügyek irányítását munkászekerekbe adni, s így a MÁLLERD (Magyar Állami Erdőgazdasági Üzemek) központi vezetéséből kikapcsolódtam. Barlai azonban nem tudott mindenütt a helyszínen meggyőződni a szükséges tennivalókról, és ezért központi felügyelőket kért fel a munkákra. 1946 júniusában így lettem én is az egri és miskolci erdőigazgatóságok központi felügyelőjévé. Amikor a felügyeletet átvettem, még fogalmam sem volt arról, hogy milyen pontatlanok a nyilvántartások, hogy mennyire nem értenek a legtöbben az ipar szükségleteinek kielégítéséhez, hogy milyen kevéssé ismerik az erdőt és az abban lévő értékek legjobb kihasználását, és ennek következtében a hibák hibákra tornyosultak.

A termelési nyilvántartások hiányosságainak kiküszöbölése végett grafikus és numerikus nyilvántartási rendszert vezettem be a két erdőigazgatóságnál. Ezekből a hibákat azonnal meg lehetett állapítani; mivel azonban az ilyen rendszerességhez a legtöbb erdőmérnök nem volt szokva, a jelentések továbbra is tele voltak rettenetes hibákkal.

Szerettem volna, ha az én műnyilvántartási rendszeremet az egész MÁLLERD megismeri, és ezért arra kértem Barlait, hogy ennek ismertetésére adjon lehetőséget. Ervin erre adott is módot, de abban bizony nem volt köszönet. Úgy intézkedett ugyanis, hogy az egyik nagy értekezleten, amikor az összes erdőigazgató be volt rendelve, az én előadásom legyen a legutolsó. Ebből azután rögtön láttam, hogy baj lesz. Persze mindenki ahhoz ragaszkodott, hogy a maga dolgait akkor mondhasa el, amikor az igazgatók figyelme még nincsen elfáradva, és ezért senki sem volt hajlandó velem cserélni.

Így aztán, amikor az egész napi sulykolástól már minden igazgató annyira fáradt volt, hogy nyíltan aludt a tárgyalóteremben, akkor kellett volna nekem az előadást éppen egy olyan tárgyról megtartanom, ami már magában véve is fárasztó és meglehetősen érdektelen volt. Alig kezdtem el az előadásomat, láttam, hogy senki sem bír figyelni. Hát nem volt szívem ezeket az embereket tovább kínozni, és hiába is tettem volna, mert úgysem tudtak volna az előadásból semmit sem megjegyezni. Így azután elálltam az előadás folytatásától, és arra kértem a vezérigazgatót, hogy azt majd kedvezőbb körülmények között mondhassam el.

Hát bizony ezt a rendszert először a központi felügyelőkkel, majd rajtuk keresztül kellett volna ismertetnem az igazgatókkal, felügyeleti tisztekkel és erdőgondnokokkal. A numerikus eljárásban az volt a lényeg, hogy minden termelési hely, vágás egy nyilvántartási lapot kapott, amelyen a fejrovatban fel voltak sorolva az egyes műveletek szám- és pénzértékei. E nyilvántartási nyomtatvány egyik oldalán a tűzifát, a másik oldalán a különböző ipari fákat tartottuk nyilván. Mindkét oldalon helyett kapott a feljegyzési sorszám, időpont, okmányszám után a termelési, úthoz-közelítési, erdei vasúthoz közelítési, erdei vasúti vagy autófuvarozási, vagonba rakási és egyéb munkák anyag- és költségadatai. A pénzügyi összesítésre külön rovat szolgált, amelyen minden okmány pénzbeli végösszege és választék szerinti kigyűjtése is megvolt.

Ezzel a nyilvántartással azonnal, keresztpróba-szerűen győződhattunk meg a bérjegyzékek helyességéről is. Az egyes nyilvántartási lapokat egy ugyanígy összeállított összesítőben összegezve jegyeztük be, és így sokoldalú

ellenőrzést gyakorolhattunk a magunk számítása felett is. Éppen ezért nálunk sohase fordulhatott elő, hogy akár a pénztári, akár az anyagelszámolásunkban bármely kis hiba is előfordulhatott volna.

E lapokat úgy szerkesztettük meg, hogy azon a termelési munkák tervezése is helyet kapott, mégpedig negyedévenkénti ütemezés szerint. Ennek folytán a munka során arról is képet kaptunk, hogy tervezésünk helyes volt-e vagy sem, s ezzel a jövőbeni tervezések számára mind nagyobb gyakorlatot is szerezhettünk. E nyilvántartási lapokat az összes művelet végrehajtása után azzal zártuk le, hogy a kigyűjtött termelési adatokat beírtuk az erdőrendezési nyilvántartásunkba is, ami, ha abban nem voltunk rendszeresek, akkor a legtöbb helyen el is maradt. Már ez a nyilvántartás is teljes ellenőrzést biztosított.

Még szembeötlőbb volt azonban az üzemmenet grafikus ábrázolása. Ez az ábrázolás úgy történt, hogy az abszcisszára felhordtuk a hónapokat, míg az ordinátára a havi munkaeredményeket, köbméterekben. Az egyes munkafázisokat különböző színű ceruzával jegyezve fel azonnal teljes képet kaptunk az egész anyagmozgatásról. Ha pedig az egyes készletezési helyeken történt kiadásokat, mint csökkenő értéket is bejegyezzük, akkor azonnal megkapjuk a készletgörbét is. Így a teljes termelés és mozgatás minden időpontban pontosan regisztrálható. Az így szerkesztett grafikon világos képet ad arról is, hogy az egyes munkafázisokban hol van a lemaradás, amelyen aztán azonnal segíteni is lehet. Sajnálom, hogy e nyilvántartási rendszert akkor nem vezették be, mert e nélkül valóban tiszta képet nyerni nem lehetett, és így az egész nyilvántartás állandóan botladozott.

Én természetesen ellene voltam a vállalati termeléseknek, amelyek soha sem kívántak olyan figyelmet szentelni a felújulási követelményeknek, mint azt mi tettük, akik a hibák okozta kárt hosszú évek munkájával tudtuk csak kiigazítani. A vállalatok végeredményben kapitalisztikus szervezetek voltak, melyek csak azt nézték, hogy ők maguk hogyan profitálhatnak a termelésből és értékesítésből a legtöbbet. Emiatt természetesen az utak építésére és felújítására nem fordítottak semmi gondot, sőt még a munkások bérezését is önkényesen állapították meg. Ilyen termelések ellenőrzésével igen sok baja volt nemcsak az egyes erdőgondnokoknak, hanem nekünk felügyelőknek is.

A helytelen rendszerű nyilvántartások következtében az erdőgondnokságok a legtöbbször azt sem tudták, hogy a vállalatok mennyi fát egyenlítették már ki, és mennyivel tartoznak még. Emiatt aztán igen sok súrlódás támadt, és nekem minduntalan bíraskodnom kellett a szembenálló felek között. Sajnos azonban a házi termelés sem ment úgy, ahogy kellett volna. Megütközéssel láttam például, hogy a termelésből a szerfakihozatal még a tölgnél is egészen minimális. Ezért azután elrendeltem, hogy az igazgatóságok azonnal tegyenek igazoló jelentést, ha valamelyik termelésnél 25 % alá csökken a tölgyszerfa. Én tudtam ugyanis, hogy ennél a fánál el lehet érni a 80 %-ot is, és még a bükkfánál is kevésnek tartom ezt a százalékot. Mégis erre kértem őket azért, hogy ahol baj van, ott azonnal beavatkozhassam az igazoló jelentés mérlegelése után.

Eger hamarosan jelentette, hogy a siroki várhegyi termelésnél a tölgy szerfakihozatal csak 5 % volt. Az igazgatóság ezt a rossz eredményt a rossz, sarjeredetű erdővel akarta igazolni. Ezt azonban én semmiképpen sem fogadhattam el, és arra kértem az igazgatóságot, hogy egy együttes kiszállással tisztázzuk a kérdést. Elrendeltem tehát a vágás felülvizsgálatát. Ezt az alkalmat az igazgató is megragadta, hogy megismerje nemcsak az erdőt, hanem a termelési lehetőségeket is. Amint kiértünk a vágásba, az igazgató azonnal kijelentette, hogy e vágásban valóban alig lehet több szerfát termelni, mint ahogy azt eddig tették. A munkások ezt örömmel hallották. Nagy volt aztán az elképedés, amikor azt mondtam, hogy a munkások keressék ki a vágás legrosszabb fáját, döntsék le, és ha a kihosztolást^a nem tudom úgy elvégezni, hogy a 8 cm-nél vastagabb részből legalább 70 % szerfa ne kerüljön ki, akkor megesez az egész.

A hosztolást azután tanítási céllal végeztem el. Már az első szakasz térgörbe volt. Ebből két kisvasúti talpfát szabtam ki úgy, hogy az egyik görbeséget kiejtettem, majd elrendeltem a teke kettéhasítását, amikor is a két talpfá darab görbülete a megengedett húrmagasságot nem haladta meg. Minden kirovás után megkérdeztem az egész társaságot, hogy lehet-e a kirovást a megjelölt célra felhasználni, vagy sem. Persze egy esetben sem lehetett a kirovások ellen szót emelni, mert hiszen nekem a szokványok és minősítések a kisujjamban voltak, és ezekkel bárkinek az ellenvetésére azonnal rácsífolhattam volna.

Így mentem végig az egész fatörzsön, majd a vastagabb ágakon is. Mindent fel lehetett használni szerfaként, és még a 8 cm-nél vékonyabb ágaknál is megmutattam, hogy azokból mit lehet készíteni. Az erdőigazgatóság 8 - 10 erdőmérnöke hűledezve állt a munkám láttán, és egy szót sem tudott mondani. Végre Fodor Gyula igazgató törte meg a bámolat csendjét, és azt mondta, hogy nekem mindig ezt kellene csinálni, tanítani a fiatal kollégákat a helyes hosztolásra.

Kíváncsi voltam, hogy a munkások mennyit jegyeztek meg az oktatásomból. A legközelebbi átvételnél a szerfakihozatal már 50 % volt, és persze a bérfizetésnél is nagy volt az örvendezés. Tulajdonképpen mi is volt az oka annak, hogy addig olyan rosszul ment a munka? Mondjam azt, hogy a régi államerdészeti gazdálkodásnál a felügyelet nem volt tisztában a hosztolással elérhető jobb kihasználással? Ez azonban nem lenne egészen igazságos vélemény.

^a hosztolás: a fatörzs beosztása olyan részekre, hogy azok együttesen a lehető legnagyobb értékű faanyagot adják.

A kincstárnál a szakemberek a legtöbbször azonnal specializálódtak, és ennek következtében az útépítő erdőmérnököt már nem érdekelte az erdőhasználat. Azt hiszem azonban, hogy maga a felső erdészeti oktatás is kevés gyakorlattal tudta rögzíteni az elméleti órák megállapításait. Nem lehetett volna például egy-egy méretekkel ellátott fényképen, vagy akár kint a terepen is elméleti hoztoltást végrehajtani, kiszámítva az egyes szakaszokból kitermelt választékok értékét, és így összeadva az egészet, megállapítani az elérhető legnagyobb értéket? Milyen érdekes lenne a hallgatók közötti ilyen tanulmányi verseny? Az tagadhatatlan, hogy a helytelen hoztoltással sokszor csökkentik a fa értékét annyira, hogy az még a negyedét sem éri el a valóban kihozható értéknek.

No de nemcsak adminisztratív és fahasználati hibákkal találkoztam központi felügyelői minőségemben nagyon is gyakran. Nem voltam megelégedve a munka megszervezésével sem. A legtöbb erdőgondnok azt hitte, hogy ha kijelölte a vágásterületet, megjelölte - és azt is sokszor milyen rosszul - a kitermelendő egyedeket, akkor azt hitte, hogy most már elég, ha odacsódit egy csomó ölfavágót, és akkor nyugodtan várhatja a termelési eredményeket. Bizony jó eredményeket nem várhatunk, ha nem teremtettük meg a helyes termelés előfeltételeit. Megfelelő elhelyezés, jó szerszámok, biztosított élelem és ruhabeszerezés nélkülözhetetlenek a jó munkához.

A munka ellenőrzése ne basáskodás legyen, hanem szakmai segítségnyújtás. A munkásoknak arra is szüksége van, hogy saját problémáikat is megbeszélhessék a feletteseikkel, és ha lehet, kapjanak is támogatást sok mindenféle küzdelmükben. Arra is gondolni kell mindig, hogy minden munkás egy-egy személyiség, és nem munkaeszköz vagy gép. Ha mint személyiségekkel tárgyalunk velük, akkor azonnal ki fogják érezni az irányukban való megbecsülésünket, és azt ők is hasonlóval fogják viszonyozni, tehát összefű kovácsolódnak az emberek. Ilyenekben is próbáltam a munkatársaimat okítani.

Problémám mindig volt éppen elég. Hol a Mátra tetején lévő bükkös állomány nehéz termelési adottságait kellett könnyebbé tenni egy-egy barakk felépítésével, a bérek módosításával, amelyre a csavart növésű fák termelésénél feltétlenül szükség volt. Máskor meg tisztítást kellett elrendelni, hogy az óriási gyomból a fák kitermelhetők legyenek. Mindig nyitott szemmel és megértő szívvel kellett az emberek között járni, hogy helyesen rendelkezhessek.

Milyen jó volt, hogy a legfelsőbb helyről felhatalmazást kaptam a szükségszerű bérmodosításokra. A sok ilyen esetből egyetlen egyszer sem kifogásolta senki megállapításaim helyességét, és a munka jól ment, mert a munkások is meggyőződtek róla, hogy mindent, ami igazságos, megteszünk az érdekükben. Milyen nehéz termelési viszonyok voltak például Hernádvécsén, ahol egy félméteres hatalmas tuskóból nőttek ki az ágak, el kellett rendelni, hogy a fákat többől vágják ki. Mivel ezért a többletmunkáért nagyobb bért is kaptak, szépen rendbe is lehetett hozni az egész vágást.

Egyedül a MÁLLERD főosztályvezetők egy része irigykedett reám a rendkívüli felhatalmazás miatt, holott örülniök kellett volna a sikeres munkatámogatásért. Így van az, ha az emberek nem a közös célt látják, hanem csak arra gondolnak, hogy ők bármilyen kis mértékben is háttérbe szorulnak. Szegény emberek!

Lelki üdülő

Vajon igazi-e a keresztyénségünk Krisztus szavainak mérlegén: "Erről ismeri meg mindenki, hogy az én tanítványaim vagytok, ha egymást szeretni fogjátok" (János 13:35). Mi az oka annak a lelki gögnek, hogy magunkat, vallásunkat különbnek tartjuk másoknál, vagy a mások hiténél? Csak az lehet a gögös, aki nem ismeri a kegyelmet. Mint megtanult tételt ugyan ismerheti, de nem úgy, mint ami által neki is megváltott élete lett.

A lelki üdülő egyik látványterve

Sok-sok évszázad múlt el a keresztyénség fölött úgy, hogy nagy lelki göggel iparkodott mindegyik teológia igazolni az ő tanításainak a helyességét, és rámutatni a másinak hibás, evangéliumellenes tanításaira, s észre

sem vették, hogy szeretetlen ítéleteikkel magától Krisztustól szakadtak el. Az Ő áldozatának fényénél minden emberi ismeret elhomályosul. Vélte értékeink pelyvává lesznek, és magunk megérezzük, hogy mindenkinél bűnösebbek vagyunk. Mennél nagyobb a világosság, annál jobban meglátjuk a szennyet. Mennél nagyobb a kegyelem, annál nagyobb a büntudat.

Így kezdünk aztán rájönni arra is, hogy Krisztus miérettünk gyaláztatik, és az Istenben való hit, a mi hamis, bűnös életünk miatt fogyatkozik meg az emberek szívében. Meglátjuk azt is, hogy ennek a világnak minden nyomorúsága mi miattunk van, és rádöbbenünk arra a felelősségre is, hogy az egész világ sóvárogva várja Isten fiainak eljövetelét, és mi e várakozást mégsem töltjük be a bűneink és szeretetlenségünk következtében.

Egymás között már hosszú évek óta beszélgettünk a világ nyomorúságai miatti felelősségünkről. Katolikus és protestáns testvéreink egyaránt meglátták azt, hogy a mi igazi, Istentől rendelt életünk nem abban van, hogy teológiai igazságokat vasbuzogányként használjunk egymás ellen, hanem hogy a mi Megváltónk önmagát értünk áldozó végtelen szeretetének megtapasztalásával porba hulljunk, és az Ő Szentlelkének megvilágosító hatásaként új, felülről való szeretetről bizonyoságot tévő életre újjászülessünk.

Az evangéliumi "Pro Christo" Diákszövetség ebben látta létének, egymásért való szolgálatának értelmét és célját, s ezt szerettük volna Szilvásváradon is megvalósítani. A mi kies völgyünket az idők folyamán különböző katolikus és protestáns szervezetek keresték fel, hogy komoly elmélyüléssel keressék fel táborokban és konferenciákon, vagy akár nyaralás közben is mindazon szükséges lelki alapokat, amelyekkel saját életük elveszti jellemző bűneit, és áthasonul a Krisztus szerinti életre.

Az Úr bennünket használt fel arra, hogy a Katolikus Lányok "Pro Christo" Szövetsége és Tóth Tihamér^a között kapcsolatot létesítsünk, s bár Tóth Tihamér óva intette dr. Csaba Margitét, hogy a protestánsokkal együtt ne végezzék a lélekhalászás szent munkáját, mi mégis éreztük, hogy Krisztus tanítványaiként teljes szeretettel kell hordoznunk egymást az Ő feléje haladó úton, az élet minden területén.

Igen áldott beszélgetéseink szoktak lenni a ferencrendiekkel, akiknek különösen az egri házfőnökük minden szilvási tartózkodást felhasznált arra, hogy velünk lelki testvérként elbeszélgessen. Így voltunk a ciszterciekkel és más katolikus vendégeinkkel is, és soha sem éreztük azt, hogy a dogmatikai különbségek közöttünk válaszfalakat vonnának. Krisztusnak mindkét irány felé megnyilatkozó szeretete nemcsak hogy áthidalta a valláskülönbségeket, hanem valóban meleg testvéri szeretetre is indított minket.

És azt hiszem, hogy a különböző protestáns irányzatok sem panaszkodhattak a mi türelmetlenségünkre. Említettem már, hogy az Oxford mozgalom, a Diákszövetségek, az evangélikus és református egyházak különböző irányzatai, a Szabadkeresztyének, a Zsidómisszió mind otthon kapott a völgyünkben és lakásunkban. Nyugodtan jöhettek hozzánk kommunisták is, mi mindenkivel szemben szeretetet éreztünk. Tudtuk, hogy éppen az utóbbiakkal szemben legsúlyosabb a felelősségünk.

A lelki üdülő gondolatát már régen szívünkben hordoztuk, de a komoly realizálás állapotába ez akkor jutott, midőn a csúszatós szabadalomból nagyobb összegek kezdtek befolyni a házi pénztárunkba. Annak idején megkértem a volt gazdát, hogy tegye e gondolatot, törekvést szóvá az egri érsek előtt, de onnan bizony Szemrecsányi érsek kitérő válaszában kívül egyebet nem tudott hozni. Mi ebben is Isten akaratát láttuk; tudtuk, hogy az életünk még mindig nem olyan, hogy az Úr az Ő legmagasabb céljaira fel tudná használni.

Igen megható volt egy kedves katolikus barátomnak, Pattantyús Imrének a megnyilatkozása, aki engedélyt kért tőlem, hogy e célra gyűjtést indíthasson, és biztosított arról, hogy egy hét alatt 100 ezer pengőt tudna a barátai között összegyűjteni. Az érsek húzódozása és alkalmatlanságunk miatt az üdülő megvalósulásának a lehetősége elszunnyadt. 1945-től kezdve, amikor láttam, hogy a mi bűneink alatt milyen büntetést rótt mireánk az Úr, a Krisztusban való szellemi egység, és a mindenkinek javát munkáló szerető lelkület igénye mind erősebb lett bennünk.

A lelkemben egyre határozottabb formában alakult ki a katolikus - protestáns lelki üdülő krisztusi megalapozásának szükségessége. Most már tudtuk, hogy az a több százéves gyakorlat, amely úgy akarja megerősíteni a maga hadállásait, hogy a másik vallás meggyőződéseit iparkodik megingatni, teljesen téves és nem Istentől való ítélkezés. Egyetlen helyes irányzat van: mélyebben elmerülni Megváltó Urunk bűnbocsátó szeretetében, és magunknak is az Ő képére és hasonlatosságára átalakulni.

Szeretettel figyeltem azt a katolikus kezdeményezést, amely hazánkban P. König Kelemen ferences rendi atya nevéhez fűződik. Újságának nevét: "ut omnes unum sint" (hogy mindnyájan egyek legyenek) Krisztus főpapi imájából vette, de annak katolikus értelmezést adott.

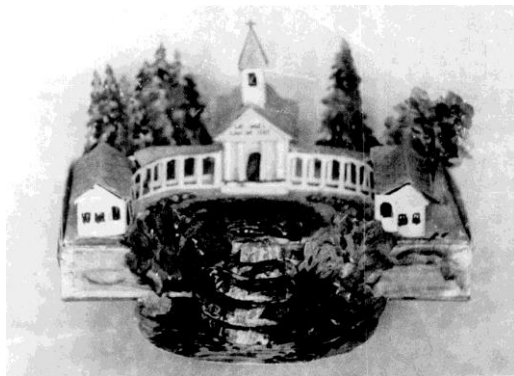
Amit az Úr mireánk bízott, az mégis valami más volt. Mi az egységet nem az uniformizálásban, hanem a Szentlélek Isten által való belső egység kialakulásában láttuk. Ezt az egységet láthatjuk az egész teremtet világban is, mint a tökéletes Törvény Rendjét, amely jóllehet millió és millió formában, és sokszor egészen ellentétesnek látszó irányzatokban és alakokban jelenik meg, mégis mindennek a motiválója maga az Élet:

^a Tóth Tihamér (1889 - 1939) író, püspök, tanár. Részletesebb végjegyzet az Élmények második kötetében.

Krisztus, aki nélkül semmi sem történhetik, és aki mindig az Atyára mutat, mint ennek az egységnek örök Megszemélyesítőjére, akiben élünk, mozgunk és vagyunk.

Nekünk tehát nem az volt a célunk, hogy a katolikusokat protestánssá tegyük, vagy fordítva, protestánsokat katolikussá, hanem hogy Krisztusban alapot vegyünk és meggyökerezzünk, és ezáltal a katolikusok jobb katolikussá, a protestánsok jobb protestánssá váljanak, és egymás javát munkáló krisztusi szeretetünkben mindenki javát munkáló hasznos tagjai legyünk a láthatatlan, de valóságos Egyháznak és az emberi társadalomnak egyaránt.

E kérdésekről az ország vezetői közül is többekkel beszélgettem, és mindenki szükségesnek és fontosnak tartotta a kérdések tisztázását. Bereczky Albertet^a kértem fel, hogy álljon a mozgalom élére, aki azt örömmel vállalta is. Minden levelet, amelyet ez ügyben írtam, rajta keresztül küldtem el a címzetteknek, és mind többen kapcsolódtak e munkába. Igen nagy probléma volt, hogy ugyanakkor igen fontos erdészeti feladatokat is meg kellett oldanom, mert bizony a lelki üdülő ügye egész embert kívánt volna.

A lelki üdülő papír makettje

Több építész, művész és mérnök a lelki üdülő elhelyezésére készített nagyon szép terveket, és már a legfelsőbb helyről is megbízást nyertem, hogy a lelki üdülő szellemi és művészi megalapozásáról gondoskodjam. Egymás után készültek a szebbnél szebb tervek, melyek mind a Szalajka mésztufa gátján kívánták elhelyezni az üdülőket. E tervek lényege az volt, hogy a sík térségen, a kaszkádvízesés fölött egy tavat alakítottunk volna ki természetes stílusban. A tóba a szalajkai felső forrás vize bújtatva folyt volna, míg a tóból a természetesen rendezett kaszkádokon hullott volna alá, egyre szélesedő zuhatagokban, abba a tóba, amit a Sziklaforrás felett építendő gáttal duzzasztottunk volna fel.

A felső tavat megfelelő távolságban egy oszlopsoros fedett csarnok övezte volna félkörívben. E körív közepén lett volna a kettős templom, belül folyosóval elválasztva, úgy hogy a katolikusok és protestánsok részére egyidejűleg lehetett volna istentiszteletet tartani, egymás zavarása nélkül. A templom mögött lettek volna elhelyezve a lelki üdülő gazdasági természetű közös helyiségei, mint ebédlő, konyha, társalgók, lakások, adminisztrációs helyiségek, stb. A csarnokív két végén lettek volna elhelyezve a konferencia résztvevőinek szállói, és az ezekhez tartozó helyiségek.

Az anyagi megalapozás tekintetében társadalmi akciókra gondoltunk. Mindazok tehát, akik a békességet Krisztus szeretetmunkája alapján kívánnák szolgálni, fizetésüknek bizonyos részét e célra kötnék le azzal a kikötéssel, hogy ott részükre egy-egy szoba az év bizonyos részében rendelkezésére állna konferenciai, elmélyedési, tehát lelki üdülési célból. Az így történt befektetések lelki üdülési jogai a lelki leszármazottak részére örökölhetők lennének.

A szellemi megalapozás tekintetében a legfőbb cél Krisztusban elmélyülni a Szentlélek által. A katolikus és protestáns külön elmélkedések mellett közös alkalmak is lettek volna egymás hitének tökéletesebb megismerése érdekében, és a szeretet közvetlen gyakorlására. A résztvevők szellemileg készítettek volna elő azokat a javaslatokat is, amelyekkel a faji, vallási, társadalmi ellentétek leküzdését is szolgálni akarták. Külön stúdiumokon készültek volna az egész teremtet világ organikus szemléletére, és a helyes fejlődés elősegítésének munkálására. Olyan légkör kialakítása lett volna a cél, ahol a különböző bűnök okozta ellentétek felszámolására teendő intézkedések szeretetben lettek volna megtárgyalhatók.

A lelki üdülő intézőbizottsága számolt azzal, hogy a materializmus és ateizmus hívei az ilyen lelki megalapozást nem fogják helyeselni, és lehet, hogy különböző nehézségeket is fognak gördíteni e terv megvalósulása elé. Nekünk azonban velük szemben is a legnagyobb szeretettel kell viselkednünk, és kifejtenuk azt a látásunkat, hogy ilyen lelki munka nélkül a jövő élet megalapozása nem ígérhet tartós sikereket, mert az önző ember típusa a kommunista társadalomnak is a legveszedelmesebb ellensége lesz még akkor is, ha magát közösségi szelleműnek akarja mutatni, de gyűlölet van benne mások iránt. Ezek részrehajlással akarják megalapozni egyéni haladásukat és hatalmukat, hogy végül is személyi egyeduralmat alakítsanak ki, mások teljes elnyomásának segítségével. A kereszténynek nem használhatják az ilyen fegyvereket, mert tudják, hogy ezek magától Krisztustól szakítanak el őket.

Budapesten egyelőre egy lelkési közösség alakult katolikus és protestáns lelkészekből, amelyben én egyedüli nem lelkész jellegű emberként szintén részt vettem. Havonta egyszer jöttünk össze, hol egy parókián, hol pedig egy plébánián. Az összejövetelünk közös imádsággal és mindkét fél által ismert egyházi énekekkel kezdődött.

^a Bereczky Albertől (1893 - 1966) az Élmények második kötetében található végjegyzet.

Azután a házigazda által felkért előadó ismertette az egymást elválasztó valamelyik tannak magyarázatát, amelyre a másik félnek egy kiválasztott tagja adta meg a szeretetteljes választ azzal, hogy ismertette a másik félnek a látását. Egyszer sem fordult elő, hogy a kérdések tárgyalásánál szeretetlen vita támadt volna, és majdnem mindig az derült ki, hogy mindkét fél csupán más és más megvilágításban látja a dolgokat, de mindkét fél részére nagy nyereség megismerni a másik fél látását is. A Krisztusból áradó szeretet igen meleg testvéri kapcsolatokat teremtett.

Húsvét előtt a Gyulai Pál utcai plébánián gyűltünk össze. A nagypéntekre vonatkozó katolikus felfogást két piarista teológiai tanár világította meg. Az egyik rámutatott arra, hogy az emberi bűn ezen a napon milyen végtelen mélységbe rántotta az embert, hogy csókkal árulta el az Isten Fiát, és gonosztevéként feszítette az átok fájára. Lehet-e - kérdezi a katolikus egyház - ünnepelni ilyen napon, amikor látjuk, hogy Júdás bűne megvolt Szent Péterben, és megvan mindegyikünkben is? Ha lehet, akkor ez az ünnep csakis a legkomorabb gyász ünnepe lehet, amelyen rádöbbenünk arra, hogy bennünk minden bűn uralomra juthat, ha az Úr nem véd minket. A másik tanár ezután megvilágította a nagypénteki mise mélységes bűnbánatának liturgikus kifejezéseit a nagy néma csendben, és a szinte zokogó bűnvallomásban. Gyönyörű és szívbemarkoló volt a két előadás, amelyeket a teljes átérzés tett egészen hitelessé.

Protestáns részről én világítottam meg a mi látásunkat. Valóban, az emberre semmit sem lehet alapoznunk az üdvösségünk elérése szempontjából; mi tényleg bűnösök vagyunk, és elvesztettük Isten kegyelme nélkül. De van nagypéntekünk; van az isteni szeretetnek éppen e napon nyilvánvalóvá lett olyan végtelen csodája, amely a legnagyobb bűn mélységéig is le tud hajolni, hogy a maga életáldozatával felemelje a mi bűnben összetört életünket, és teljesen a magáévá tegyen. Mi tehát Isten szeretetére nézünk, és egyedül ebben bizakodunk.

Mindkét fél örült a megvilágosító kegyelemnek, és eltűnt közülünk a másként látásnak minden homálya.

Ezeket az összejöveteleket Mindszenti hercegprímás sajnós betiltotta. Még a betiltás előtt Miskolcon is megpróbáltam életbe léptetni a felekezeti közösséget. A katolikus és református főpapokkal úgy beszéltük meg, hogy ezen a találkozón csak azok jelenjenek meg, akik érzik a Krisztus szeretetéből folyó felelősségüket a nézeteltérések tisztázása tekintetében.

Az összejövetelre 8 - 10 katolikus pap, egy görögkeleti, vagy két görög katolikus, és kb. húsz református lelkész jött el Enyedy⁵ püspök vezetésével. Én ismertettem a budapesti eddigi munkát és ezeknek az összejöveteleknek a célkitűzését, hogy egymás hite által, mind jobban meggyökerezzünk Krisztusban, és mindenki jobb tagjává legyen a maga egyházának, de ugyanakkor érezze a testvéri közösséget a másik hiten lévő testvérével is.

Sajnos a bevezetés után Enyedy azonnal számon kérte a katolikusoktól, hogy miért jöttek ilyen kevesen, amikor ők ilyen nagy számmal vonultak ki. Ez szeretetlenség volt, és súlyos ítékezés mások felett. De nem is volt őszinte, mert hiszen a református papokat ő a bibliaórájukról hozta magával, nyilván azzal a céllal, hogy kérkedjék azzal, hogy milyen sokan vannak közülük, akik ilyen lelki közös munkában részt kívánnak venni. A miskolci összejövetelek emiatt az öndicsőséget kereső lelkiület miatt nem folytatódtak.

Mindszenty hercegprímás elfogatása után nehéz idők következtek a katolikus egyházra. Az ő perének főtárgyalásán beismerte, hogy mint az ország első közjogi méltósága, kötelességből tárgyalt Habsburg Ottó trónra lépése érdekében. Elkövetkezett az ítélethozatal ideje is. Én ekkor táviratban kerestem fel Rákosit, és kértem, hogy Mindszentyt adja ki a Szentszék részére. A távirat pontos szövege így hangzott: "Béketörekvésünk jeleként kérem Mindszenty hercegprímás kiadatását a Szentszék részére." Aláírás: a protestáns Király Lajos. Sajnos a tanácsomat nem fogadták meg, holott ez igen sokat jelentett volna kint és bent egyaránt.

A magyarországi katolikus egyház feje Czapi Gyula⁶ egri érsek lett. Úgy éreztem, hogy mint az egri erdőigazgatóságot közvetlenül patronáló központi felügyelőnek, nekem kell megköszönni az Egri Erdőigazgatóságnak az elhelyezését az érseki palotában. Ezért jelentkeztem is audienciára az érsek úrhoz. Amidőn ellenben a kihallgatást összeállító pap megkérdezett, hogy más mondanivalóm nem lesz-e, akkor egy hirtelen támadt gondolatból ösztönözve azt mondtam, hogy amennyiben az Úrnak Szentlelke arra indít, úgy a szilvásváradai közös katolikus - protestáns lelki üdülő tervéről is említést teszek.

A pap arra kért, hogy erről ne szóljak, mert a kegyelmes úr, mint az Actio Catholica⁷ magyarországi vezéralakja ezt bizonyosan nem venné szívesen. Megnyugtattam a papot, hogy erről csak akkor fogok beszélni, ha erre felülről kapok indítást.

Az audiencia kellemetlenül indult, mert a köszönetemre az érsek úr erős szemrehányással válaszolt. Elmondta, hogy nem várta volna, hogy az ő messzemenő jóindulatát az államerdészet azzal hálálja meg, hogy az ő öreg gyóntatójától és lelki atyjától, Szántó Róbert nyugalmazott főesperestől, aki eddig mint udvari lelkész kapta meg a szilvásváradai erdőbirtoktól a lakást, fizetést és egyéb járandóságokat, most mindettől megfosztották. Amikor azután én a fennálló rendeletre hivatkoztam, és elmondtam, hogy őt a szilvási parkkal együtt állami kezelésbe vett kápolnának hivatalos lelkészévé minősítettük, és ezzel az eddigi járandóságát továbbra is kifizetendőnek nyilvánítottuk, igen megenyhült, és meghatottan mondott köszönetet a szeretetteljes gondoskodásért, valamint együttal bocsánatot kért az iménti heves kifakadásáért.

Ekkor egy felső sugallatra megkérdeztem tőle, hogy nem ismeri-e a Szántó főesperes és közötttem lévő jó viszonyt, valamint azt a tervet, amelyet Isten előtti felelősséggel forgatok a szívemben a közös, katolikus és protestáns lelki üdülőre vonatkozólag? Ő mindaddig semmit sem hallott erről. Akkor elmondtam, hogy mi Isten akarata szerint keressük embertársaink javát. Helytelenítjük a keresztyének testvérietlen magatartását, mely arra mutat, hogy megvetettük a krisztusi szeretetet, hűtlenné váltunk a mi Megváltónkhoz, és ezt teljes büntudattal beismerve, általa új életet szeretnénk kezdeni, hogy az egész világ számára is nyilvánvalóvá tehessük az igazi béke helyes alapjait a Tőle jövő és mindenki felé egyaránt áradó szeretetben. Elmondtam, hogy nem az a célunk, hogy katolikusokat protestánsra vagy protestánsokat katolikusra tegyünk, hanem hogy Krisztus által belülről alakuljanak át, aminek következtében a katolikusok jobb katolikusokká, a protestánsok pedig ugyancsak Ő általa jobb protestánsokká legyenek, és így egymáshoz is közelebb jussanak.

Megkérdezett, hogy erre milyen anyagi fedezetet tudunk mozgósítani. Elmondtam, hogy e célra felajánlottam a házamat, szabadalmam minden jövedelmét, és már a követ is termeljük az építendő lelki üdülőhöz.

Az érsek úr meghatottan mondta, hogy ezért a munkáért ő naponta fog imádkozni. Erre azt mondtam neki, hogy engedje meg, hogy most olyasmit tegyek, amit soha sem képzeltem el, hogy valaha is megcselekedjek, de engedje megcsókolni azt a katolikus főpapi kezet, amely naponta azért tevődik össze imádságra, hogy a protestánsok Krisztus által jobb protestánsok legyenek, és így legyünk mindnyájan az Úr népévé. Ő nem engedte meg, hogy megcsókoljam a kezét, hanem melegen átölelve engem, homlokon csókolott.

A lelki üdülő ügyében folytatott tárgyalások közben katolikus és protestáns részről is komoly és kedves megnyilatkozások történtek. Az egyik vezető katolikus pap azt mondta a nála járt nászomnak: Milyen csodálatos is ez a mi magyar népünk; olyan, akárcsak a Duna, amely kettéválk Budapestnél, hogy egy Mohács újra egyesítse a vizét.^a A keresztyén népnek ugyan nincsen Mohácsa, mert: "Akik Istent szeretik, azoknak minden a javokra van", de a kép mégis sokatmondó. Amint egy folyó kiér a hegyek által összeszorított folyásából, a síkságon meglassúdik, lerakja hordalékának jelentékeny részét, ezzel eliszapolja a saját medrét, és kettéválva új medreket keres, majd a legmélyebb pont felé haladva ismét egyesül.

A népek életében is sok ilyen szorult helyzet adódik, amikor a gondolatok sebesebben áramlanak, és ilyenkor sok szennyet is magukkal ragadnak. A jó mód, a meglassúbbodott gondolatfolyás, a létért való küzdelem csökkent mértéke arra ösztönzi az emberiséget, hogy a maga kényelmét, gazdagságát keresse, és a gondolatok medre elsekélyesedik, majd el is dugul. Az élet azonban folyik tovább új utakat keresve, míg végre visszatér a legmélyebb helyekre, Krisztus érettünk hozott áldozatának büntőlő kegyelméhez, a bűn szennytől szabadulás mély medrébe, ahol a szeretet által ismét teljesebbé lett az egység.

A lelki üdülő mégsem valósulhatott meg. 1948 tavaszán, mikor az állam vezetése már a kommunisták kezébe került, kihallgatást kértem a MÁLLERD-et ténylegesen irányító Oszváth Istvántól. Előadtam neki, hogy jóllehet a szilvásváradi házunkat 3 földbirtok-rendezési döntés és az 1946 évi IX. törvénycikk is nekem ítélte, én azt a jövőben sem kívánom a magam és családom számára hasznosítani. Hajlandó vagyok az egész házat és gazdaságot az állameredszetnek átengedni, ha ottan biztosítani tudják a katolikus és protestáns lelki üdülő elhelyezését és fejlesztését.

Oszváth ismerte a gondolkodásomat és az életemet is. Tudta, hogy mindig a nép hasznát kerestem, és a helyzetemet sohasem használtam fel arra, hogy magam gazdagodjam, és a saját hatalmamot növeljem. Azt mondta tehát, hogy erre a célra annyi milliót fogok kapni, amennyire szükségem lesz, de ennek egy feltétele van. Megkérdeztem, hogy remélhetőleg ez nem az, hogy belépjek a kommunista pártba? De igen, felelte ő.

Elmondtam, hogy én Krisztusé vagyok, tehát mindenki részére a legmegfelelőbb életmegoldást kereső valaki, aki tehát nem lehetek egy pártnak sem a tagja, mert nem rész szerint gondolkozom, nem egyeseknek, nem érdekcsoportoknak az érdekét óhajtom munkálni, hanem a Krisztusból sugárzó belső szeretetrendből kiindulva szeretném az egész emberiség minden javát is szolgálni. Oszváth erre kijelentette, hogy ha nem leszek a pártnak a tagja, akkor nem fogja javasolni a lelki üdülő létesítését, és tőlem minden tulajdonomat el fogja vétetni.

Amikor távoztam, már az ajtó mellől még visszazóltam: "Furcsa emberek vagytok ti, kommunisták. Olyan pontosan le tudjátok mérni a cselekedetek értékét, de azt nem tudjátok meglátni, hogy mit is jelentene az egész világ megbékélése szempontjából, ha éppen egy kommunista vezetés alatt álló országban létesülne az első ilyen katolikus - protestáns lelki üdülő, amilyen sehol a világon nincsen. Milyen propagatív ereje lenne annak is, hogy ezen üdülő nem lenne kommunista vezetés alatt, hanem Krisztus szellemében szabadon működhetne".

Oszváth felugrott az asztalától, utánam sietett, és azt mondta, hogy én most nem tudom, hogy milyen nagy dolgot mondtam. Kért, hogy menjek vissza két hét múlva, amikor is Rákosi Moszkvából visszatér, és ő beszámolhat neki, és azután majd közölheti velem a döntést.

Két hét múlva ismét felkerestem Oszváthot. Ő akkor utalt az újságokra, amelyek ezekben a napokban már egyre többet írtak arról, hogy az egyes egyházak ellen erélyesebb lépéseket fognak foganatosítani. Így tehát a lelki

^a A kép költői, de földrajzilag sántít.

üdülő témája számukra tárgytalanná vált. Közölte velem azt is, hogy meg fogja indítani a kisajátítási eljárást is, hogy a házamat és kertemet, kicsiny földemet, tehát minden ingatlanomat elvegyék.

Cseppet sem haragudtam Ozsváthra, sőt megmondtam neki, hogy ha mindenemet elveszitek is, az irántatok is érzett szeretetemet soha, senki sem veheti el tőlem.

Az előbb említett törvénycikk kimondta, hogy az ingatlanok csak annak a beruházásnak a visszatérítése ellenében vehetők el nagyon indokolt esetben, amelyeket 1945-től az objektumba befektettünk.

Mi soha nem álltunk a magántulajdon elve alapján, hanem mindig azt vallottuk, hogy mindennek egyedüli tulajdonosa az Úr, aki a javakat sáfárkodás céljából bízta az emberekre.

1948 karácsony estéjén kaptuk meg a Földművelésügyi Miniszter döntését, amelyben az ingatlanaink elvételéről értesített. Nem fellebbeztünk, de kértük a törvényben megállapított beruházási visszatérítés foganatosítását, amely mintegy 40 ezer Ft-ot tett ki, tehát olyan összeget, amelyből akkor még egy kisebb családi ház felépíthető lett volna. Szilvásváradot és Nagyvisnyót közben Heves megyéhez csatolták, és ezért a kérelemmel oda utasítottak. Heves megye pedig azt mondta, hogy ők teher nélkül kapták és vették át a községeket, és így nincsen módjuk semmit sem fizetni.

Különös dolog, hogy egy magát szocialistának mondó országban történjék ilyesmi, ahol a munkának legnagyobb megbecsülését várná az ember. Kedvem lenne összeállítani minden munkámat, amit a népért tettem, és kíváncsi vagyok, hogy tudnának-e hasonló felmutatni a kommunistáknál bárhol a világon. Egy kezdő mérnök óvodát létesít a saját lakásában, saját költségére; halálra ítélik a lakosság elhurcolásának megakadályozásáért; óriási nehézségek között megalkotja az Organikus Százalékos Rendszert, és soha nem képzelt együttes eredményeket ér el a munkásaival; újjászervezi és fellendíti annak a községnek az életét, ahol él; szabadalmát a közjó emelésére értékesíti; és fel lehetne sorolni számtalan egyéb dolgot is.

De mindennek mi célja lenne? A keresztyén ember élete felülről irányított élet, s éppen ezért soha, semmiben sem lehet dicsekednie, mert amit csinál, az mindig fonákabb, rosszabb, mint az a belső rendelkezés, amivel az Úr egy-egy dolgot reá bízott.

A házelvétel is jogos volt. Mi mindent lehetett volna már eddig is ottan megvalósítani, amíg az a mi teljes rendelkezésünkre állott?! Bizony a mi sáfárkodásunk mindig nagyon satnya és erőtlen. A hiba mindig bennem van. Világi hatalmak támogatását kerestem egy-egy terv megvalósításához, és nem az Úrban voltam erős.

A házzal együtt a lelki üdülő megvalósulását is kihúztam alólam az Úr. A szívemben ugyan még most is ott él az a látás, hogy egyedül Krisztus szeretete hozhat békességet és helyes rendet erre a világra, és meg is ragadok minden lehetőséget arra, hogy ezt másoknak is elmondhassam, de az eredményt már nem a magam munkájától várom.

Konferenciák

Miért van az, hogy egyes helyek konferenciázó helyekké válnak? Miért éppen Tahiban, Balatonszárszón, Alcsúton voltak konferenciák, hogy csak a legnevezetesebbeket említsem Hazánkban? A "genius loci"^a-nak, vagy egyéb körülménynek volt erre döntő hatása? Ahogy így felteszem ezeket a kérdéseket, rögtön meg is válaszolom a magam számára, mert hiszen magam éreztem egy konferenciázó hely kialakulásánál - Szilvásváradon -, hogy mi is történt ott.

Mint már említettem, évenként sok százan érdeklődtek amiatt, hogy lehet-e nálunk nyaralni. Mi a Szalajka völgyet úgy tekintettük, hogy ott rendkívüli lehetőségek vannak elrejtve, és ha az ottani természeti kincseket úgy tekintjük, mint Istennek reánk bízott javait, amelyekkel nekünk mindenki javára kell sáfárkodnunk, akkor már nem lehettünk olyan önzőek, hogy e szépségeket csak a magunk vagy szűkebb baráti körünk részére tartsuk fenn, hanem akkor leszünk igazán boldogok, ha azt mennél többen élvezik, ott testi-lelki felüdülést találnak, és erőt kapnak arra, hogy az élet nehézségeivel nemcsak maguk tudjanak diadalmasan megküzdenni, hanem mások javának munkálásában találják meg saját hivatásukat.

Az élet értelmének ez a belső tartalomkeresése volt a szilvásváradai konferenciák elindítója. Az Úr tett minket felelőssé másokért, ezt próbáltuk kiélni azzal a penziószerű megoldással, hol a napi ellátásért és szállásért csak annyit számítottunk, mint amennyibe nekünk került egy-egy vendégünk ellátása. Az ilyen szolgáltatásra igen sok embernek volt igénye. Nálunk ellenben lassan kialakult az a szokás, hogy olyanok részére biztosítunk elhelyezést, akik ezt a szolgálattevőbbadást maguk is vállalják. Így lett aztán az otthonunk lelki üdülővé.

^a a hely szelleme

*Baráti nyári sokadalom 1948-ban:
a Somogyi-Tóth család, a Mézes család, Nagy Ferenc
lányai, Ott Éva, Tarika, és persze a Királyok.*

*Balról jobbra
Állnak: S.T. Józsi bácsi, S.T. Zsuzsi, Béla, Tuki, S.T.
Mária, Évi, Tarika (Titu öccse), Erzsi, Laci, Itt-ott
(Ott Éva), S.T. Panni néni
Ülnek: Titu, Ari ölében Gáborral, Anyuka, Apuka
Verával, Mézes Zsigáék a 2 gyerekkel
Elöl: Nagy Zsuzsi és Gicu, Péter, S.T. Panni és Eszter*

Sokszor nehéz volt egyeseknek megmagyarázni, hogy mi miért nem kérünk többet a penzióért, mert bizony sokszor szívesen adták volna a kétszeresét is annak, mint amennyit mi kértünk. Ilyenkor aztán elmondtuk, hogy mi szegények vagyunk, és hét gyermekünkkel együtt beosztással kell élnünk, hogy adósságba ne keveredjünk. Ha vendégeink egy kis része, mert hiszen a többség szintén a vagyontalanok közül került ki, többet fizetett volna, akkor erre csúnyán ráfizettünk volna. Ez esetben kötelességszerűen fel kellett volna javítanunk az étkezést, és miután kétféle étkezést nem tartottunk volna erkölcsösnek sem magunkkal, sem a személyzetünkkel szemben, mindenki azt kapta volna, és így hamarosan csődbe kerültünk volna.

A felszabadulás után, amikor e sáfársági feladatunkat még határozottabban kifejezhettük, és nem kellett attól tartani, hogy a protestánsok erősebb betörése a Szalajka csendjébe a gazdánknál esetleg visszatetszést fog szülni, szűk lett a lakásunk. A KIE, az ózdi, majd budapesti vári evangélikusok, Ágoston Sándorék, a laestadiánusok⁸ csoportjai, a testvérgyülekezetbeliek, a zsidómisszió vezető személyiségei és a katolikus, református és evangélikus egyházak kiváló emberei egymásután jelentkeztek hol maguk és családjuk részére szállásra, hol pedig konferenciarendezési tervekkel.

Bizony sokszor nehéz volt eleget tenni a számtalan jogos igénynek. Az ózdiak végül is úgy oldották meg a kérdést, hogy bádogtetős sátrakat szereztek, Ágostonék pedig sátozó táborba húzódtak.

Arra azonban mindig gondolnunk kellett, hogy a sátrakban való primitív elhelyezést nem mindenki bírja, és ezek részére aztán mégis csak kellett valami rendesebb elhelyezést biztosítani a mi lakásunkban. Ilyenkor aztán a gyerekeink sokszor aludtak pokrócokon a szoba padlóján, csak hogy el tudjuk látni az arra jobban rászorulókat.

A konferenciák mindig igen áldottak voltak. De amikor ugyanegy felekezetnek két különböző beállítottságú csoportja egyszerre táborozott a völgyben, akkor bizony mindkét fél túlzottan hangsúlyozta ki azt, ami őket a másiktól elválasztja, és nem tudtak egyetemesen egyedül Arra nézni, Aki az üdvösségünk kútfeje.

Egyszer aztán Jeszenszky Tibi, az unokaöcsém megkérdezett, hogy hogyan is lehet az, hogy minálunk Szilvásváradon mindenki helyet kap. De hát nem ez-a helyes? Mi kifogásunk lehet például Ágoston Sándorék ellen? Nincsen-e igazuk akkor, amikor a szellemi látás alá kívánnak rendelni mindent? Nem az-e Krisztus igazi követése, ha életünknek minden cselekedetét az Úr legmagasabb szellemi irányítása alá helyezzük? Szabad-e megbotránkosnunk a szokatlan kifejezéseken, vagy a megdöbbentő, különös illusztrációkon? Amikor például az éneklés nem azzal a belülről indított tüzes lelkesedéssel ment, ami az ének szövegéből természetes lett volna, akkor Ágoston elkezdett négykézláb cammogni, mint valami medve, ezzel mutatva be az ilyen éneklés lélektelen voltát. Hogyan értené meg ez a búval bélelt keresztyénségünk a dávidi örömet, amikor az Úr előtt táncra perdül és a bűnbocsátás örömeiben, az Ő törvényeiben való gyönyörködésben nemcsak a szája zeng halleluját, hanem egész lénye ezt az örömet sugározza?

Ha külön magaviseletünk van a templom, a bibliaköri gyülekezet, a tudomány valamilyen csarnoka, vagy éppen a mozi és színház részére, akkor valami nagy hiba van bennünk, mert nem az Úrra nézünk szüntelen, és nem az ő váltásában vagyunk boldogok. A külső szokásoktól irányított keresztyénség persze abban is megbotránkoszik, ha egy hűvös szalajkai éjszaka után Ágostonék melegítő ruhában állnak a hasonlóan öltözött, tehát éppen nem ünnepi köntösű gyülekezet elé, és az elmélyedés csendje után talán éppen szabadgyakorlatokkal melegítik fel magukat, hogy aztán annál jobban tudjanak figyelni.

Persze szokatlan az, ahogy az önzésről beszél: "A hiba mindössze a "z" betűben van. A zanyám, a zapám, a zenyém.; igen, mindig magunkra nézünk, és nem az Úrban gyönyörködünk." És vajon nincsen-e igaza? Nem torpan-e meg az egész hitünk, ha fellegek borítják be életünk látóhatárát? Lehetett-e őt elítélnünk azért, mert a mi keresztyén életünkben még mindig sok a konvenció, a megszokás, és másokra nézven elfordulunk az Úr szüntelen gyönyörködtető kegyelmétől?

De mit mondjunk a laestadiánuszokról? Odaállhatunk-e Ágoston Sándorék mellé, és szidhatjuk-e őket, hogy megrontják az evangéliumot akkor, amikor a bűnbocsátás kegyelmét könnyhullással hirdetik és tolmácsolják? Ha Krisztus értünk hozott áldozata elvégzi a szívünkben bűnbánatunkat, akkor a már-már kétségbeeső léleknek vigaszra van szüksége, hogy meglássa, hogy "van még számomra is bocsánat". Ha Krisztus szeretetével megtelve magam is átélem felebarátom szomorúságát, akkor az ő Szentlelke megindíthat engem a bűnbocsánat tolmácsolására, hogy a megszorodásból ne halál, hanem élet származzék.

Ha egyedül az Úrra néznek, mindkét irányzatot fel is használja az Ő munkájának elvégzésére, de amikor Róla elfordul a tekintetük és egymást nézik, akkor sok-sok ítéletés tompítja el a látásukat. Az egyik a klerikalizmusnak a feléledését látja, a másik meg profanizálást érez a mindennapiság kihangsúlyozásában. És aszerint, amit néz, úgy lesz ön maga előtt igaza. Mert a mi nézésünk más, mint az Úré. Mi beleveszünk a nézőkor egyetlen tünet vizsgálatába, és akkor megfélemlítünk minden másról, s a tünet hibává, majd bűnné és sátáni indulat eredményévé lesz, amiért kárhozat jár.

Mi Szilváson ezt szerettük volna elkerülni. Ezért fogadtunk mindenkit előítélet nélküli szeretettel, mert tudtuk, hogy az Úr mindenikünkért elszenvedte bűneik büntetését. S ha ez a látás néha meg is homályosodott, a homály oka mindig bennünk volt, mert nem az Úrtól vettük a világosságot, hanem magunk akartunk valamit jobban megvilágítani. Szabad-e kifogásolnunk, ha katolikus testvéreink nem óhajtanak velünk, protestánsokkal a hit dolgairól beszélgetni? Vajon megvan-e bennünk az az indulat, hogy Krisztushoz vezetve őket jobb katolikusokká tegyük őket? Méltó-e Krisztus népéhez, hogy a zsidó fajú keresztyéneknél abban botránkozunk meg, ha ők az ígéretekre nézve magukat és fajukat választottaknak érzik, és ezért annak beteljesüléséért küzdenek?

Szabad-e felületesnek mondanunk a KIE munkát, mert az az ifjúságot a mindennapi körülményei és szórakozásai között akarja Krisztus hatása alá vonni? És nem láttunk-e igen áldott hatásokat azoknál a konferenciáknál, ahol mi nem Isten Szentlelkének kiadását, hanem szentimentális hatásokat éreztünk csak? Bizony meg kell tanulnunk, hogy ne ítéljünk, és meg kell ismernünk, hogy az Úr kegyelme végtelen, és egyesekhez éppen akkor és úgy szól, ahogyan az nekünk talán visszatetsző.

Ebben az időben mentem el egyszer Alcsútra, hogy a Bethánia konferenciáján - ha csak az utolsó napon is - részt vegyek. A befejező előadást Szikszai Béni^a tartotta. Isten gazdag áldása volt e konferencián. Az előadás végén megkérdeztem: "Béni, mikor jössz el egyszer Szilvásváradra?" "Én oda soha" - volt a felelete. "Miért" - kérdeztem én. Erre azt mondta: "mert nálatok a munka jellegtelen. Ti befogadjátok a katolikusokat, a zsidókat, az oxfordistákat, és annyi mindenféle irányt, hogy emiatt nincsen magatoknak határozott irányotok." Azt mondtam neki, hogy: "gondolkozz, Béni, hogy nincsen-e ebben éppen egy határozott irány."

Délután elindultunk hazafelé. Utunk egy hegyhát felé vezetett, és a hazatérő konferenciázók hosszan elnyúlt tömege elborította a felfelé emelkedő partot kb. 1 km hosszban. Én másodmagammal mentem, és úgy fájt a szívem Béniért, hogy ő most hogyan tusakodhat az ebéd előtti kijelentéséért. Amint nézem, hogy hogyan megy előttem vagy 500 méterre, éreztem, hogy ő is arra a beszélgetésünkre gondol. Mondom a társamnak is, hogy szegény Béni mennyire bántja elhamarkodott ítélete. Ekkor Béni, elszakadva a társától megállt, én pedig azt mondtam: látod, az Úr most végezte el lelkében a munkát, most megállt, hogy megvárjon, és rendezze a viszonyát velünk. Valóban, amikor hozzá értünk, karon fogott, és bocsánatot kért elhamarkodott szavaiért. Ekkor én is megmondhattam neki, hogy nekünk éppen az Szilváson a feladatunk, hogy egyedül az Úrra nézve, megszabaduljunk egymás ítéletétől, Őbenne örvendezve keressük az élet egész területén az Ő irányítását, és ezzel szolgáljunk embernek, állatnak és az egész természetnek, amely sóvárogva várja Isten fiainak eljövételét.

Leghívebb konferenciázóink természetesen az ózdiak voltak. 1944 - 45-ben Újhelyi Aladár készítette elő a lelki programot, majd 1946-ban Tekus Ottó, 47-ben pedig Asbóth Lajos végezte ezt az előkészítő munkát Marcsekék főirányítása alatt. Amit pedig Marcsek Sárika végzett az anyagi előkészítés és a szervezés, valamint a gazdasági ellátás terén, az valóságos csoda volt. Legkorábban kelt és legkésőbbben feküdt le.

Emlékszem, hogy az egyik alkalommal Tessényi Kornélt kérték fel a hitmélyítő előadások tartására. Kornél meg is érkezett, minden a legnagyobb rendben folyt, csak éppen semmi áldás sem látszott a munkán. Esténként, a táborút után még együtt maradtunk, hogy imádságban vigyük a konferencia népét az Úr elé, de egymásután csak eredménytelenségről tudott a vezetőség beszámolni. Mindenki el volt csüggedve, a legjobban természetesen Kornél. A harmadik eredménytelen nap után a közös imára visszamaradt vezetők már egészen összetörték. Kornél úgy érezte, hogy ő az, aki miatt a konferencián nincsen az Úr áldása. Szinte megsemmisülten vallotta be,

^a Szikszai Béni (1908 - 1985): a Bethánia társaság egyik vezető egyénisége

hogy már a konferencia titkos elhagyására is gondolt. Mindenki meg volt döbbenve és mélységesen elsomorodott, nekem pedig boldogan kellett nevetnem.

Igen, az Úr most készítette el a mi szíveinket arra, hogy rajtuk keresztül kionthassa az áldásait. Úgy láttam, hogy kissé csodálkoztak az öröömön, és bizony kételkedtek is a másnapi nagy áldásban. Milyen volt azonban a másnapi záró áhitat és közös imádság! Igen, az Úr volt velünk az egész napon át. Még sohasem láttam, hogy egy nap alatt ilyen gyökeresen megváltozzék egy konferenciának a képe, mint akkor. Mindenütt örömtől könnyes szemek tanúskodtak a nagy változásról. Mi történt itten? Hogyan éreztem meg előre e csodálatos változást? Mi volt a magyarázata annak, hogy amint Kornél hallotta akkor a boldog nevetésemet és meggyőződésemet Isten kegyelmének másnapi eláradásáról, hitt ennek és nem menekült el?

Mindaddig, amíg kitűnően előkészített programban, előadásokban bízunk, addig e gazdagságunk akadály mibennünk az Úr munkájának, áldásának. Amikor azonban ez a bizakodásunk három nap eredménytelenségének pörölycsapása folytán semmivé lett, és mi üresen, alázatosan omlottunk le Eléje, Aki az egyedüli Ajtó, amelyen át a mennyországba juthatunk, akkor a szívünk is elkészült az áldások átbocsátására. Mi történt tehát? Az Úr legyőzte bennünk a magunkban bízást.

Érdekes volt, hogy a gyermekeink hogyan reagáltak a sok ifjúsági konferenciára. Szerették az Igét, és örömmel ültek a biblia köré. Már az én magyarázataimat nem bírták. Miért? Azt hiszem, hogy kevés volt bennem a krisztusi szeretet. Én mindent a magam életútja tanulságaiból értelmeztem, és nem voltam tekintettel az ő problémáikra. Mi csak akkor végezhetünk jó munkát, ha egészen belehelyezkedünk azoknak lelkivilágába, akiknek szolgálni szeretnénk. Bennem az Úr az egész világ nagy kérdéseit tornyosította, és az ezekkel való vívódásaimban nem láttam meg az enyéim sürgős igényét az ő kérdéseiknek a megoldásával szemben. Nekik ezek a nagy problémák túl távoliak voltak, és nem bírták a konvencionális keresztyéni magatartást sem. Igazuk volt.

Ekkor alakították meg az ő saját kis vidám világukat. Tarika volt a névadója e megszületett társaságnak. Neki volt egy hatalmas bakancsa, ami egész Noé csónakjának is beillett volna, hát ebbe a "Samu"-ba telepedett az egész társaság, és lettek maguk is Samukká. Mindig, mindenütt jókedvvel segíteni, ez volt az ideáljuk. A jókedvet az Úrtól kérték és Tőle kapták.

A Magyar Állami Erdőgazdaságok átszervezése

Nemrég foglalkoztam a MÁLLERD munkákkal. Bizony nem volt könnyű dolog egy új szervezetet felállítani és helyesen üzemeltetni. A kormányzat nem bízott abban, hogy e nagy üzemet azonnal szociálisan el tudja vezetni az az erdész társadalom, amely javarészből a volt magánbirtokokon szerezte meg a gyakorlatot. A kincstári erdőtisztekben pedig talán még kevésbé bízott. Ez volt-e az oka annak, hogy a termelést nagy részben a régi fakereskedőkre bízta, vagy pedig egyéb célból cselekedtek így, az pro és kontra igen vitatható.

Azt is hallottuk, hogy a régi birtokosokból és a velük társult fakereskedőkből ki akarták csalogatni azokat a rejtett tőketartalékokat, amelyek nélkül a nagyobb termelési munkákat okszerűen megindítani nem lehet. Kétségtelen tény, hogy a termelésekkel éppen azon rétegnek adtak egy hatalmas nemzeti ajándékot, amely a lelkiismeretlen fakereskedelmével már eddig is nagyon megkárosította a dolgozót és tulajdonost egyaránt, és az egész népnek igazi kizsákmányolója volt.

Hiába próbáltam e törekvéseknek ellenállni, a kereskedőkkel szoros érdekkapcsolatban lévő kormányférfiak mindig a kereskedőknek adtak igazat. Mint központi felügyelő arra kértem Barlaiekat, hogy a területemet érintő fatermelési tárgyalásokra hívjanak meg engem is. Miután azonban ott határozottan a vállalati termelés ellen nyilatkoztam, Vas Zoltán rendelkezésére több ilyen meghívást nem kaptam. Ő kijelentette, hogy amennyiben én tovább is akadályozni fogom a vállalati termelést, le fog csukatni. Megpróbáltam a szakszervezet útján is eredményt elérni. Ennek sem volt meg a várt eredménye.

És milyenek voltak ezek a termelések? A Központ a mi megkérdezésünk nélkül kijelölt egy-egy erdőgondnokságot vállalati termelésre, és arról nem gondoskodott, hogy a személyzet a kellő ellenőrzést ténylegesen gyakorolhassa is. Volt olyan gondnokság, ahol egyszerre 16 vállalkozó termelt egymástól kisebb-nagyobb távolságban lévő erdőkben, és ugyanakkor az erdőgondnoknak nem volt meg a megkívánt közlekedési lehetősége. Amikor pedig az illető erdőgondnok minden jogos kérését elutasították, és ő maga vett egy pár lovat és kocsit magának, és arra napszámost ültetett, hogy a vágásokban végzett munkája idején a lovakat őrizze, akkor fegyelmet kapott.

Az ilyen vállalati termelések valóságos rablógazdálkodás képét mutatták. A termelést nem végezték szakszerűen, kivágták a legszebb fákat, és visszahagyták a selejtet. A hosztolás és választékolás legtöbb esetben helytelen volt. Az utakat nem gondozták, az újulattal nem törődtek, és sokszor még a kitermelt mennyiség sem volt pontosan ellenőrizhető. Minden tilalom ellenére akkor szállítottak, amikor nekik tetszett, és mivel az igazgatóságok nem értesítették ki idejében az erdőgondnokságokat a fa befizetéséről, lassan a kereskedők csekkbefizetési lapokkal

igazolták a fizetés megtörténtét. Így aztán számtalan csalás is előfordult, mert az erdőgondnok nem tudhatta, hogy az illető kereskedőnek más fizetési kötelezettsége is volt, és a fa árát jóhiszeműen kifizettetnek vette. Amikor aztán e tévedések és csalások kiderültek, akkor megint az erdőgondnokokat vették elő, és vége-hossza nem volt a fegyelmi eljárásoknak.

És így sorolhatnám egymás után a hibákat és bűnöket. Az erdőgondnokságok nem látták tisztán a termelési és értékesítési helyzetet. Hiába szerkesztettem meg a legkitűnőbb nyilvántartási rendszert, amikor az adatszolgáltatás csapnivaló volt, és maga a központ is olyan nyilvántartásokhoz ragaszkodott, amely inkább volt alkalmas az elködösítésre, mint világos kép bemutatására. Jellemző volt, hogy éppen a leglelkiismeretesebb embereink kapták a legtöbb szidást. Az egyéni kezdeményezést tüzzel-vassal tilalmazták. Ami a felső - sokszor alaposan át nem gondolt - irányítás nélkül, vagy esetleg annak ellenére történt, az főbenjáró bűnné vált azonnal. Az emberek elvesztették a kedvüket, és lassacskán lélek nélküli gépekké váltak.

Ez lenne a szocializmushoz vezető út? Nem, és ezerszer nem! Ez egy burkolt gyarmati rendszer, ahol a jól megfizetett és mások hatalmában lévő vezetők vakon teljesítik a kizsákmányolást célzó titkos előírásokat.

A munkások szenvedtek. Úgy érezték, hogy most már nemcsak anyagilag fosztják ki őket, hanem legelemibb szociális jogukat: az üzemek irányításába való beleszólás jogát, érdekeik védelmének biztosítását, az üzem gazdasági viszonyainak mérlegelési lehetőségét is elvesztették. Miskolcon a munkásság egy hatalmas, fegyelmezett magatartású tüntetéssel adott hangot elégedetlenségének. Amikor pedig azt hallotta, hogy több munkást kegyetlenül megkínóztak, akkor hirtelen dühükben a rendőrség egyes brutális vezetői ellen fordult, és rajtuk népi tüntetést hajtott végre. Ezt később az újból fellángolt antiszemitizmusnak tüntették fel, holott azt hiszem, hogy semmi ilyesmiről szó sem volt, bár az sem lehetetlen, hogy sokan szemitizmust éreztek megnyilvánulni, és ez idézte elő az ellenhatást.

Az erdőigazgatóságra is bement egy nagyobb munkáscsoport, akik az erdei vasutak dolgozóinak helyzetét kívánták sürgősen megjavítani. Fenyegető fellépésükre Alberti igazgató telefonon tett jelentést a központnak, és kérte egy teljhatalmú megbízottnak azonnali kiküldését, mert e nélkül őt agyonveri a felbőszült tömeg. Éppen Pesten voltam, amikor a kérdés telefonon elhangzott. Én természetesen azonnal vállalkoztam e kényes munkára, mert szerettem a munkásokat és az igazságot. Barlaiektől feltevem engem nem akartak elengedni, de miután senki másra e feladatot nem bízhatták, én utaztam fel Miskolcra.

A LÁEV kultúrtermében volt a munkásgyűlés. Meghallgattam panaszait, majd megkérdeztem tőlük, hogy melyik szakszervezeti szerződés minta szerint óhajtják saját fizetésüket, juttatásaikat rendezni? Amikor azonban a túlkövetelők azt igényelték, hogy mindegyiknek az előnyét biztosítsuk számukra, és így az országban minden munkásnál sokkal nagyobb kedvezményt kapjanak, kijelentettem, hogy ezt nem tartom igazságosnak. Ekkor négyen kijelentették, hogy engem is fel kellene kötni.

Nem lepott meg az önzés ilyen felfokozott követelésének elutasítása után ez a hang, és továbbra is teljes szeretettel tudtam elmondani a legnagyobb kedvezmény mértékét. Az ülésen döntés nem történt, s én visszautaztam a Központba. A munkásság belátta, hogy eljárása helytelen volt, a négy főkövetelőt, akik engem személyemben is sértegettek, kizárta a soraiból, s csak az én határozott kívánságomra vették vissza őket soraik közé. Emiatt a LÁEV akkori vezetője rosszallását is fejezte ki velem szemben.

Sajnos ekkor sem a hibákat küszöbölték ki, hanem csak a formát változtatták meg. Egy éles központi pártgyűlésen Barlainak tulajdonították a vállalati termelések engedélyezését, és amiért éppen e kalmár szellemű emberek voltak a felelősök, gyorsan rákenték másra. Azon már nem is csodálkoztunk, hogy ők vették át a vezetést, és amit eddig mint vállalati juttatást raktak zsebre, azt most hivatalosan járó fizetésként kaphatták meg.

Barlai bukásával megszüntették a központi felügyelői intézményt is, és nekem felajánlották, hogy akár Egerben, akár Miskolcon megkaphatom a termelési osztály vezetését. Leányaink iskoláztatása miatt inkább Miskolcot választottam. Előbb csak magam költöztem be, majd később Erzsike és Tuki is bejöttek Miskolcra.

Nehéz volt megszokni a bürokratikus életet. Szerencsére ekkor már teljesen megszűnt a vállalati termelés, és a házi termelésben jobban érvényesülhetett az én szaktudásom is. Egyelőre még megtarthattam az ingyen utazási kedvezményemet: az "egyezményi szabadjegyet", és így Pesttel is szoros érintkezést tarthattam. Bántó volt, hogy az új igazgató, aki nem volt szakember, többször úgy akart fölém kerekedni, hogy a megfélemedett kollégákat leszavaztatta, hogy az énálaltam javasoltat tartják-e helyesebbnek, vagy amit ő javasolt.

Már ekkor megláttam, hogy milyen pipogya emberek vannak a kollégák között, akik hajlandók mindenre fejet bólintani, amit a főnök mond, és letagadják az igazságot, ha az mindjárt a napnál is fényesebben világít. Egy ilyen eset után bementem Keltaihoz és megkérdeztem, hogy miért teszi ezt, amikor ő maga is meg van arról győződve, hogy az volt a helyes, amit én javasoltam. Azt válaszolta, hogy erre neki a tekintélyének növelése érdekében volt szüksége, viszont az sem árt, ha én jobban megismerem a kollégáim gyenge jellemét.

Egyébként ezek a reggeli üzemi osztályvezetői értekezletek nagyon helyesek voltak, és nagyon megkönnyítették az egész erdőigazgatóság helyesebb irányítását. Magamban meg kellett vallanom, hogy Keltai jobb igazgató, mint Alberti volt, aki sohasem tudta levetni magáról a régi kincstári mentalitást, és sok mindennek volt a

kerékkötője. Nála még azt sem szerettem, hogy a vállalati termelések ügyében úgy járt el, hogy nem kérdezte meg a legilletékesebb erdőgondnokokat sem.

A most megindult kettős élet bizony igen terhes és kellemetlen volt. Szegény Lilyt egészen magára hagytam az üdültetés sok gondjával, bajával. Szilvási lakásunk persze most is tele volt vendégekkel, de miután a reggeli áhítatok mind jobban elmaradtak, a régi családias lelki üdülések helyét a konferenciázások foglalták el.

A Samuk is önállósították magukat. Ők sokszor úgy érezték, hogy én túl erősen képviselem azt az evangéliumi látást, amely éppen nekem adatott, és egyesek ebből hatalmi kérdést is csináltak. Nekem persze fáj ez a bizalmatlanság, de be kellett látnom, hogy a szakmai és lelki munka kettős feladatát teljesen megoldani úgysem tudom. Örültem a vidámságuknak, szolgálatkészségüknek, de féltettem őket az evangélium gyakorlati és mindenre kiható megismerésének lassú háttérbe szorulása miatt.

A szilvási helyzet is egyre romlott, mert az evangéliumi központokat a hivatalos egyház és a hatóság is egyre jobban háttérbe akarta szorítani. Hiába, be kellett mennünk Miskolcra.

Miskolcra költözésünk

Miskolcra költözésünket sok előkészület előzte meg. A legnehezebb volt a lelki elszakadás Szilvástól. Igaz, hogy ezt alaposan előkészítette a falusi nép egy része is. Igen bántó volt az a mód, ahogyan Titu lelkészi választásánál eljárak.

A presbitérium ő mellette döntött, de az esperes arra kérte őket, hogy tegyék lehetővé Péter József részére a nyugatról való hazatérést, és hívják meg próbaszolgálatra. Amikor pedig ez megtörtént, akkor kijelentette, hogy egyhangú meghívás történt, és így Péter József a lelkész. Ebbe az ügybe a Czákó család is be volt avatva, és ezért egy csikót is kaptak. Bántó volt, hogy éppen ez a család tett ilyesmit, holott Pista fiukat Anyuka oly nagyszerűen készítette elő a vizsgáira, hogy magántanulóként is jeles lett.

Egyesek azonban attól is féltek, hogy Titu lelkészsége esetén az én befolyásom még erősebb lesz a falu életében. Én természetesen távol tartottam magam minden agitációtól, mert magam is éreztem, hogy fonák helyzetbe kerülünk a falu lakosságával, amely az uradalom szétosztása tekintetében amúgy is túlzott követelésekkel állt elő.

Legnehezebb volt feladni a "lelki üdülő" tervét. Viszont a házunk elvétele élesen mutatta már azt a politikai légkört, amely nem kedvezett ezen igazi, Krisztusban való békesség keresésének.

A gazdaság felosztása fokról fokra már megtörtént. Aztán számba kellett vennünk még azt is, hogy mit hozhatunk magunkkal a miskolci lakásba. Sok bútort adtunk el, persze potom pénzért és hitelbe, és sok dolgot ajándékoztunk el.

Miskolcon sorra jártuk a lelépéssel átvehető lakásokat, amíg végül is kikötöttünk a Csengey Gusztáv utca 7 sz. háznál, amelynek földszinti és emeleti helyiségeit 8000 Ft javítási költség megtérítése ellenében dr. Rajki ügyvédől azonnal átvehettünk. Ezen összeg egy részét az erdőigazgatóság fizette ki, és ezért méltányosnak találtuk, hogy két földszinti szobát albérletbe adjunk egy erdészeti dolgozónak. Persze mindez nem ment ilyen egyszerűen, mert amikor már minden a kezünkben volt, akkor kiderült, hogy a Lakáshivatal másnak is odaígérte a lakást. Csak hosszas egyezkedés után tudtunk egy olyan megoldást találni, hogy valóban be is költözhessünk a lakásba. Négy nagy teherautót kaptunk bútoraink és egyéb ingóságaink elszállítására. Az erdészet igazán megtett mindent annak érdekében, hogy megfelelő otthont kapjunk.

Szilvásváradon azonban még az utolsó pillanatokban is voltak nehézségeink. A rendőrség mindent igazoltatni kívánt, hogy nem viszünk-e uradalmi dolgot magunkkal, és amiket elviszünk, azok valóban a mieink-e. Ismét fennakadtak a zongorán, amelyet 104 ürméter hasáb tűzifa árán feltételeken vettünk meg. Nem akarták azonban elengedni a harmóniumunkat, vízmelegítőt, és Évike szép szőnyegét sem. Csak amikor a munkások is igazolták, és nyugtákkal is igazoltuk tulajdonainkat, engedték meg az elszállítást.

Persze sok értékünk maradt Szilváson, így elsősorban az egész villanytelepünk is, de lelketlenségnek tartottam volna ezt a nagyszerű alkotást lebontani, amikor annak csak ott volt meg az igazi értéke. És vajon nem ez-e az igazi szocializmus: az a szellemiség, amely mindig csak azt nézi, hogy minden érték hogyan használható fel a legoptimálisabban sokak hasznára?

Termelési küzdelmek és szakmai továbbképzés

A miskolci erdőigazgatóság erdeit nálam senki sem ismerte jobban. Már központi felügyelő koromban sok hibára mutattam rá az egyes területek kezelésében, és itt bizony a régi kincstári erdőkben is igen sok hibát találtam. Az új irányelv az volt, hogy mennél nagyobb fatömeget hozzunk ki az erdőből. A maradi álláspont viszont az volt, hogy a fahozam még ideiglenesen sem lépheti túl a növedéket.

Én láttam, hogy mindkét álláspont helytelen. Elvem az volt, hogy az erdőt mindenütt, mennél hamarabb hozzuk rendbe. Ezt pedig csak úgy tehetjük meg, ha az utaktól, vasutaktól távolabb eső részeken is kitermeljük a száraz tetejű, és az újulatot elpusztulással fenyegető fákat. Sok ezer köbméter fa ment évente tönkre azért, mert azok kitermelése egyre később. E pusztuló és elveszett fatömeg azonban soha nem került bele a hozammennyiségbe, holott az nemcsak hogy elpusztult, hanem sokszor az ép törzseket is megkárosította, nem is szólva az újulatokban okozott nagyobb károkról.

Amikor tehát a központ a mi számunkra nagyobb termelést írt elő, mint amit a merev üzemtervek megengedtek, én azzal a feltétellel fogadtam el a többtermelést, hogy a többletet az enyészeti felhaladó fák kitermelésével biztosítsuk. A távolabbi, mészköves helyeken a termelést mészégetéssel kívántam összekapcsolni, amely hasznosításnál az erdészeti jó tőrárt érhet el. Sikerült elérni azt is, hogy a faszénégetésre felhasznált fát haszonfának minősítsék, és így a szarfakihozatali százalékunk a sok hulladékfa termelése ellenére sem csökkent.

E rendezési és tisztítási munkáinkat 2 - 3 év alatt szerettem volna befejezni, és akkor következett volna a tölgyek egyelése. Sajnos munkámat távolról sem fejezhettem be, de az utódaim sem sokat haladtak ebben. Mindig csodálkoztam azon a hanyagságon, hogy a tölgyeket nem mentesítették a sarjtestvérek kivágásával az oldalnyomástól, és nem biztosították részükre nagyobb növekedési lehetőséget és szebb alakképződést. Sajnos az erdészek legnagyobb része vagy nem ismeri az erdejét, vagy nem ismeri azokat a természeti törvényeket, amelyek ismerete nélkül helyesen kezelni erdőt nem lehet.

Termelési elképzeléseimet Keltay is a magáévá tette, és így biztosítva látszott a többtermelés sikere, és az erdők fokozatos rendbe hozása is.

Amikor azonban a konkrét tervek kidolgozására került a sor, akkor a központ figyelte, hogy milyen magas termelési béreket hoztam javaslatba. Ezen azután élénk vita indult meg. Én természetesen mindenütt helyszíni kiszállást és alapos normavizsgálatot követeltem. Ellentétbe kerültem a mi munkaügyi osztályunkkal is. Ennek vezetője egy osztályvezetői értekezleten kijelentette, hogy az ne Király Lajosnak fájjon, hogy a munkások nem keresnek eleget, mert ez az ő dolguk. Én természetesen visszautasítottam ezt a beállítást, mert tudtam, hogy ha a munkások nem kapják meg a méltányos bért, akkor a legnehezebb termelési viszonyok közt lévő fák soha sem fognak kitermelésre kerülni. Midőn aztán a kérésemre a központ normásai is kijöttek, és látták azokat a roppant nehéz feladatokat, amelyekről eddig mindenki elhúzódozott, végül is igazat adtak nekem. Így a Savósban a fák csúcsai szárazak lévén, döntéskor letörtek, és a gallyaiktól megfosztott fák a szűk szurdokvölgybe zuhanva hidakat alkottak.

Régebben a kincstári erdőkből csak a kirakaterdőket ismertem, és most láttam csak igazán, hogy mennyi itt a tennivaló. Nemcsak az úgynevezett "sapkák" felújítása és kiterjesztése maradt el eddig, hanem a srapszilánkos fák és erdők kitermelése is sok problémát vetett fel. De talán még ennél is nagyobb baj volt az, hogy maguk az erdészek sem tudták, hogy az egyes fákból mit termelhetnek. Így azután mechanikusan ragaszkodtak az előírásokhoz, és ezzel nagyon sok értéket tettek tönkre a helytelen hoztollal.

A fák döntése sem ment rendben. A fákat sokszor helytelenül fűrészelték be, és emiatt sok gyönyörű törzs felhasadt és vált sokkal kisebb értékűvé. Keltaival megbeszéltük, hogy elmegegyünk az újpesti furnérgyárba, és ott

mutatjuk meg a dolgozóinknak, hogy hogyan kell gazdálkodnunk a fával. Szerzett egy jó furnéros termelési ellenőrt, aki valóban értette a vastag fa hosztolását. Kár, hogy a vékonyabb választékokhoz nem sokat értett.

Bármerre mentem, mindig tanítottam az erdészeket és munkásokat egyaránt. Mikor azután több csoportnak megmutattam a vastag fa felhasználási lehetőségeit, akkor nemcsak a munkásokkal foglalkoztam, hanem tárgyaltam a furnérgyár vezetőivel is, hogy hogyan lehetne módosítani az átvételi előírásokat is a fa jobb kihasználása érdekében. Milyen esztelenség volt például, hogy a furnérrönköt csak 3 - 6 méter közötti hosszúságban lehetett termelni, holott a furnér kivágások 1,2 méter hosszban is jól hámozhatók. Vagy láttuk azokat a rönköket, amelyeken a görcsök nagyobb száma tűzifává való feldolgozást tette szükségessé, holott, ha e görcsöket benne hagyjuk a rönkben, de azokat a hosszából kimérjük, akkor nagyszerű furnérkivágásokat is lehetett nyerni. Ésszerűtlen lett volna az erdőben e kirováásokat megtenni, mert akkor több elhasadási lehetőséget és nehezebb szállítást okoztam volna. Persze a gyárnak több volt a szállítási költsége, viszont ezt bőven ellensúlyozta a be nem mért görcsös részekből nyerhető tűzifaérték.

Arról senki sem akart hallani, hogy kettéhasadt, vagy a megengedettnél erősebben felhasadt rönköket átvegyenek, holott ezek között nagyszerű késelési furnérok is voltak. Igen, a régi kapitalista mentalitás uralkodott a faiparban, amely csak azt nézi, hogy az ipar hogyan tudja a legnagyobb fűrészelt vagy furnér árut kitermelni az anyagból, és nem gondol arra, hogy az át nem vett anyagot éppen az ipar veszíti el. Pedig annak pótlására a devizával való takarékoskodás miatt alig van lehetőség behozatal útján.

És hány helyen láttunk túlkoros, nagy átmérőjű, sima rönköket, amelyek felvágásra kerültek, mert a közepükben volt egy 10 cm átmérőjű korhadás vagy lyuk. Hámozási rönkként ezek is nagyszerűen felhasználhatók voltak, és ha úgy számolták el őket, mint ahogyan én csináltam Szilváson, hogy a reves részt levontam az átmérőből, akkor a fűrész is, a dolgozó is, és a termelő gazdaság is jól járt. Ilyen rönköknél a fűrésznek óriási kihozatala volt, mert az átmérő szélén levont faanyagnak egy kis hányadát tette csak ki a középén elhelyezkedő korhadt rész vagy éppen lyuk.

Aztán megmutattam a tanulmányúton lévő társaimnak a különböző görcsöknek a természetét. Ha az ember a törvényszerűségeket ismeri, akkor szinte röntgenszeművé válik, és meglátja kívülről, hogy milyen a fának a belseje. És amit még a gyárban sem láttunk, hogy hogyan lehet a legkisebb hulladékot is ipari célra felhasználni. Hát bizony igen jó volt a kollégáknak a szemét egy kissé felnyitni a fa igazi megismerésére.

Nyári termelés - fegyelmi ügyünk

Úgy látszott, hogy a furnérgyár meglátogatása mindenkinek hasznot fog hajtani. A termelők nagyobb szakértelemmel fogják elvégezni munkájukat, és így majd az eredményeik jobbak lesznek, az ipar pedig lényegesen több nyersanyagot kap használható minőségben. A gyár a nyár felé mindig nyersanyaghiánnyal küzdött, és a nyár végén, az ősz elején el kellett bocsátania munkásainak egy jelentékeny részét, míg a visszatartottakkal őszi nagytakarítást és felújítást végeztetett. Hogy azután ez mit jelentett az elbocsátott munkásoknak és magának a gyárnak is, amely az őszei-téleleji meginduláshoz új munkások szervezésére kényszerült, az a laikus előtt is elképzelhető.

A látogatás alkalmával minderről volt alkalmunk tárgyalásokat folytatni. Meg is beszéltük, hogy egy nyári próbatermeléssel megpróbáljuk a bajokat áthidalni, viszont ők külön utasításokat adnak ki az átvevők részére, amelyekben a mi szempontjaink görcsös, középén hibás, felszakadt vagy repedt fákra vonatkozóan szintén érvényre fognak jutni. De nem jelent-e ez a termelés nagy kárt az erdőre nézve? Hiszen a nedvében lévő bükki könnyen megfűlled, az újulat törekenyebb a nedves állapotban, a sérülések helyén könnyen fertőződik, a gyorsabb termeléshez és szállításhoz nagyobb felkészültség szükséges éppen olyankor, amikor amúgy is kevesebb az erdei munkás. Mindez azonban áthidalható akadály. A fát nem gallyazzuk le azonnal, hanem engedjük, hogy a még élő levélzet kiszívja a fából a nedveket. Megválasztjuk azon helyeket, ahol a nyári termelés kevesebb kárt okoz az aljnövényben, és kellő gépesítéssel a termelést és szállítást is megoldhatjuk.

Azt is meg kellett vizsgálnunk, hogy ez a nyári termelés milyen hasznot jelenthet az erdőre nézve. A termelés elsősorban is azokon a meredek hegyoldalakon kell végeznünk, amelyek alatt akár fontos berendezések, tavak, házak vannak, melyek egy téli termelés alkalmával mind megsemmisülnének a havon, déren, zúzmarán megszaladó kidöntött szálfák következtében. A Garadna völgy jobb oldalának ilyen veszélyeket rejtő erdei még mind lábon voltak, jóllehet azok már régen megérték a kitermelésre a koruknál és az alattuk egyre jobban felnyúló újulat miatt. A lombjában lévő fák és újulatok nagyobb akadályt jelenthetnek a fa lecsúszásával szemben, mint a havas táj.

Mindennek ellenére gondoskodnunk kellett arról is, hogy a döntendő fát tövéhez szorosan kikötve megakadályozzuk leszaladását. Elképzeléseimet elmondtam egy hozzánk helyezett munkásembernek, akiből később erdőgazdát akartak nevelni. Nádkúti megértette elgondolásaimat, és szerkesztett is egy kimerevítő berendezést, amelyet aztán megfelelően tökéletesítettünk is. A próbádöntéseink alkalmával kiderült, hogy bizony

legalább 18 milliméter átmérőjű drótkötélre van szükség, hogy a dőléskor fellépő nagy szakítóerőt kibírja. A termelést a szokásoktól eltérően felülről akartuk megkezdeni, hogy az alanti fák lombozata tompítsa az esés erejét. Ezenkívül oldalt lefelé vezető utakkal is fékezni kívántuk a fa rohanását. Csigasoremelővel óhajtottuk a fát leereszteni a meredek lejtőn.

A faipar különleges kívánsága tehát nem volt nekünk sem ellenszenves, mert így remélhettük erdeink rendbe hozását és faanyagunk jobb kihasználását, ami végeredményben erdőgazdaságunk jobb jövedelmezőségét is biztosíthatta. A furnérgyár illetékesei nem voltak tétlenek. A beszélgetéseink alapján arra kérték a központunkat, hogy rendeljék el nekünk a nyári termelés megindítását.

Szerencsétlenségünkre a központ időközben elkészült az új termelési utasítás kinyomtatásával, melyben, ha volt is olyan kitétel, hogy attól indokolt esetben el lehet térni, mégis sok hibát tartalmazott. Mi természetesen közöltük a központunkkal, hogy az utasítástól néhol el kell térnünk. Elküldtük a Könnyűipari Minisztérium kérését is, amelyben a furnérrönköknek az előírtnál hosszabb termelését kéri. Ismerve a központi bürokráciát közöltük azt is, hogy mivel a hosszabb méretű rönk termelése nekünk is előnyösebb, a termelést így indítjuk meg, de amennyiben a Központ ezt nem helyeselné, úgy erről idejében való értesítést kérünk.

Az egyes erdőgondnokságoktól sorba kaptuk az értesítéseket, hogy a különlegesen nehéz termelési viszonyok következtében a munkások igen keveset keresnek, és abba akarják hagyni a munkát. Ahol csak lehetett, azonnal megkezdtük a közelítési és fuvarozási munkákat is, de itt is csak a panaszokat hallottuk. Kimentem a Miklós lugába, ahol a visszamaradt tölgysapkákat termeltettük le. A kidöntött fát azonnal hosztolták és közelítették is. Az igen selejtes, girbe-gurba fából természetesen csak rövidebb szerfát lehetett termelni, viszont azzal nem tudtak a szekerek rendesen megrakodni, és így egy-egy fuvaros nem keresett többet napi 40 - 50 Ft-nál, tehát körülbelül annyit, mint a jobb ölfavágó. Azonnal láttam, hogy e helyen nem szabad a meredek oldalon a fát kihosztolni és elróni, hanem azt le kell szálában vontatni a völgyben lévő rakodó helyre, és ott kell a nagyobb szakértelmet igénylő munkákat elvégezni. Egyébként a hosztolók nem tudtak a favágókkal lépést tartani, mert kevesen voltak, a hegy rendkívül meredek volt, és így örökké csak mászkálniuk kellett.

Elrendeltem tehát, hogy a termelést hosztolatlanul végezzék, és mivel két nagy teljesítményű motorfűrész már beszereztünk, a hosztolást a rakodón kívántam elvégezni. Ezzel a munkások valóban jobban járnak, mert nem kell a meredek oldalon elróni a fákat, viszont a fa összömege a középén mérés következtében mintegy 10 %-kal kevesebb lesz, és így a bérek nem lesznek lazítva. A fuvarosok egyszerre elérték a rendes keresetüket, és a hosztolás sokkal gyorsabbá és alaposabbá vált.

E helyen tehát intézkedésemmel a teljes termelési csőd helyett teljes sikert tudtam biztosítani. Ha pedig a két termelés kivitelezésének gazdaságosságát tekintetem, akkor az utóbbi - különösen a jobb szállítási lehetőség miatt - még olcsóbb is volt. Sorba jártam a termeléseket, és ahol csak ez a megoldás volt jobb, ott az erdőgondnokságokkal egyetértésben ezt a helyesebb termelési módot vezettük be.

Az egyik termelési ellenőrünk, Herskovich arra kért, hogy sürgősen nézzem meg a köpüsi vágást is, Szentlélek mellett. Amint felfelé mentünk a völgyön és odaértünk a vágáshoz, hát látom, hogy gyönyörű szálfákat darabolnak el a munkások, és gurítanak le, a magas újulatot teljesen tönkretéve. No itt alaposabban utána kell néznünk a dolgoknak, gondoltam magamban. Éppen ledőlt egy hatalmas bükk, és a hosztoló már jelölte is a rovási helyeket. Persze 6 métert jelölt furnérrönköknek, holott csak 8 méter után volt az első görcs. Természetesen itt jelöltettem be a kirovás helyét. És aztán tovább, szinte minden hosztolás hibás volt. A görcsökkel voltak a hosztolóink megakadva. Amint a vágás széle felé mind nagyobb újulatba értünk, borzalmas kép tárult elém. Gyönyörű szép törzs feküdt előttünk az 1 méter magas kefesűű újulatban. A két favágó éppen azzal volt elfoglalva, hogy a fűrészelés helyén mindkét oldalon egy-egy négyzetméteres területen az összes csemetét kivágja, mert azok akadályozták őket a munkájukban. Sírni szerettem volna, mikor végignéztam a hosszú törzs mellett. 3 - 4 méterenként ismétlődtek ezek a kivágott szégyenfoltok, és sakktábla-szerűen bontották meg a gyönyörű újulat egyöntetű vastag szőnyegét. Persze arról sem lehetett szó, hogy e hatalmas, az újulatot szétpréselő törzseket alaposan szemügyre vegyék, forgatásról meg szó sem lehetett, hogy jobban megismerjék a törzs igazi rendeltetését. Ez nem termelés, hanem erdőgyilkolás és szerfapusztítás!

Itt is gyors beavatkozásra volt szükség. Mindnyájan azon a véleményen voltunk, hogy így tovább termelni nem szabad. A munkások is sokat szenvedtek e sűrű fiatalosban. Persze a csemeték kivágásáért semmi fizetséget sem kaphattak, tehát végeredményben a demokráciánkban ingyen munkát végeztek. Megtiltottuk a fiatalosban való hosztolást és elrovást, és elrendeltük, hogy miután e helyről a fát lefelé kell vontatni, 3 - 4 köbméteres darabokra szabják el a törzset, azonban mindig úgy, hogy az elrovás oly helyre essék, ahol azt úgyis el kell vágni. Ezt a hosztolást aztán szükséghosztolásnak neveztük el.

Aztán megnéztük a hollósi termelést, a tardonai gödrök termelését, és még sok más helyet. Mindenütt nagy problémákat találtunk, ahol még nem kezdték el a termelést, ahol pedig elkezdték, ott meg rengeteg hibát láttunk. Itt az erdőgondnokoknak is sokat kell még tanulni, hogy vágásaikat helyesen vezessék le.

Megkértem Keltait, hogy hívassuk össze az erdőgondnokokat, hogy megbeszélhessük velük a tennivalókat. Ezen összejövetelem előadtam a tapasztalataimat, és figyelmeztettem kartársaimat arra, hogy alaposan gondolják meg az egyes vágásokban a termelés vezetését. Ismertettem az egyes esetekben hozott intézkedéseimet, és arra kértem őket, hogy gondolják végig vágásaikat, és közöljék velem, hogy mely helyek azok, ahol az ilyen hosztolatlan, vagy szükséghosztolású termelés nem lenne helyénvaló. Kijelentettem azt is, hogy csak ott kívánom meg ezt a termelési módot, ahol azt az összes illetékes szakember helyeselni fogja.

A paraszniai erdőgondnok a 10-es bérci vágást jelölte meg, mint olyant, ahol ez a termelési mód nem lenne helyes, mert nincsen megfelelő rakodó, viszont a vágásban a hosztolást könnyen el lehet végezni. A vágás közel van a vasúthoz, és így felesleges lenne egy rakodóra összpontosítani az anyagot, és ottan hosztolni. E terület Purity kollégámhoz, az én helyettesemhez tartozott, ezért őt kértem meg, hogy nézze meg Herskovich-csal együtt a termelést, és ők döntsenek a további termelésre vonatkozólag.

Közben azonban Keltai összevezett Ozsvát Istvánnal, a Központ tulajdonképpeni irányítójával, mert a vezérigazgató, Molnár István, csak báb volt Ozsvát kezében. Keltai felelősségre vonta Ozsvátot és Mittelmannt, hogy az állami erdőgazdaságoknak különböző vállalatokra osztását azért végezték, hogy mindegyiktől külön-külön húzzák az igazgatói fizetéseket, viszont ezzel az egész erdőgazdaságot és a népgazdaságot is súlyosan megkárosítják. Ezt ő, mint jó kommunista, nem tűrheti, és ki fogja törni a nyakukat.

Keltai, azt hiszem, elhamarkodta a dolgot. Amikor ezt az összeecsapást elmondta, utasított, hogy minden osztályvezető azonnal érdeklődjön meg, hogy az erdőigazgatóságok versenyében az osztálya milyen értékelést kapott a központi főosztályoktól. Mi az első helyen álltunk, és összegezve az öt osztályunk eredményeit megállapítottuk, hogy valószínűleg elsők, esetleg másodikak leszünk.

Nem így történt. Amikor az Erdőgazdaság versenyhíradója megjelent, kiderült, hogy mi voltunk az utolsók. Persze csakhamar azt is megtudtuk, hogy amint a Keltayval való összeecsapás után Ozsvátnak megmutatták a lap kefélenyomatát, elrendelte, hogy Miskolcot az első helyről az utolsó helyre kell helyezni. A vezérigazgatónak jelentést tettünk az igazságtalan döntésről, és kértük, hogy a főosztályvezetők kiértékelése alapján azonnal változtassák meg a versenyminősítésünket, és indítsanak vizsgálatot a kiértékelés megváltoztatásának körülményeiről és okáról.

Közben egy érdekes pénzküldeményt kaptunk. Ungár Aladár^a küldött 2000 Ft-ot Lily címére a rendeltetés megjelölése nélkül. Első dolgunk volt Andyt megkérdezni, hogy mire használjuk fel az összeget, de választ nem kaptunk kérdésünkre.

Ozsvát leküldte hozzánk Velics Gyulát, hogy vizsgálja meg a termelésünket. Mindenütt igazoltam a tett intézkedések helyességét. Emlékszem, hogy amikor a Miklós lugában voltunk, ott ő is és Purity is azt mondta, hogy a rakodóra leszállított csupa görbült tölgyből legfeljebb 10 %-ot lehet majd szerfának felhasználni. Erre megkértem őket, hogy mutassák meg nekem a véleményük szerint legcsúnyább fát, és majd én is meg fogom mutatni, hogy hogyan lehet azt helyesen kihosztolni.

Amikor a hosztolást végeztem, minden egyes szakasz kimérésénél megkérdeztem őket, hogy megfelel-e a kimért darab az illető választék minősítési feltételeinek. Igenlő válaszukra tovább folytattam a hosztolást egészen a fa legvékonyabb részéig. Amikor konkrétan bebizonyítottam, hogy a legcsúnyább szálfát is 100 %-ig szerfának lehetett kihosztolni, akkor elmondtam, hogy az a pár méter tűzifa, ami a több száz köbméter anyagból kikerül, magából a méretkülönbözetből fog kikerülni. Velics kijelentette, hogy ilyen jó hosztolást ő még az életében nem látott. Ezzel a benyomással ment azután vissza Pestre.

November 26-ra fel kellett utaznom Pestre, mert a Magyar Bibliatársulat feloszlata előtt állt, és az igazgatósági tagoknak kellett döntenie, hogy a vagyonnal mi történjék. Andi is igazgatósági tag volt, és számíthattam a vele való találkozásra. Így is történt. Tőle aztán megtudtam, hogy a nekünk küldött pénz is egy ilyen helyről eredt. Amikor ők imában kérték az Urat, hogy mutassa meg, hogy kinek lesz a pénzre szüksége, akkor öt igazgatósági tag közül négyen kapták azt, hogy azt a 2000 Ft-ot nekünk küldjék el. Azt hittem, hogy miskolci hitsorsosainkat kell e pénzből támogatnunk, de ő azt mondta, hogy az a miénk. Még megpróbáltam ellenkezni, hogy nekem 1700 Ft fizetésem van, és abból ki is jövünk, tehát valami tévedés lesz a dologban. Andi megnyugtatóan, hogy az Úr jobban tudja a mi szükségünket, mint mi magunk. Meleg szeretettel búcsúztunk el egymástól.

Amikor másnap hazaértem, itthon várt a vezérigazgató felfüggesztési rendelete. Ebben egészen törvénytellenesen azt közölte, hogy mivel feltehető, hogy a termelési utasításaimmal nagyobb károkat okoztam az erdőgazdaságnak, a novemberi fizetésem teljes egészében le van tiltva. Igen, az Úr előre tudta, hogy nekem arra a 2000 Ft-ra valóban szükségem lesz. Talán én is kétségbeestem volna, ha az Úr idejében nem segít. Hiszen hat gyermekem volt ellátatlan.

A fegyelmi eljárás nagy felkészültséggel indult meg Keltai és Herskovich ellenem, melyet később Fodor Pali ellen is folyamatba tettek.

^a Ungár Aladáról az Élmények második kötetében található végjegyzet.

Miután Veliccsel Ozsvát pórul járt, egy régi fakereskedőt, Böhm Dezsőt bízta meg azzal, hogy munkámban hibát találjon. Úgy látszik azonban, hogy őt már utasította, hogy én ne mehessek ki a vizsgálathoz, mert attól félt, hogy Böhm is lesz annyira becsületes, hogy ha meggyőzőm őt a termelés helyességéről, ő sem fog elítélőleg nyilatkozni.

Mi előzőleg már pontos számításokat végeztünk a rakodói hosztolásra vonatkozóan. Megállapítottuk, hogy fél nap alatt 93 köbméter szükséghosztolású fát hosztoltunk és daraboltunk fel egy motorfűrészszel. E munkának összköltsége 92 Ft volt, tehát egy köbméter felhosztolása nem is került 1 Ft-ba. A hosztolást Herskovich végezte teljesen kifogástalanul, és már ez a nagyíramú és jó munka is indokolta volna eljárásunk helyességét. Hogy azonban a mi bűnösségünket bebizonyítsák, kivették a nehéz, rakodóra szánt fűrész a hegyoldalakba, és ott két nap alatt tönkre is tették. Természetesen ezt is a mi számlánkra írták, holott világos volt, hogy ez lesz a fűrészek sorsa, ha meredek hegyoldalon fognak vele hosztolni, darabolni. Hiába, az ilyen fűrész nem lehet könnyen a függőlegestől eltérő vágásban tartani.

Sopronba utaztam, és ott felkértem Lámfalussy Sándor⁹ professzort, hogy legyen a mi szakértőnk, aki pártatlanul vizsgálja meg eljárásunkat. Ez a vizsgálóbizottság azonban nem igazságot, hanem ítéletet akart. Nekem megtiltották, hogy az erdőre kijárjak. Nem engedték meg, hogy állításaim helyességét a helyszínen, konkrétan beigazolhassam. Letiltották a motorfűrészek helyes használatát, és tönkretették azokat.

A legmegdöbbentőbb az volt, hogy saját kollégáink milyen gyáván, pipogyan viselkedtek. Egy sem akart arról tudni, hogy mi a termelést erdőgondnoki értekezleten vitattuk meg, s ahol kifogás volt a termelési módszer ellen, ott éppen Pirityt bíztam meg a helyzet megvizsgálásával. Ő arról sem nyilatkozott a bizottság előtt, hogy az az ő területe volt, hogy ő egyezett bele e helyen a szükséghosztolós rendszerbe. Mivel ellenünk vallott, utódom lett. Böhm, Albert, majd maga Molnár is arra kért, hogy ne védelmezem az eljárás helyességét, és hagyjam, hogy Keltain verjék el a port Ozsváték. Ilyen gázsgot nem követhettem el, hanem kitartottam az igazság mellett.

Ilyen nép- és igazságellenes vizsgálatot nem képzeltem el még álmomban sem. Hamarosan bevonták az én szabadjegyemet is, és így már panaszt sem tehettem a vezérigazgatónál, aki egyébként is könnyen befolyásolható ember volt.

Egyszer, amikor a pénzünk ismét fogytán volt, a postás hozott 1000 Ft-ot. A feladó Király Dávid, Bp. Zsoltár u. 27 volt. Évike rögtön mondta, hogy ismeri a Zsoltár utcát, de ott 27-es szám nem lehet, mert az utca egészen rövid. Akkor megnéztem Dávid király 27-ik zsoltárát. Minden igéje nekem szólt. Láttam, hogy az Úr harcol helyettem, és felébredt bennem a szánakozás az ellenségeimért. Szegény Molnár vezérigazgató tudja-e vajon, hogy minek néz elébe? Az ige szerint "ők botlanak meg és hullanak el".

Magamhoz vettem a bibliámat és a csekkszelvényt, és felkerestem Molnárt. Megkérdeztem, hogy megengedi-e, hogy egy reá is vonatkozó üzenetet adjak át? Beleegyezésére elővettem a bibliát, elmondtam, hogy mi történt velünk, és elolvastam a zsoltárt. Megkérdezte, hogy hogyan merészeltam ezt megtenni, mikor tudhatom, hogy ő kommunista? Megmondtam, hogy én őt is szeretem, és felelős vagyok azért, hogy megfogjam a kezét, ha az igazságtalanságot akar cselekedni, és emiatt maga esik majd bele a másnak ázott verembe.

Keltaiék Rákosi pártirodáját kérték fel az egész ügy kivizsgálására. Levelüket nekem is megmutatták, és restelkedtem, hogy oly nagy elismeréssel nyilatkoztak a tudásomról, munkáimról, egész életemről. Szinte úgy éreztem, hogy ebben a harcban engem tettek meg lobogónak, akivel a legnagyobb méltánytalanság történt.

Többször is felszólítottak, hogy ismerjem el hibáimat, és kérjek bocsánatot. Tudtam, hogy mindezzel csak Keltait akarják sújtani, és engem akartak igazságtalanság elkövetésére bírni. Nem tettem.

Egyszer aztán megtudtam, hogy a legújabb szovjet szaklapok éppen az ilyen termelési mód előnyeit ismertetik a régi termeléssel szemben. Mindenki a Központ felsülésén mulatott. Sorban váltották le vádolóinkat, és valóban egy sem maradt a helyén. Ők botlottak meg és hullottak el. Aztán megkapta Keltay is a választ a pártirodától. Ebben rámutattak, hogy a leváltásokból megláthattuk, hogy a Központ hajszeját helytelenítették. Azt kérdezték, hogy én milyen elégtételt kívánok a meghurcolásért.

Semmit sem kívántam. Még azt a halvány rosszallást sem kifogásoltam, amit felmentésemkor kaptam, hogy lazítottam a normán. Nem akartam harcolni, hiszen az Úr harcolt helyettem, és győzött.

A fegyelmi ideje alatt összesen 6000 Ft támogatást kaptunk. Dehogy is különböző helyekről, hiszen mindent az Úr szerzett a számunkra az Ő végtelen szeretete által.

A viselkedésem Rákosi pártirodájával szemben mégsem volt helyes. Én csak magamra gondoltam, amikor az elégtételt nem igényeltem, holott magára az erdőszetre, a munkásokra, az igazságra kellett volna elsősorban is gondolnom. Ezek számára kellett volna elégtételt igényelnem.

Milyen is lehetett volna ez az elégtétel? Elsősorban is annak a szemléletnek elismerése, amely értékelve az erdő népgazdasági jelentőségét, a lehető legtökéletesebben fel kíván készülni ezen élő közösség törvényeinek megismerésére, hogy azok okszerű felhasználása folytán szebb, jobb és hasznosabb erdőket alakítson ki. Ez a szemlélet az, amelyik a különböző fajú fa- és cserjeegyedek rejtett értékeit is egyre jobban feltárja és hasznosítja.

A helyes szemléletű emberi kezelés az erdővel együtt az egész növényi és állati közösséget úgy irányítja, hogy ott minden érték kifejlődhessék, és tartósan tudja biztosítani ezen emberi, állati és növényi életközösség továbbfejlődését. Az igazi elégtételnek tehát szakítania kellett volna azon dogmatikus felfogással, amely az erdőt nem közösségként kezeli, hanem kizsarolható materiális alapnak, amelynek segítségével a maga gondolata szerinti haladást akar elérni.

Az elégtétel tehát az lett volna, ha az irányító emberi elme csalhatatlanságát megtagadva, az élő közösség tagjainak a maguk egyéni módján kifejezett harmonikusan kapcsolt igényeit a köz javára tárták volna fel és elégítették volna ki. Az elégtétel tehát az lett volna, ha a kiskirálykodásból átléptünk volna az igazi demokrácia, és még ezen felül is, az egész életközösség szolgálatába.

Felmentésünk

Tudom, hogy ezek a dolgok titeket untatni fognak. Hiszen ti nem éltétek át azt a roppant feszültséget, amit az egész fegyelmi ügyem alatt nekem át kellett élnem. Mégis úgy érzem, hogy mivel egyéni életem élményeiről van szó, és másrésről, mivel ez az egész történet ennek a kornak jellemző története, nem lehet elsiklani fölötte.

Akik a fegyelmi ügy lefolyását ismerték, tudták, hogy a mi eljárásunk helyes volt, és népgazdaságunknak nagy előnyére szolgált. Tudták azt is, hogy az ellenünk indított akció csak egy egyéni bosszú műve volt, amellyel egyúttal el akarták terelni a figyelmet a maguk bűnös, önző szellemű, népellenes törekvéseiről. Az ügybe azonban elég sokan bele voltak keveredve, és egy teljes felmentéssel azokat is hibáztatni kellett volna, akik az erdészethél és feljebb is irányító tevékenységet folytattak. Ezért tehát bennünket is hibáztatni kellett bizonyos mértékig, hogy ez a kapitalista szellemiség ne lepleződjék le, és amikor bennünket jelentéktelen hibák miatt - amelyek véleményem szerint inkább erénynek kellett volna hogy számítsanak - megróttak, a nekünk eredetileg tulajdonított főbűnök vádjá alól felmentettek.

Keltay közben a MÁV-nál helyezkedett el, Fodor visszakerült a helyére, míg én a termelési osztály vezetéséről az üzemgazdasági osztály élére kerültem.

Az állítólagos hibát nem a termelésnél találták, hanem a normalizálásnál, mert a munkásokat a kihoszlatatlan rönköért fizették, és így ők többet kerestek, viszont a nagyobb hosszban mért gömbfa így kevesebbet köbözött, és ezzel a normalizálás vádjá is megdőlt. Tény az, hogy a termelés sokkal gyorsabbá vált, és a hosztolás tökéletesebbé, a berepedések ritkábbá váltak, és így a minőségi emelkedés igen jelentékeny volt. A rakodókon történő gépesített hosztolással pedig jelentékeny népgazdasági előny volt biztosítható.

Az üzemgazdasági osztály élén éppen azokkal a módszerekkel lehetett foglalkoznom, amelyekben eddig is tevékenykedtem, és ahol még további rejtett tartalékot láttam, amit népgazdaságunk javára hasznosíthattam. Úgy látszik, ezt szánták szépségtapasznak az ítélet azon részének enyhítésére, amelyben üzemgazdasági hibákat állapítottak meg teljesen helytelenül. Akik persze a vezetőség nyomására hamisan ellenem vallottak, azokat nem akarták megfosztani a nekik juttatott júdáspénztől, azoktól az előnyöktől, amelyeket irányított vallomásukkal a maguk részére kiérdemeltek.

Az erdészet határozottan rossz kezekbe került. A vezetés nem a szakmai fejlődésre és az üzemgazgatási okszerűsége törekedett, hanem egy magát szocialistaként mimikrizó párt megfélemlítéssel erősített diktatúráját kívánta érvényre juttatni. Mindezt határozottan látva és intranzigens viselkedéssel magamra hagyatva a munkában kerestem kárpótlást és vigaszt. Láttam azonban, hogy az önálló gondolatot, annak megvitatását, ha az mitőlünk, gyakorlati emberektől jött, nem vették szívesen.

A kollégák, más szakemberek, és az erkölcsi tekintetben intakt emberek megbecsültek a helyes elvek melletti kiállásért, de a felsőbb vezetés azt hiszem jobban szerette volna, ha szembehunyva alkalmazkodtam volna minden rendelkezéshez, és a nép és az erdő érdeke elé helyeztem volna a felülről adott irányítást.

Az új igazgató egy börgyári munkás volt, aki azzal akarta megerősíteni vezető állását, hogy a pártnak ajánlotta fel az erdészet maga építette székházát.

Tervelőadó lettem

Mennyire sajnáltam a régi székházat! Mi már elképzeltük, hogy az épületet emeletráépítéssel bővíteni fogjuk, mert az állami erdők hatalmas megnövekedésével egyre nőtt az igazgatásának gondja is. Nos, a Központ nem az igazgatóságok megerősítését határozta el, hanem azok felparcellázását.

Az évtizedeken keresztül gyűjtött irattári adatokat egyszerűen fölöslegeseeknek nyilvánította, rengeteg aktát, fontos iratot, rajzot és térképet egyszerűen a papírgyárba küldött megőrlésre, és bár már a felszabadulás óta is egy nagy mérnökgárda dolgozott, hogy megállapítsák a kopárosodó területeket, e sok munka egyszerre mind

elveszett. De ki vonhatta volna felelősségre e lelkiismeretlen vezetőket, mikor azok a párt bizalmát élvezték, és kezükben volt minden egyes ember sorsa?

Az üzemgazdasági csoportot is megszüntették, és reám bízta a tervelőadói munkakört. Itt láttam csak igazán ennek a magát szocialistának mondó gazdálkodásnak a kapitalista jellegét. Amikor hosszú - éjjel-nappali - munkával elkészítettük a tervünket, eljöttek a központunkat megszálló régi kapitalista kereskedők, és iparkodtak a termelésünket felemelni és a költségeinket csökkenteni. A felszabadulás utáni években a termelések mindig a legkönnyebben hozzáférhető helyeken voltak, a legjobb állományok lettek főhasználatra előírva, de - mondjuk ki nyíltan - rablógazdálkodás folyt. Az okszerűbb gazdálkodásra áttérve egyre nőttek a termelési nehézségek, és egyre romlott az erdőből kikerülő anyag. A központi kapitalista mentalitás most már azt kívánta, hogy miközben jobb szerfa-kihozatali százalékot írt elő, akkor emellett a termelési költségeket mind jobban csökkentjük is.

Amidőn aztán kimutattuk azt, hogy ez az út nem járható, és a költségek emelkedésébe bele kell nyugodni, akkor egyszerűen elrendelték a költségek csökkentését, és mireánk mindössze azt bízta, hogy a költségcsökkentés mértékét bontsuk le az egyes költségtényezőkre. Hányszor tudtuk, hogy mindez nem valósítható meg, de nem volt kegyelem. A munkások nadrágszíja, és a miénk is, eközben egyre jobban összeszorult. A fizetésünk pedig egyre kevesebbet ért, mert a pénz értéke fokozatosan csökkent. A nagy tervmunkákhoz mindig fel kellett vennünk pótmunkaerőket, akik a kidolgozott tervlapokat tovább bontogatták, vagy másolták, ha már annyira haladtunk a munkával.

Évike is bekapcsolódott a mi munkáinkba, és nagyon hamar igen hasznos segítségnek bizonyult. Persze nehéz volt neki megszokni az idegenek közötti mozgást, a különös munkakört, a változó feladatokat. Bizony sok sírásba került, amíg meggyőződött arról, hogy amit más meg tud csinálni, arra ő is képes.

Egyszer, amikor a barlangok természetvédelmi területekké minősítése folyt, megkértem, hogy egy barlangrajzot készítsen el, és bizony órákon át sírt, amíg hozzáfogott. Mikor pedig az ő rajzát Molczányi Gábor kollégának átadtuk, megdicsérte a szép munkáért. Így azután fokozatosan megbátorodott, és csakhamar már ő irányította a hibakeresés nagy munkáját a tervkészítések során.

Azt szokták mondani, hogy a baj sohasem jön egyedül. Nekünk is meg kellett tapasztalnunk, hogy a Csengey utcai szép lakás sincsen biztosítva a számunkra, jöllehet az erdőszet 5000, mi pedig 3000 Ft-ot adtunk érte. A régi zsidó iskolába beköltözött az Államvédelmi Hatóság alakulata, és mitőlünk elvették a lakásunk földszinti részéből a két szobát és konyhát, hogy egy őrmesternek adják azt.

Bizony nehéz volt a leszűkített lakásban mindent elhelyeznünk. Attól ugyan nem tartottunk, hogy odaköltöztetett társbérelőink kihallgatnak, mert hiszen mi mindig, mindenki előtt megvallottuk, hogy nem vagyunk materialisták, és igyekszünk Krisztus nyomdokain járni. Új lakótársaink részéről nem is tapasztaltunk soha semmiféle ellenszenvet felfogásunk miatt.

Az azonban kétségtelen, hogy a konyhánk elvétele nagy csapás volt számunkra. Bizony cseppet sem tartottuk demokratikus eljárásnak azt, hogy bennünket a fürdőszoba konyhaként való használatára szorítottak, holott a vécé is ott volt, és heten, vagy ha a fiúk is hazajöttek, kilencen voltunk a két szobában és két hallban.

Építési osztály átvétele

A folytonos változások között már az sem lepett meg engem, hogy az új igazgatónk, Pócsik Gyula bányász reám bízta az építési osztály vezetését. Hiába hivatkoztam arra, hogy éppen ez a terület az, ahol a legkisebb jártassággal bírok, viszont nem lesz kihasználva a jobb tudásom a termelésben és egyéb erdőszeti ágakban, ő ragaszkodott kívánságához, mert, mint mondta, bízott abban, hogy én itt is jól meg fogom állni a helyemet.

Amikor azután átgondoltam az erdőszeti építkezések akkori állását és nagyfokú rendezetlenségét, beláttam, hogy nekem itten is van feladatom. Eddig mindig azt tapasztaltam, hogy sem az út-, sem a magasépítések nem voltak organikusan eltervezve. Amint elhatározták egy út építését, a termelést már a következő évben e területeken

indították meg, és így sem az építési munka, sem a termelés nem folyt rendesen. Legtöbbször azt tapasztaltam, hogy amire az út elkészült, addig azok az állományok, amelyeknek a faanyagát éppen ezen az úton akarták volna leszállítani, már nem voltak meg. No és akkor az út is sokszor félén-szögön maradt. Azt pedig még egyszer sem tapasztaltam, hogy az utat leírták volna az erdőterületből, és átvezették volna az összes terület-nyilvántartásokon. Így azután az egész terület-nyilvántartás hamissá vált.

Mindezen sürgősen változtatni kellett. Nem volt meg a kellő hitel és költségfelhasználási nyilvántartás sem. Mindezt rendezni kellett. Most láttam csak, hogy milyen hasznos volt az én üzemgazdasági és tervkészítési és nyilvántartási gyakorlatom.

Elkészítettem egy nyomtatványt, amelyen az egyes munkaegységekre szánt területet, munkát, energiát, anyagot, és mindenütt a megfelelő költségeket is megtervezhettem és ütemezhettem, majd a megvalósulás haladása szerint nyilvántarthatam. E nyomtatványon lehetett ellenőrizni a tervszerűséget, és végül a munka átadásával kapcsolatban az illető területek művelési ágának megváltozását is.

Midőn a munkát ilyen szerves egységgé építettem ki, többé már nem volt problémám az egyes munkák jó ellátásával sem, mert a helyes nyilvántartás azonnal jelezte a hibákat, és figyelmeztetett a hiányos felfejlődésre, vagy a lassabb munkamenetre.

Évike pedig átvette a tervezés feladatainak egy részét. Az utódom igen jól tudta őt foglalkoztatni, és bár még akkor is voltak az önbizalom hiánya miatti elkeseredései, lassan belátta, hogy szorgalmával, értelmes munkájával és jó emlékező tehetségével mégis hasznos tagja erdészeti kollektívánknak.

Közben az ÁVH kiigényelte a megmaradt lakásunkat is, mert nem akarták, hogy idegenek benézzenek arra az udvarra, ahol ők vagy gyakorlatoztak, vagy nem is tudom, hogy mi egyebet csináltak. Az ÁVH megkért arra, hogy magunk is járjunk utána, hogy hol tudnánk megfelelő lakást kapni. A helyzet meglehetősen kilátástalan volt. Azok a lakások pedig, amelyekkel ők tudtak volna szolgálni, nekünk végképp nem feleltek meg.

Nehéz volt az Irénkével való helyzetünk is. Mi a legjobban szerettük volna, ha ő külön bérel magának valahol egy bútorozott szobát, vagy úgy vállal háztartási munkát, hogy ott is lakják. Minderről ő azonban hallani sem akart.

Közben megválasztottak egyházközségi felügyelővé, és a szükséges, igen számos látogatás alkalmával is érdeklődtem lakás után. Egyszer aztán Szabadiékat kerestem fel, és amikor megemlítettem a helyzetünket, akkor mondták, hogy a katonaság részére fenn van tartva a szomszédságukban egy lakás, amelyet az ÁVH révén bizonytalannal meg is kaphatnánk. Valóban, az elcserélés sikerült is, bár ismét sokat kellett veszítenünk. E lakást egy alezredes bérelte, akikkel Szabadiék igen jóban voltak. Mivel azonban e lakáshoz fürdőszoba nem volt, elődeink a konyhában mosakodtak. Szabadiék arra kértek, hogy a mi egyik szobánkból kerítsünk el egy részt mosdófülkének. Közben a bennünket megillető padlásszobát ők csaknem egészen megtöltötték bútorokkal, és így mi oda se raktározhattuk el a sok holmit. Emiatt sok minden a padlásra került, ahol bizony nemcsak a füst miatt, hanem az emberek gonoszsága következtében is sok kárunk volt.

A Csengey utcában a mi villanyfogyasztásunk meglehetősen magas volt. Az új helyen az áramköröket megosztani és új órát beállítani nem lehetett, viszont Szabadiék azt mondták, hogy ők a legnagyobb áramfogyasztás idején sem fizettek többet 17 forintnál. Az első hónapokban alig lepett meg bennünket a nagy villanyszámla, de amikor aztán ez havonként emelkedett, és Szabadiék lakásában egyre világosabbak lettek az esték, már éreztük, hogy itt valami nincs rendben. Bizony nem tartottuk igazságosnak azt, hogy amíg mi 100 forintokat fizetünk, ők csak 17-et térítenek meg nekünk.

Bizony megismertük a társbérlet minden kellemetlenségét. Hogy pedig mindebből nem lett súlyosabb összecsapás, bizony annak legtöbbször csak Lily végtelen türelme volt a záloga.

Amikor átköltöztünk, Irénkét ismét figyelmeztettük, hogy megkisebbedett lakásunkban neki már nem tudunk helyet biztosítani, de amikor azt láttuk, hogy még az öngyilkosság gondolatával is foglalkozik, ismét befogadtuk a lakásba. Az ő önfejűségével és mindenkit

bántó kritikájával már eddig is sok keserű órát szerzett nekünk. Beköltözésünk óta úgy sem tudtuk már alkalmazni, viszont ahová ajánlottuk, ott mindig rosszul érezte magát, és mások hibáiért is minket okolt. Amíg nálunk volt, mi mindig bejelentettük az OTI-ba, bár ő sohasem volt hajlandó annak speciális juttatásait igénybe venni. Amikor azonban már nem a mi dolgozónk volt, ragaszkodtunk ahhoz, hogy az új munkaadó jelentse be őt. Később ő maga keresett magának helyet, és egy kommunista zsidó házaspárhoz került, akik szintén megígérték, hogy biztosítják őt. Tekintettel azonban arra, hogy az illető iskolaigazgatónak fegyelmi ügye támadt a pártban, nem mert megtenni a biztosítási bejelentést, hanem azt egyre halogatta. Irénke elmondta azt is, hogy a fegyelmit az illető amiatt kapta, mert a gyermekek részére az ő címére érkezett nyugati ajándécsomagokat a maga hasznára értékesítette.

Szegény leánynak akkor történt a tokszalagszakadása, amikor már 31 nap óta nem volt bejelentve. Súlyos bajával a maga lábán vánszorgott haza. Lily azonnal elment az SzTK-ba, de ott kijelentették, hogy nem lévén biztosított tag sem kezelést, sem táppénzt nem adhatnak neki. A lábát mégis gipszbe tették szegényalapon, de bizony hónapokon át keresetképtelen volt. E betegség nem kis aggodalmat jelentett számunkra. Mi lesz, ha végleg megrokkann? És mi lesz vele, ha mi már nem tudjuk támogatni? Bizony ennek a magát kommunistának valló harácsoló szellemű emberpárnak a viselkedése még jobban felfedte az opportunisták jellemét.

Otthoni nehézségeinket még súlyosbította az építési osztályunk zilált állapota. Elődöm súlyosan asztmás volt, és igen szerette a bort. Így voltak azonban a beosztottai is. Hiába voltak szakmailag ügyesek, ha a részegeskedés révén részrehajlóvá lettek, és bizony sokszor elhanyagolták a kötelességüket. Jellemző volt, hogy ahová csak kimentünk ellenőrizni az építkezéseket, mindenütt borral fogadtak.

Tagadhatatlan, hogy az erdészeti építkezések távol állottak attól, hogy "leányálom"-nak lehetett volna nevezni őket. A mélyépítés bajait már megemlítettem, amikor elmondtam, hogy a termelés és útépítés mennyire nem volt összhangba hozva.

Igen sok volt azonban a tárgyi nehézség is. A tervezés lassan haladt, és nem vette kellő mértékben figyelembe azt, hogy a dolgozók tömegeit hogyan lehet majd elhelyezni, élelmezni, stb. Az erdészeti munkák nem kapták meg azt a szükséges állami, hatósági támogatást sem, amely nélkül egy nagyobb építkezés bizony el sem képzelhető. Vagy gondoljunk például arra a lehetetlen helyzetre, hogy amíg az ÉM vállalatok dolgozóinak 19 százalékkal több munkabért lehetett biztosítani, mint a mieinknek, ugyanakkor mi csak olyan munkát végezhetünk, amelyet a vállalatok, kicsiny termelési értékük és nehéz munkaviszonyaik miatt, már nem vállalhattak el. Mi valósággal az építészet proletárjai voltunk.

A terveinkből sokszor kimaradtak a felvonulási költségek. Nem volt biztosítva az építési anyagok elhelyezése. A tervezés úgy számított, hogy helybeli munkásokkal végezzük el az építkezést, és emiatt hiányzott az állandó építési szakmunkás gárdánk. Igen nehéz volt a munkálatokat irányítani, mert a munkavezetőinknek egymástól messze fekvő építkezéseket kellett vezetniük, erre pedig nem volt megfelelő közlekedési berendezésük. Nagy nehézségeink voltak az anyagbeszerzésekkel és még inkább a szállításokkal, amelyek mind nem jutottak kellően kifejezésre a tervekben.

E sok nehézség miatt sok baj volt a határidőkkel is, amelyeket ritkán lehetett betartani. Az alacsony tervezési költségek szinte sohasem voltak megtarthatók. Emiatt természetesen a fölöttes hatóságaink nem voltak megelégedve a munkánkkal. Az ÉM a maga egy helyben épített sokmillióos beruházásai mellől nem tudta megérteni a mi parányi munkáink rengeteg nehézségét. A munkáink irányítói lényegesen kevesebb bért kaptak, mint szerencsésebb ÉM társaik, és sokkal többet kellett dolgozniuk a fizetésükért.

De nemcsak az ÉM, hanem maga az érdekelt erdészet sem támogatta kellőképpen az építési munkákat. A termelés, erdőművelés, munkaügy, vagy személyzeti osztály mindig sokkal könnyebben kapott közlekedési lehetőséget, mint az építési osztály.

És hányszor voltak amiatt súlyos harcok az erdészet és az építési osztály között, hogy jóllehet nekünk elő volt írva egy út megépítése, de az erdészetnek nem írták elő az útpáasztába eső fák kitermelését. Ha pedig kitermelték azt, akkor a fákat ott hagyták a páasztában, és a mi munkánk ismét nem haladhatott. Nekünk a tervet úgy készítették el, hogy fátlánított terepet számítottak, viszont a termelő munkásoknak nem írhatták elő a tuskóirtással való termelést, mert erre nem voltak normáik.

Amikor meg végre odáig jutottunk, hogy egy útnak megcsináltuk a tükörszelvényét, akkor biztosan számíthattunk arra, hogy azt az erdészet azonnal szállítási útként fogja felhasználni, és nekünk a kövezéshez megint rendbe kellett azt hozni. Bizony mi úgy éreztük magunkat, hogy ha az erdészetet a népgazdaság legutolsó

ágazatának tekintik, hát bennünket még ezek között is az utolsó helyen támogattak. Valóban sziszifuszi munkát kellett végeznünk, megbecsülés nélkül.

Új vállalatá alakulunk

Központunk a sok nehézséget úgy próbálta áthidalni, hogy a műszaki osztályokat új vállalatokká alakította. Az Erdőgazdasági Építőipari Vállalatnak miskolci székhellyel Főépítésvezetőséget kellett szervezni, amelynek én lettem a főépítésvezetője, és az egri erdőgazdaság műszaki osztályának vezetője lett a helyettesem, illetve az odaeső részek irányítója.

Először is meg kellett állapítani azt a termelési mennyiséget, amelyet az egyes erdőgazdaságoknak teljesíteniük kellett. Munkaterületünk három Heves megyei és négy Borsod megyei erdőgazdaságra terjedt, és gondoskodnunk kellett még a debreceni és nyírségi építkezésekről is. Miskolcon egy kisebb, Debrecenben egy nagyobb asztalos üzemet is át kellett vennünk.

Az összes főépítésvezetőség közül a mi feladatunk volt a legnagyobb. A legelső nehézségek ott merültek fel, amikor az egyes erdőgazdaságok vissza akarták tartani az értékeesebb műszaki munkaerőket a maguk részére. Emiatt sok helyen egészen új embereket kellett felvennünk, kiknek sem a tudásáról, sem a becsületességéről vagy egyéb magatartásáról alig győződhattunk meg.

Az erdőgazdaságok rossz néven vették a műszaki osztályok önállósítását, és karbantartási munkák címén maguknak tartottak fenn kisebb műszaki részlegeket. Abban is igazuk volt az erdőgazdaságoknak, hogy az építkezések most már lényegesen drágábbakká váltak, mert a megnövekedett adminisztratív és műszaki feladatokat csak nagyobb személyzettel lehetett végrehajtani, és a költségelszámolás is más volt, mintha a munkákat házilag végezték volna el. Kétségtelen azonban az is, hogy csak így lehetett az erdőgazdaságokat jobb belátásra bírni a műszaki feladatok jobb értékelése tekintetében.

Az új vállalat embereinek kiszállásai sokszor jelentettek jelentékeny többletkiadást, melyet végül is az erdőgazdaságnak kellett megfizetni. Hónapokig tartott, amíg nemcsak a főépítésvezetőségnek, hanem az összes építésvezetőségnek is beállíthattuk a személyzetét. Sajnos e téren is sok rossz tapasztalatunk volt. Sokszor kaptunk silány embereket, és a rossz bérviszonyok miatt nem volt jó sem a munkafegyelem, sem pedig az anyaggazdálkodás. Borsod megyében kevés volt a téglagyár, és emiatt sokszor kellett a téglát az Alföldről hozatnunk.

Tíz építésvezetőséget négy megyében irányítani emberfeletti feladat volt. A mi főépítésvezetőségünk a IV. számot viselte, és nekünk volt a legtöbb munkánk. Nagy szerencsénk volt, hogy építésvezetőink iparkodtak minden feladatukat időre elvégezni. Érdemes lenne térképen megjelölni azokat a helyeket, ahol csak egy év alatt is dolgoztunk. Kovácsvágás, Senyő, Fóny, Hernádpetri, Nagyhata, Szögliget, Kéked, Mád, Csanyik, Ebes, Mahóca, LÁEV átvezető hidak, Füzér, Géth, Hollós, Sajóvamos, Majláth, Tebe, Sajókaza, Bánhorváti, Szendrő, Kékmező, Miskolc, Bikarét, Kerekhegy, Garadna, Hollós, Szilvás iparvágány, Felnémet, Bátor, Szarvaskő, Felsőtárkány, Szilvás turbina, Szalajka, Markaz, Mátraháza, Hidegkút, Nagyparlag, Fényespuszta, gyöngyösi, felsőtárkányi és szilvási erdei vasút, Hármaskút, Almás, Eger, Felnémet iparvágány, szilvási út, melléri út, várbükki út, ilonavölgyi út, fényespusztai út, recski rakodó és út, Erdőtanya, Beckerek, Ömböly, Tiszacsege, Ároktő, Derecske, Bánk, Örvényszög, Vákónya, mézeshegyi út, Monostor, Debrecen géptelep, Vásárosnamény, stb. Több helyen volt több munka is, mély- és magasépítés vonalán. Úgy hiszem, hogy valóban megérdemeltük a dicséretet, hogy mi végeztük a legtöbb és legjobb munkát. Közben mindig éreztem a felelősséget azért is, hogy Hazánk rendkívüli adottságait nem hasznosítjuk megfelelően.

Tokaj - Hegyalja rekonstrukciója

Lőrinczy Bélával már régen terveztük, hogy mozgalmat indítunk a tokaj-hegyaljai szőlők megmentése érdekében, mert azokat előbb a lelkiismeretlen borkereskedők, majd pedig a helytelen birtokpolitika, a hegyközségek felosztása és a szakszerűtlen normák tönkretették. A hajdan virágzó szőlőművelésnek és becsületes pincészetnek már a nyoma sem maradt. A szőlőtelepek lassan levándoroltak a hegyek oldalából az alacsonyabb domboldalakra, mert ottan könnyebb volt a trágyázás és művelés, és amíg a tokaji bor jó hírre tartott, addig az alacsonyabb fekvésű szőlők többtermelése nagyobb jövedelmet is hozott. De a vevők mind jobban meggyőződtek arról, hogy az újabb borok távolról sem olyan tüzesek, mint a régiek voltak, és kezdett a tokaji bor hírneve alábbszállni.

Amit aztán nem pusztított el a filoxéra, tönkretette a kapzsiság. A kereskedők egyre jobban pancsolták a borokat, és hovatovább alig lehetett igazi tokaji bort venni. A külföld lassan elszokott a tokajitól, egyre jobban pusztultak a szőlők, és a felhagyott szőlők helyén mind jobban növekedtek a parlagok, melyeket az okatlan legeltetés, majd

az erózió fokozatosan tarolt le. A legszebb helyeken is hatalmas eróziós bemaródások keletkeztek, a lezúduló csapadékot már nem tartották vissza a magasabb régiókat beborító erdők, mert az emberi kapzsiságnak lassan ezek is áldozatul estek.

Lelkesen kezdtünk a mentési munkákhoz. Béla először is a megye vezetőit rázta fel egy-két figyelmeztető dolgozatával, majd felébredt a régi ampelológiai intézet felfrissített utóda is, és társadalmi munkában megindult a rekonstrukció.

Sok kinti munkára, térképekre, új erdősítésekre, víztározókra, utakra, stb. lett volna szükség. E munkában szerettem volna én is eltölteni a szabadságomat, és ez ügyben vállalatunk központját meg is keresték, hogy szabadságomat engedélyezzék. Sajnos onnan a szabadságot nem engedélyezték, és így, hogy a tervező csoport ne maradjon erdész nélkül, Kühne Gabit, a helyettesemet én küldtem el, hogy e munkában olyankor helyettesítsen, amikor magam nem érek rá. Én bizony csak a vásár- és ünnepnapjaimat szentelhettem e munkára. Amikor azonban kint jártunk a munkacsoportunk tagjaival, bizony úgy tapasztaltam, hogy közülük rajtam kívül egyedül csak Béla gondolt komolyan a szőlővidék megmentésére. Egyszer azt kérdezték tőlem, hogy én valóban komolyan arra gondolok-e, hogy a rekonstrukciót meg lehet csinálni, mert ők azért vesznek csak e munkában részt, mert így remélnék a maguk számára valami biztos, jól fizető megélhetést biztosítani.

Midőn a megye a kiszállásaink költségeit már honorálni is tudta, és a térképkészítésre is sikerült pénzt biztosítani, bennünket, akik lelkiismeretesen gondolkoztunk, már szívesen kihagytak a munkából, és csak olyanokat tartottak ott vissza, akik azt busás pénzszerzési lehetőségnek tartották csupán. A leghasznosabb tippeket, a távlati erdősítési előírásokat mégis mi adtuk. Én javasoltam például a főlőv-árok létesítését, az elhagyott kőbányáknak víztározóvá való átszervezését, a portugál mintára való vízellátás megoldását stb.

Midőn a következő évre már nagyobb pénzüsségeket bocsátottak a konkrét tervezés céljára rendelkezésre, akkor már minket Bélával erre nem kértek fel, viszont a többiek alaposan megnyomták a pennát, amikor a munkájuk kiértékelésére került a sor. Később aztán felállították a Rekonstrukciós Kormánybiztosságot is, de azt hiszem, hogy e társaság végképpen semmit sem végzett abból, ami a feladata lett volna, hiába volt ennek az élén egy jó pártember.

Mindenütt felhők

"Aki a sötét fellegetek nézi, nem arat" - mondja az Ige. Hát mi aztán nem féltünk a nehézségektől. Én valahogy mindig azt éreztem, hogy éppen a nehézségek leküzdésével nevel bennünket az Úr.

A hivatali nehézségeknél bizony sokszor meg kellett torpannunk. Munkavezetőink fizetését sokkal alacsonyabban állapították meg, mint az ÉM vállalatoknál. Az a mérlegelési alap, amit az okosok kisütöttek, hogy a termelési érték nagysága szerint adnak az alkalmazottnak fizetést, csak egy látszatigazságot takart, mert nem jutott benne kifejezésre az a többletmunka, amit a különösen nehéz erdészeti építkezés jelentett. Ezt tetézte még az a baj is, hogy mi 19 %-kal kevesebbet fizethettünk a munkásainknak, mint az ÉM vállalatok, viszont emiatt nem kaphattunk olyan jó munkásokat, mint amazok. A munkásaink gyakran váltogatták egymást, ami rengeteg adminisztrációval és egyéb bajjal járt.

A Vállalatunk vezetősége pedig szintén nem ismerte a különleges nehézségünket, és emiatt a munkák szétosztását és a kivitel támogatását nem végezték igazságosan. Úgy láttam, hogy az is bosszantotta a vezetőséget, hogy éppen a mi főépítésvezetőségünk érte el a legjobb eredményt, ahol pedig a főépítésvezető hívó ember volt. Mennyiszer kifogásolták azt, hogy én úgynevezett deklasszált elemeket foglalkoztatok a munkáinknál. Ha pedig azt néztük, hogy kik dolgoztak a leglelkiismeretesebben, hát mindig ezen munkásokat láttuk az élen. Viszont minden esetben, amikor úgynevezett megbízható munkavezetőkkel, munkásokkal dolgoztunk, ott mindjárt kiugrottak a bajok. És ez természetes is volt, mert amazok nem bízták el magukat, mint a politikailag jól fekvő egyének, akik, ha már egyszer lefeküdtek a rendszernek, legalább ennek előnyeit is tapasztalni akarták.

A protekcionizmus még sohasem burjánzott annyira, mint éppen e rendszerben, ahol nem az volt a legfontosabb, hogy valaki komoly igyekezettel segítsen az ország újra felépítésében, hanem hogy rágalmozásokkal, besúgásokkal mutassa meg a párthoz való hűségét, és így megszerezve a felső irányítók pártfogását, mindent megengedtek maguknak. Ha pedig aztán az ilyen embereket ki akartuk tenni felelősségteljes munkakörükből, akkor még rajtunk csattant az ostor. Ez a kétféle mértékkel mérés természetesen nagyon fégyelmezatlenné tette a munkásokat és egyéb dolgozókat.

Mi akkor sem hátráltunk meg. Amikor ellenben tárgyi ellehetetlenülés fenyegetett a munkák beindítása vagy végzése közben, akkor csak annyi támogatást kaptunk, hogy bíztattak, hogy oldjuk meg a problémákat "rugalmasan". Azt hiszem, hogy az én munkám azért ment jobban, mint más főépítésvezetőké, mert nyíltan és

őszintén beszéltem az egyes erdőgazdaságok vezetőivel, és a régi ismerősök és barátok belátták, hogy mi csak úgy tudjuk elvégezni nehéz feladatainkat, ha ebben ők is a segítségünkre vannak.

Természetesen az alacsonyabb munkakörben dolgozó egyénekkal is mindenkor úgy bántam, ahogy azt a jó lelkiismeretem parancsolta. Soha nem tettem kivételt a munkásokkal sem, és mindenkor szívesen álltam meg beszélgetni velük, hogy megismerjem az ő különleges nehézségüket is. Így aztán lassan olyan jó légkört sikerült teremteni, amelyben mindenki otthon érezte magát. Igen, ez volt az oka a mi kimagasló eredményeinknek.

Egyszer azt a feladatot kaptuk, hogy Tiszacsegén, egy Tisza-menti erdő mellett építsünk fel egy munkásszállást. Amikor kimentünk, hogy megnézzük a helyet, az erdész halálos betegen feküdt az ágyában. Súlyos tbc fertőzést kapott, és úgy látszott, hogy menthetetlen. A felesége naphosszat ott sírt, búslakodott mellette reménytelenül. Bennem ismét feléledtek azok az emlékek, amelyekről hallottam, és amelyeket magam is tapasztaltam a tbc gyógyításával kapcsolatban. Emlékeztem, hogy valamikor gyermekkoromban mit mesélt nekem Hoznek Gyula bácsi, a szentantali Kóburg uradalom erdészetének vezetője, az én első ideálomnak az édesapja. Őneki egy 90 év körüli agg katolikus pap mesélte, hogy valamikor maga is oly súlyos tbc fertőzést kapott a papi szemináriumban, hogy az orvosok menthetetlennek jelentették ki. Ekkor jött hozzá az ő öreg dajkája, aki amikor látta rajta a betegség pusztítását, kiment a közeli erdőbe, és egy hangyabolyra terítve a tiszta kendőjét, megütötte a bolyt, mire a hangyák hangyasavval fecskendezték be a kendőt. E kendőt vitte be aztán az öreg dajka neki, és ő azon keresztül szívta be a levegőt, és lassan meggyógyult.

Emlékeztem arra a kísérletünkre is, amit még Visnyón, a baromfiak tömeges pusztulásakor végeztünk, amikor felboncolva pár tyúkot, mindegyiknek a tüdején és légcsövén apró barnás-sárgás hólyagocskát találtunk. Ekkor a patikából hoztam hangyasav kristályt, és azt oldottam fel bő vízben, majd egy zsákot megnedvesítve e sav oldatban, beletettük az utolsó, már alig lélegző jércét. Szegénynek nagy fájdalmat okozhatott ez a kúra, és vagy másfél méterre is eldobálta magát a zsákkal együtt, míg végre megsajnáltam, és kivettem a zsákból, hogy legalább fájdalom nélkül pusztuljon el. A jerce megmaradt. Ez volt az egyedüli a nagy baromfiállományunkból, melyet egykor oly nagy szeretettel igyekeztünk felnevelni, hogy még minden egyes baromfinak nevet is adtunk a japán számrendszer szerint.

Emlékeztem arra a kisleányra is, aki miatt a mátrai erdészársam központi felügyelő koromban annyira kétségbe volt esve, mert tbc megbetegedését reménytelen esetnek tartották. Az apa megfogadta tanácsomat, megpróbálta a hangyasav kúrát, és a szép leányka meggyógyult.

A beteg erdész feleségének elmondtam ezen emlékeimből egyet-mást, majd amikor hallottam, hogy a lakásuk közelében lévő erdőségben bőven vannak hangyabolyok, megígértettem, hogy ő is megkísérli megmenteni a férjét. Késő ősszel lettünk készen az épülettel. Amikor ismét kimentem, hogy a gazdaságnak az épületet hivatalosan is átadjam, bementem az erdészékhöz is. Az erdész nem volt otthon. Kérdésemre az asszony elmondta, hogy a férje állandóan az erdőt bújja. Elmondta aztán, hogy milyen súlyos beteg volt a férje, és hogyan gyógyult meg, amikor valakinek a tanácsára a hangyasavkúrát elkezdte. Közben, úgy látszik, visszaemlékezett arra az időre, hogy mikor is történt ez a dolog, és egyszerre csak rájött arra, hogy ez a valaki bizony én voltam. Nagy hálával tett bizonyosságot a gyógy mód sikeréről.

És mennyi ilyen eszköze van az Úrnak, amivel szebbé, jobbá tehetnők embertársaink életét, de mi sokszor jobban bízunk a magunk eszében, tudományában, és gögösen haladunk el a gyógyulás lehetősége mellett, mert többre becsüljük a magunk vagy mások tudását, mint a mindenütt megtapasztalható csodás kegyelmet.

Felhők? Igen, ezek az apró élmények voltak a felhőket elválasztó kék égfoltockák. Milyen jó, ha mindezt meg tudjuk becsülni, és ezekből merítünk új erőt a további küzdelmeinkhez.

És mennyi bosszúságom volt, amikor a különböző építkezéseink terveivel foglalkoztam! Nem volt elég, hogy a felvonulási épületek építésére rendszerint semmi költséget sem szántak, hanem a tervezők is úgy elsiettek a terveiket, hogy a tervezés hiányosságai miatt is nagy fennakadásunk támadt. Én bizony azt javasoltam az építésvezetőimnek, hogy amikor megkapják a terveket, akkor azokat mennél előbb kifogásolják, és a munkákat csak feltételeken indítsák meg.

Amikor például megláttam a melléri utat, elbámultam azon, hogy ott milyen vonalvezetést alkalmaztak. Mi volt az értelme annak, hogy az erdei vasút végállomásától induljon ki az új műút, amikor oda a teherautókat is csak vasúton lehetne szállítani. Beszéltem a tervező mérnökkel, és akkor sült ki, hogy a tervet milyen hajrában, a gazdaságosság alapszámításainak figyelembe vétele nélkül kellett elkészítenie.

Én igazán sose dicsekedtem azzal, hogy kitűnő úttervező lennék, és mégis hányszor találtam durva hibákat a tervezésnél, amelyek az útpítést lényegesen nehezebbé, drágábbá és helytelen vonalvezetésűvé tették. Már az első bejárásnál láttam, hogy a várbükki utat a Mátrában hibásan tervezték. Láttam kiküszöbölhető kettős "s" kanyarokat, ésszerűtlen hidakat, fölösleges burkolati kő szállításokat, suvadásos területeken vezetett részeket, amelyek újabb és újabb hibaforrásokat jelentettek.

Érdekes volt, hogy ezeket még a hivatásos munkavezetők sem vették észre. Amikor például egy ilyen suvadásos területen végigmentem, arról panaszkodtak, hogy sok a vizük, és emiatt nehezebb a munka. Megkérdeztem őket,

hogy az útvonalunk felett lévő részt megnézték-e. Nem látták-e, hogy azok a kisebb teraszok ilyen suvadások eredményei, és ezek mögött mindenütt kis tavacskákat láthatnak? Nem akarták ezt nekem elhinni, csak amikor a kérésemre elmentek oda, csodálkoztak azon, hogy minden úgy volt, amint azt én mondtam. Sok helyen roppant sok földmunkát végeztek el velük, holott azt helyesebb tervezéssel félbevágással is el lehetett volna intézni. Így pedig belementek egy vízátnemerestő rétegbe, és az úttükör sohasem akart kiszáradni. E semlyékes helyen végül is dupla vastagságú kőpályát kellett alkalmazni, hogy az út állékonyágát biztosíthassák.

Végigmenve a pályán megkérdeztem, hogy miért nem nyitnak az egyik helyen kőbányát? Persze halvány sejtelmük se volt, hogy ott valóban jó kő található. Ekkor azonnal elrendeltem, hogy még a jelenlétemben keressék meg a követ ott, ahol én azt mondom. Bizalmatlanul fogtak hozzá, de amikor a hegyoldalban két méteres mélységben rátaláltak a kifogástalan terméskőre, nem győztek csodálkozni azon, hogy mindezt honnan is lehetett tudni.

Ilyenkor aztán rámutattam, hogy egy hívő embernek mindig úgy kell nézni az egész környezetet, hogy hol mit lehet találni, amivel az emberek munkáját megkönnyíthetjük, és a munkát olcsóbbá tehetjük. Amikor én megláttam azt az út melletti hegyet, azonnal feltűnt annak az alakja, mely teljesen a Nagy-kőbánya hegyéhez volt hasonló. Ekkor kezdtem a pataokban keresni a köveket, és azt találtam, hogy azok e helytől kezdve fordultak elő a legbősegebben. Így jutottam arra a gondolatra, hogy az általam megjelölt helyen nyissunk kőbányát, mert az eddigi tapasztalataim szerint azon a helyen mosott le az erózió legtöbb földet, és ott kell a kőnek a legközelebb lennie a talajszinthez. Bizony ezzel a kőbányával pár millió forintot is meg lehetett takarítani.

És mennyi ilyen helyet találtam a szilvási útnál is! Külön kőbányát nyitottunk, holott egy kettőskanyar átvágásával megszerezhetjük volna a szükséges kömmennyiséget, és az utunkat is megrövidíthettük volna. Építésvezetőim nem merték megváltoztatni a tervet, holott ilyen indokolt esetben ez kötelességük lett volna a népgazdasággal szemben. De mindenki félt attól, hogy az ellenőrzés nem lesz szakszerű, és akkor az ilyen önkényes, bár helyes módosításra könnyen ráfizethetnek.

Sajnos a munkásokkal se tudott mindenki bánni. A szilvási út építésvezetőjét a munkások nem szerették, mert ő csak rendelkezett, és amit elrendelt, annak teljesítését szigorúan meg is követelte. Végül is a munkások közül vagy százan közös panaszbeadvánnyal fordultak a központunkhoz. Az ügy kivizsgálását reám bízta. Amint a munkásokkal beszéltem, rögtön láttam, hogy mi a bajuk. A munkások szerették volna látni munkájuk értelmét, és ezért szívesen elbeszélgettek volna a tervekről, a munka előfeltételeinek megteremtéséről, a helyes munkavezetésről, de nem utolsósorban a saját problémáikról is.

Én tehát azt javasoltam az építésvezetőnek, aki kiváló ember volt, és szerette a munkásokat, hogy tartson üzemi értekezletet, és ott tárja fel elsősorban is az üzemvitel nehézségeit, kérje a munkások tanácsait, és maga is foglalkozzék a munkások problémáival. Amint ez megtörtént, a munkások belátták tévedésüket, megismerték az építésvezetőjükben a gondterheltséget, de az ő sorsukat a szívén viselő embert, és most már ők tiltakoztak az ellen, hogy ez az ember tőlük megváljon. Az újabb beadványt most már mind a három- négy száz ember aláírta, és kijelentette, hogy amennyiben az építésvezetőt leváltanák, akkor inkább ők is otthagyják a munkájukat.

Ez a beadvány nagy feltűnést keltett a központunkban. Az volt a feltevésük, hogy én bírtam rá a munkásokat első kérésük megváltoztatására, és elhatározták, hogy ezt az ügyet alaposan kivizsgálják. Hiába mondtam azt, hogy ez a változás egy jól vezetett üzemi értekezlet eredménye volt, nem hitték el. A vizsgálatra, melyet a vállalat igazgatója, főmérnöke és személyzeti osztályának vezetője tartott, engem is meghívtak, mint akiben a hirtelen pálfordulásnak az okát látták.

Kivétel nélkül minden munkást kihallgattak három nap alatt, s közben azt tapasztalták, hogy az én régi munkásaim, amint megláttak, azonnal hozzám jöttek, majd megöleltük, megcsókoltuk egymást, mindenkivel elbeszélgetek az otthoni körülményeiről. Néha aztán a személyzeti osztály vezetője érdeklődött nálam, hogy mennyire ismerem a marxi ideológiát, és nem győzött csodálkozni azon, hogy e tekintetben is milyen ismereteim vannak. A harmadik napon aztán az osztályvezető nem tudta megállni, hogy meg ne kérdejen engem, és ne adjon csodálkozásának kifejezést, hogy én, akinek a legjobb kapcsolatai vannak a munkásokkal, akit tehát ők a legjobban szeretnek és becsülnek, és aki magam is nagyon szeretem a munkásokat, és a legjobban ismerem a szocializmus tanításait, nem vagyok a pártnak tagja.

Azt mondtam: "nézd, Jóska, én nem lehetek a pártotoknak a tagja, mert hiszen ti a tagkönyvekben ígéretet tettetek arra, hogy mindenkor elfogadjátok Marx, Engels, Lenin és Sztálin utasításait. Én Krisztusét fogadom el, mert nekem Ő a vezérem és megváltóm." Hát te elhiszed, hogy ez a zsidó fiú Isten fia volt? És hogyan lehetséges az, hogy te, aki a vállalatunknak egyik legintelligensebb dolgozója vagy, egyáltalán hiszel Istenben?

Azt válaszoltam, hogy éppen ezért is hiszek Istenben. Azt ugye elfogadod - mondtam -, hogy Kandó Kálmán egyik legnagyobb szellemi értékünk volt, és látod, ha az ő mozdonya nem kap áramot, nem őrködnek rajta többen, hogy az olajozást, áramerősséget, jelzőkészülékeket stb.-stb. ellenőrizzék, és ha nem cserélgetik az elfáradt vagy elhasználódott részeket, akkor az egész villanymozdony csakhamar tönkremehet. És nézzük meg egy fának az életét, ahol minden levél egy tökéletes kémiai gyár, amely nem vesz fel több anyagot, mint amit fel

is tud dolgozni, s ahol minden ipar tevékenysége megtalálható, amely önmagát regenerálja és szaporítja. Talán ez a bámulatosan egységes, tökéletes élő szervezet minden értelem nélkül jött létre? El lehet-e jőzönul képzelni azt, hogy értelmes, harmonikus, törvényszerű működés értelem nélkül, mintegy véletlenül jőjön létre? És ha nézzük a csillagvilág bámulatos egységét és törvényszerűségeit, és látjuk, hogy mindenütt ugyanaz a törvényszerűség uralkodik. Fel lehet-e okszerűen tennünk azt, hogy minden a káoszól, értelem irányítása nélkül, véletlenül állott elő? Szatmáry Jóska, az ateista osztályvezető azt jegyezte meg, hogy neki így senki sem magyarázta el a legmagasabb értelem szükségsszerű létezését. És aztán elgondoltam, hogy az ateizmushoz nem kell-e még elvakultabb hit, mint amilyennel bennünket őök vádolnak.

Tóth Kálmán építésvezető barátomat természetesen felmentették az ellene emelt vádak alól, és arról is meggyőződtek, hogy a dolgozók egyhangú újabb állásfoglalását nem kellett kikényszeríteni, mert az a megváltozott viselkedés természetes következménye volt.

Voltak azonban még nehezebb esetek is. Nagyhatán egy húszlovas istállót kellett Gérecz Géza építésvezetőnek építenie. Amikor ő a terveket megkapta, már csak két hete maradt az előkészületekre. Felvonulási épületre hitelt nem terveztek be, a tiltakozó jelentésére a vállalatunk fölé emelt tröszt vezetői azt válaszolták, hogy oldja meg rugalmasan a feladatát. Bejárta az egész községet, hogy bérelhető helyiséget találjon, ahol a pár vagon már útban lévő cementet elhelyezhesse, de fáradozása hiábavaló maradt. Végre talált egy hosszú, keskeny szobát, amelynek a felét hajlandók lettek volna átadni azzal a feltétellel, hogy azt középen egy deszkafallal elválasztja, és e falat aztán visszahagyja a gazdának.

Persze Gérecz tudta, hogy építési anyagot értékesíteni nem szabad, viszont ez a művelet értékesítésnek minősíthető. Habozni nem lehetett, mert a cement érkezése napok kérdése volt csupán. Kért az erdészettől egy rönköt, azt felfűrészeltette, és ezt építette be. Az anyagkészletét így nem terhelte semmivel. Igen ám, de ő becsületesen elszámolta a rönkfűrészelés bérét, és ezzel az ingyen kapott anyag fűrészelt anyaggá vált. Ha ő akkor az építés költségébe számolta volna a fűrészelési költséget, nem lett volna semmi hiba; így ellenben fél köbméter fűrészelt deszka értékesítésében találtatott bűnösnek, és nemcsak hogy azonnal elbocsátották, hanem bűnvádi eljárást is indítottak ellene.

Ez a per aztán vagy két évig folyt ellene, és számtalanszor tartottak újabb és újabb tárgyalást. Hiába igazolta Gérecz azt, hogy neki mindebből semmi haszna sem volt, hogy a legfelsőbb vezetőség is megdicsérte, sőt mindenki elé például állította okos, talpraesett viselkedéséért, nem mentették fel. Végre az utolsó tárgyalásra engem is megidéztek, aki időközben már nyugalomba mentem, és Komáromból kellett felutaznom Sátoraljaújhelyre a tárgyalásra. Amikor aztán a bírő megkérdezett, hogy Gérecz eljárása szabálytalan volt-e, igennel kellett válaszolnom. Amikor ellenben azt kérdezte, hogy ezzel milyen kárt okozott, azt feleltem, hogy 19500 Ft hasznót, mert a mintegy 20000 Ft felvonulási épületköltség helyett a romlandó és egyéb anyagok biztosított tárolását 500 Ft költséggel oldotta meg. Az ügyész erre elejtette a vádat, és Gérecz végre két évi meghurcoltatás után ismét felemelhette a fejét.

Én láttam, hogy az építésvezetőim ellen indított hajsza tulajdonképpen nekem szólt. Amikor a magukat kommunistáknak valló vezetők látták, hogy mi becsületesen és teljes odaadással sokkal többet használunk népgazdaságunknak, mint bármely más főépítésvezetőség, iparkodtak olyan hibákat találni, amiknek az elkövetésére őök maguk bíztatták az építésvezetőimet. Géreczhez is nemcsak a vállalat, hanem a tröszt vezetősége is kiszállt, majd ennek alapján kapott dicséretet, nekem pedig megmondták, hogy hozzá ne menjünk ki, mert ott jól mennek a dolgok, hanem inkább olyan építésvezetőségeket keressünk fel, ahol támogatásra van szükség. Később mégis amiatt kaptam dorgálást, hogy nem ellenőriztem kellő módon Géreczet.

Én azonban más dolgok miatt is nagyon az útjukban voltam az oppurtunista kommunista vezetőknek. Nyílt gyűlésen kifogásoltam az igazságtalan, embernyúzó rendelkezéseket, amelyekkel a munkavezetőink élelmezési többletköltségeit csökkentették, míg ugyanakkor a központi emberek kiszállási költségeit meghagyták, holott azoknak nem kellett állandóan szenvedniük az élelmezési nehézségektől. Hiába haragudtak, mert bizony ez az intézkedés egészen kizsákmányoló jellegű volt. Nem elég az, ha hirdetjük a szociális gondoskodás szükségességét, hanem azt ilyen szellemmel meg is kell valósítani.

No de voltak felhők a házi tűzhelyünk felett is. A társbérlet bizony nem ideális megoldás. Zokon vették Szabadyék azt, hogy Pétert nem íratuk a Vörösmarty úti általános iskolába, hogy Józsikával együtt járhattak volna. Mi természetesen ebben a tekintetben is szabad kezét adtuk a gyerekeinknek. Tudtuk azt is, hogy ha egy kialakult iskolai közösséget erőszakosan szakítunk szét, az súlyos kihatással lehet a gyerek jövődő tanulmányaira és erkölcsére is. Mivel pedig a Kun József utcai iskolában Pétert, mint legjobb tanulót igen megbecsülték, és az osztálytársai is szerették, az ő kérésére nem hoztuk át a lakóhelye szerint illetékes iskolába.

Szabady József, a társbérllőnk ezt az engedékenységgünket súlyosan elítélte, kifejezve azt, hogy nem jó az a nevelés, ahol nem az apa akarata érvényesül. Persze azt nem tudta megérteni,

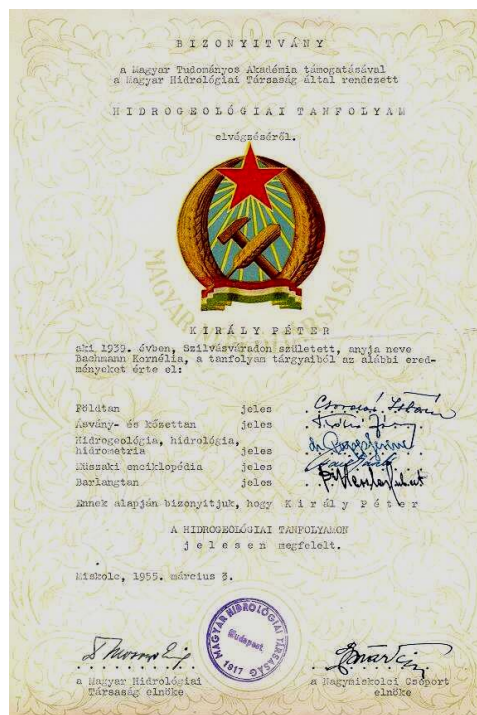
hogy az én akaratom éppen az, hogy a gyerek maga választhassa meg az iskoláját. Péter aztán meg is mutatta, hogy mennyire tud hasznos tagja lenni az iskolának. Nemcsak a tanulmányaiban volt első, hanem sikerült neki diadalra vinni az ottani sakkcsapatot is.

Amikor pedig a Hidrológiai Társaság az egyetemen egy egyéves hidrogeológiai technikusképző tanfolyamot indított, azon az igazgató engedélyével Péter is részt vehetett. Mi lett volna vele, ha akkor a jószomszédi viszony reménységében átkényszerítjük őt egy másik, jóval gyengébb iskolába?

Péter igen gondosan végezte a technikus tanulmányait. Pontosan jegyzetelt, majd jegyzeteit itthon letisztázta, úgy hogy a végén az ő 800 oldalas jegyzeteiből tanult a mintegy harminc tagból álló társaság nagyobb része. Első gimnazista korában vizsgázott le több budapesti egyetemi tanár és tudós jelenlétében a hidrogeológiából kitűnőre. Mosonyi Emil¹⁰, Papp Ferenc¹¹ egyetemi tanárok már akkor arra akarták rávenni őt, hogy legyen majdan az ő famulusuk.

Ekkor Erzsi már visszakerült a tiszakürti egyéves tanítóskodásból, és ípművészeti szakon főiskolás lett.

Laci is végzett a soproni főiskolán, de rövid putnoki erdészeti szolgálatából - minden miniszteri ígéret ellenére - katonának hívták be. Bizony ennek a rendszernek az emberei sem tudnak okszerűen bánni az emberi értékkel.

Gyermekeink miskolci élete

Hosszabb körülírással talán úgy fogalmazhatnám meg az elmondandókat, hogy Miskolcra költözésünk után milyen is volt a gyermekeink élete.

1951 karácsonya

Évi egyre jobban beletanult a tervek készítésébe, és hogy azokban alig lehetett hibát találni, az bizony a ő bámulatos türelmének és kitartásának érdeme. Amikor ő ejtett valahol hibát, akkor kétségbe volt esve, és alig lehetett megvigasztalni. Pedig aki valóban dolgozik, annál nincsen kizárva a hiba elkövetése. De még senkinél sem tapasztaltam, hogy ilyesmi oly mély és lesújtó lelki hatást váltson ki, mint nála. Amikor ellenben egy kissé megnyugodott, akkor azonnal, könnyen és logikusan talált a hibákra, és küszöbölte ki azokat.

Itthon ellenben mindig mód felett bosszantotta Irénkének legtöbbször lesújtó kritikája. Ő ugyanis csak a háztartási munkát tudta értékelni, hiszen egyedül ebben volt valami ismerete, míg a szellemi munkát nem sokra értékelte.

Béla ekkor már két éve volt az egyetemen asszisztens. Egész életét a tudomány töltötte ki. Társaságba nem járt, viszont mindig segített, ha valahol ennek szükségét látta.

Laci befejezte a főiskolai tanulmányait, és mint tanulmányi felelős, buzgón foglalkozott a kevésbé tehetségesekkel. Ennek azután az lett az eredménye, hogy a szigorló mérnökök átlag eredménye 4,1 volt. Bizony ilyen eredményt talán még egy főiskolán sem produkáltak eddig. A Főiskola és a Minisztérium ki is akarta őt tüntetni, de a kádereknek nem volt elég az, amit ő produkált, azt is szerették volna, ha megtagadja eddigi meggyőződését, és meggyőződése ellenére dicsőíteni kezdi a mai rendszert. A legmagasabb kitüntetést egy másik társa kapta meg, akit ki is küldtek a Szovjetunióba, majd hazaérkezése után csakhamar egyetemi tanár és rektorhelyettes lett. Lacit viszont a hadügyminiszter ígérete ellenére besorozták katonának, és két évig mint egyszerű gyalogos katona szolgált. Kétféle mértékkel mérték, és nem voltak az illetékesek becsületesek.

Erzsi, bár kitűnően végezte el a tanítónőképzőt, és így érettségizett le, nem akart egyelőre tanítani, bár igen szerette a gyerekeket és a pedagógiai munkát. Ezért arra kért bennünket, hogy tovább tanulhasson, és elvégezhesse az Iparművészeti Főiskolát. Szerencsés fellépése és eredeti gondolatai miatt a megyei tanügyi osztály felvételre javasolta, és valóban ösztöndíjasként kezdetett tanulmányaihoz. Persze nála is kifogásolták azt, hogy nem áll marxista alapon, és ezért ő sem kaphatta meg a nagy Rákosi ösztöndíjat. Jenőke szorgalmasan kéregette Erzsit, aki végül is 1953-ban Jenő menyasszonya lett.

Tuki az első időben megérezte Erzsi hiányát, bár a két gyerek, éppen úgy, mint annak idején Laci és Béla, éppen a különböző vérmérséklet miatt néha civódott egymással. Az utolsó gimnáziumi évek alatt Tuki a síelésre adta magát, és ebben szép eredményt is ért el. Kár, hogy nem volt jó futó léce, mert azzal bizonyos országon is feltűnt volna. A kitartás mellé azonban hiányzott a technikai tudása is, és így a nehezebb terepeken aligha számíthatott jobb eredményre.

Péter 1953-ban konfirmált. Erre az alkalomra a testvérek is együtt vették vele az úrvacsorát. Kár, hogy a tanítás nem volt eléggé meggyőző, mert így bizony maradt benne egy kis rossz szájíz^a.

Ariékről itt nem írok, mert hiszen ők már önálló családi életet éltek előbb Pesten, majd Pilisligeten.

Ariék a hat gyerekekkel 1956-ban.

^a Emlékezetes számomra például az isteni gondviselésnek az az akkor hallott "bizonyítéka", hogy az emberek által készített autók milyen gyakran összeütköznek, míg az égen a csillagok soha. (Péter megjegyzése)

Egy kis politika

Lehet-e a mi korunkban ilyen jelzővel említeni a politikát? Persze ha a szó eredeti értelmére gondolunk: a politika a közügyekkel való foglalkozás, akkor az valóban nagy dolog, és tulajdonképpen mindenkire kötelező. A régi középosztály - de ugyan volt-e ilyen valóban? - tulajdonképpen kettéoszlott, mert az egyik réteg, a régi kisnemesekből származó hivatalnoki társadalom, bizony nagyon is politizált, míg a másik, a hivatásának élő tanult réteg a munkás és paraszt réteggel együtt azt amolyan úri huncutságnak tartotta. Ahogy nálunk a politizálás folyt, bizony jobbára a fején is találták a szöveget.

A politizálás tehát elvesztette a hitelét. Az emberek legnagyobb százaléka azt az arisztokraták és az őket utánozni akaró dzsentrivilág játékának, a munka nélküli boldogulás becstelen eszközének tartotta. Itt alakították ki a különböző klikkeket, amelyek aztán zsiros állásba juttatták tagjaikat, és végeredményben korrumpálták a társadalmi erkölcsöt. Az új korban, úgy látszott, hogy mindez megváltozik; mindenki hozzájuthat emberi jogaihoz, és szabad véleménynyilvánítás és együttes munka eredményeképpen nagy haladást érhetnek el a közügyek, a szociális megoldások és az általános művelődés terén.

A reménység kissé korai volt. A társadalmi romok eltakarítása igen erőszakos és sokszor igazságtalan módon történt, és helytelen volt az a gyakorlat is, hogy új protekcionizmus fejlődött ki, amikor a vezetést nem az arra legméltóbbak kapták meg, hanem azok, akik az új felső vezetésnek vakon szolgáltak. Mindez azt a látást ébresztette az emberekben, hogy benső, igazi változás helyett tulajdonképpen csak új szipolyokat kapott a dolgozó társadalom, akik, miközben az emberek vérért szívták és azon híztak, még szöges korbácsot is vettek a kezükbe, és azzal hajszolták az emberek tömegeit a felülről megjelölt úton.

Az egyházak emberei ezen helyzetben kétféleképpen viselkedtek. Voltak olyanok, akik most is távol tartották magukat mindenféle politikai megmozdulástól, azt mondván, hogy rájuk az evangélium hirdetése tartozik, és legfőbb munkájuk az a reménykedő várakozás, amellyel Krisztust, a világ Megváltóját várják, hogy helyesen, végérvényesen megoldja Isten országának nyilvánvalóvá tételét. A másik tábor úgy érezte, hogy a beállott nagy fordulatokkal Isten mondott ítéletet a lagymatag, s az igazságot nem körömszakadtig védelmező és munkáló keresztyénség ellen. Ez a rész belevetette magát az aktuális politikába, és talán észre sem vette, hogy kivételezettségével ő is egy klikk székértelőjává lett. Ez utóbbi táborba sietve tódultak azok az emberek, akik az elmúlt időszakban magukat többé-kevésbé kompromittálták, mert így kaphattak amnesztiát korábbi viselkedésükre.

Érdekes és jellemző volt dr. Vető¹² cikke az Evangélikus Élet február 8-i számában, amelyben örömmel üdvözölte Nagy Imre miniszterelnöki megbízatását, és új reményekről hozsannázott. Úgy éreztem, hogy figyelmeztetnem kell őt opportunizmusára, mely nem méltó Isten népéhez. Péter János¹³ debreceni püspököt is felkerestem, és elmondtam neki, hogy viselkedésük ellen három fő kifogásom van. Helytelenítem, hogy külföldi útjaikon úgy nyilatkoznak, mintha nálunk minden a legteljesebb rendben menne; helytelenítem azt is, hogy a kormányzatot úgy tüntetik fel, mint amely az alkotmányban biztosított teljes vallásszabadságot valóban meg is tartja, de a leghelytelenebbnek azt a Bereczkyével közös véleményét tartom, mely szerint Isten elvette tőlünk a jogot, hogy politikai irányítást adjunk, mert a múltban sem éltünk ilyen, Isten akarata szerinti irányítással. Elmondtam, majd leírtam, hogy ez a meglátás nem Istentől van a vallott formájában, mert ha ő helytelenítette régebben az opportunistá hallgatást, akkor határozottan ki kellene állnia a mostani igazságtalanságokkal szemben is.

Igen, a keresztyénségnek, ha az valóban szeretetközösséget vállal az egész néppel, kell hogy legyenek olyan látásai, amelyek Isten országának megjelenési formáját, ha talán még ködösen is, de mégis megjelenítik. Az ezekről való bizonyágtétel természetesen nem lesz kedves azoknak, akik nem a teljes igazságot keresik, hanem elsősorban is a maguk javát munkálják. Éppen ezért az igazi próféták e világtól nem püspöki, hanem valóságos keresztet, szenvedést kapnak.

Mégis, 1954-ben a szigorú elnyomás mintha kissé felengedett volna. Május 1 előtt az ünnepély szervezői és maguk az újságok is kijelentették, hogy az azon való részvétel nem kötelező.

Jellemző, ki milyen táblával vonul fel!

Nálunk április 30 a bérfizetés, havi számadás elkészítésének napja volt, és bizony volt olyan építésvezetőségünk, amely elsején reggel 7-ig dolgozott, hogy munkáját teljesen elvégezhesse. Ők aztán a felvonulás előtt távolmaradási engedélyt kértek mert teljesen ki voltak merülve. Az erdészet ez alkalommal kisebb létszámmal volt a menetben képviselve, mint egyébként szokott.

A legközelebbi munkanapon bejött hozzám az egyik pártember, és arra kért, hogy mondjam meg, hogy kik nem voltak a felvonuláson. Én azt mondtam, hogy nem vagyok spicli, és egyébként is a felvonulást önkéntesnek minősítették, tehát nem tartom helyesnek, hogy utólagosan írják össze a hiányzókat, nyilvánvalóan nem az ő előnyük biztosítása céljából. Az illető pártember dühösen távozott irodámból, és megfenyegetett, hogy ezért még felelnem kell. Valóban, nem sok idő múlva egy pesti bizottság jött Miskolcra, amely, bár engem nem hallgatott ki egyetlen egyszer sem, de sorra kérdezte a munkatársaimat, hogy én milyen kijelentéseket tettem a felvonulással kapcsolatban. Sok embert hallgattak ki, míg végül is Denninger István munkatársam, egy becsületes pártember, kijelentette, hogy tőlem tanulhatnának igazi szocializmust, és hagyják abba ezt az áskálódást.

Mindez azonban mégsem múlt el felettem nyomtalanul. Ha politikailag nem is tudtak kiteríteni, minduntalan támadtak üzemvezetési téren. Hiába igazoltam, hogy a felső vezetés rendelkezése szerint jártam el, az építésvezetőségek minden hibájáért engem vontak felelősségre. A központunknak mintha a legfőbb feladata az lett volna, hogy hogyan akadályozza a munkánkat. Nekem kellett végigböngészni a számtalan szállítólevelet, hogy azokban nem fordult-e elő valami szabálytalan felszámítás, azt miért nem helyesbítette az építésvezetőség, miért történt anyagszállítás az előírtnál kedvezőtlenebb módon, miért nem igazoltattuk egyes utak, helyek megközelíthetlenségét a kedvezőtlen időjárás miatt, stb.-stb. Az 1954 évben a legfőbb munkám nem a munkák elősegítése, irányítása volt, hanem ilyen, a számvevőségre tartozó bogarászás.

Különböző munkavezetők szabálytalanságai miatt mennyiszer kellett a bíróságot járnom, tárgyalásokon részt vennem. Persze, amikor a teljes igazságot előadtam, a szabálytalan eljárást közérdekből igazoltam, és az illetőket felmentették, akkor ismét én voltam a hibás, hogy miért nem büntettem meg őket. Igen, minden-minden az elnyomó, uralmat biztosító politika célját szolgálta. Ez a politika nem tűrhette az igazságosságot.

Nyugdíjaztatásom

Láttam, hogy az egész vállalatunk beteg. Felfelé nem tudtak elismertetni és méltányoltatni nyilvánvalóan nagy nehézségeket, velünk szemben igazságtalanság érvényesült, és a munka támogatása helyett jogosulatlan kritikát kaptunk. Szóban és írásban is kértem a Főigazgatóságot, hogy foglalkozzék az erózió elleni küzdelemmel, mint az arra legilletékesebb felső hatóság, de azzal utasítottak el, hogy az erdészetnek ilyen problémái nincsenek, viszont a mezőgazdaság védje meg a maga területét, ahogyan tudja. Borzasztó, hogy tudatlan emberek irányítására van bízva az ország sorsa. Ezek aztán csak az ő kijelölt feladatukat látják el, és nem gondolnak arra, hogy miben lehetnek egymás segítségére.

Hát bizony ezt nem vártam volna, hogy éppen egy szocializmust építő társadalomban ne legyen a vezetőknek érzéke az erózió pusztításaival szemben, amely pedig a legfőbb erőforrását éppen a helytelenül üzött magángazdaságban, a lejtő menti birtokmegosztásban, az egyes területek helytelen felhasználásában, művelésében találta meg.

Voltak azonban derűs napjaink is. 1954 januárjában megtartottuk Erzsike esküvőjét, akiket azután boldogan indítottunk бүккi nászútjukra.

A veszedelem azonban nem múlt el a fejünk felől. Egy őszi napon, amikor már boldogan vettük tudomásul, hogy Tuki felvétele az erdőmérnöki főiskolára sikerült, a vállalatunk párttitkára, egy komoly, ötven év körüli ember, megkérdezett, hogy nem fogok-e reá

megharagudni, ha valamit kér éntőlem. Természetesen én bíztattam, hogy nyugodtan adja elő, amit mondani akar, és legyen meggyőződve arról, hogy bármi is legyen az, én nem fogok reá haragudni.

Ekkor előadta, hogy ő a pártvezetőségtől azt a rendelkezést kapta, hogy engem kérdezzen meg, hajlandó vagyok-e ígéretet tenni arra, hogy a munkások előtt Krisztusról nem fogok beszélni. Feleletemben azt mondtam, hogy e kérdést az ő becsületes megítélésére szeretném bízni. A munkásaim sokszor mondták azt, hogy engem azért szeretnek, mert látják a feltétlen jóindulatomat velük szemben, érzik a szeretetemet, és tudják, hogy mindig igazságos kívánok lenni minden ügyükben. Te - mondtam - tudod, hogy ez a szeretet Krisztustól származik, és nem az enyém; hiszen mindenkivel úgy érintkezek, mint akikért Krisztus elszenvedte a kínhalált a golgotai kereszten. Helyes lenne-e, ha én magamat állítanám mintaképnek, mint aki a szeretetet velük szemben gyakorlom, és nem mutatnék rá arra, hogy ők Jézus által az én testvéreim, és felelős vagyok értük és a viselkedésükért, jó munkájukért? Nem kell-e ezt a felelősséget az ő szívében is felkeltenem, hogy ők is átérezzék a kollektív felelősséget, és így tudjanak ők is másokon segíteni? A párttitkár elismerte, hogy valóban ez a becsületes eljárás, mégis figyelmeztetett arra, hogy ha ilyen kívánt kötelező ígéretet nem teszek, akkor alacsonyabb fizetési osztályba fognak sorolni. Így tehát legalább azt ígérjem meg, hogy magam nem kezdek ilyen beszélgetést.

Azt válaszoltam, hogy ezt is meg kell gondolni. Aztán elmondtam, hogy egyszer egy derék munkásomat nagyon bizonytalanul láttam mozogni az egyik épületen, és féltő volt, hogy magában, esetleg másokban is kárt tehet figyelmetlenségével. Lehívtam magamhoz, és megkérdeztem, hogy mi a baja. Elmondta, hogy a felesége a halálán van, de neki mégis itt kell lennie, mert öt gyermekéről is gondoskodnia kell. Tudtam, hogy vallásos ember, és megkérdeztem őt, hogy miért nem bízza Krisztusra, az áldott orvosra nehéz betegség és családjuk e fontos ügyét. Rövid beszélgetésünk közben az illető megnyugodott, és most már bízó lélekkel, jól tudta végezni a munkáját is. Ártottam-e ezzel akár a munkásnak, akár a vállalatnak, vagy a köznek? Nem lett-e a figyelmeztetésnek az a haszna, hogy az illető nem szenvedett balesetet, jobban végezte munkáját, és hazaérve még a feleségénél is kedvező fordulatot tapasztalt? Mondja meg nekem őszintén, hogy nem lett volna-e helytelen, ha mindezt egy elhamarkodott ígéretért elmulasztom?

Azt felelte, hogy helyesen cselekedtem. Sajnos azonban ezek után mégis kénytelen velem közölni, hogy alacsonyabb beosztásban fogok részesülni, amikor is a fizetésem 2100 Ft-ról le fog szállani 1700 Ft-ra.

Megköszöntem az értesítést, és most már együtt kezdtük kiszámolni, hogy ebből milyen következtetést kell levonnom. Istentől reám bízott munkámat tovább kell folytatnom. Ki biztosít afelől, hogy ha jövőre nem, hát két év múlva nem fognak-e most már alacsonyabb fizetéssel nyugdíjazni, mert a korhatárt már úgyis elértem. Meg kell azt is gondolnom, hogy e fizetésből csaknem 300 Ft-ot úgyis levonnak, és ha egy alacsonyabb fizetésből mondjuk 250 Ft-ot vonnak le, akkor is voltaképpen csak mintegy 1400 - 1500 Ft-ot fogok kapni. Viszont, bár most igazságtalanul elütöttek több prémiumtól, mégis 1240 Ft-ra fel fog menni a nyugdíjam, és emiatt a leányom is nagyobb szociális segélyben részesülhet, nem is szólva arról, hogy szabadidőmben még pénzt is kereshetek. Ezért inkább a nyugdíjaztatásomat kérem.

Hát bizony az utolsó évben sok igazságtalanság történt velem, ami most már az egész nyugdíjamra döntően káros befolyással lesz, amíg csak élek, illetve amíg a feleségem él. Az 1954 első negyedévét szép eredménnyel fejeztük be. A mi főépítésvezetőségünk volt az egyedüli, amely túlteljesítette a tervét. A borsodi helyzetben mi csak ekkor számíthattunk jó munkavégzésre, mert amikor az ÉM vállalatok, a szőlő és egyéb mezőgazdasági munkák megindulnak, akkor már nem kaphatunk elég munkást tervünk teljesítésére.

A nekünk járó prémiumot azzal az indoklással utasították el, hogy az egész vállalat tervteljesítése alatta maradt a tervezettnak. A prémiummal kapcsolatos döntést megfellebbeztük, de a rosszindulat diadalmaskodott, és nem kaptunk semmit. Sőt azt is megtették velünk tiltakozásunk ellenére is, hogy a mi feladatunkat felemelték, míg a többi főépítésvezetőségét, akik pedig a többi évszakban lényegesen kedvezőbb körülmények között dolgozhattak, lecsökkentették.

Jellemző volt, hogy mi még így is kétszer annyit teljesítettünk, mint az eredményben utánunk következő főépítésvezetőség, mégis mi csak a szidást kaptuk, míg ők szép prémiumokat. Hát nem borzasztó, hogy az ilyen önkényeskedés és rosszindulat miatt egy embernek az élete végét nyomorba döntsék? Szocializmus ez? És kérdezhetném tovább, hogy hol van itt az igazságosság, a méltányosság és humanizmus? Egy van csak, gyűlölet azok ellen, akik ma is rendíthetetlenül vallják, hogy ők Krisztus követői kívánnak lenni, és ezzel a szellemiséggel kívánják egész emberi életünket jobbra, szebbé tenni.

Ilyenkor lehetetlen, hogy fel ne merüljön az emberben az a gondolat, hogy valójában most is az a szellemiség küzd a krisztusi szellemiség ellen, amely Jézust is halálra juttatta, amely csak egyet nézett, hogy hogyan lehet az ő hatalmukat teljessé tenni, és azzal az egész világot leigázni. Ez a szellemiség az, amely keletet és nyugatot egyaránt kormányozni akarja, és ezért tiltakozik a krisztusi szeretet, az Isten országának megvalósítására irányuló minden szándék ellen.

Jellemző volt a vállalat vezetőségének az a törvénytelen, rosszindulatú bejegyzése a személyi igazolványomba, mely szerint felmondás alapján szűnt meg a munkaviszony március 1-én. Ez szabálytalan volt nemcsak amiatt, mert télen felmondás nem volt lehetséges, hanem amiatt is, mert magát a főépítésvezetőséget szüntették meg átszervezés címén, tehát ezt kellett volna bejegyezni. Azt is ígérték, hogy április 1-ig megkapom a rendes fizetésemet, és helyesbíteni fogják a prémiumokat is. Persze mindebből semmi sem lett. A főmérnök, aki az ígéreteket tette, elment szabadságra, viszont a többi fejes nem volt hajlandó semmit sem tenni az igazságtalanság kiküszöbölése érdekében.

Azt is megtehettem volna, hogy megfelelő jogvédelmet kérjek, mint ahogyan azt Kühne kollégám is tette, és ő e kedvezményeket meg is kapta, de én annyira belecsömörlöttem az emberi gonoszság ilyen tengerébe, hogy csak egy vágyam volt: szabadulni ettől a társaságtól. Még a személyi igazolványom helytelen bejegyzését sem javíttattam ki. Mit számít az, hogy ottan felmondás áll átszervezés helyett? Az eredmény végül is ugyanaz marad.

Azt hittem, hogy nyugdíjasként jobban is szolgálhatom az Úr ügyét. Sajnos ezek a reményeim sem valósultak meg. Lelkészünk, aki eddig is leállította a nem lelkész jellegű egyháztagok bibliaköri munkáját, azt sem engedte meg, hogy evangélikus testvéreimmel együtt az életünk mindennapi eseményeit is Isten akarata szerint szemléljük, és így tegyünk másokkal is, akiknek akár anyagi, akár lelki problémái vannak ezekkel kapcsolatban. Az egyháztagokat is szájkosárral látta el a meghunyászkodó, hitetlen papság.

Igen jellemző volt, hogy amely napon nekem a párttitkárral az a döntő beszélgetésem folyt, éppen aznap volt az egyházkerületi gyűlés is. Vető püspök arra kérte a jelenlevőket, hogy a párttal szemben méltányos álláspontot fogadjon el, de amikor ott nyilvánosan elmondtam, hogy milyen élményben volt részem aznap, akkor láthatóan feszélyezte őt ez a felszólalás, melyben semmi mást nem kértem, csak azt, hogy a párt se próbáljon a magyar alkotmány szerint helytelen módon eljárni.

Egyébként aznap közölte velem Vető azt is, hogy a református ökumenikus bizottsági tagok tiltakoztak az én tagságom ellen, mert állítólag azt mondták, hogy az evangélikusoknál már úgymint van öt nem lelkész jellegű tag, míg önáluk mindössze csak ketten vannak ilyenek. Amikor persze azt kérdeztem, hogy ki az az öt ember, Vető kijelentette, hogy a nevek nem

emlékszik. Ő egyszerűen az öt teológiai professzort minősítette annak. Később aztán azt is megtudtam, hogy a reformátusság részéről ilyen kéréssel nem is fordultak az ökumenikus bizottság titkárságához.

Milyen mélyre kellett süllyedni azoknak, akik Isten helyett a világ egész más szellemiségű vezetőitől fogadják el az irányítást. Most látjuk meg igazán a mi Urunknak igazságát, hogy "a fejsze pedig immár a fák gyökerére vettetett". Igen, ha az egyház vezetőinek megválasztását és munkába állítását a világ intézi, akkor már minden jogtalanság és lélekmérgezés is igazolható általuk. Hogyan jutottak ide? Először talán tetszett az, hogy Ordasst¹⁴ elítélhetik olyan dologért, amiben nem is volt hibás, majd jöttek a többi lépések egymás után, és mire észrevették kárhuzatos útjukat, már nem tudtak visszatérni többé, mert hiányzott a legmagasabb lelki kapcsolat.

Szenved az egyén, szenved az egyház, és szenved az egész világ is. Uram jövel, és Te tégy igazságot, és gyógyítsd meg szenvedő népedet!

Országfásítás, parktervezés

Végre szabad voltam! Nem hajszoltak hajcsárként mások nyomában! Olyan munkát választhattam, amelynek közgazdasági jelentőségéről meg voltam győződve.

Először is megállapodtunk az Erdészeti Főigazgatósággal, hogy országfásítási terveket készítek Komárom megyében. Amikor megbeszéltük a munkáim után felszámítható összegeket, akkor tekintetbe vettük azt is, hogy sok helyen nagy előkészítő munkára is szükség lesz, amit természetesen szintén nem végezhetek el díjazás nélkül. Végül is abban maradtunk, hogy napi 100 Ft lesz keresetem, ha 8 órát dolgozom, ami természetesen az eredményekből lesz lemerhető.

A Vértesi Állami Erdőgazdaság igazolta, hogy a kötelékükben kaptam munkát, és ennek alapján kedvezményes jegy váltására szolgáló igazolványt kaptam. Így azután olcsón utaztam Komáromba. Ott az evangélikus paplakban régi kedves ismerőseket találtam. Schulek Tiborék laktak ott nyolc gyermekükkel, kik közül azonban 1 - 2 mindig távol volt.

Egyik tervet készítettem a másik után, és a fásítási felelősök alig győzték a sok munkát. Ekkor én igen szépen kerestem. Nem lehetett csak 6 napig dolgoznom, mert a tervekészítés oly sürgős volt, hogy lassan Tukit is be kellett fognom, hogy a rajzolásban segítsen.

Mennél többet dolgoztam, annál több lett a munkám. Amint megjelentem valamely állami gazdaságnál, azonnal megtelefonálták a szomszédba, és már küldték is értem a kocsit, hogy biztosítsák a maguk részére a fásításokat. Bizony, ha öt példányban dolgozhattam volna, akkor is lett volna munkám elég.

Voltak egyes községek, amelyek teljes szocialista átalakulást vállaltak, így ezekben már nem volt földtulajdon magánkézben. Ezek is azonnali rendezést, szélvédelmet, védőfásításokat kívántak. Voltak azonban nehezebb helyek is, ahol bizony sorban meg kellett állapodnom az egyes földtulajdonosokkal, és csereingatlanlansággal megszerezni a védősávhoz szükséges területeket.

Amikor az emberek látták, hogy az én munkám nem az, hogy megfosszam őket jó földjeiktől, hanem éppen ellenkezőleg a rossz földek helyébe jókat ajánlottam, csak azért, hogy a védő erdősáv-rendszerem hiány nélkül kiépülhessen, siettek felajánlani a szükséges területrészeket. Ez a munka bizony hosszadalmas volt, és nem volt közvetlen látszata. Az országfásító erdészet viszont éppen ezeket a munkáimat becsülte a legjobban, mert így juthatott olyan területekhez, amelyek az országfásítás rendkívüli jelentőségét megfelelően bemutathták.

A vasutak, utak mentén természetesen arra is vigyáztam a tervezésnél, hogy az ott alakítandó erdősáv esztétikai tekintetben is kiváló legyen. Bezzeg amikor a terveim megvalósítására került a sor, akkor bizony sok csalódás ért. Az erdészetek nem olyan csemetéket küldtek, amilyeneket én előírtam, hanem ami éppen volt. Így azután a tervezésből éppen a védősávok összeállításának a művészete és esztétikai szépsége veszett el.

Mint említettem, igen sok volt a dolgom, amikor ismét elmentem az erdőgazdasághoz. Meglepetésemre ott azzal fogadtak, hogy e munkát egyelőre abba kell hagynom, mert az erdőgazdaság elvállalta a tatai olimpiai edzőtábor parkírozásának megtervezését. Utasítottak is, hogy már ne is menjek Komáromba, hanem azonnal kezdjem meg az állományfelvételeket, majd minél előbb készítem el a tervet.

Akkor éppen egy olyan könyv volt nálam, amelyet nem szerettem volna, ha pártemberek meglátnak. Már nem is tudom, hogy Fordnak a zsidókérésről írott könyvét honnan kaptam, de tartottam tőle, hogy esetleg átkutatják a kofferemet, és megtalálják azt. Emiatt is, no meg a komáromi megérkezésem ígéretét is be akartam váltani, és

ezért először oda utaztam. Még ugyanaznap este visszamentem Tatatóvárosba, és jelentkeztem a táborparancsnoknál. Benne nagyszerű szakembert ismertem meg, majd amikor a pompásan terített asztal mellett megismertem pár munkatársát is, akkor láttam, hogy olimpiai versenyzőink valóban jó kezekben vannak.

Reggel örömmel láthattam, hogy a táborzászló felvonásához milyen katonás rendben sorakoztak fel a különböző versenyzők. A szellem kitűnő volt. Egy idősebb futballpálya-szakértőt megkérdeztem, hogy itt valóban hazafias szellemű versenyzőket nevelnek-e, aki erre elmondta, hogy az egyik ÁVH-s felesége egy versenyen kijelentette, hogy ha belepusztul is, meg fogja mutatni, hogy amikor ő versenyezni fog, a mi drága nemzetiszínű lobogónk fel fogja cserélni a sarlóalapácsos vörösséget a győzelmi árbocon. Elképedtem ezen. Hát ÁVH-s asszonyok is gondolkodhatnak ilyen hazafiasan?

S aztán jött a nagy munka. Pontos térképen felvettem a Cseke tó egész környékét, bejegyeztem a különböző egzotikus fák helyeit a térképbe, majd végignéztam azt a sok hiányosságot, amelyet mind megfelelően pótolni kell. Az egyik futballpálya a káros szelek előtt nyitva volt, ide feltétlenül szélvédelmet kell biztosítani. Persze e munkáknál mindig szem előtt kellett tartani az esztétikai szempontokat is.

A kosárlabda fehér céltáblája beleveszett a tó, vagy a fehér háttér ködös homályába, és így a környezet nem ösztökelte a versenyzőket a jobb dobásokra. Persze itt sötét fenyő háttérrel kell kiképezniük. A kalapácsvető térséget is úgy képeztem ki a tervben, hogy az olimpiikonokat a térséget határoló cserjék és facsoportok színei egyre jobb dobásokra hangolják.

Láttam, hogy a szabadtéri színpad nézőtere sincs megfelelően elhatárolva. Ide is új facsoportokat vittem be, és szép szoliter fákkal díszítettem a környezetet.

Mindenütt nagyon sok tennivalót találtam. Általában a hazai fákat részesítettem legnagyobb előnyben, mivel azonban az edzőtábor idegen atléták és egyéb sportolók is gyakran keresték fel, bizonyos nemzetközi jelleget is iparkodtam a színek elrendezésében egy-egy résznek kölcsönözni. A nyugati egzotikákat általában inkább a park nyugati részébe terveztem, míg a keletieket kelet felé helyeztem el. A tó melletti dzsungel rendezését is előírtam.

Szép munka volt, és igen szívesen foglalkoztam vele. Ünnepeyes megvitatást rendeztünk, amelyen a megye vezetőségén kívül Tata társadalmi és politikai élgárdája is megjelent. Természetesen ott volt az OTSB helyettes vezetője, az erdészeti főigazgatóság illetékesei, stb. A terv ismertetése volt ezen diszösszjevoetelnek a főnyompontja. A megye első emberei, a minisztériumok kiküldöttei és a páncélos tisztképző iskola parancsnoka igen nagy elismeréssel nyilatkoztak, sőt az utóbbi azonnal megkért, hogy nézzem meg az ő hatalmas iskolájukat, és adjak tanácsot annak parkírozására.

Egyszer Tukit is elvittem oda, hogy segítsen nekem a fák és cserjék meghatározásánál, majd otthon a térképrajzolásnál is. E munkát 1956 februárjában fejeztem be. Szerettem volna tovább folytatni az országfásító munkát, azonban csakhamar új feladatot kaptam, és búcsút kellett mondanom a Dunántúlnak.

Új szellem, új élet

Amikor a XX-ik pártkongresszusról az első hírek befutottak, sejteni lehetett, hogy ez az év nagy események tanúja lesz.

Az a sztálini korszak, midőn emberek tízezreit hallgattatták el csekély véleménykülönbség miatt is, úgy látszott, hogy a vége felé közeledik. Midőn pedig előbb Mikoján, majd Hruscsov is nyíltan megvádolta a régi vezetőket a szabadság brutális elnyomásával, és elmondták, hogy ők mindnyájan szüntelen rettegésben éltek Sztálin és kiszolgálóinak véres terrorja miatt, mindenki úgy hitte, hogy végre talán megkezdődik az igazi kommunizmus építése, és megszűnik az abszolút klikkuralom.

A Megyei Pártbizottság felkérte a Hidrológiai Társaságot, hogy indítsa meg az árvízvédelem tudományos megszervezését. Mint a Társaság helyi csoportjának elnöke összehívtam egy Eróziós Munkabizottságot a sürgős tennivalók kimunkálására. A Borsodi Szénbányászati Tröszt arra kért, hogy először is a Suha völgy katasztrofális helyzetével foglalkozzunk. Bizony erre igen nagy szükség is volt, mert az 1955 augusztus 5-i 80 mm-es felhőszakadás a bányákban hét bányász életét pusztította el.

Az Eróziós Munkabizottság már több mint egy éve foglalkozott a víz lesodró hatásával. Üléseiről mindig én vettem fel a jegyzőkönyvet, és azokat az Országos Mezőgazdasági Minőségvizsgáló Intézet kérésére mindig felküldtük nekik és a Földművelésügyi Minisztériumnak (FM) is. A Magyar Hidrológiai Társaság (MHT) éppen a mi kérésünkre Miskolcon tartotta meg ez ügyben első nagygyűlését, majd 1955-ben Budapesten az Eróziós Ankétot. Ez utóbbit már az erdészet és mezőgazdaság erősebb részvételével rendezhettük. Itt találkozhattam megint Keresztesy Bélával, és utalhattam arra, hogy a társadalmi munkával milyen eredményeket érthetünk el. Ő persze most is azon a véleményen volt, hogy nekem ismét aktiváltatnom kellene magamat, és ő akár az erdőgazdaságnál, akár az ERTI-nél tudna részemre megfelelő állást biztosítani. Arra ellenben nem volt hajlandó, hogy nekem az erózió kutatása terén adjon munkalehetőséget.

Az 1956 évi munkánknak az eredménye volt, hogy a Minisztertanács is felfigyelt megállapításainkra, és annak ellenőrzésére Tamásy István szakértőjüket küldte fel hozzánk. Tamásy három neves munkatársát is felhozta, akik előtt egy munkabizottsági ülés keretében nekem kellett ismertetnem a szuhavölgyi helyzetet, a megelőzés és védekezés eddigi megállapított módszereit, és azt az átfogó tervet, amellyel a további eróziót lehetetlenné tesszük. Az ottani bányák vízmentesítése érdekében a Minisztertanács elhatározta, hogy a Szuha patak medrét a jelenleginek a többszörösére szélesítteti ki, és egész szélességében lényegesen le is mélyíti, hogy az 1955 évi víztömeget is le tudja vezetni. Amint én erről tudomást szereztem, azonnal a bizottság elé vittem az ügyet, ahol megállapítottuk, hogy ez az intézkedés nem felel meg a gazdasági követelményeknek, mert ha nem óvjuk meg a felsőbb földeket az eróziótól, akkor az a 30 milliósnak tervezett beruházás teljesen ideiglenes hatású lesz csupán.

Tamásyt tulajdonképpen a beadványok felülvizsgálatára küldték hozzánk. A pestiekkel természetesen a helyszínen is megvizsgáltuk a dolgot, és Tamásy mindenben igazat adott nekünk. Később meghallottam, hogy amikor minderről a Minisztertanácson jelentést tett, akkor Gerő miniszterelnök azt mondta, hogy azért úgy látszik, hogy nálunk még sincsen minden rendben, ha egy értékes embernek nyugalomba kell mennie, hogy valóban nagyot alkothasson.

Említettem már, hogy a Főigazgatóság új munkát adott. Az történt ugyanis, hogy a Tokaj - Hegyalja rekonstrukciójára kormánybiztosságot állítottak fel, és így remény volt arra, hogy ez az általunk megindított munka végre meghozza a gyümölcsét. Egy külön erdészeti létesítettek a szükséges fásítások végrehajtására. Káldy József¹⁵, az erdőgazdaság vezetője, a Főigazgatóságtól azt kérte, hogy a tervezés munkájához engem adjon át. Így kerültem vissza a rekonstrukcióhoz. Káldy azonban kijelentette, hogy a kormánybiztosságtól rendelkezésünkre bocsátandó területen kell a terveket elkészíteni, egyébként ugyanúgy kapom a fizetésem, mint a komáromi munkánál. Amikor a munkát meg akartam kezdeni, kiderült, hogy a Kormánybiztosság még egy talpalatnyi területet sem szerzett a fásításra, és így bizony nekem kellett az egyes községeknél hosszú tárgyalásokat folytatnom, csereingatlanokat felajánlanom, és az így megszerzett területeken kezddtem meg a tervezést.

Az erdőterületeket le akarták hozni egészen a 300 -350-es rétegvonalig. Én tudtam, hogy régebben a legértékesebb szőlők éppen a magasabb fekvésűek voltak, és ezért azokon a helyeken, ahol volt még elég vastag löszréteg, a tervezést úgy végeztem, hogy a talaj-előkészítésnél talajgyaluval létesítendő teraszokat akartam kialakítani. Ezzel azt érthetük volna el, hogy amennyiben a rekonstrukció előre halad, a felsőbb területeken is biztosíthatunk volna közel vízszintes területeket a szőlőművelés számára.

Az súlyos hiba volt, hogy nekünk csak az erdészeti tervezést kellett elvégezni, és nem kapcsolták azt össze az utak tervezésével, az övarkok létesítésével, és a felhagyott bányáknak vízgyűjtökké alakításával. További hiba volt az is, hogy az erdőtelepítést a szokott erdészeti normákkal akarták elvégezni, ami persze - tekintettel a nehezebb körülményekre és a sokkal gondosabb munka követelményére - nem volt helyes. Én tehát a tervezést a legjobb belátásom szerint végeztem. Az erdőgazdaság ezt kifogásolta, és az erdészeti normák beállítását kívánta meg. Erre, mint kivihetetlenre, én nem voltam hajlandó. Az erdészet aztán így dolgozta át a tervemet, de amint megindult a munka, a munkások azonnal ott is hagyták azt. Végül is a Főigazgatóságnak kellett közbelépni, és az én tervezésemet megközelítő normát állapítottak meg. Sajnálom, hogy e tárgyalásokhoz engem nem hívtak meg, mert akkor indokolni tudtam volna a hektáronkénti 5000 Ft-os talaj-előkészítési munkát is, amellyel a községgazdaság lényegesen jobban járt volna, mint az 1800 Ft-ért elvégzett elég gyenge padkás kiképzéssel.

Az aztán egészen méltánytalan dolog volt, hogy a területbiztosításnak a munkáját nem akarták megfizetni. Káldy azt mondta, hogy ezekért én úgyis megkapom a napi 31 Ft-ot, holott ez az összeg lényegében nem napidíj, hanem élelmezési többletköltség megtérítése. Eszerint tehát tőlem vagy ingyen munkát igényeltek volna, vagy lehetetlenné tették volna az egész erdősítést.

Az erdősítés az általam megszerzett területeken nagy ütemben haladt. Mivel azonban a Kormánybiztosságtól még mindig nem tudtak semmi területet sem rendelkezésre bocsátani, és az én ilyen munkáimat sem akarták megfizetni, kénytelen voltam e munkát abbahagyni. Elégtétel volt a számomra az, hogy Tamásy kijelentette, hogy az erdészet bámulatos munkát végzett a fásítás terén, viszont a Kormánybiztosság, úgy látszik, teljesen csődöt mondott.

Most ismét meglátszott az, hogy mit jelent, ha valaki egy munkát a szívügyének tekint, és mit az, ha állását politikai érdemei jutalmaként fogja fel. Az erdőgazdaság természetesen hatalmas prémiumokat kapott.

A rekonstrukciós tessék-lássék munka mellett voltak nagyobb megmozdulások is a XX-ik pártkongresszus hatására. A Szovjetunió rendezni kívánta Jugoszláviával a viszonyát, és hajlandó volt azt is elismerni, hogy a Jugoszlávia elleni megtorló intézkedések jogtalanok voltak, és így nekik, különösen Magyarország részéről, jogos kártérítési igényeik lehetnek. Déli szomszédunk elsősorban is a Rajk-per újrafelvételét kívánta.

Rajkot és társait erre exhumálták, és nagy pompa mellett temették el újra. A temetésen Apró Antal tartott nagy gyászbeszédet, melyen ígéretet tett, hogy a magyar nép soha sem fog ezentúl olyan eszközökhöz nyúlni, mint Rajkék megölése, ha valaki más véleményen van, mint a kormány.

A XX-ik kongresszus mind nagyobb hullámokat vetett. Most már a Petőfi-kör is megmozdult, és elsősorban is a párttagok harcoltak azért, hogy valamennyi gazdasági és társadalmi területen új élet kezdődjék. Amikor én láttam, hogy a rekonstrukciós munka nem abban a szellemben folyik, ahogyan azt mi annak idején elindítottunk, és mikor láttam, hogy még velem szemben is bizonyos kizsákmányoló tendenciák kezdenek érvényesülni, elfogadtam a TTIT meghívását, hogy legyek a műszaki osztály titkára, és szervezzem meg a munkásakadémiákat.

Hatalmas fába vágtam a fejszemet. Először is az egyes üzemek szakszervezeti bizottságával kellett tárgyalni, majd amikor kialakult a továbbképzés iránti igény, akkor sorban fel kellett kérni az egyes szakelőadókat, hogy előadásait tisztességes honorárium ellenében készítsék el, majd meg kellett állapítani azt is, hogy az egyes előadásokat kik, mikor és hogyan tartsák meg. Biztosítani kívántuk az előadások idejére a nyomtatott és megfelelően illusztrált szöveget is. Hogy aztán mindez milyen rendkívüli munkát jelentett, azt senki el sem tudja képzelni, aki hasonló dolgokon nem ment át.

Összesen 480 előadást akartunk tartatni. 27 tanfolyamot indítottunk volna be különböző helyeken a megye egész területén. Több mint 200 füzetet kellett volna megírtni, lektorálni, kinyomtatni stb. És emellett volt az a rengeteg adminisztrációs munka is, az előadások helyének biztosítása végett, a pénzkezelés ügyében, stb.-stb.

Munkánkra Budapest is felfigyelt. Közben pedig egyre hallottam az újabb és újabb híreket a párt határozott irányváltásáról. Az újságok mind élesebb hangot hallattak a Rákosi rezsim bűneiről. Gerő miniszterelnökségével sem volt már megelégedve a párt. Teljes rendszerváltozást kívánt. Mind több pártember foglalt állást Nagy Imre mellett, és a sajtó már egész határozottan követelte a mezőgazdasági kolhozosítás megszüntetését, és a kisgazdaságok visszaállítását.

Én csak figyeltem, és szomorúan vettem észre, hogy végeredményben semmi új gondolat sem merült fel, amivel a bonyolult kérdéseket meg lehetne oldani. Ekkor elhatároztam, hogy gyorsan megírom azt a kis dolgozatomat, amellyel kikristályosíthatom a helyes jövőt. Elmondtam ezt a tervemet a megyei pártbizottságnál is, ahová az erőzítő kérdések, valamint a műszaki értelmiség számos problémájának megbeszélése miatt többször felhívtak. Természetesen én mindig bizonyosságot tettem arról is, hogy az igazi gazdasági és társadalmi megoldásnak az alapja csakis a tiszta erkölcsiség lehet, és ezért határozottan ki akartam ezt a véleményemet fejezni a "Küzdelem a békéért" című munkámban. A pártbizottságnál azt is megígértem, hogy e munkának az első példányát nekik fogom átadni.

A TTIT-nél többször beszélgettem a fiatalabb titkárokkal, valamint egyes írókkal a jövő kérdéseiről, de ők az én organikus szemléletemet nem értették. Úgy láttam, hogy a pártemberek valami olyan lázban vannak, mint a súlyosan fertőzött betegek, akiknél a láz a szervezet teljes ellenállását veti latba.

Én mást vártam és láttam. Tudtam, hogy a legfőbb pártvezetőségnek az az utasítása, hogy ismét életre kell hívni a beszűntetett koalíciós pártokat, ha egyes egyéneknek megérdemelt rehabilitációt fog is jelenteni, de a jövő kérdéseit mégsem fogja megoldani. Miskolcon is megrendezték a régi pártok felélesztését, újra akcióba léptek azok az emberek, akik legtöbbször eddig is csak azt nézték, hogy hogyan nyergelhetik meg a saját javukra a nagyobb tömegeket. Az új gondolat, az új élet még nem látszott sehol.

Nagy Imre meghirdette a mezőgazdaság visszaalakítását, és ez a természettől fogva maradi magyar parasztnak igen tetszett. A nehéziparról átállni a mezőgazdaság fejlesztésére, és nagyobb befolyást engedni a párton kívüli építő erőknek is - valahogy így láttam azt, amit Nagy Imre kívánt. Mindez végeredményben még nem jelentette az emberi szellemnek az önzéstől való megszabadítását, nem jelentette a mindebből fakadható új szellemet és új életet.

Az egész nép felfigyelt a roppant nagy vágyakozásra, ígéretekre, az elnyomott szabadság felújulására, de nem látta, nem igényelte a gyökerében megújuló életet. A kormányzat ötlött-hatolt, és nem volt semmi elgondolása. Mindenki azt várta, hogy a Szovjetunió milyen magatartást fog tanúsítani Lengyelország megújulási törekvéseivel és mivelünk szemben.

A néplélek egy roppant bonyolult szerkezetű erőközpont. Minden őt sértő hatásra egyre jobban halmozódik benne a feszültség, és ha az nincsen magasabb ellenőrzés és fegyelem alatt, akkor bizony egy-kettőre forrongásban tör ki. A mi népünk örült a bilincsektől való megszabadulásának, de úgy érezte, hogy újabb, erősebb bilincseket kapott. Megbocsáthatatlannak tartotta a szabadjára bocsátott katonák kedvteléseit, amelyeknek számos magyar nő esett áldozatul. Világéletében arról beszéltek neki, hogy a munkásnak jogában áll tisztán látni azt, hogy munkájának eredménye hová folyik, mire használdik fel, milyen jövő távlatát tárják eléje, és ezért mit kívánnak tőle.

Amikor ellenben igazságtalanságot, részrehajlást, nagy nemzeti jövedelmek elherdálását látja, akkor felmerül benne a kérdés, hogy kinek érdeke ez. Miért vannak a kivételezettségek? Miért kell a hatalmas rendőri szervezet, pártszervezet, ha az mind a nép érdekét védi, és nem egyes kisebb csoportok előnyét kívánja csak biztosítani? Midőn pedig a nép bizalma meginog, akkor bizony résen kell lenniük a rendszeretőknek, mert abból hamar lehet gátszakadás és pusztító árvíz.

A néplélek igényét és megmozdulását mindig a fiatalság fejezi ki a leghamarabb. Így volt ez 1956 őszén is. A Petőfi Kör forradalmi hullámverése átcsapott az egyetemi ifjúságra is, és mindenütt hatalmas tömegmegmozdulásokra került sor. Az egyes egyetemek ifjúsága, majd a nagyipar dolgozói tömeggyűléseket rendeztek, új bizalmi embereket választottak, legtöbbször olyanokat, akik nem járaták le a nevüket az eddigi sztálinista rendszer vak kiszolgálásával.

Az egész ifjúság lázban égett. Felülről irányított tömeggyűléseiken sok határozati javaslatot fogadtak el, melyek tisztán rávilágítottak azokra a hibákra, melyeket az eddigi kormányzat a néppel szemben elkövetett. Ide-oda repültek a táviratok, hogy az ifjúság közölje egymással határozataikat, amelyekből még mindig hiányzott az új élet új szellemisége.

Pedig ez megvolt a fiatalságban, csak nem kristályosodott ki benne határozott, mindenkit kielégítő, szeretettel teljes és magyarságában öntudatos hivatássá. A fiatalság tömeggyűlésen kívánta a kormányzatnak kifejezésre juttatni kívánságát, és kérte, hogy ezt engedélyezzék a részére. Gerő habozott. Várta a moszkvai utasításokat. És a tömegek várakozása csak új feszültségnövekedésnek a forrása.

Amikor felvonultak Budapest utcáin, még bámulatos rendről tettek bizonyosságot. Amidőn azonban az ifjúság követeléseit a rádió nem akarta közvetíteni, sőt előbb könnyfakasztó gázzal, majd fegyverrel is el akarták üzni a tüntetőket, akkor az összecsapást már nem lehetett elkerülni. Az ÁVH emberei új és új fegyverszállítmányokat kaptak a vöröskeresztes autókhoz hasonló gépkocsijaikon, viszont a katonaság felajánlotta fegyvereit a fiatalságnak. Az ifjúság elfoglalta a rádiót, majd a Parlament elé vonult, hogy új kormányt követeljen. A tüntetők hatalmas tömegébe az AVH a Kúria épületének a tetejéről tüzelt, és bizony nem eredménytelenül^a.

Egész Magyarország a fiatalság mellé állt. Nagy Imre vette át a kormányt, és ebben az államelnök megerősítette. Az utcai harcokba egyes szovjet alakulatok is beleavatkoztak, de a fiatalság velük is felvette a küzdelmet. A nehéz tankokat benzines üvegekkel robbantották fel, viszont a tankok egyre lőtték a várost. A fiatalság őrségeket állított a betört kirakatok mellé, és megakadályozott minden rablást, fosztogatást. A Magyarországon lévő szovjet csapatok nem voltak elegendők arra, hogy a régi kormányzatot helyreállítsák, és tárgyalásokat kezdtek a kormány megbízottjaival a kivonulás módjáról.

Miskolcon is az egyetemen és a nagy gyárakban voltak az első tömeggyűlések, majd felvonultak a Petőfi szobor elé, ahol a "Talpra, magyar"-t szavalták el, és felolvasták az egyetemi ifjúság és a gyári munkásság határozatait. A középületekről lekerültek a vörös csillagok, amelyekben a lakosság nem a világ proletárjai egyesülésének szimbólumát, hanem egy újabb elnyomás jelképét látták.

1956 október 23-án lettem kész a dolgozatommal, és azt azonnal elvittem a megyei pártbizottsághoz. Elkéstem vele. Már minden túlhaladottnak látszott, és az igazi békével már senki sem kívánt foglalkozni. A felvonuló tömegekben éppen a régi pártemberek voltak a leghangosabbak, akik ütemesen kiáltották: "mars ki ruszki, mars ki ruszki". Micsoda pálfordulások, milyen opportunizmus! A gyárakban, a hivatalokban megszűnt a munka, mindenki csak a legújabb híreket leste.

Mi lesz a munkásakadémiákkal? Jaj, kinek lett volna most ideje, idege ilyesmivel foglalkozni? A TTIT egyszerre bolondok háza lett. Egyszerre húszan is hallgatni kívánták a rádiót. Megszólaltak az idegen adók is, és azok is egyre ontották az újabb pesti híreket. A fiatalság tömegesen szeretett volna a pestieknek a segítségére sietni, de a "diákpárlament" nem engedte őket.

Miskolcon még semmi vérontásra nem került sor, mert a diákság, a párt és a karhatalom józanul viselkedett. Október 26-án ismét elmentem a TTIT-be, majd amikor hallottam, hogy egy nagyobb csoport Kossuth szobrát koszorúzza meg az Erzsébet téren, én is kimentem. Ott álltunk Mészáros kályhásmeisterrel a Sötétkapu előtt, amikor a tömeg kezd felénk hömpölyögni a tér felől. Egyszerre azonban egy rendőrségi wippon is jön alulról, majd amikor a Székelykertnél találkozik a tömeggel, idegesség, kapkodás, izgalom látszik mindkét oldalon. Az autó elkezd hátrálni, majd be akar fordulni a Sötétkapu felé.

A tömeg nem engedi. Izgatott kiabálások, majd hirtelen a tömeg körülveszi a kocsit, és kezdi lehúzni róla a rendőröket. Gyorsan utat törtem magamnak a tömegen keresztül, majd azt mondtam, hogy ne szennyezzék be embervérrel a magyar lobogót, amelyet visznek. Aztán, amikor a tömeg egy pillanatra elcsendesedett, akkor megkérdeztem, hogy mi a tömeg kívánsága. Ekkor tudtam meg, hogy este bevitte a rendőrségre tíz egyetemi hallgatót, akik fel akartak utazni Pestre, hogy részt vegyenek az utcai harcokban; most ezeket akarják kiszabadítani.

A rendőrök kocsiján volt egy gyári tanácsstag és egy katona tanácsstag is. A rendőrök is azt mondták, hogy ők is ezeket az egyetemi hallgatókat keresik, hogy szabadlábra helyezték őket. Megkérdeztem, hogy megengedik-e, hogy a tömegből is felszálljanak az autóra, és együtt nézzék meg a Rudas László utcai rendőrséget, hogy nincsenek-e ott a fiúk. Amikor erre igenlő választ kaptunk, annyian kapaszkodtunk fel a kocsira, hogy az

^a A Parlament előtti mészárlás egy nappal később, 25-én történt.

embertömeg egészen kidagadt belőle. Végre elengedték a kocsit. Persze a kocsi után most már az egyre növekvő tömeg is megindult a laktanya felé.

Én láttam, hogy a rendőrségre nem fogják beengedni az egész tömeget, és ebből újabb baj fog származni. Ezért bementem az OMMI laboratóriumába, onnan felhívtam a Megyei Pártbizottságot, és elmondtam, hogy mi történt a Sötétkapunál. Kértem, hogy jöjjön ki valaki, aki meg tudná nyugtatni a tömeget, mert ellenkező esetben bizony vér fog folyni. Hallottam Gyárfás hangját, aki azt mondta a telefonos nőnek, hogy ha ők most kimennének a tömeg közé, az csak új olaj lenne a tűzre, és arra kértek, hogy én próbáljak ismét rendet teremteni.

Láttam, hogy a felelősség bizony rajtam van, rajtam, aki higgadtan szemlélem a helyzetet, és mindenkiel szemben kötelességeim vannak. Amikor elmondtam a beszélgetés eredményét, Géczy Gáborék komolyan féltettek engem. Hajthatatlanságomat látva egy idős vegyész, Elemér bácsi jött velem, hogy tanúja legyen az eseményeknek.

Ismét alig tudtam utat törni magamnak a rendőrség kapujához, ahol Papp László próbálta feltartóztatni a testével a megdühödött tömeget. Közben pedig hallatszott az uszító kiáltás: "Ne hallgassatok senkire, törjétek be a kaput, és szórjátok be a rendőröket a Szinvába." Valóban, hozták is már a hatalmas vasrudakat, hogy betörhessék a kaput. Ekkor levettem a svájci sapkámat, hogy lássák az emberek, hogy nem vagyok mai gyerek, és azt mondtam: "Emberek, hallgassanak reám, én Krisztusé vagyok, és nem fogok hazudni." Egyszerre néma csend lett. Azt javasoltam, hogy beszéljük meg a rendőrséggel, hogy engedjenek be egy most megválasztandó bizottságot, és az állapítsa meg, hogy itt vannak-e, vagy voltak-e az egyetemisták. A tömeg is, a rendőrség is elfogadta az ajánlatomat. Megválasztották a beküldendő öt tagot, majd hatodiknak engem is beküldtek.

Odabent a folyosón egymás mellett álltak a rendőrök, mindegyiknek a kezében golyószóró, és mind az ajtó felé voltak fordulva. Lehetett ott vagy negyven rendőr, de mind halottsápadt volt az izgalomtól. Amikor én is beléptem, hátulról a keresztfolyosóról megszólalt egy hang: "Fiúk, nincs már semmi baj, én ismerem Király főmérnök urat, ahol ő van, ott már nem fog embervér folyni." Majd gyorsan hozzám jött, kezet szorított velem, amit más rendőrök is megtettek nagy-nagy örvendezéssel. Mindnyájan arról biztosítottak, hogy ők is a néppel éreznek, és jó magyar emberek. Aztán sorban átvizsgáltuk a börtöncellákat, megnéztük a felvételi könyvet, és láttuk, hogy ott sem most nincsen egy egyetemi hallgató, sem ezelőtt nem vittek be oda senkit.

A rendőrséget aztán egymásután hagytuk el. Mindenki fellépett egy székecskére, amelyet a félig nyitott kapuba tettek, és onnan mondták el, hogy az egyetemi hallgatók nem voltak és nincsenek itt. Talán a harmadik lehetett egy diáklány, aki azt mondta, hogy a hallgatók nem itten vannak, hanem az ÁVO-n.

Ijedten kérdeztem, hogy tudja-e, mit beszél? Honnan hallotta ezt? Az egyik vezető tiszt mondta, hogy ő mondta, mert tudja, hogy valóban oda vitték őket. Az illetőt figyelmeztettem, hogy azonnal telefonáljon az ÁVH-ra, hogy akkor adják ki a hallgatókat, mert most ennek a tömegnek a fele oda fog rohanni, és akkor ott baj lesz.

Valóban így is volt. Amikor én kikerültem az utcára, akkor már sokan futottak a Búza-tér felé. Én aztán megpróbáltam rendezett menetben levezetni a tömeg visszamaradt részét, de amikor kiértünk a főutcára, már hallottuk az ÁVH felől a fegyverropogást és kézigránát robbanást. Csakhamar rohanva jöttek onnét az emberek, és kértek, hogy ne menjünk oda, mert ott az embereket halomra lövik.

A rend nálunk is felbomlott. Az emberek roppant izgatottak lettek. Midőn én láttam, hogy ez már nem egy fegyelmezett társaság, amely hallgat az okos szóra, hanem egy össze-vissza kiabáló tömeg, elindultam az ÁVH felé. A piacon túl már nem sok ember volt, és az is inkább a házak mellett, kapualjakban tartózkodott. Láttam a lelőtt embereket, gyerekeket, vitték a sebesülteket. Bementem a gépgyárba, hogy onnét telefonáljak a rendőrségnek. Ott is egy lelőtt munkás. A portásfülkéből éppen elvitték a telefonost, beszélni próbáltam, de a telefon nem működött.

Ismét kimentem az utcára. Több embert megszólítottam, és kértem, hogy vonjanak kordont, hogy lássák az ávósok, hogy mi rendet tartunk, én pedig bemegyek hozzájuk, és beszélek velük. Azt mondták, hogy nem engednek engem, mert engem is megölnének odabent.

Mintha ezt akarnák igazolni, egyszerre csak kinyíltak ismét az ÁVH ablakai, és megint dördült a sortűz. Ezúttal azonban úgy látszik, nem emberre tüzeltek. Mindenki menekült. Engem is besodortak egy kapualjba. Egy autón ávósok menekültek a bekerített épületből. Ismét kimentünk az utcára, de senki sem volt hajlandó arra, hogy nekem segítsen a rendet helyreállítani. Volt olyan ember is, aki kihajlította a kabátjának a gallérját, és ott mutogatott egy csomó gombostűt, mondván, hogy ezek mind az ávósok szemeire vannak szánva.

Emberek vettek körül, és beszéltek az ávósok rémtetteiről, akik szerintük mind megérdemlik a halált. Ki voltak kelve önmagukból, és úgy beszéltek összevissza. Ekkor odajött Michna Irénke, és azt mondta, hogy ő hajlandó velem jönni, és egyedül el se eresztene abba az épületbe. Megható volt. Aztán odajött Moravszky tanácselnök is, és arra kért, hogy ne tegyem ki magamat veszélynek. Attól félt, hogy a feldühödött tömeg egyszer csak ellenem fordul, és felkoncolnak. Még mindig kísérleteztem a rendcsinálással, és mindannak ellenére, ami történt, még mindig bíztam abban, hogy szeretettel el lehet kerülni a további vérontást.

Végre én is beláttam, hogy itt már minden józan szó hiábavaló. Megadtam magamat, és elindultam hazafelé. Irénke velem jött hazafelé. Pár óra múlva aztán hallottam, hogy hogyan robbantottak fel pár ajtót az ÁVH-nál, majd hallottam később, hogy a megvadult emberek hogy akasztották az ávósokat.

Lily akkor ijedt meg igazán, amikor megtudta, hogy én mibe keveredtem, de éreztem, hogy helyeselte a viselkedésemet, azt, hogy el akartam kerülni a vérontást és a népítéletet.

Ismét otthon, Selmec - Tátra

Nem akartam megszakítani az események sodrát, mint ahogyan mi 1956 nyarán nem is hittük, hogy ilyen nagy jelentőségű események következnek be nem sokkal hazaérkezésünk után.

Amikor 1956 tavaszán kezdtünk szabadabban lélegzeni, kissé megnyitották a határokat is, és aki csak tehette, útlevelet kért, hogy eddig elszakított szeretteit meglátogathassa.

Mi Szlovenszkóba készültünk. Eredetileg úgy volt, hogy Péter is velünk jön, de ő Lacinál dolgozott az Alföldön, amikor mi az útlevéért elkezdünk sorba állni. Klárral is megbeszéltük, hogy együtt megyünk Selmecre, és szerettük volna, ha Bandiék is velünk jönnének, de ők nehezebb anyagi körülmények között lévén ezt az utat későbbi időkre halasztották. Ki gondolhatott volna akkor arra, hogy jön majd ismét egy időszak, amikor elzárják előlünk a világot, és megnehezítik régi pátriánk meglátogatását.

Laci és figuránsai (Péter, Somogyi-Tóth Eszter és Tuki)

Klárral a megállapodás szerint Hatvanban találkoztunk. Garamberzencén csodálkoztam a helyes, modern vonaton, amellyel továbbutazhattunk Selmecre. Bizony nagyot fordult a világ, amióta utoljára itt jártam. A régi mohos kis tót községek szép korszerű színt öltöttek, és a szlovák utasok is sokkal öntudatosabbak lettek.

Aztán hiába kerestem a Kálvária meg-megújuló képét, bizony az most nem mutogatta magát annyiszor, mint régen. És a hosszú út is hogy megrövidült! Egy hosszú alagút után egyszerre csak ottan is voltunk. Persze jóval a régi állomás alatt értük el Selmec völgyét, és az állomásról buszon mehettünk Eiseléék felé. Egy szembejövő buszról utánunk érdeklődtek, majd átszállt hozzánk Eisele Pista, hogy a további kalauzolást ő intézze.

Bizony tartottunk tőle, hogy mi lesz, ha beteg, vagy valami egyéb ok akadályozza abban, hogy elénk jöjjön az állomásra. Az állomáson ugyan megtudtuk, hogy ő már volt kint, de bizony a külföldiek utazásánál nem lehet menetrend szerinti érkezésre számítani, mert néha alaposan elnyúlik a határátlépésnél elmaradhatatlan vámvizsgálat.

Eiseléék szeretettel vendégeltek meg vacsorával, majd ő maga kiköltözött a konyhába, és minekünk adta át az ő hálósobájukat. Másnap vasárnap volt, és mi mindnyájan elmentünk a mi régi templomunkba. Hát bizony az igehirdetésből nem sokat értettünk, és az éneklés is igen döcögve ment. Hiába, jobban meg kellett volna annak idején tanulni szlovákul.

Az istentiszteleten találkoztunk Teszákékkal és több más régi ismerőssel. Aztán elmentünk, hogy megnézzük a várost. Az utcák mintha meredekebbek és szűkebbek lettek volna most,

mint régen. Mi okozhatta vajon ezt az érzéki csalódást? Hiszen amikor mi legutoljára voltunk Selmecen, akkor is felnőttek voltunk már. Azt hiszem, hogy ennek az érzéki csalódásnak kettős oka van. Az egyik az, hogy Selmec képe bennünk egy átlaggá olvadt össze.

Az evangélikus líceum, ahol nagyapa és dédapa tanított és igazgatóskodott

Gyermekkorunkban az utcák széleseseknek tunk, mert mi voltunk kicsik, és nem voltak meredek, mert megszoktuk őket, később pedig a gyermeki kép takarta el szemünk elől a valóságot. A másik ok meg az lehetett, hogy mi hozzászoktunk a magyar városok, mondjuk Miskolc viszonylag sík utcáihoz, és így a relativitás hatása volt az, ami a meredekség látszatát keltette.

Aztán megnéztük a régi líceumot, Óvárat, Újvárat, régi házunkat, melyet azóta bizony alaposan átalakítottak. Úgy jártam én is, mint Petőfi, midőn azt írja gyönyörű költeményében: Mint nyugtalan madár az ágakon, Helyről helyre röpköd gondolatom, Szedegeti a sok szép emléket, Mint a méh ...

A Rózsá utcában a régi háznál

Kilátás a Leányvára (balra Eisele P. bácsi)

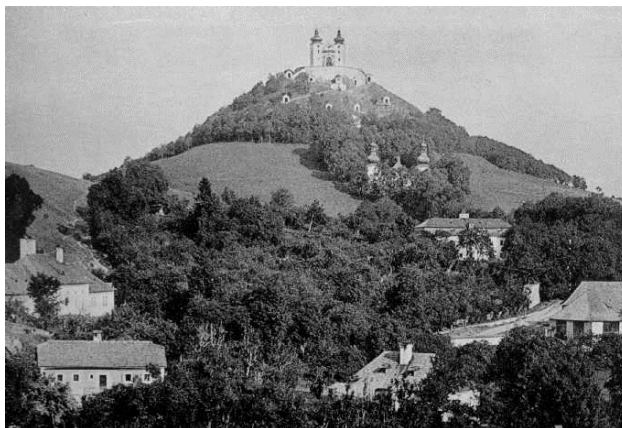
Jaj, mit is mutassak meg Selmecen az enyéimnek? Világos, hogy olyasmit kell eléjük tárnom, ami valamikor élmény volt a számomra is. El is határoztuk, hogy a város és a Kálvária megtekintése után megnézzük Vichnyét, a Tanád gerincét, Felsőronát, a Klingertavat, majd végül a Szitnyát is.

Bizony nem győztem eleget csodálkozni azon, hogy hová fejlődött az én régi szülővárosom. A fő közlekedési utak kiszélesítve, megjavítva pompás aszfalt-beton utakká váltak. A bélabányai kapu egyszerűen eltűnt, viszont az elsőrendűen megépített autót út szépen ívelő kanyarral vezetett tovább a régi testvérváros felé.

Felmentünk a Kálváriára. Eszünkbe jutott e hely kedves története. Ezt valamikor egy jómódú evangélikus ember bírta, aki midőn a katolikus egyház meg szeretne volna azt venni, semmi pénzért nem volt hajlandó megválni tőle; amikor ellenben megtudta, hogy ott egy kálváriát

szeretnének felépíteni, e célra örömmel adta át a hegyet - ingyen. Meg vagyok győződve arról, hogy ennél szebb helyen nem építettek még fel ilyen kegyhelyet.

Az egyes "stáció"-k - a golgotai történet egyes eseményei - apró kápolnáknak elhelyezett festményeken, szoborcsoporthozatokon vannak megörökítve. Itt-ott még a régi svájci faszobrász remekeivel is találkozunk, meg a Stefultón alakult szobrásziskola alkotásaiban is gyönyörködhetünk, de bizony sok már az értéktelenebb pótlás is, és bizony a festés is igen megkopott már. A közép- és felsőtemplomot nem nagyon régen felújították, de az utak és lépcsők már csak az idők vasfogaról tettek bizonyosságot. Felérve a csúcsra alig tudtunk megállni az ottan csaknem állandóan fúvó szél miatt, de ennek ellenére is alig tudtunk onnan elszabadulni, mert a kilátás annyira lebilincselő volt.

A Kálvária (régi kép)

Ahogy onnan elnéztük Selmecet, amint a Tanád ölelő hegygerincének mintegy az ölébe búj, megéreztek, hogy e város mennyire féltette régi kincseit; aranyát, ezüstjét, polgáréletének és bányászatának történelmét és diákéletének csodálatos értékeit. És amikor most a város felé néztünk, megláttuk azt a nagy élni akarást is, amellyel a házak apró fecskefészkekként tapadtak a helyoldalak meredek, sokszor sziklás lejtőibe, hogy se a természet viharai, se az emberi indulat pusztító fergetege ne árthasson neki.

És még ez a természetes védelem se volt elég az emberi kapzsiság ellen. Tatár, török, német mind arra vágyott, hogy a Felvidék e kies városát a magáénak mondhasa. De a polgárság és a nép határozottan, kitartóan védekezett minden támadás ellen. Felépítette az Óvárat, majd Rösszel Borbála az akasztódombon megépítette az Új- vagy Leányvárat is. A legenda szerint ez a kikapós, vérszomjas nő valahol az Alsórózsa utcában lakott, és mivel az akasztódombon álló hatalmas akasztófa árnyéka holdvilágos éjszakákon az ő álmait rettentette, kegyetlenségének ezen jelei helyén felépítette azt a hatalmas várat, amely azután Selmec őrizőjévé lett. Innen jelezték a portyázó ellenség közeledtét, így készülhettek fel azok megfelelő fogadására, vagy túlerő közeledtére az innen hangzó jelekre menekülhetett a lakosság az Óvár falai közé. Ezért hagyták meg azokat a keskeny síkátorokat a Szentháromság téren a háromemeletes házak között.

Gyermekkoromban már csak a tűzoltók használták e vár felső emeletét a megfigyelésre. Én még sokszor hallottam a négy égtáj felé kémlelő toronyőrt, amint kürtjével jelezte, hogy éberen vigyáz a városra.

Selmec - Kálvária. Hegyek ölében megbúvó, a félelem és a gyalázat nyilvános vállalásával történt önfeláldozó szabadítás! Egy régi élet állandó menekülése a pusztító gonoszság elől - és az igazi, új élet mindent magához ölelő szeretete, amely feloldja a félelmet, gyűlöletet, és legyőzi a halált. Ahol a népek, fajok, hitbeli meggyőződések és társadalmi különbségek nem egymás ellen törnek, hanem közösen küzdenek egymás boldogulásáért, a szeretetben új életutat talált egységért.

Lesietünk a tetőről, a Kálvária legmagasabb ormáról. Hazafelé menet benézünk még Raksányi tanár úrhoz, aki a Selmecen maradt líceumi tanárok utolsó hírnöke. Valamikor örömmel üdvözölte az új hatalmat, ma fáradt, beteg, kiábrándult. Szegény nem tudja, hogy betegsége

gyógyíthatatlan, még most is abban reménykedik, hogy megéri a jobb időt, az igazi szabadságot.

Este az Eisele lányok láttak bennünket vendégül nagyszerű vacsorájukhoz. Milyen maradéktalan, igazi szeretet fogadott! Hiába volt az egész nap sok élménye, fáradtsága, bizony mi ebben a közösségben nem éreztük az idő terhét. Végül is az eszünknek adtuk át az uralmat a szívünk helyett, és aludni tértünk, hogy a holnap terhei számára is felkészülhessünk idején lévő pihenésünkkel.

Másnap Pistával együtt mentünk buszon Vichnyére. Az út csodaszép. Mindenütt fenyőerdők és mesterséges tavak. Mennyi munka kellett mindehhez, hogy megépüljenek a sok-sok kilométeren át húzódó kövezett vízvezető csatornák, a mély völgyzáró gátak, amelyek a csatornák vizét felfogták és tárolták! Ma ezek védik a hegyoldalakat az eróziótól, de műszaki, ércmosási feladataik már nincsenek. A táj azonban szebbé lett általuk, és mutatják, hogy a helyes emberi beavatkozás a természet rendjébe szebbé, maradandóbbá is teheti az ember környezetét, és nem mindig rontja azt.

Vichnye élete ma szegényes, szunnyadó élet a régihez képest. Nincsen meg az a pompás, élénk fürdőélet, amely valamikor nevezetessé tette a helyet. Vasas hévize szomorúan csordogál rendezetlen medrében, pedig igen sokan gyógyulhatnának meg meleg hullámaiban. Hazafelé jövet a Felső-vereskúti tónál mi kiszálltunk a buszból, hogy megtekintsük a várost a tanádi pompás panoráma-útról is. Elmentünk a Paradicsomhegy alatt, majd elhagytuk az Ottergrundi tavat, s a szép vízvezetéki úton, gyönyörű fenyvesek közt egyik kilátóhely a másikat érte. Pár felvétel, és máris sietnünk kellett tovább a Felsőróna felé.

Pár óra, s már ottan is voltunk a régi Rózsa szállásnál. Alig ismertem ki magamat, pedig mennyiszer jártam itt 40 - 50 év előtt. Kerestem a fedett táncteremünket, ahol Balogh Laci húzta a lábalávaló tüzes muzsikát a szépen kiképzett erkélyszerű faemelvénnyel. Sehol semmi.

A Rózsa-, vagy most nem is tudom minek hívják, szállóban valami kis mozgást látok. Próbálkozom a szlovák nyelvvel, de megint az oroszba csap át a beszédem. Az illető ezt nyilván nem hallja szívesen, mert magyarul szólal meg, és bármilyen nehezére is esik a rég elfelejtett magyar szó, kedvesen ezzel magyarázza meg, hogy hol keressük a táncterem helyét.

A Rónáról egy fenyővágásban visz lefelé az utunk. Sorban hagyjuk el a mindenütt feltalálható kövezett vízvezető csatornákat, a mellettük lévő széles jó utakat, és tovább ereszkedünk az egyre zajosabbá váló Klinger-tó felé. Végre meglátjuk a tavat, és tapasztaljuk azt a hatalmasan fellendült fürdőkultúrát, amellyel a szlovákok hasznosítják gyönyörű tavaikat.

A nap még besüt a nagy tó kék vizére, és a fürdőzők és csónakázók ki akarják használni annak utolsó sugarait is. Mi azonban tovább megyünk. Látjuk, hogy azok a fák, amelyeket valamikor mi ültettünk a tóhoz vezető út mellé, mennyire megnöttek. Régen bizony el sem képzeltek, hogy az a sok apró fácska majd ilyen szép sétánnyá avatja a mi napsütötte utunkat, ahol bizony hamar elfeledtük a délelőtti, délutáni, vagy sokszor egész napos fürdőzésünk kellemes hűvösségét, és a pár perces tűző nap ismét átforrósította egész testünket.

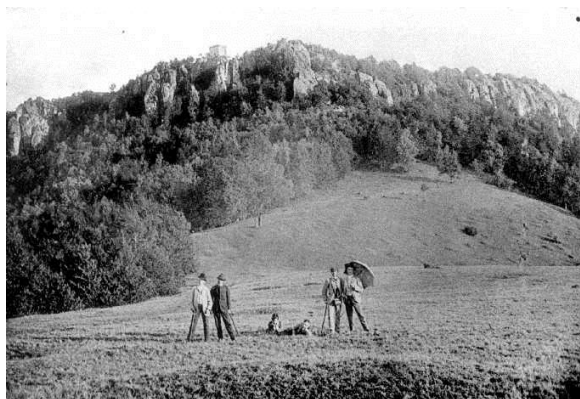
De tudják-e a szlovák fürdőzők, hogy mennyi munka, mennyi verejték fűződött minden talpalatnyi úthoz és minden faárnyékhoz? Hányszor csodáltuk az öreg Szlamka bácsi bámulatos kitartását, amikor a legmelegebb időben is úgy dolgozott, mintha egy egész demokratikus ellenőrzés csak őt figyelné.

A temető mellett elmenve magyar erdészekkel találkozunk. Mennyi régi főiskolásnak az őse nyugszik a selmeci temetőben!? Mennyi erdész, bányász, kohász gondol megatottan az itten eltemetett drága halottakra?

Még felsiettünk a Leányvárhoz, ismét széjjelnéztünk a régi város házain, utcáin, aztán lementünk Eiseléékhez, hogy elbeszéljük aznapi élményeinket, és felkészüljünk a másnapi Szitnya-túrra.

Szitnyát ma már busszal szokták megközelíteni a Pocsuvaldói tó felől. Mi azonban úgy akartuk utunkat megjárni, mint régen. A vezetésre Kelecsányszky barátunk vállalkozott, aki szenvedélyes turista lévén megvetette a modern gépi járműveket. Ismét a Klinger-tó felé vettük utunkat, majd onnan a Puska poros torony felé mentünk. Mennyi minden változás! Mások az erdők, sok új ház; a régi Krizsnát alig ismerjük meg. És amikor a Grätzer forráshoz érünk, bizony más kép fogadott, mint régen.

Jót ittunk a forrás kitünő, hűs vizéből, bőségesen befalatoztunk és tovább mentünk a Tatár-rét felé. Aztán beszálltunk a Szitnya sziklatömkelegében vezetett régi, falépcsős kapaszkodóba, megcsodáltuk a magas sziklatornyokat, a mind jobban kitáruló kilátást, és nemsokára - annyi év után - ismét fenn voltunk a Szitnyán.

A Szitnya a Tatárrétről (régi kép)

Micsoda kilátás! Milyen fenséges panoráma! Bármerre néztünk, mindenütt ismerős hegyeket láttunk, amelyekhez annyi szép emlék kapcsolódott. És persze végig kellett néznünk a déli hatalmas sziklákat is. Alattunk, szinte feneketlen mélységben erdők és erdőrengetegek. A mi kedves, titkos barlangunkat nem kerestük fel. Talán meg sem találtam volna. De egy kissé tartottam attól a kitett sziklatúrától is amelyen valamikor oly sokszor közelítettük meg e barlangunk rejtett száját.

Visszafelé végimentünk a Tatárréten, leballagtunk a Király úton, és megérkezve a Bacsófalvi tóhoz csodálkozással szemléltük a szépen kiépített villákat, strandoló helyeket és egyéb berendezéseket, amelyekkel a selmeci kiránduló fürdőzők kényelmét és szórakozását elősegítették. Itt már egy nagy társaság várt reánk. Ott voltak a Teszák testvérek feleségükkel és családjukkal, és persze eljött a mi kedves Eisele Pistánk is, hogy legalább a délutánt együtt tölthessük. E gyönyörű nagy tóban lehetetlen lett volna meg nem fürödni.

Busszal mentünk vissza Selmece. Gyalog ez régen több órába került, most pedig talán félórába sem telt, míg hazaértünk. Elbúcsúztunk a kedves ismerősöktől, megbeszéltük, hogy közös akciót kellene indítani a kölcsönös látogatások lebonyolítására, és másnap Kláritól is elváltunk, hogy folytassuk utunkat az Alacsony- és Magas-Tátra felé.

Nagyszerű vonattal utaztunk a Garam völgyén végig, de amikor elértük a régi végállomást, vonatunk tovább futott az új, még korszerűbb, gyönyörű viaduktokkal és alagutakkal változtatott vonalon. Amikor a vonatból a menetirányban előre tekintettünk, szinte el sem tudtuk képzelni, hogyan fogunk a völgykatlanból kikerülni. S aztán egymáshoz közel két pályarészt pillantottunk meg, és kisütöttük, hogy a kettő között a hegy belsejében a vonatunk csaknem egy teljes kört fog leírni, hogy kijuthasson a felsőbb szakaszra.

A dobsinai jégbarlang megállónál szálltunk ki a vonatból, majd midőn e gyönyörű, valóban paradicsomi vidéken még éjjeli szállást is kaptunk, megtekintettük a jégbarlangot, amelyet csak nagy munkával tudnak annyira tisztán tartani az egyre képződő jégtől, hogy a turisták megnézhessek. Másnap jókor elindultunk a Maly Sokol felé, majd visszafelé kanyarodva a Vel'ky Sokolon elértük a Glas-t, és estére a Klastoriskót.

Micsoda szurdokok! Milyen hatalmas munkája a romboló víznek! Néhol csak egy keskeny gerendán tudtunk átjutni az alattunk tajtékzó vízen, máskor meg létrák, vaskampók, hidak teszik csak lehetővé a továbbjutást. Vannak helyek, ahol egy-egy áradás egész fatorlaszokat sodort össze, s nekünk ezeken kellett megtalálnunk a legkevésbé veszedelmes továbbjutási lehetőséget. Közben egy kis zápor bekergetett egy csűrbe, ott aztán meg is ebédeltünk, de nem vártuk meg az eső végét, mert hiszen a patakban vezetett úton is kaptunk vizet bőven.

Klasteriskón bizony csak sátrakban kaptunk helyet, és nem is dicsekedhettünk valami jó alvással. Másnap a Kysel' patak völgye azonban mindenért kárpótolt. Pár óra volt csak az egész, amit a száz méteres sziklafalak között a patakmederben megtettünk, de azt aligha felejtjük el, amíg csak élünk! E szurdok ugyan kultúráltabb az előző nap bejárt Sokoloknál, és ezért a létrák, hidak legtöbbször vasból vannak, de az arányok még meglepőbbek az előzőknél. Pár óra volt csupán, és mégis megismerhettük a Slovensky Raj^a egész vadregényességét!

Amikor pedig utunkat tovább folytatva leértünk a Hernád síkságára, és felülhettünk egy buszra, hogy a legközelebbi állomásra utazzunk, azt mondhattuk, hogy e napon a teljes vadságot és a magas közlekedési kultúra minden előnyét végigélvezhettük.

Poprádon hamarosan éjjeli szállást is kínáltak egy felkai egyszerű házban, megszáritottuk ruháinkat, és másnap felmentünk Lomnicra. Az volt a reménységünk, hogy ott csak találunk valami megfelelőbb szállást, de e reménységünk nem vált valóra. És pár napig onnan tettük a túráinkat. Felmentünk a lanovkán a Kőpataki tóhoz, majd végignéztük a tarpataki vízeséseket. Szerettünk volna feljutni a Lomnici csúcsra is, de a hirtelen beállott viharos idő miatt a felső lanovka beszüntette a működését. Így azután mi az Öttóhoz mentünk.

Az idő fergetegessé vált. Ahogy lefelé jöttünk, az orkánszerű vihar minduntalan le akart sodorni az útról. Béla megfogta Lily kezét, mert éreztük, hogy ő egyedül nem tud megbirkózni a szélrohamokkal. Én mentem elől. Egy hirtelen szellőkést csak úgy tudtam elhárítani, hogy odatapadtam egy sziklához, amikor már hallottam is Anyuka kiáltását. Visszanézve látom, hogy a szél mindkettőjüket lehajította az útról. Szerencsére csak mintegy egy métert estek lefelé, és semmi komolyabb bajuk nem történt. Mi lett volna azonban akkor, ha ez a Lomnici csúcson, vagy valahol annak oldalában ért volna bennünket? Odafenn persze hóviharok dúltak, mi pedig áztunk a heves, havas záporokban, amelyek minduntalan megisméltődtek. Bizony alaposan átázva érkeztünk haza.

Még a Csorbató, s esetleg a Poprádi tó megtekintése volt hátra. Előbb csak úgy sétálgatva néztük a tó partját, majd amidőn az idő egy egészen kevésbé javult, elhatároztuk, hogy elmegyünk a Poprádi tóig. Amikor ellenben megláttuk a Poprádi tavat, és hallottuk, hogy más turisták is egy Tengersizemcsúcs tórán gondolkoznak, mi is elővettük a túrázó kedvünket és nekiindultunk, hogy legalább egy 2500 méteres csúcsot megmásszunk.

Az idő változó volt, de nem esett. Amerre csak mentünk, mindenütt magyar szót hallottunk. Midőn pedig hosszú kellemes kapaszkodás után felértünk a csúcsra, vagy 17 magyar látogatót számoltunk össze. A kilátás is szeszélyes volt. Egyszer-egyszer elrohantak alattunk a felhőtömegek, ilyenkor megláttuk a Tátra egy kis darabját, de aztán megint belekerültünk a felhőbe, és alig láttuk még egymást is.

Szép, gyönyörű szép volt a tátrai pár napunk. Aztán elmentünk még Lőcsére is, hogy meglátogassuk elsőfokú unokatestvéremet, Anna nénit, kinek férje Király Gusztáv. Király részről közöttünk nincsen rokonság, de annál erősebb a Kuzmann ágon való összetartás. Nagyon kedvesen fogadtak, és igazán sajnáltuk, hogy Laci fiúkkal nem találkozhattunk.

^a Szlovák Paradicsom

Aztán elindultunk Kassa felé. Meglepett a város szépsége és nagyvárosias volta. Gyönyörűek a műemlékei is. Bizony Miskolcot alig lehet vele egy napon említeni. Természetesen felkerestük Králikékat is, hiszen az én volt osztálytársammal már oly régen nem találkoztam. A Pista által továbbított 240 koronát még nem kapták meg, de ez nem okozott nehézséget, mert hiszen a Künsztler lányok bőségesen elláttak bennünket szlovák pénzzel, minek az ellenértékét aztán hazaérve magyar pénzben egyenlítettük ki.

Módunk volt egyet-mást be is vásárolni. Béla a színes filmeknek örült a legjobban. Kár volt, hogy azt éppen utunk utolsó napján szerezhettük csak be, és nem a tátrai út előtt.

S aztán végiggondoltuk, hogy mit is tapasztaltunk egész szlovenszkói utunkon. Aki csak tudott magyarul, iparkodott velünk beszélni, viszont senki sem volt hajlandó az én orosz beszédemre oroszul válaszolni. A helyzetükkel az emberek nem voltak megelégedve, jóllehet jobb sorsuk volt, mint nekünk itthon. Mindenki egy egyesült Európáról álmodozott, amikor végre leomlanak a határok, és nem gyűlölik egymást az emberek. Meglesz-e ez valamikor? Tudják-e majd az emberek egymást úgy szeretni, mint saját magukat? Magas, igen magas célkitűzés!

Kinek áll azonban az érdekében, hogy a habsburgi, vagy talán mondhatnánk machiavelli-i politikát kövesse: megosztani és úgy uralkodni; bizonyos annak, aki most is imperialista politikát űz.

Kicsiny hazánk - a világ közepe

Aligha van fájdalmasabb látvány, mint amikor egy kis néppel úgy bánnak, mint macska az egérrel. 1956 őszén a magyar nép már-már azt hitte, hogy szabadon döntheti el jövőendő sorsát, amikor egyszerre csak Kelet és Nyugat érdeklődésének középpontjába került.

Kelet persze azt állította a magyarországi eseményekkel kapcsolatban, hogy azokat a nyugati propaganda provokálta. Ez azonban nem volt igaz. Az sem áll, hogy a forradalmat belső, új életre kelt jobboldali elemek szították volna.

Az igazság az, hogy a XX-ik pártkongresszuson Hruscsovék leleplezték a sztálinizmus roppant bűneit, nyilvánosságra hozták a sztálini diktatúra öncélúságát, rámutattak a mezőgazdaság fejlődésének elhanyagolására és a nemzetközi kapcsolatok helytelen alakulására. Mindebből aztán mindazok a baloldali elemek, akik a marxizmust valóban át akarták vinni a gyakorlati életbe, azt látták, hogy a szovjet bolsevizmus helyébe egy nemzetközi igazságosság, egy igazi szocializmus, majd igazi kommunizmus fog lépni, és a legnagyobb örömmel üdvözölték ezen, egymás között már régen várt fordulatot.

Azok az elemek, akik a szocializmus építésében egy nagy hazugságot láttak, akik úgy érezték, hogy az elmúlt időszakban egy kis réteg egyeduralkodó, imperialisztikus célkitűzései irányították az életet, most azt várták, hogy valóban megindul majd egy újabb, félelem nélküli, szabadabb szociális élet, és ezért örömmel várták és segítették annak kifejlődését.

A keresztyén társadalom felülről elfogadott, sőt előtérbe tolt vezetői - mivel sem a néppel, sem az Úrral igazi, benső kapcsolatot nem tartottak - a helyzetet a pillanatnyi erőviszonyok szerint mérlegelték. Elvtelenségükért hol bűnbeismeréseket tettek, hol pedig e beismerésüket tagadták meg egy ellenbeismeréssel. A hívő néptömegek mindebből azt látták, hogy az Úr irányító lelke e vezetők közül hiányzik, s emiatt a krisztusi szabadítást váró tömeg nem követte a vezetőket ide-oda lengésükben. E tömeg örült minden olyan megnyilatkozásnak, amellyel az ő nehéz élete megenyhült, szívesen rombolta le azokat a korlátokat, amelyek őket egyéni jogaikban korlátozták, de önálló, a legmagasabb értelmű igazságosság keresésével új, mindenkit kielégítő megoldást nem keresett.

A reakciós elemek feszülten figyelték az eseményeket mozgató erőket, várták a szociális haladás csődjét, és abban reménykedtek, hogy mindez egy teljes restaurálást fog eredményezni. Bosszút akartak állni az elmúlt időszakban elszenvedett bántalmakért és igazságtalan elbánásért, amikor úgy érezték, hogy a zsidók egyre növekvő gazdasági és politikai befolyása miatt hozott zsidóellenes törvényekért és rendeletekért most őket sújtják az amazokénál még sokkal súlyosabb mértékben. Ezek úgy érezték, hogy akik által e kicsiny gyűlölködő réteg a szocializmus építésének látszata alá rejtett hatalmi célját munkálta, tulajdonképpen a magyar nép árulói, akiknek árulóknak kijáró büntetést kell kapniuk.

Az kétségtelen, hogy a nép legnagyobb része kimondhatatlan boldogságban várta a teljes szabadságot, csak éppen azt nem tudta, hogy mint éljen majd vele.

Magyarország a világ érdeklődésének a középpontjába került. A nyugati hírszolgálat azonnal ideküldte hírszerzőit, és ezek aztán teljes részletességgel tájékoztatták a világ közvéleményét a magyarországi eseményekről. Persze eközben leközltek azokat a nem ellenőrzött híreket is, amelyeket itt-ott hallottak, és amelyekben sok túlzás is volt. A keleti hírszolgálat az első naptól kezdve arról beszélt, hogy Magyarországon ellenforradalmi erők meg kívánják semmisíteni mindazt a haladást, amelyet a demokratikus hatalom 12 év alatt elért.

Az egész világ mifelénk fordította a tekintetét. Nemrég még nagy szenzáció volt a szuezi ügy, most ez is elhalványodott. Úgy látszott, hogy Magyarország Jugoszláviaként maga akarja meghatározni szociális fejlődésének az útját. Nagy Imre ilyen értelmű nyilatkozatot tesz, és minisztertársai egyöntetűen osztják a véleményét. A szovjet vezetők is eljönnek hozzánk, hogy a kormánnyal tárgyaljanak. Megállapodnak a szovjet haderő kivonása tekintetében, és már-már úgy látszik, hogy a forradalom kivívta célját. A világ arról beszélt, hogy Dávid legyőzte Góliátot, és a kicsiny magyar népet minden dicsérettel elhalmozta.

És ekkor következett be a kapitalizmus legnagyobb árulása, amit csak elkövesztett: Izrael Anglia és Franciaország támogatásával megtámadta Egyiptomot. Az igazságnak azt az elkendőzését, amellyel Anglia és Franciaország indokolni akarta fellépését, hogy ők a szuezi csatorna védelmében cselekszenek, senki sem hitte el. A tény az volt, hogy egyes szűklátókörű kapitalista politikusok a magyar nép hősi harcának eredményeiből, a szovjet csapatok beígért kivonásából arra következtettek, hogy a szovjet hatalom bátyáin erős repedések mutatkoztak, és közel van az idő, amikor az egész erődítmény összeomlásával is számolni lehet.

Ez a három nagyhatalom: Izrael, a világ pénzügyi legnagyobb hatalma, Anglia, a legnagyobb tengeri nagyhatalom és Franciaország, a feléledő szárazföldi nagyhatalom, ki akarta kaparintani magának azt a sültgesztenyét, amelyet a magyar forradalom lángja megsütött. Most látta elérkezettnek azt az időt, hogy megkezdje visszahódítani elveszett kulcspozícióit, és nem gondolt arra, hogy ezzel milyen lépésekre fogják kényszeríteni a szovjet vezetőséget. Nem gondoltak arra, hogy a gyarmati politika újraéledése hogyan fogja a Szovjet oldalára állítani a gyarmati néptömegek nem könnyen felejtő millióit.

Éreztem, hogy e lépésre olyasmi következik, ami reánk nézve is döntő kihatású lesz. A kivonulási tárgyalások még folytak ugyan, de már jöttek a hatalmas erősítések, hogy ismét helyreállítsák a teljes szovjet befolyást Hazánkban. A kormányzat bízott az adott szó szentségében, és nem készült fel az előzőnlés ellen. Végül is az utolsó pillanatban a Nyugathoz fordult, és az ENSZ beavatkozását kérte.

Az 1956 november 4-iki események, az alvó főváros hajnali lövetése, a fosztogatások megindulása, Magyarország kommunista vezetőinek elfogása, illetve a kormányzat elűzése súlyos csorbát ejtettek a Szovjet tekintélyén.

Amikor e sorokat írom, nem akarok a történetek krónikása lenni, mindössze azokról az élményekről számolok be, amelyeket magam tapasztaltam.

A nyugati rádió hangjai napról-napra arról számoltak be, hogy az egész világon milyen roppant felháborodás lett úrrá. Nálunk pedig egyre-másra hangzanak a megnyugtató kijelentések a szovjet által elismert új kormány tagjainak szájából, amelyek szerint semmi megtorlás nem lesz, ha leteszik a fegyvert stb. A munkásság igen el van keseredve. Elhatározta, hogy sztrájkolni fog a jogaiért. De mind több szovjet tankot látunk, és ezek egyre feltűnőbben cirkálnak Miskolc utcáin. Hírlik, hogy a Bükkben magyar szabadcsapatok vannak, de senki semmi biztosat nem tud. Esténként lövöldözéseket hall az ember, az ajtók, kapuk zárva vannak.

Egyik este éppen kinézünk az ablakon az Avas felé, és akkor három világító csík hasít végig a sötét égen. Találgatni kezdünk, hogy mi lehetett az. Bizonnyal nyomjelző lövedék, mert az szokott így repülni és világítani. Aztán beszélgetünk. Egyszerre az Avas felől különös fény árad. Odanézünk, hát látjuk, hogy ég az avasi toronynak a teteje. A tűz rohamosan terjed, és nemsokára már az egész épület lángokban áll.

A nyomda előtt megint volt valami összecsapás, és hallunk pár ágyúlövést is. Másnap látjuk, hogy az Idegenforgalmi Hivatal épületének felső részét érte pár találat. Az emberek az utcán azt beszéltek, hogy egy orosz tiszt lelőtte a vörös hadsereg egy katonáját, mert az nem akart a népre nőni. A hivatalos hírközlés meg fegyveres merényletről beszélt, amelynek egy orosz áldozata lett.

Az emberek nem dolgoztak. Mi hasztalan akartuk megindítani a munkásakadémiákat, senki sem akart tanulni. A TTIT érintkezésbe lépett az orosz parancsnoksággal, és engedélyt kapott arra, hogy ismeretterjesztő előadásait ismét megkezdhesse. Hasztalan beszélünk azonban a munkásokkal arról, hogy az ő érdeküket szolgálja az a törekvés, hogy az üzemek életét, gazdasági helyzetét, anyagi körülményeit a munkások előtt is feltárjuk. Tiszta vizet akartunk tölteni a pohárba, hogy a bizalom helyreálljon. A szocializmusnak az a régi törekvése, hogy az üzemek gazdaságosságát teljesen feltárják, és így számítsák ki a munkásokat valóban megillető jövedelmet, tiltott törekvéssé lett. Amint a kormányzat a szovjet támogatásával mind jobban megerősödött, úgy feledkeztek meg a tett ígéretekről.

A világ azonban tudni akarta, hogy mi is az igazság. Nehru, India miniszterelnöke, akiről mindenki tudta, hogy legfőbb törekvése a béke fenntartása, elküldte megbízottját, hogy állapítsa meg, hogy Magyarországon a magyar népnek mi az óhaja. Én láttam, hogy a Szovjetunió is igen nehéz helyzetben van. Meg voltam arról győződve, hogy mindenki örömmel fogadna egy olyan megoldást, amely senkit sem sértene, és valóban szociális irányban szabályozná az emberek együttélését.

Láttam, hogy a munkástanácsoknak nem volt határozott elgondolásuk a kibontakozásra. Egy hajnalban aztán azt a vezetést kaptam, hogy el kell mennem hozzájuk, és el kell mondanom, hogy mit is kellene tenniük. Nekem persze halvány sejtelmem sem volt e novemberi szombaton, hogy a Lenin Kohászati Művekben éppen egy nagy tanácskozás van, amelyen ózdi, tarjáni és sok egyéb megbízott is megjelent.

Amikor odamentem, nagy volt a sürgés-forgás. Úgy látszott, hogy a munkástanács tagjainak igen főtt a feje a sok gondtól. Az egyik bennfentesnek látszó ember megkérdezett, hogy mit keresek. Elmondtam, hogy tanácsot szeretnék adni nekik, mert a viselkedésükből, intézkedéseikből úgy látom, hogy igen tanácstalanok. Bevezetett a terembe, szólt az ülést vezető elnöknek, aki felszólított arra, hogy mondjam el a javaslataimat.

Elmondtam, hogy a szovjet kormány meg akarja gátolni azt, hogy nálunk ismét a reakció diadalmaskodjék, és ezért hozta be a csapatait, hogy ez meg ne történhessék. Meg akarják akadályozni azt is, hogy a demokráciával nem szimpatizáló tömeg rögtönítéletet gyakoroljon az eddig uralmon lévő funkcionáriusokon. Ezeket a szempontokat komolyan kell mérlegelni, és ezért az lenne a célszerű, ha a munkástanácsok azzal a javaslattal állnának elő, hogy ők

biztosítják a munkásosztály uralmát, átveszik a felelősséget a személyi és munkabiztonság felett, és a vörös hadsereg, ahogy fokozatosan átadja nekik az általuk megszállt magyar területeket, oda közösen meghívják a világ minden népéből kommunista és szocialista vezetőket, akik megfigyelhetik, hogy egyrészt semmi jogtalanság nem fog történni az elmúlt 12 év exponált embereivel, másrészt pedig ellenőrzik azt is, hogy a termelést mindenütt megindítják.

A munkástanács tagjai egyhangúan elfogadták a javaslatot, én pedig elvállaltam, hogy mindezt a miskolci körzet parancsnokával közölni fogom.

Másnap azonban Nehru elmondta, hogy a vett hivatalos értesülés szerint Magyarországon az egész nép egyöntetűen állást foglalt a külföldi irányítás ellen, és önállóan kívánja rendezni belső és külső ügyeit. Megállapította azt is, hogy a Szovjet beavatkozása törvénytelen és ENSZ-ellenes volt.

Amikor ezt meghallottam, úgy éreztem, hogy e nyilatkozat még jobban aláássa a Szovjet tekintélyét, és az kénytelen lesz még erőszakosabb eszközökhöz nyúlni. Emiatt arra gondoltam, hogy amikor felkeresem a parancsnokot, mindezt fel kell tárnom előtte, és javasolnom kell, hogy a mi javaslatunkat magáévá téve ők jöjjenek ilyen javaslattal hozzánk, amiből nyilvánvaló lesz, hogy nincsenek imperialisztikus céljaik, hanem csak a kizsákmányolástól akarják megvédeni a magyar munkásokat, és az eddigi vezető rétegek életét akarják megvédeni.

E gondolatot a munkástanácsok elnöksége helyeselte, és így egy megfelelő tolmács segítségével elmentem a vörös hadsereg parancsnokságára. Amikor mindezt előadtam, és a parancsnok látta a jó szándékomat és az igazi békére való törekvésemet, azt mondotta, hogy ilyen mély humanizmust ő még sohasem tapasztalt, de azt hiszi, hogy ez az akció már elkészült.

Valóban úgy is volt. Egyre több orosz csapat jött hazánkba, nemsokára leváltották a szabadon választott munkástanácsokat, és újakat választottak meg a lassan meginduló üzemek munkásaival.

Mi van Tukival?

Amikor nem sokkal a tátrai útról való visszatérésünk után Tuki ismét visszatért Sopronba, és mi elbúcsúztunk tőle, bizony nem gondoltuk, hogy elválásunk ilyen hosszú időre fog szólni.

Az egy év pihenés jót tett neki, és ő teljesen frissen fogott a tanuláshoz. Aztán megmozdult a főiskolai hallgatóság is, és több értekezleten beszéltek meg azokat a kívánságokat, amelyekről azt hitték, hogy tanulmányaikat, majd jövő életüket is rendezni fogják. Ők főképpen a főiskola bányász tagozatának soproni egyesítését kívánták.

Aztán megtudtuk azt is, hogy a mindenfelől áramló élelmiszer- és ruhacsomagokat szállították Sopronból Pestre. Tuki is részt vett egy ilyen úton, és akkor meglátogatta pesti testvéreit. November harmadikán utazott nagy nehézségek között vissza. Amikor aztán megtudtuk, mi történt november negyedikén, gyerekeink teljes kétségben voltak afelől, hogy Tuki el tudott-e jutni Sopronig. Nemsokára aztán azt is hallottuk, hogy a soproni főiskola hallgatói és legtöbb professzora is Ausztriába menekült. Tukiról semmi hír.

Talán egy hétbe is beletelt, amíg fel tudtuk hívni a pestieket, és megtudtuk, hogy Tuki meglátogatta őket, ők pedig rendben vannak. Ők is aggódtak Tukiért, mert megtudták, hogy nem találta azt a teherkocsit, amivel az élelmiszert és egészségügyi cikkeket Pestre szállították. Mi lett vajon Tukival? Vissza tudott-e jutni Sopronba vagy sem? És ha igen, mi lett ottan vele, ha pedig nem, akkor hová lett?

Már az első pesti harcok után értesültünk arról, hogy Éviék és Laciék is mennyit szenvedtek. Azt is megtudtuk, hogy Laciék igen exponált lakása mennyire tönkrement, és hogy a házból mennyien haltak meg. Szinte csoda volt, hogy miután a ház alsó két emelete teljesen romokban volt, a két felső emelet pedig kiégett, neki még maradt is valamijük, és ők maguk pedig mindnyájan megmaradtak.

Micsoda embertelenség kellett ahhoz, amit Éviék házával is csináltak. Először felgyújtották a Patyolat üzletét, majd amikor a lakók a legnagyobb erőfeszítéssel eloltották a tüzet, akkor a tankokban nevetgélő idegen katonák tüzet nyitottak a házra, mintha az emberölés és házrombolás csupán szórakozás lenne.

Tőlünk először Béla ment le egy alkalmi teherautóval, majd két hét múlva én is megnéztem a romokban heverő fővárost.

Tukiról még mindig semmi hírünk sem volt. Nem tudtuk, hogy ő is kimenekült-e, vagy nem történt-e vele idehaza valami baj. Bertitől kaptuk az első táviratot, amelyben életjelt kért tőlünk. Aztán megtudtuk, hogy a főiskolások Salzburg mellett vannak elhelyezve, de Tukiról még mindig semmi hír.

December vége felé végre Laciék megtudták Berti bácsitól, hogy Tuki ott van. Aztán megkaptuk az első hírt tőle magától is, hogy Kanadába megy. Később megtudtuk, hogy Tuki csakhamar otthagyta a salzburgi főiskolás tábort, és Svájcba utazott, hogy ott próbálkozzék meg a főiskolával, no meg találkozassék Berti bácsiékkal is.

Tuki sokáig nem mert a saját neve alatt írni, ezért a decemberben részünkre feladott csomagot is Somogyi-Tóth Tuki címen adta fel. Mindebből látható volt, hogy akik kimenekültek, attól féltek, hogy itthon maradt szeretteiknek szenvedniük kell majd az ő tettük miatt.

Mi december 17-én találomra írtunk Tukinak St. Wolfgangba, s e lapunkat Tuki december 24-én kapta meg Salzburgban, ahová időközben Svájcból visszaérkezett. Több próbaképp küldött híradásunknak ez volt az első eredményes kísérlete. Akkor aztán megindult a levelezésünk. Csakhamar megtudtuk, hogy ők november 4-én menekültek el Sopronból. A hallgatók egy része fegyverrel akart ellenállni a megszálló szovjet haderőnek, de amikor azt tapasztalták, hogy az ágyúkat löképtelenné tették, lemondtak a küzdelemről, és menekülni kezdtek. Tuki, éppen úgy, mint a többien, semmit sem vitt magával a rajta lévő ruhákon kívül.

Valahol a Fertő mellett mentek át Ausztriába, ahol nagy megértéssel és szeretettel fogadták őket. Aznap háromszor is megvendégelték őket vacsorával. Éjszaka persze tömegszálláson voltak.

Ő aztán november végén Svájcba utazott, ahol három hetet töltött. Kérte a felvételét a zürichi egyetem erdészeti fakultására is, azonban, mint nőt, elutasították, és mivel az ösztöndíjak is ki voltak már osztva, azt sem ígérték neki.

Közben megkapta a menekült főiskola értesítését, hogy Kanada a főiskola részére üzemeltetési lehetőséget biztosított, és ezért sürgőssé vált a jelentkezése a kanadai követségen. Miután azonban aláírta a kötelező nyilatkozatot, hogy a többiekkel együtt kimegy, kiderült, hogy a zürichi egyetem is megváltoztatta határozatát, és ösztöndíj mellett hajlandó lett volna őt az erdőmérnöki karra, mint az első nőt felvenni. Ekkor azonban már nem tudott változtatni a dolgokon.

Berti bácsi is bízta őt, hogy ne féljen a nagy távolságtól, ha pedig vissza óhajtana jönni, úgy ők majd szívesen hazasegítik. Tuki megírta nekünk azokat a szempontokat is, amelyek őt döntésében így befolyásolták. Úgy érezte, hogy ha hazajönne, akkor meg kellene halnia, mert nem tudna az elnyomásba és jogtalanságba belenyugodni. Fáj neki itt hagyni a hazáját és szeretteit, akik nélkül alig tudja elképzelni az életet, de reméli, hogy az a sok változatosság,

amiben része lesz az utazás alkalmával, el fogja terelni a gondolatait a gyötrő honvágytól. Ha pedig egyszer majd hazajöhet, világlátottan, egy vagy esetleg több nyelv ismeretével, szélesebb horizontú látással, jobban tud majd szolgálni embertársainak, mint ha itthon maradna, és vagy halott, vagy magyar nemzeti öntudatában, szociális szellemiségében megbénítottan tengetné nyomorult életét. Tuki e belső érzéseit megértettük, és el kellett fogadnunk.

Most láttam csak, hogy mennyire hibáztam, hogy a Krisztusban kiteljesedett és e világban is mindig helyet találó, mindenkinek javát kereső lelkiség beoltásának hiánya miatt tulajdonképpen én voltam a hibás. Bocsássa meg nekem Isten, a Hazám, népem és gyermekeim e nagy-nagy mulasztásomat.

Általános sztrájk mindenütt

A november 4-iki szovjet bevonulás után a magyar nép különösen reagált az eseményekre. Az az iffúság, amely a marxi ideológia szellemében nőtt fel, először kereste a hitoktatásban a tárgyilagos vélemény kialakításának lehetőségét, és ezért rendkívül sok középiskolás is jelentkezett hitoktatásra. Ennek azonban nem volt különös hatása, mert a hitoktatók nem töltötték meg élettel és realitással előadásukat.

Általában nyugodtan el lehet mondani, hogy a fiatalság zöme valóban szociális megoldást keresett, és a teljes szabadságnak volt a híve. A legtöbbben meg is mondták, hogy ők nem akarnak elszakadni a szocializmustól, csak egyszerűen úgy érzik, hogy az eddigi élet csak szavaiban volt szocialista, de voltaképpen az államkapitalizmust gyakorolta. Afelől senkinek sem volt kétsége, hogy a felszabadulás óta igen sok szociális rendelkezést hozott a kormány, de azt is látta mindenki, hogy nem csak egyes embereknek, hanem egyes fajoknak is kiváltságos volt a helyzete, és ez nem egyezett meg mindazzal, amit a szocializmusról és kommunizmusról tanultak. Egy ismerős tanító, aki ugyanabból a községből való volt, mint Gerő Ernő, határozottan kijelentette, hogy Gerő 900 katasztrális holdon gazdálkodott, tehát végeredményben ő is kulák volt. Arról is beszéltek, hogy Vas Zoltánnak hatalmas betétei vannak a svájci bankokban, tehát igen nagy tőkepénzes. Beszéltek Farkas Mihály volt honvédelmi miniszternek hatalmas pazar villájáról és annak bámulatos berendezéséről. Mindez bizony nem javította a vezetőkbe vetett bizalmat.

Én azt sajnáltam, hogy a munkások végképp nem akartak részt venni a munkásakadémiákon. Amikor őket a részvételre ösztönöztem, akkor azt mondták, hogy nem akarnak sztrájkőrők lenni. Ebből meglátszott, hogy ők a tanulást is csak egy rájuk erőszakolt kényszernek tekintették, és nem úgy értékelték, mint szellemi és anyagi előrehaladásuk alapját. A nép számított arra, hogy a pénz fedezetét képező munka nélkül a pénz fokozatosan veszíti majd el értékét, és éppen ezért szabadulni akart tőle. Mindent megvett, ami csak eladó volt az üzletekben. Előbb csak a textilanyagokat vásárolták fel, de amikor a központi raktárak már nem bírták az utánpótlást, és kezdtek hiányok felmerülni, akkor mindent megvettek, tekintet nélkül arra, hogy használni tudták-e a holmikat, vagy sem. Voltak olyan falusiak, akik például hálózati rádiót vettek, holott a falujukban semmiféle villany nem volt. Még a könyvek is rohamosan fogytak, persze az orosz szerzők könyvei kivételével, amelyeket a közönség tudatosan nem vásárolt.

A szakszervezeti vezetőkkel meg szerettük volna indítani a közgazdasági előadásokat is. Az volt a tervünk, hogy a szocializmus alapkitűzéseinek értelmében minden üzemben kielemezzük az ár és bér viszonyát, és így segítünk abban, hogy a munkás tudatosan értékelje a munkáját, és ne kíváncson se többet, mint ami a munkájának értéke, de ne engedje magát kizsákmányolni se. Sajnos ez a munkánk se sikerült, mert a közgazdasági iskolák igazgatóit utasították, hogy a szocialista közgazdaságról előadásokat ne tartsanak.

Az iskolákban még mindig szünetelt a tanítás. Gyermekeink azonban nem voltak munka nélkül. Péter megkezdte több nyelv tanulását, hogy hasznosíthassa az idejét.

Karácsonyra Erzsike is hazajött, és akkor kimentek Bükkszentkeresztre síelni. Sötét volt, mire hazaértek, és akkor láttuk, hogy Béla erősen sántít. Gyakorlatozás közben olyan szerencsétlenül esett, hogy a bokáját törte. Bámulatos akaraterővel a saját lábán és részben sível jött le a lillafüredi buszmegállóhoz, majd gyalog is jött haza. Akkor még csak sejtette, hogy komolyabb lehet a baj. Másnap azután ismét gyalog bicegett el kórházba, de akkor nem vizsgálták meg, és csak harmadnapon, amikor ismét gyalog ment el a rendelőbe, állapították meg a csonttörést. Persze akkor már a mentők hozták haza. Szegény fiú így töltötte a kényszerszünet legnagyobb részét. Ekkor aztán ő is hozzáfogott a nyelvek tanulásához.

Közben egyre erősítették a karhatalmat, és most már elég erősnek érezték magukat arra, hogy a még mindig sztrájkoló munkásságot és a diákokat is megtörjék. A gyárakra, épületekre megint felkerültek a vörös csillagok, zászlók, de bizony ez nem ment mindenütt simán. Az egyetemi diákok vezetői arra kérték a pártembereket, hogy egyelőre tekintsenek el a vörös zászló kitűzésétől, mert e jelet annyiszor használták illetéktelenek, hogy a diákság e jelben a szocialista eszmének a megsértését látta. Az egyetemre azonban mégis kitűzték a vörös lobogót, és erre a diákság egy része nagyon meggondolatlanul megsértette azt. A kivonult karhatalmiak, támogatva a vörös hadsereg egységeitől, ostrom alá vette az egyetemet, ahol bizony sok drága vér folyt.

A megtorlás brutális volt. Leányokat, fiúkat a legkisebb gyanúra alaposan megverték és máshogy is bántalmaztak. De nem kímélték a tantestület tagjait sem; hát bizony ez nem volt szép. Nem sokkal ezután fenn voltam a szakszervezetnél. Ottan persze az egyetemi eseményekről folyt a szó. Megkérdezték az én véleményemet is a vörös lobogó bemocskolásáról. Én most sem tagadhattam meg eddigi meggyőződésemet, és megmondtam, hogy egy lobogót nem azok mocskolnak be, akik nem tartoznak alája, hanem azok, akik bár alája tartoznak, mégse úgy viselkednek, ahogy a lobogó becsülete megkívánna.

Igen, körülbelül ugyanezt mondtam akkor is, amikor azon a véres októberi napon a rendőröket akarta a nemzetiszínű zászló alatt felvonuló tömeg meglincselni.

Lassan azután megindult a munka, az üzletek megteltek a különböző országok árucikkeivel, és elcsitulak a hatalmas hullámok. Amikor ellenben jött a tavasz, és a kormányzat attól tartott, hogy a zavargások kiújulnak, letartóztatták a forradalomban résztvevők hatalmas tömegeit. Nemsokára megindultak a tömegpörök az új tanácsstagok ellen. Bizony akkor nem azt nézték, hogy az illetők mennyire voltak az eseményekért felelősségre vonhatók, megbüntették őket egyszerűen azért, mert a nép bizalmát bírták.

Társadalmi munkáim 1957-ben

Nehéz meghatározni azt, hogy mi is a társadalmi munka. A kifejezésen rendszerint azt szokták érteni, hogy olyan munka, amiért nem kap valaki fizetést. És ebben van is valami. Még helyesebb azonban, ha azt mondjuk, hogy olyan munka, amely a szívügyünk, amelyért tehát nem várunk ellenszolgáltatást, és örömmel végezzük, mert tudjuk, hogy ez javára van a népünknek.

A munkásakadémiát eredetileg fizetett munkaként vállaltam. Amikor ellenben láttam, hogy a dolgozók örülnek annak, hogy tovább képezhetik magukat, a fizetés már lényegtelené vált számomra, és úgy végeztem a munkásakadémiák tanfolyamainak szervezését, mint szívügyemet. Igaz, hogy eredetileg abban állapodtunk meg a TTIT megyei titkárával, hogy napi 4 órában végzem ezt a munkát, de később bizony már 8 órát és ennél több időt is töltöttem az előadások szervezésével, a bekért előadások átvizsgálásával, majd ezeknek sajtó alá rendezésével. Most már nyugodtan úgy lehetett tekinteni ezt a munkát, mint nagyrészt társadalmi munkát, mert a tudományok és a munkások szeretete volt az, amely egyre erősebb munkára ösztönzött, jóllehet tudtam, hogy a munkám ellenértékét távolról sem tudják nekem biztosítani.

1957-ben azonban lényegesen megváltozott a helyzet. A munkások határozottan jelentették ki, hogy ők sztrájkolnak, és nem hajlandók tanulni, jóllehet belátják, hogy ez az ő javukra szolgálna. Aztán egy pár barátommal ismét összefogtam, hogy ha már a munkásokat nem is tudjuk jobb belátásra bírni, de legalább mi mutassuk meg, hogy mi mindent lehetne Miskolcon tenni a város felvirágoztatása érdekében. Ahogy a városrendezés megindításánál trükkhöz kellett folyamodnom, úgy most is azt javasoltuk egy barátommal, hogy a város készítsen egy távlati tervet a mezőgazdaság fejlesztésére.

Szerencsém volt. Pontosan ez volt a kormányzat szándéka is, és így országosan elrendelték a mezőgazdasági távlati fejlesztési tervek elkészítését. Előbb arra gondoltunk, hogy e kiterjedt munkát négyen fogjuk elvégezni, mert a városnak is négy kerülete van. Később azonban szakma szerint osztottuk meg a feladatokat, amelyek során aztán én kaptam meg az erdészeti, zöldövezeti és útépitési feladatokat, míg Szabó Béla a szőlő- és gyümölcsstermesztés, Borosnyai pedig a mezőgazdaság fejlesztésének tervezését vállalta.

Mindenhez pontos statisztikai adatokra lett volna szükségem. Ezek legnagyobb részét is én kerestem ki és dolgoztam fel. De hogy e téren milyen hiányos volt az adatszerzési lehetőség, hát az kétségbecsítő volt. Hosszú-hosszú hónapokig gyűjtöttem az adatokat, majd végre össze is állítottam a reám tartozó részt. Ekkor megkértem még arra is, hogy az egész tervet vigyem fel a város térképére. Ezzel azután bizony igen sok dolgom volt. Mert amint elkészítettem az első térképet, akkor egyszerre kedvet kaptak arra, hogy azt nemcsak az illetékes miniszteri szerv részére készíttessék el, hanem egyet a város részére is igényeltek. Végül is összesen négy példányban készült el a térkép, és nekem bizony még így sem maradt egy sem. Megvannak még az akkori jegyzeteim és terveim, de nem nézem meg őket, és inkább úgy írom le a fontosabb megállapításokat, ahogyan én azokra emlékszem.

Abban mindnyájan megegyeztünk, hogy Miskolc körül kiterjedt zöldövezetet kell kialakítanunk. A fejlődés iránya a nagyüzemi gazdálkodás, és ennek megfelelően a déli csabai és szirmai részeken nagy táblákat alakítottunk ki, amelyeket erdősávokkal választottunk el egymástól. Ezek a sávok északnyugati és délkeleti irányban húzódtak, és ezeket megszakították a különböző útvonalak és a vasút, valamint a Sajó mellé telepített erdősávok. Ezekben az erdősávokban a cserjeszintet gyümölcsbokrokkal akartuk kialakítani, és a fás részt is parkerdőszerűen akartuk kiképezni.

Így terveztük meg a sajómenti felső lapályos területeket is, de itten még nagyobb gondot fordítottam az esztétikai kiképzésre. Éppen ezért e sávok déli oldalát nem mereven, egyenesként terveztem kialakítani, hanem ott hullámos beöblösödésekkel írtam elő, melyek egyrészt málna telepítésére lettek volna alkalmasak, másrészt pedig a beöblösödésekben egy-egy szoliter fát is elhelyeztünk volna, hogy a táj esztétikai szépségét jobban kiemeljük.

Az északi dombvidéken a gerinceken végighúzódo szélesebb parkerdősávok törték volna meg az északkeleti szél erejét, és ezek mellé akartuk tenni azokat a feltáró utakat, amelyekre a nagyszabású szőlő- és gyümölcsstermelés beindításához feltétlenül szükségünk lett volna. Az ezen területeken lévő nagyobb legelőterületeket vízszintesen vezetett erdősávokkal akartuk az eróziótól visszahódítani. Itt mindenütt elég nagy szerepet láttam a diónak is, mely az egyre jobban visszafejlesztendő legeltetés pótlásaként szép jövedelmet biztosíthatott volna.

A vasgyárat egy nagyobb erdősáv-rendszerrel zártam volna el a város lakott területeitől, majd a gyártól délre lévő rendezetlen legelőterületeket ismét erdősávok rendszere bontotta volna meg, hogy a gerincnél ismét egy szélesebb parkerdősávba fusson be. Ez utóbbi sáv folytatódott volna az Avas nyugati gerincén is, majd délre fordulván további szélvédelmet kívántunk biztosítani a gyártól délkeletre fekvő városrészek számára.

Érdekesekek voltak azok a terveink is, amelyekkel a déli és délnyugati kitérű szőlőket akartuk permetező vízzel ellátni és jól kiépített utakkal feltárni. Mindezek a tervek hatalmas fejlődést volnának hivatva Miskolc térségében biztosítani. De hogy mit fognak mindebből megvalósítani, az a jövő titka. A terv több hónapig készült, és csak őszre lett készen. Ekkor azután fejenként ezer forint tiszteletdíjat kaptunk a munkánkért. Én nyugodtan számíthatom ezt a munkát is társadalmi munkának, mert bizony ebből a tiszteletdíjból egy-egy órai munkámra alig 80 fillér jutott.

Ez évben kezdtük el a MÁV igazgatóság vonalait fenyegető eróziós károk feltérképezését. E munkát tulajdonképpen ketten végeztük el Ferenczy Miskával, mert mások bizony nem kívántak ebben részt venni. Egyik útvonalszakaszt vizsgáltuk meg a másik után, és mindenütt azt állapítottuk meg, hogy az erózió tulajdonképpen sokkal több kárt okoz a közlekedésnek, mint ahogy azt először elképzelhénk. Amikor végigutaztunk egy-egy vasútvonalon, akkor láttuk csak igazán, hogy a pályafenntartási dolgozóknak tulajdonképpen milyen munkát okoz az árkok kitisztítása, a sínek gyakori iszaptalanítása. És természetesen nagy károk származnak ezekből a pályatest-beöntésekben azáltal is, hogy nedvesen a felépítményi anyag is sokkal gyorsabban megy tönkre, mint ha a pálya mindig száraz lenne.

Amikor Hatvanban voltunk, hogy ott megnézzük a Zagyva viselkedését, akkor azzal bíztattak, hogy ott tulajdonképpen semmi veszély nincsen, mert szerencsére éppen ebben az évben fejezték be a Zagyva medrének tisztítását. Ekkor rámutattam arra, hogy a veszély tulajdonképpen állandóan fennáll, mert a Zagyva medre éppen Hatvanból kezd erősen ellaposodni, és így a felső szakaszon okozott erózió hordalékanyagait éppen ezen a szakaszon fogja a folyó letenni. Rámutattam arra is, hogy amíg a Zagyva felső szakaszán az átlagos esés 4,6 %, addig Hatvan és a Galga között az átlagos esés csak 0,7 %. Világos tehát, hogy Hatvan körül mindaddig komoly bajok lesznek a Zagyvával, amíg az állam nem indítja meg a helyes vízgazdálkodást. Elsősorban a hegyekben, ahol a legtöbb a csapadék, és az éppen a legmeredekebb lejtőkre esik le, és így a legtöbb talajt sodorhatja el, kell végérvényesen megkötni a talajt.

Persze ez a munka nem egészen egyszerű. Először is el kellene ismerni azt, hogy a talaj védelme, más szóval a helyes vízgazdálkodás minden más munkát meg kell hogy előzzön. Viszont helyes vízgazdálkodásról addig alig beszélhetünk, amíg nem tudunk, vagy nem akarunk kellő eréllyel fellépni a földterületek helytelen, másoknak is kárt okozó használatára ellen. Ha ellenben azokat, akiknek a területén eróziós károk keletkeztek, megbüntetik azért, hogy a kárral másoknak is további károkat okoznak, akkor vagy elfogadja mindenki a vízszintesen kialakítandó parcellákat, vagy pedig közös gazdálkodást kezdve küzdik le az ilyen bajokat. Sajnos az is nagy kár, hogy nálunk nincsen kialakulva az erózió elleni helyes védekezés sem. Ez évben nagy örömmel vettem be magam pár budapesti könyvtárba, hogy e kérdést tudományosan is tanulmányozhassam.

A MÁV vonalait fenyegető eróziós hírekről beszámoló tanulmányom csak 1958-ban jelent meg, és küldtük meg az illetékeseknek. De mi történt ezek után? Úgyszólván semmi. Mert az igazán nem megoldás, hogy nekünk a MÁV köszönetét fejezte ki, mert hiszen nem ezért dolgoztunk, hanem azért, hogy ezen a nagyon elhanyagolt területen is rendet teremtsünk.

És mégis egyre folytatom a mind jobban növekvő társadalmi munkát. Hiszen éppen amiatt, hogy a hivatalos körök nem foglalkoznak ezekkel a kellő intenzitással, nő egyre a mi társadalmi felelősségünk, hogy a bajokat kiküszöbölhessük.

A népek barátságának kertje

Az egész világ visszhangzik a hangos békeszólamoktól, és mégis, az embernek az a benyomása, hogy minden komoly béketörekvés mellett is a béke belső alapjait még nem találták meg.

Az Élmények előbbi köteteiben már írtam azokról a törekvésekről, amelyek az igazi béke elérését célozzák. Ezért küzdöttem a különböző vallású egyének egymás iránti szeretetének megerősödéséért, ezért harcolok a természeti törvények jobb megismeréséért, és a megismert törvényeknek olyan felhasználásáért, amellyel az embernek, állatnak, növénynek, és magának a földnek is a javát kívánom munkálni. Amikor pedig eszembe jutott az a mindenhol felénk áradó szeretet, amellyel az 1956-os események következtében megnehezedett életünket iparkodtak mások türethetőbbé tenni, úgy éreztem, hogy nekünk magyaroknak is meg kell mutatnunk mindenki iránt érzett szeretetünket.

Elképzeltem, hogy milyen szép is lenne, ha különböző népek gyermekeivel összejöhetnénk, és szeretetben beszélhetnénk meg nemzeti feladatainkat, adottságainkat, hiányainkat és kölcsönös segítő szándékunkat. De mindez hol valósulhatna meg? Hol van Magyarországon olyan hely, amely megfelelő vonzóerőt gyakorolhatna a kissé kényesebb idegenekre is?

Számba véve a lehetőségeket arra gondoltam, hogy Miskolc-Tapolca éppen alkalmas lenne egy ilyen nemzetközi találkozóhely kiépítésére. A legfontosabb előfeltételek megvoltak. Van jó meleg és hideg vize, szép környezetben fekszik, megismerhetik a munkásainknak adott páratlan kedvezményeket, egy komolyan fejlődő egyetem szomszédságában van e hely, és innen könnyen megközelíthető Tokaj páratlan szőlővidéke, a nagy vadászati lehetőségeket nyújtó Hortobágy, a puszták, a Tisza hangulatos környéke, és a vadregényes Bükk gazdag vadászati lehetőségeivel és páratlan tájképi szépségeivel.

Megnéztem a tapolcai tó melletti kis erdőséget, és úgy találtam, hogy ott igazán szép nemzetközi parkot lehetne kialakítani. Ez a terület valamikor a szatmári püspökség tulajdona volt, és bizonyos legelő lehetett. Amikor ellenben a nyári záporok már mély bevágásokat idéztek elő a legelőn, beerdősítették, hogy megóvják a teljes elkopárosodástól. Most aztán e terület alján szép öreg tölgy- és bükkfákat találunk, melyek egy parkerdőnek igazán díszei lehetnének. A felsőbb és keleti részek ellenben még ma is láthatók azok a mély bemarkások, amelyeket valamikor az erózió okozott a legelő területén. Ma azonban már ezeket az erősebb árkokat is díszévé tudjuk tenni egy szép parknak, ha ottan kisebb tavakat, vízeséseket képezünk ki, és ezekkel is díszíthetjük az egységesen megtervezendő parkerdőt.

Természetesen egy ilyen nemzetközi barátság kertben minden jelentkező népnek lehetőséget kell adni arra is, hogy egy-egy kisebb üdülőt létesíthessen azok számára, akik hazánkba jönnek valamilyen okból.

Természetesnek és szükségesnek találjuk azt is, ha minden ilyen stílusos, eredeti üdülőt kiállítási célra is fel lehetne használni. Itt láthatnánk például egy-egy nép jellegzetesen berendezett szobáját, ehethetnek különleges ételeikből, gyönyörködhetnek művészetükben, megcsodálhatnánk ipari és kulturális fejlődésük dokumentumait, láthatnánk hazájuk szép tájait, vagy maketteket nagyszabású munkáikról, amelyekkel fel kívánnak sorakozni a világ népeinek élvonalába. E szép házakat persze kisebb, az egész egységesen megtervezett parkerdőbe simuló kertcskék vennék körül.

Aztán gondoskodni kellene arról is, hogy lehetőleg augusztus első hetében nemzetközi ünnepi barátság hét is rendeztessék a nemzetközi park résztvevő népeinek bevonásával. Ezek nagyszerű alkalmat nyújtanának arra, hogy egymás színműveit, zenekultúráját, filmjeit és egyéb kulturális megnyilvánulásait élvezhessük. Mennyivel közelebb kerülnének egymáshoz, ha jobban megismernék egymás életét, természetét, nemes gondolkodását és segítőkészségét. Az előbb augusztus első hetét említettem meg. Miért? Ebben van bizonyos célzat is. Dózsa Györgyöt a svájci parasztlázadás több, mint 200 évvel előzte meg, és ami a legfontosabb: ki is vívták a szabadságukat. Európa első szabadságharcát egy ilyen nemzetközi barátságtársuláshoz szintén meg kellene ünnepelnie.

Amikor ezekkel a gondolatokkal a Hazafias Népfront városi szervezetéhez fordultam, ott a legteljesebb megértéssel talákoztam. Nemsokára az Országos Központ is foglalkozott ezzel a gondolattal, de azután minden elaludt, Hasztalan próbáltam ennek az okát megtudakolni, választ nem kaptam.

Talán a kivitel költségessége riasztotta vissza hazánk vezetését? De hiszen a javaslat úgy szólt, hogy minden állam területének részaránya szerint venne részt a kommunális költségek viselésében, és emellett minden nép maga építené meg saját üdülőjét. Az előtervek elkészítése pedig nem kerülne sokba, mert itten sok társadalmi munkával számíthatunk. A Vízmű főmérnöke elvállalta, hogy a parkerdőhöz szükséges víz- és szennyvízhálózat megtervezését társadalmi munkában elvégzi. Nincsen elég vizünk? De hiszen az öntözéshez fel lehetne használni a strandfürdő lebecsült vizét is, amelyet fel lehetne nyomni egy a hegy tetején megépítendő ciszternába, hogy onnan gravitációsan jusson le a kertek öntözéséhez, a kis vízesések és tavak táplálásához.

Persze valami igaza van a pesszimistáknak is. Az világos ugyanis, hogy egy ilyen helyet igen sokan keresnének fel a világ minden tájáról. Igen ám, de hol lehetne ezeket a külföldi vagy hazai vendégeket megfelelően

elhelyezni? Hát bizony ez a kérdés még nincsen megoldva! Viszont egy-egy ilyen nagyobb szállodára már amúgy is múlhatatlan szükség van Tapolcán, és így a "Népek Barátságának Kertje" e régi igénynek egy újabb alátámasztást adhat.

Megpróbáltam ez ügyben Péter Jánost is felkeresni, de bizony még a személyes telefonbeszélgetésig sem jutottam el nála.

Péter érettségije, szilvásvárad kirándulás

1958-ban elkészült a MÁV vonalait fenyegető eróziós veszélyekről szóló zárójelentés, és ezeket az illetékes helyekre szét is küldtük. Hogy milyen eredménnyel, arról már beszéltem. Most a közutakat fenyegető veszélyekről szerettem volna jelentést készíteni. Itt azonban átszervezés volt, és senki sem volt hajlandó foglalkozni ezekkel a kérdésekkel. Egy-kétszer ugyan kijutottam pár közútra, de az elkészített feljegyzéseimet teljesen negligálták, és így a munkát abbahagytam.

Hát ez nem is volt baj, mert így is éppen elég dolgunk volt. A Hidrológiai Társaság egyre erősebben dolgozott. Különösen a Szennyvíz Szakosztály végzett igen komoly munkát, aminek eredményeként a szennyvízfeltárás hatalmas léptekben indult meg Borsodban.

És a családukban is nevezetes eseményeket vártunk. Péter is elérkezett az érettségizendők sorába. Kitűnő tanuló lévén nagyobb bajoktól nem kellett félnünk, de hogy az egyetemre mehessen, ahhoz bizony jó káderbizonyítvány kellett volna. Ő is abban reménykedett, hogy valamelyik tanulmányi versenyen jó helyezést ér el, és akkor a rendeletek értelmében megnyílik előtte az egyetem kapuja.

Péter szeretett volna a matematikából és fizikából versenyezni, de azt mondták, hogy a szabályok értelmében két tárgyból nem lehet őt benevezni. Annál nagyobb volt aztán a meglepetése, amidőn bejött az osztályba a volt földrajz tanára az igazgatóval, és bejelentették, hogy Pétert a maga választotta fizikai versenyen felül a földrajz versenyre is benevezték.

A selejtező versenyeket szerencsésen megúsza, de a pesti versenyen olyan optikai példát kapott, amit a humán gimnáziumokban nem adtak le. Így azután a fizikai első díjat senkinek sem adták ki, mert mindhárom feladatot senki sem oldotta meg kifogástalanul. Péter a harmadik helyet osztotta meg egy másik versenyzővel, míg a földrajzból az ötödik lett.

Az évzáró ünnepélyen elsőnek is Pétert hívták ki, és még vagy négy alkalommal ki kellett mennie, hogy a különböző kitüntetések átvegye. Az igazgató ki is jelentette, hogy ezek után Péter felvétele az egyetemre biztosítva van. Annál nagyobb volt aztán a meglepetés, hogy neki is kell vagy párt-, vagy tanácsi, vagy munkaadói javaslatot bevinnie a gimnáziumba, hogy onnan jó javaslattal kerüljön a felvételi kérelme az egyetemre.

ÉN Moravszki tanácselnökhöz fordultam ajánlásért, aki olyan kitűnő ajánlást adott, amilyent - mint az igazgató mondta - senki sem kapott. Érdekes volt, hogy a Városi Pártbizottság másodtitkára azt mondta nekem, hogy ő is szívesen ajánlja Pétert. Mivel azonban éppen akkor volt az a hatalmas árvíz, mely Felsőhámor több házát elárasztotta, és amelynek következtében a Szinván egy hét alatt 9,6 millió köbméter víz rohant le, a párttitkár éppen nem ért rá, és így csak a tanácsi igazolást vihettem el az igazgatóhoz.

Ezek után már mi is nyugodtak voltunk Péter felvételét illetően. Közben persze lezajlott Péter érettségije is. Azt hiszem, hogy mi jobban izgultunk, mint ő. Aznap esős idő volt, és ő nem vitt magával esőkabátot, így aztán én mentem el érte esernyővel. Egy tanár jött ki az érettségiről, és azonnal gratulált nekem Péter magyar feleletéhez. Azt mondta, hogy mindenki szép feleletet várt tőle, és ő is ezért ment be a vizsgára, de amit hallott, az minden várakozását

felülmúlta. A modern nyugati költők verseit a saját nyelvükön mondta el, és tolmácsolta azonkívül a legjobb fordításokat is^a.

Hát igazán jól megérdemelte a nagy szünidőt. Ez évben a Samuk bükki túrákat terveztek. Mindnyájan Czakoék lakásának padlásán helyezkedtünk el, és onnan csináltuk a szebbnél-szebb túrákat. Anyuka és én is jól bírtam a hegyeket, persze a fiatalság nagyobb része nem elégedett meg a hozzánk szabott utakkal, hanem azokat még rendszerint megtoldotta egy jó nagy darab úttal. Jártunk a Középbércen, megnéztük az Élesköv várat, voltunk a Mészközlápán, eljutottunk az Őrkőhöz, viszont egyesek onnan még lementek Szarvaskőhöz is, és vonattal jöttek vissza Szilváásra. Mi persze szépen lesétáltunk a Szalajkába és megérdemelt pihenőnkre.

Ezeket az utakat a legnehezebben Vera bírta. Hát bizony az ő erős hajlama a hízásra nem kedvez a turistáskodásnak. Viszont ha ezt sem teszi, úgy még rohamosabb lesz a hízás, és még kevésbé lesz alkalmas a kitartó munkára. Gáborral sem voltunk mindig megelégedve, mert ő meg mással akarta a maga motyóját cipeltetni; ez pedig turistáknál nem megengedett dolog. Amikor meg akart szabadulni terhétől, akkor képes volt mindenfélét kitalálni, hogy célját elérje. Bezzeg amint könnyítettek a terhén, akkor már nem fájt a lába, és szabadon tudott szaladgálni. Hiába, ezeknél a gyerekeknél a kitartás hiányzik.

Arika gyermekeinél a legkisebbek a legtalpraesettebbek a turistáskodás terén. Amit a kis Klárika teljesített egy utunk alkalmával, az valóban bámulatra méltó volt. És hasonló volt hozzá Kati is. A kis gyerekekre különösen Béla volt jó hatással a szigorú következetességével és találékonyságával, mellyel mindig ki tudott eszelni valami szórakozást, ami a gyerekek figyelmét elterelte a fáradtságról.

Klárika mászik

Nekünk a hazafelé való utunk is jól sikerült, pedig nem kis csomagot is kellett cipelnünk. Végre megérkeztünk a Garadnához. Ott várt azután bennünket egy meglepetés. Az egyik fiú szintén el szeretett volna jönni a szilvási utunkra, mert hiszen ott volt a húga is. Ő azt hitte, hogy Szilvásról talán nem is lehet másfelé menni, mint a Bálvány felé, és ezért előbb nyugodtan, majd ahogy teltek-múltak a napok, egyre nagyobb türelmetlenséggel várta hatalmas csapatunk megérkezését. De letelt neki is az ideje, és elindult ő is Miskolc felé, szidva a Samu túrának a rendezőit, akik nem találták el az ő elképzelését a bükki kirándulásokról. S amikor már végképp lemondott mirőlunk, hát éppen akkor végre találkozhattunk. A vége jó, minden jó. Az idő és az erőnk is jól kitartott.

A nagy felelősség; béke levelek

Éppen a MTESZ-ben voltam, amikor a postás egy levelet hozott oda számomra. Felbontva azt látom, hogy a Hazafias Népfront Városi Tanácsa felszólít, hogy legyek az I. kerület béketanácsának tagja. Azt is írták, hogy amennyiben ezzel szemben bármiféle észrevételem volna, úgy azt közöljem az elnökkel.

Az természetes, hogy akik Krisztuséi, azoknak iparkodniuk kell a tartós, bensőleg megalapozott békére. Úgy éreztem, hogy én nem mondhatom le a felkérést; de vajon ők el fogják-e fogadni az én krisztusi béketörekvésemet? De már sietnem kellett hazafelé, és így nem mehettem be a Városi Bizottsághoz. Villamossal mentem, hogy gyorsabban hazaérjek, és íme, amikor átszálltam a csabai villamosra, éppen ott találtam a Városi Tanács elnökét. Azonnal elmondtam, hogy a levelét most kaptam meg. Ő aztán megkérdezett, hogy van-e valami ellenvetésem a jelöléssel szemben. Én is megkérdeztem, hogy nekik vajon nincsen-e ellenem kifogásuk, akiről bizonytal tudják, hogy én Krisztusé vagyok, és így csakis azt a szellemet képviselhetem a gyűléseken, amelyre Ő tanít folytonosan.

^a Azért bizonyos jelekből már sejtettem, hogy talán ezt a tételt fogom kapni. (Péter megjegyzése)

Az elnök erre kijelentette, hogy tőlem éppen ezt várják. Így tehát elhárultak a lelki akadályok az utamból. Ez így szép is lenne, azonban mikor összejöttünk, ilyesmiről nem lehetett beszélni, hanem egyszerűen kinyilvánították, hogy a Nyugat háborút akar, ők pedig a békét kívánják, és éppen ezért a Nyugattal szemben egy teljesen merev elutasító, és sajnos egyáltalán nem objektív kritikát mondtak. Az ilyen gyűléseken szó sem lehetett arról, hogy szeretettel mérlegeljük a világpolitikai helyzetet, hanem egyszerűen felülről leadtak egy tájékoztatót, és azt ismertette elítélték a nyugatiakat.

Mindenki visszaemlékezett még azokra a bebörtönzésekre, azokra a súlyos állásvesztésekre és az ezekből fakadó nagy nyomorúságra, melyekkel az 1956-os események kisebb résztvevőit is sújtották, és mivel senki sem akart a revizionizmus hívének látszatába kerülni, buzgón megtapsolták az egyoldalú beállításban ismertetett - és így nem tárgyilagos - helyzetképet.

1956 őszén én már ismertettem a párttal felfogásomat az igazi szocializmusról, az általános biztonságról és az organikusan felépített haladásról és békéről, viszont arról is meg vagyok győződve, hogy azt a nagyobb írást azokban a meleg napokban nem olvasták el, majd amikor a Vörös Hadsereg bevonult az országba, már nem keresték az igazságos kibontakozás útját, mert hiszen megvolt a hatalmuk hozzá, hogy a régi, ő általuk is elítélt eszközöket igénybe véve a maguk akaratát az ország lakosságára rákényszerítsék.

Én mindig is helyeseltam a kérdések tárgyalások útján való tisztázását, viszont nálunk csak akkor voltak erre hajlandók, ha a másik felet érezték akár pillanatnyilag is erősebbnek. Ez viszont azt mutatja, hogy nem az elvek és az igazság hatalmát tisztelik, hanem a nyers erőt. Ilyen körülmények között részemre nem maradt más hátra, mint hogy egy pár azonos szövegű levelet írjak több világpolitikushoz, amelyben a lehető legrövidebben vázoltam azt a lehetőséget, ahogy a békét belülről, tehát esszenciálisan ki lehet művelni. Erről azután értesítettem Péter Jánost is, és arra kértem, hogy adjon alkalmat arra, hogy levelem teljes tartalmát megmagyarázzam.

Választ persze erre sem kaptam. Így azután akarva, nem akarva lassan az a meggyőződés alakult ki bennem, hogy a külügyminisztériumunkat mindez nem érdekli. Ha pedig ezután feltettem magamban a kérdést, hogy miért nem érdekli őket a békének valamilyen munkálása, akkor csakis arra az eredményre juthattam, hogy ők a békét csakis a maguk módján tudják elképzelni, és semmi egyéb módot nem tartanak helyesnek. Ha azonban ez a meggyőződésük az igazukba vetett hitükön alapszik, akkor felelősséget kell hogy érezzenek azon jó szándékú emberek meggyőzéséért, akik - ha rossz úton is -, de mégis csak keresik a megoldást. Ha pedig nem ezt teszik, akkor nem a meggyőzés, hanem a legyőzés, leigázás alapján állanak.

A levelem egyébként a következő volt:

"Engedje meg, hogy életem alkonyán, most először, és lehet, hogy utoljára is, anyanyelvemen írjak Önnek.

Bizonytalán különösnek fogja tartani, hogy olyan valaki ír, kinek sem a múltban, sem jelenleg semmi neve sincs.

Azonban én is felelősséget érzek az igazi békességért, és mivel életem elmúlt időszaka megállapításaimat igazolta, kötelességemnek érzem, hogy azokkal Önnek is szolgáljak.

Elmúlt életemnek 1944 - 45-ben lezajlott szakaszát a német haderő Wöhler tábornoka, majd a Vörös Hadsereg megbízott különítménye heteken át vizsgálta, és mindkét részről azt állapították meg, hogy amit a munkatársaimmal Szilvásváradon, egy kies észak-magyarországi községben megvalósítottunk, az mindkét fél részére elfogadható megoldást jelentene. Az utóbbi vizsgálóbizottság vezetője még azt is kijelentette, hogy a miénkhöz hasonló életet a Szovjetunióban is csak egészen kevesen élnek.

Lehet-e most hallgatnom, midőn Kelet és Nyugat vezető államférfiai egyre-másra keresik fel leveleikkel egymást, hogy a kölcsönös bizalmatlanság gátolja a közeledést, és a fegyverkezés emiatt egyre fokozódik.

E levelem megírására senki sem biztatott, gondolatokkal senki sem támogatott. Nem vagyok egy pártnak sem a tagja, mert az a meggyőződésem, hogy az igazi békességet csak úgy szolgálhatom, ha mindenkinek a javát akarom, és nem csupán egy társadalmi réteg uralma lebeg célként előttem. Megértem és helyeslem az elnyomottak felszabadítását, és megértem azt a törekvést is, hogy a felszabadult elnyomottak biztosítani akarják eredményeiket. Nem helyeslem azonban az újabb elnyomást, mely legtöbbször gyűlöletből ered, és így új gyűlöletet szít, és emiatt békeellenes.

A belső megbékélésnek vagyok a híve, tehát annak a jóakarátú igyekezetnek, amellyel mindenkinek szabad fejlődését elő akarjuk segíteni, amellyel minden értéknek legjobb felhasználását biztosítani óhajtjuk, és mindenki munkáját, és a munka eredményét tartamosan biztosítani kívánjuk.

Lehet-e ezen célkitűzések ellen akár Keletnek, akár Nyugatnak jogos ellenvetése?

Van-e rá lehetőség, hogy Keleten és Nyugaton e törekvéseket tárgyalási alapul elfogadják?

Hogyan lehetne a kitűzött célokat megoldani?

Ezekre a kérdésekre kell válaszolni.

Kelet és Nyugat jelenlegi életszemléletében olyan roppant mély ellentétek vannak, amelyek között hidat verni szinte lehetetlennek látszik.

Kelet azzal vádolja a Nyugatot, hogy meg akarja dönteni a szocializmust építő országok gazdasági rendszerét, és mindenütt vissza akarja állítani a kapitalizmust. Vádolja a tőkés társadalmat, hogy az általános életszínvonal emelése, a szociális haladás és viszonylagos biztonság csak azt a célt szolgálja, hogy elnémítsa a szociális igazságokért küzdő dolgozók éberségét, és így megnyerve azokat céljaiknak, döntő csapást mérhessenek a szocializmusra, majd ha elérték céljukat, ismét visszavegyék az adott engedményeket.

Nyugat azt mondja, hogy Keleten nem szociális építés folyik, hanem a szocializmus építésének látszata alatt egy világalomra vágyó vékony társadalmi rétegnek minden szót, gondolatot elnyomó államkapitalizmusa veri bilincsbe a kizsákmányolt és megfélemlített dolgozó tömegeket.

Ha sem Kelet, sem Nyugat nem akarja a maga uralmát az egész világra kiterjeszteni, akkor mindkét fél helyeselni fogja mindenki szabad fejlődésének lehetővé tételét, dolgozni fog azért, hogy minden a leghelyesebb módon használtassék fel, mindenkinek a munkához való joga a képességei szerint biztosíttassék, és a termelt javakból az egyeseket megillető részt szabadon felhasználhassa, vagy okszerűen kamatoztassa.

E létfontosságú kérdéseknek barátságos légkörben való kitárgyalását az egész világ örömmel üdvözlé.

A kitűzött célok megoldására bizonytal több lehetőség is van.

Jelen sorok írója azzal szeretné elősegíteni a békés megoldást, hogy feltárja azokat a látásokat és eredményeket, amelyekről maga szerzett tapasztalatot.

Hogyan segíthetjük elő legjobban az ember szabad fejlődését?

Tudomásul kell vennünk, hogy az egyes embereknek különböző adottságaik és más életütemük lehet. A tanításnak, nevelésnek ezek ismeretében, organikusan kell folyniuk. Nem ültethetjük Mozart mellé az iskolapadba a leendő birkózó bajnokot, és nem kívánhatjuk meg tőlük az egyenlő fejlődést, mert más adottságuk és más életritmusuk van. Az organikus oktatás szinte automatikusan, életszerűen szabályozza az előrehaladást az elért eredmények alapján.

E rendszernek a mostanival szemben az a hátránya, hogy kitűnő pedagógusokat, és igen gondosan felépített iskolarendszert igényel, viszont nagy előnye az, hogy az egyes stúdiumokat egyenlő fejlődési fokon lévő tanulók tanulják, és így a gyengébbek haladását nem bénítja a jobbak nagyobb ismerete.

E magas fokú oktatás a nevelőtől pedagógiai művészetet igényel, amelyet az ember, mint legfőbb érték, meg is érdemel.

E tanítási rendszer biztosíthatja a legjobban az ember szabad fejlődését, és ez fékezi a legkevésbé olyan anyag megtanulási kényszerével, amely nem esik speciális fejlődésének a vonalába.

De nemcsak az ember szabad fejlődését kell biztosítani, hanem magát a tudományt is úgy kell kifejleszteni, hogy az megtalálja minden érték legjobb felhasználási lehetőségét.

Ilyen előfeltételek elfogadása esetén indulhat meg az emberi társadalom olyan átszervezése, amely minden értéket a leghelyesebben úgy kíván felhasználni, hogy az mindenki hasznát is szolgálja.

E célt, meggyőződéseim szerint, a legjobban az ORGANIKUS SZÁZALÉKOS RENDSZER-rel érhetjük el.

*E rendszer úgy szabályozza a tőke és munka viszonyát, hogy abban sem kizsákmányolás, sem a tőke elvesztése nem fenyeget. Azzal oldja meg az általános biztonságot, hogy **üzemi illetőséggel** mindenki számára örökölhető munkavállalási jogot és az üzem irányításában befolyást kap. Ha meggondoljuk, hogy e megoldással az üzem és dolgozója közös érdekűvé lesz, kiküszöbölhető az a káros tünet, hogy a dolgozók és üzemi vezetőik nem érzik teljesen át a munkájukért és az üzem fejlődéséért való felelősséget.*

*A rendszer másik alappillére, a **bruttó bevétel százalékos megoszlása**, megszabadítja az embert a kizsákmányolástól, és mindenki hasznára biztosítja az üzem fejlődését. Az üzem nem adósodhat el, ami különösen nyugaton bírhat nagy fontossággal, hol a kizsákmányolás célja sokszor éppen a tőke megmaradásának és az üzem fejlődésének biztosítása volt.*

Az igazságos költség-százalékokat a törvényhozás állapítaná meg úgy, hogy az üzemek közötti egyenlőtlenségek is lehetőleg kiküszöbölődjének.

A tőkét megillető százaléka a tőke arányában fogyna, de általában alacsony lenne, mert nem kellene biztonsági tartalékot gyűjteni.

Az államot megillető százaléka lenne az egyedüli adó a kulturális tizeden kívül, amelyet minden jövedelmet élvezőtől az üzem vonna le, s amely összeg a jövedelmet élvező kívánsága szerint lenne kulturális célokra felhasználható.

A rendszer az üzemi beruházásokat is közös kincsévé tenné az üzemhez tartozóknak, anélkül, hogy a munkásokat megillető rész csökkenne.

Az egyes országok hadereje munkahadsereggé lenne átalakítandó, mely a tanítási rendszernek legfelsőbb, mintegy szinkronizáló fokozata lenne, hol a tanulmányaikat végzettek és korhatárt elért egyedek kapnának legmagasabb gyakorlati irányítást saját szakmájukban. Ez végezné az összes kutató munkát, kísérletezné ki az új gépeket, munkamódszereket, ez létesítené az új üzemeket, és végezné azokat az országos jelentőségű munkákat, amelyek egyes üzemek rendes munkáját messze felülhaladják.

E szerveken keresztül lehetne a különböző módon elmaradt államoknak komoly, veszélymentes segítséget is nyújtani.

Hogyan találja meg Kelet és Nyugat e rendszerben a kielégítő megoldást?

Kelet ezzel elérte a szociális társadalom felépítését. Az üzemekben a dolgozók lévén többségben, az üzem vezetésében is döntő a szavuk. A saját érdekük kívánja azonban azt is, hogy a vezetés az arra legalkalmasabbak kezében legyen, és így a nagyobb tudás és magasabb igazságérzet érvényesülése biztosítva van. A munkát megillető bruttó jövedelmi százalék nemcsak a munka időtartama és energiafogyasztása alapján oszlana meg, hanem annak hasznossági foka is figyelembe lenne véve. Emiatt mindenki részére előnyös lenne a nagyobb tudás elsajátítása, és így e rendszer organikusan segítené a szellemi fejlődést.

A hasznos befektetések mindenki javát szolgálnák, és még a teljes automatizálás sem foszthatná meg a munkásokat az őket megillető százaléktól, és módot adna arra, hogy még fel nem tárt munkalehetőségeket és időt hasznosítsanak.

E megoldással a Nyugat is meg lehetne elégedve, mert senkit sem bántana megtakarított javainak szociális használatában. A tőkét megillető százalék bár sokkal kevesebb lenne, mint a jelenleg üzérkedéssel elért jövedelem, de annak védelmét az egész üzem minden tagja, már csak saját érdeke miatt is biztosítaná, nem is szólva a törvény védelméről.

E rendszerrel a szilvásváradai erdőgazdaság munkásai az 1944 decemberi frontidőszak alatt is teljes erővel dolgoztak, és mind a német, mind a Vörös Hadsereg csodálatát teljesen kiérdemelték. A német haderő elpusztította az erdei szállító berendezéseket, minden váltót, mozdonyt, vasúti kocsit, siklót felrobbantott, de az üzem mindezt 3 hónap alatt rendbe hozta. A vezetés egy pillanatra sem ingott meg, mert maga mögött tudta az igazságot és a dolgozók tömegeit.

Természetesen mindkét irányból jöhetnek jogos ellenvetések is. Az azonban nem tagadható, hogy egy általános megbékélést úgy munkál, hogy sem az államkapitalizmus vádjá, sem a kizsákmányolás lehetővé tétele nem fogható rá.

A szocializált tőke talán veszít rugalmasságában, de nyer szilárdságban, mert közös érdekűvé teszi a munkást és a tőkét.

Azt hiszem, hogy ilyen alapon kellene elkezdni a kibontakozás keresését, és el kellene végre érni az igazi megbékélést, mely nem az erők túlsúlyában, sem azok egyensúlyában van, hanem a kölcsönös jóakarásban.

Szíves engedelmet kérem, ha rövidre szabott javaslatommal alkalmatlankodtam, ha pedig levelem hasznos gondolatokat keltett, melyekkel mindenki ügyét, az igazi békét szolgálhattam, akkor azok véghezviteléhez jó munkát és teljes szeretetet kívánok."

Teljes tisztelettel

Király Lajos sk.

Miskolc 1958 febr. 15-én

E levél német fordítását a rendes postával később elküldtem Svájcba és Svédországba két egyházi férfinak, és megkíséréltem Nehrunak is eljuttatni, azonban, mint előbb a Külügyminisztériumból, úgy e helyekről sem kaptam választ.

De vajon lehet-e ezen csodálkozni? Neves államférfiak, egyházi férfiak levelet kapnak egy senkitől, azt - ha el is olvasták - meglehetősen fantasztikusnak találták, sok részben bizonytalán meg sem értették. Mi értelme lenne ilyesmire bármit is válaszolni? És hogyan válaszoltak volna, nem kompromittálnának-e azzal engem?

Van-e annak bármilyen kilátása is, hogy olyan társadalmi megbékélést keressünk, amely mindkét fél részéről hatalmas engedményeket követel? És a bizalmatlanságnak ebben a légkörében bízhatnak-e az őszinte megegyezési szándékban?

Amikor e kérdésekről kommunistákkal beszélgettem, lassan tisztázódtak a felfogásbeli különbségek. A kommunisták bármiként is meg akarják szerezni a hatalmat, hogy azután egy teljesen új, tudományosan megalapozott világot építsenek fel. Gyökereiben akarják kiirtani a magánkapitalizmust, és teljes erővel küzdenek a keresztyén szellemiség ellen, melyet maradinak tekintenek, és a klérus érdekeinek kiszolgálásával vádolnak.

Amikor azonban e vádak jogossága miatt bajos lenne tiltakozni, ugyanakkor azonban az új rend hívei nem hasonlóképpen cselekszenek-e?

Ismét és ismét meg kell állapítanunk, hogy a kapitalizmus egy szellemiség, amely mindkét társadalmi rendben egyaránt fertőz. Lényege mindig ugyanaz: a maga érdekeit munkálja, és a közét legfeljebb annyira méltányolja, amennyiben az az ő céljait is elősegíti. A krisztusi lelkület a szocializmus megtámadhatatlan normája. Ahol tehát ezt a lelkületet támadják, ottan a támadások mögött antiszociális, diktatórikus célkitűzés húzódik meg. Az igazi béke nem jöhet létre krisztusi lelkület nélkül. Ez nem azt jelenti, hogy csakis azok harcolhatnak igazán a békéért, akik hitvalló keresztyéneké lesznek, mert hiszen ez a lelkület hitetlenekben is feltámadhat. Krisztus erről a lelkületről mondja azt, hogy "gyümölcsseikről ismeritek meg őket".

"Nem mindenki, aki azt mondja, Uram, Uram, megyen be a mennyek országába, hanem aki cselekszi az én Atyámnak akaratát." Tehát nem az határozza meg valakinek a lelkületét, hogy valamelyik egyházban milyen tisztséget tölt be, hanem az, hogy milyen kapcsolatban van Istennel és az emberekkel. Bármelyik kapcsolatot lazítom is meg, az vissza fog hatni az embert jellemző lelkületre is. De vissza fog hatni ez a másik tényezővel való kapcsolat lazulására is. Hiába beszélünk tehát békéről, ha ennek a békevágynak nincsen egyetemes jellege, hanem csupán részérdekeket szolgál.

Vádlottak padján

Az utolsó 10 - 15 év alatt sok olyan emberrel beszélgettem, akiknek igen súlyos kifogásuk volt a keresztyénséggel szemben. A legsúlyosabb kifogás mindenestre az volt, hogy a keresztyénség nem áll a realitások talaján. Istennek országát hirdetve nem iparkodott megállapítani ezen ország határait, belső rendjét, azt a módot, ahogyan ezen ország közkinsükké lehetne, hanem ezzel szemben arra az idealista álláspontra helyezkedett, hogy minden megoldás felülről, a mi munkánk nélkül következik be.

Ezért halljuk minduntalan azt a kifogást, hogy a keresztyénség közel 2000 év óta nem tudta megoldani a problémákat, hitegetésnek minősítik a túlvilági életet, mellyel a híveket csupán meg akarják nyugtatni, helytelenítik azt az irányzatot, amellyel belső átalakulást hirdetnek, de nem változtatják meg a külső kereteket, és mindezek következményeképpen olyan nyugalmi állapotot iparkodnak elérni, amely a jelenlegi hatalmasok malmára hajítja a vizet. Szelíden helyeselve a mindenkori állapotokat, a keresztyénség nem iparkodik előbbre vinni sem a tudományt, sem a szociális haladást, hanem felülről várva mindent, ölbe tett kezekkel vár.

Azt a vádat is gyakran halljuk, hogy a keresztyénség nem éli a hitből fakadó életet, hanem pár külső vallásos szokás gyakorlása árán szabad rendelkezést biztosít magának abban a tekintetben, hogy a vagyonával és egyéb javaival azt tehet, amit akar.

Nem kevésbé súlyos vád az is, hogy a keresztyénség hirdeti a szeretetet, de azt önmaga alig gyakorolja. Közismert az a tény, hogy a keresztyénség egyes felekezetei mennyire nem bírják egymást elszenvedni. A villongások között milyen kevésbé jut kifejezésre Jézus Krisztus tanítása, példamutatása, aki még az ellenségeiért is imádkozott.

És mindez a többé-kevésbé jogos panasz amiatt áll fenn, mert a keresztyén ember nem tükrözi Jézus szellemiségét. Ha csak magamra gondolok, úgy Jézus magas, de helyes erkölcsi normája szerint minden bűnben hibásnak találom magamat. Mit várhatunk a keresztyénségtől, ha mi magunk sem tudjuk betölteni az Úr mértékét?

A keresztyénség elleni vádaskodás mindössze egy pontban téved. A keresztyénséget nem lehet az emberek után, vagy a közösségek cselekedetei után megítélni, hanem egyedül Krisztus élete és tanítása alapján. Akkor ugyanis, amidőn mi helytelenül élünk, cselekszünk, gondolkodunk, akkor maga az Úr minket is megítél. Ha tehát a mi tetteinket nézik, és azokat nem tartják kifogástalanoknak, akkor helytelen dolog azt mondani, hogy a keresztyénség képmutató, vagy erőtlén, hanem mindig azt kellene mondani, hogy az a magát keresztyénnek mondó valaki most ebben a tetteiben nem az Úr akarata szerint cselekedett, hanem a benne lakozó bűn vezette őt.

Az az erkölcsi norma, amely szerint bennünket, mint egyéneket, vagy mint valamely közösség tagjait megítélnek, mégis csak keresztyén zsinórmérték. Ha pedig ezt használják a nem-hívók is, akkor ezzel mégis csak elismerik, hogy annak magasabb rendű értéke, igaz erkölcsi alapja van.

Mi pedig nem akkor vagyunk keresztyének, amidőn védekezünk a jogos vádak ellen, hanem amikor Krisztus érettség hozott áldozatának fénnyel mellett beismerjük bűnösségünket, és az Ő szeretetének támogatásával meg akarunk javulni.

Nagy tervek, kicsiny eredmények

Már többször gondoltam arra, hogy egy komoly munkát írok az erózióról és az ellene használatos módszerekről. Igen ám, de ehhez alapos előtanulmányok kellenének, és meg kellene ismernem a különböző népek erre vonatkozó szakirodalmát. Elmentem tehát a Rákóczi könyvtárba, hogy annak révén a budapesti tudományos könyvtárakkal is felvehessem a kapcsolatot, és így hozzájuthassak a szükséges szakirodalomhoz.

Ilyenirányú érdeklődésünkre azonban nem kaptunk kielégítő választ. A könyvtárak csak könyveket voltak hajlandók kiadni, és a folyóiratok olvasását csakis házon belül lehetett megoldani.

Felmentem Pestre, hogy az Erdészeti Főigazgatóság egy 48-órás foglalkoztatással segítse elő könyvtári búvárkodásomat. Keresztesi Béla¹⁶ az ERTI-t javasolta, és ki is adott egy rendelkezést, amelynek értelmében engem ilyen "nyugdíjas" minőségben foglalkoztatni kellett volna. Sajnos az ERTI igazgatója szabadságon volt, és nélküle nem lehetett dönteni ideiglenes felvételem ügyében. Pár nap múlva pedig, amikor ismét munkába állt, kijelentette, hogy anyagi fedezet hiányában nem tud még hat napra sem alkalmazni.

Keresztesi ekkor az Erdőrendezőséghez küldött, és ottan tényleg kaptam is munkát. Abban állapodtunk meg, hogy négy órát dolgozom csak, míg a másik négy órát a különböző könyvtárakban való kutatásokkal töltöm. Az új munkahelyemen egy csomó magamforma öreg erdésszel találkoztam. A munkaadó kedves kartársam bizony törhette is a fejét, hogy milyen munkát is adjon nekem. Ő hozzá volt szokva ahhoz, hogy a kiosztott munkát szép lassan, sokszor lélek nélkül végezzék. Én minden munkában azonnal megkeresem az érdekesítő dolgokat, és ezután már nem tudok csak úgy muszájból dolgozni, hanem azonnal keresem a racionálisabb megoldásokat. Mindez természetesen nagyon meg is gyorsítja a munkát, és így szegény öreg barátom egészen megijedt, amikor a négy napra szóló munkát már az első napon elvégeztem.

Volt ott egy nem egészen normális erdőmérnök is, akivel szintén végeztek ilyen munkákat, de bizony ő mindent azonnal összezavart, aztán már a többien nem tudtak belőle kiokoskodni semmit. Most aztán engem tettek a mentorává, és azt remélték, hogy e munkával legalább két napig fogok bajlódni. Egy óra múlva készen voltam a munkával. Az erdőrendezőség végül is nagyon megürült, midőn meghívást kaptam az ERTI-hez, hogy náluk dolgozzak. Így aztán nem kellett attól félniük, hogy minden nyugdíjas elől eldolgozom a munkát.

Az ERTI komolyan meg akarta indítani az erózió elleni munkát, és engem kértek fel arra, hogy a Rakaca völgyben egy mintát mutassunk be, hogy az erdészet hogyan támogathatja a mezőgazdaságot. Egyelőre azonban még sorra jártam a műszaki könyvtárakat, és gyűjtöttem az eróziós anyagot. Hát bizony jó lett volna legalább két példányban működni, hogy a rengeteg kiírt anyagot elolvashassam és kijegyzetelhessem. Csak két hétig voltam Pesten, és csak délutánonként jártam a könyvtárakat, de így is összeszedtem egy félévre való tanulmányi anyagot.

És alig kerültem haza, máris itt volt előttem az új feladat: a Budapesti Birkatényésztő Vállalat rakacavölgyi üzemegységeinek erdészeti megsegítése. Az első bejárást a Főigazgatóság, az ERTI és az Erdőgazdaság képviselőivel együtt végeztük. Megállapítottuk, hogy az eddig telepített mezővédő erdősávok egyáltalán nem feleltek meg a helyes vízgazdálkodást célzó követelményeknek.

Bementünk a jánosvölgyi üzemegységhez, ahol egy igen jól képzett gazdasz vezette az üzemet. Ő is megürült, amikor a beszélgetés során megállapodtunk abban, hogy az ERTI nekem adja ki az üzemegység megsegítésének feladatát. A terv szerint közösen jártuk volna be a területet, és közösen állapítottuk volna meg a szükséges tennivalókat. Nagy volt azonban a csodálkozásom, amidőn hosszas utazás után a megbeszélte időben kimentem az üzemhez, és ottan senki sem várt. Magamban próbáltam az erdészettől kapott térképen eligazodni és megállapítani azokat a bajokat, amik miatt az erózió egyre jobban elhatalmasodott, és a talaj fokozatosan leromlott. Mindezt azután egy feljegyzésben meg is örökítettem, és egy következő kiszállást jelentettem be.

Az üzemvezető ekkor elmondta, hogy átalakítási terveimet teljesen osztja, viszont azok olyan jellegűek, hogy azokban ő egyedül nem dönthet, és ezért a központjuk döntését kéri ki. Hát igaz, hogy nem volt egyszerű a dolog, mert én bizony nyíltan rámutattam a rablógazdálkodás súlyos vétkeire, amelyek e területet teljes elpusztulással fenyegetik. Rámutattam többek között arra is, hogy az egész táblásításuk csapnivaló, mert lejtőmenti szántásra szorítja őket. Feltártam azt is, hogy a kíméletlen legeltetés kipusztítja az amúgy is rosszul beállt füvesítéseiket, majd e füvesített területeket is kikezdi az erózió, és ha gyorsan nem segítünk a bajon, akkor a pusztulást bizony nem lesz lehetséges megakadályozni.

Az üzemegység vezetőjével sorra vettünk minden területet, és őszintén feltártunk minden bajt. Azt reméltem, hogy a legközelebbi kiszálláson a vállalat központjának engedélye folytán már megkezdhetem a részletes kitzúzési munkákat is, de úgy látszik, a második komoly feljegyzésem annyira megijesztette a központot, hogy a jelentésemet tovább terjesztették a trösztöz, majd onnan a Minisztériumhoz, hogy onnan jöjjön a döntés.

Végül is semmi sem lett a dologból. Én nem fejezhettem be a munkát, a teljes talajvédelem kérdése nem lett megoldva, hanem az egész rakacai területet átadták az állami gazdaságoknak.

A dolgoknak ilyenén való elintézése tulajdonképpen valóságos mezőgazdasági kultúrbotrány. Ahelyett, hogy döntenének a javaslatok felett, egyszerűen átadják a területeket másoknak. Mi lesz ennek a következménye? Ki felel a meg nem valósított talajvédelmi óvintézkedések elmaradásáért?

No és az erdészet szerepe sem valami dicsteljes. Ők is egyszerűen beültetik a kijelölt területeket, és nem törődtek a helyes vízgazdálkodási elvekkel, mert hiszen nekik egy bizonyos összegért egy bizonyos csemetemennyiséget kell elültetni. Ez a feladatuk, és nem az, hogy a legjobb megoldásokon gondolkozzanak. Az meg egyenesen a felsőbbség elleni lázadásszámba menne, ha esetleg drágábban, de jobbat nyújtanának az országnak.

Amikor ezen újabb késleltetését láttam a dolgoknak, és rávilágítottam arra is, hogy esetleg az egész munkám dugába dőlhet e területeken, akkor abban állapotodtunk meg az ERTI-vel, hogy Miskolc közelében keresek olyan területeket, ahol a teljes erdősültségű részeket össze lehet hasonlítani a legelő, vagy egyéb mezőgazdasági művelésű területek vízgazdálkodásával.

Mégis, a rakacai vízgyűjtő terület helyes művelését sem akartam egészen elejteni. Egyik pesti utamon felkerestem a VÍZITERV vezetőségét, és arra kértem őket, hogy vonják be jobban a tervezéseikbe az erdészeti főigazgatóság illetékes szerveit, mert nélkülük nagy bajok, okszerűtlen tervezések folyhatnak. Elmondtam például, hogy mennyire nem helyeslem a siroki Tarna-ág rendezési tervét, amelyben 83 millió költséggel kívánják megoldani e rakoncátlan folyó szabályozását. E tervben az a különös, hogy addig, amíg a partbiztosítás 5 millió forintos terveit és a mederszabályozás 22 millió költségét hatalmas terv- és adathalmaz támasztja alá, addig a feltétlenül szükségesnek mondott erdősítésről csak két sor tesz említést úgy, hogy 40 négyzetkilométer fásításra 1.4 millió fajlagos költséggel 56 millió forintot állít be.

Én mindig bámulok azon, hogy miért kell éppen a szocializmus építése közben ilyen baklövéseket, ilyen össze nem hangolt megállapításokat tenni. Ha pedig valamit visszásnak és a népgazdaságunk fejlődésére okszerűtlennek tartok, akkor az a kötelességem, hogy a hibákra felhívjam az illetékesek figyelmét. Így azután elmentem a VÍZITERV-hez, és ottan kértem választ e különös tervezésre. Azt a felvilágosítást kaptam, hogy a VÍZITERV a Vízügyi Főigazgatóságtól kapta a tervezési feladatot, amelyben az erdősítési tervek elkészítését, mint nem profiljukba tartozó dolgot, nem bízták rájuk. De ha így áll a dolog, akkor a hiba még magasabban van. Az említett terv ugyanis határozottan utalt arra, hogy a vízügyi létesítményeknek csakis akkor van meg a jogosultsága, ha az erdészeti munkálatokat végrehajtják. Viszont akkor miért nem adta ki az Erdészeti Főigazgatóság is e terület erózió elleni védekezésének tervfeladatát?

Mindezt ki kellett derítenem. Először az Erdészeti Főigazgatóságra mentem. Sajnos ottan hiába kerestem a főigazgatót, majd Keresztes Bélát, nem voltak benn. Végül is Mosonyi főigazgató-helyetessel beszéltem. Elmondtam neki a siroki Tarna-ág tervezésének történetét, és a tervnek légüres térben történt felépítését, mert nem vették figyelembe az alapvetően fontos erózió elleni erdősítés lemaradását. Kifogásoltam az erdészeti és vízügyi főhatóság hiányos együttműködését, és kértem, hogy iparkodjanak a jövőben nagyobb kooperációra. A főigazgató helyettese örömmel fogadta a bejelentésemet, és megígérte a közvetlen kapcsolat felvételét.

Aztán szóba hoztam a rakacai víztározó építésének ügyét, amelynek az erdészeti és mezőgazdasági okszerű munkák mintegy az előfeltételei lennének. Elmondtam azt is, hogy az én látásom szerint az erdészetre vár az a feladat, hogy felmérje az erózió elleni küzdelemben szükségessé váló lépéseket, és azokat aztán valóban meg is tegye. Nagy szűgyen lenne az, ha a Rakaca vízgyűjtő területén az okszerű, a vízgazdálkodást szem előtt tartó művelési munkák elhanyagolása miatt a hatalmas beruházási befektetés a feliszapolódás miatt idejekorán tönkre menne. Mosonyi örült annak, hogy hallott ezekről a szempontokról, és megígérte, hogy ezekre majd a főigazgató figyelmét is fel fogja hívni.

Azután elmentem a Vízügyi Főigazgatóságra. Sajnos akkor éppen sajtóértekezlet volt, és a titkárságon közölték velem, hogy Dégen Imre főigazgató annyira el van foglalva, hogy lehetetlen lesz vele beszélni. Ennek ellenére kértem, hogy jelentsenek be nála, és ő 10 perc múlva már fogadott is.

Előtte is ismertettem a kooperáció hiánya miatti zavarokat, és kértem, hogy ennek leküzdése érdekében a maga részéről is tegyen meg minden lehetőt. Csodálkoztam azon, hogy mennyire ismerte a Magyar Hidrológiai Társaság Borsodi Csoportjának működését, és milyen nagyra becsülte azt. Arra kért, hogy a továbbiakban is tárjam fel őszintén a tapasztalt hiányosságokat, hogy azokat haladéktalanul kiküszöböltesse.

A mi társadalmi munkáink híre, úgy látszik, már a legmagasabb körökig is eljutott. Tudták azt, hogy a borsodi csoport volt az, amely az erózió leküzdése érdekében a legnagyobb munkát fejtette ki az egész országban. Tudta azt is, hogy milyen hatalmas megmozdulásaink voltak a szennyvízprobléma megoldása terén. Ismerte a kooperációs törekvéseinket, és igen nagyra értékelte azokat. El sem tudtam volna képzelni, hogy egy éppen rendkívül elfoglalt főigazgató ilyen behatóan tájékozódjék a mi társadalmi munkáink felől.

Ekkor indítottam el a miskolci MÁV igazgatóság alá tartozó vasútvonalak eróziós fenyegetettségének felmérését, és a hókár elleni védekezés jobb kimunkálását is.

Ferenczy Mihály MÁV főtanácsos barátommal együtt jártuk be a fenyegetett vonalakat, majd én leírtam az egyes patakok rendszertelen megáradásának okait, valamint azokat a módszereket, amelyekkel e veszedelemmel

szemben védekezni kellene. Ez a munka hosszú hónapokat vett igénybe, és csak egy év múlva ért véget egy hatalmas jelentéssel. A jelentést aztán sok helyre elküldtük, mindenki nagyra értékelte, de nem azt nézte, hogy mi lenne ezzel kapcsolatban az ő feladata, hanem, hogy mit kellene a bajok leküzdésével kapcsolatban másoknak tennie. Úgy láttam, hogy nálunk nincsen meg a kooperációs szemlélet.

Én már évek óta iparkodtam ezt a szemléletet kifejleszteni, de bizony nem sok eredménnyel. Mindenki annyira el volt foglalta a maga részfeladataival, hogy a másik rész munkáival édes-keveset tudott törődni. Társadalmi úton ezen tudtam segíteni még 1955-ben, amikor egy kis csalafintasággal megindítottam Miskolc város rendezését. Akkor elmentem a város építési osztályának vezetőjéhez, és megkérdeztem tőle, hogy nincsenek-e olyan problémái, amelyeket a MTESZ esetleg meg tudna oldani? Amikor pedig felsorolt egy csomó függő kérdést, amelyekben elvi álláspontokat kellene kialakítani, akkor arra kértem, hogy ezeket tárja az Intéző Bizottságunk elé. Így indultak meg a városrendezési társadalmi munkák.

Megoldás ez?

Fel-felmerült bennem az a gondolat, hogy nekünk is kellene olyan terepet találni, ahol az erdő és a legelő vízgazdálkodását a számok tükrében látnánk megelevenedni. Ilyen munkákról több országból is hallottunk. A svájci Sperberggraben és Rappensgraben 80 éves tapasztalatai ma már közkinccsé váltak. Én azonban még ennél is jobb helyet találtam, ahol az egyik kis vízgyűjtő területnél az erdősültség 100 %-os, míg a másiknál úgyszólván semmi erdőterület nincsen. Én azonban még ennél is jobb helyet találtam, ahol az egyik kis vízgyűjtő területnél az erdősültség 100 %-os, míg a másiknál úgyszólván semmi erdőterület nincsen. A görömbölyi Leányvár déli részeire gondoltam. Ezt akartam megvizsgálni 1958 december 8-án.

Gyönyörű szép zúzmarás reggel volt. Amikor kinéztem az ablakon, és láttam a fák és bokrok zúzmarás koronáit, láttam a kerítés fehéren csillogó pompás kristálybevonatát, azonnal az a vágy támadt fel bennem, hogy mindezt a különös szépséget Lilyvel együtt élvezhessem az erdőn. Őt nem sokáig kellett kérlelnem, mert bár igen hideg volt, de a kirándulás minden fáradásunkért bő kárpótlást ígért.

Amikor az autóbuszon elszáguлдtunk a kertek és kerítések csodálatos csipkekulisszái előtt, olyan volt, mintha egy téli mese ragyogó díszleteit látnánk volna. Tapolcára megérkezve a téli kép még szebbé vált. A tó körüli fák és bokrok még jobban tobzódtak téli köntösük díszében, és mi szívesen itt maradtunk volna tovább gyönyörködni e kimondhatatlanul finom kristálypompában, ha nem hívott volna a feladat rendkívüli érdekessége, az a vágy, hogy megteremtsük a legkedvezőbb lehetőséget az erdő és legelő vízgazdálkodása titkainak feltárására.

Amint a Szentgyörgy hegyen feljebb és feljebb haladtunk, nem győztünk eléggé csodálkozni azon a szinte végtelennek tetsző csodálatos formavilágon, amelyben a levegő párái az egyes levelek, fenyőtűk szélein kikristályosodtak. A zúzmara hol éles, hegyes, hosszú tűk formájában ékesítette a leveleket, hol pedig látszólag össze-vissza helyezkedve el a leveleken egész csipketömkeleget varázsolt elénk. Minduntalan megálltunk és fel-felkiáltottunk, amint egy-egy szebb zúzmaracsoport állta el az utunkat. Szinte alig tudtunk haladni e téli, fehér kristálycsodák miatt.

De az idő sürgetett, és minekünk még nagy feladataink voltak. Már ott voltunk a kísérleti célokra alkalmas erdőrészek felett, ahol a fiatal tölgyest egy szép erdeifenyő ültetvény váltotta fel. És mindenütt a legüdébb kristálycsodák gyönyörködtették szemeinket.

Lassan eljutottunk a Leányvár alá. A fákra omló kristályos tündöklésben alig pár lépésre tudtunk csak ellátni. A zúzmarás ködpára úgy vett körül bennünket, mint valami mesebeli páraburok, mely szinte a szemünk előtt rakódott a levelekre, és gyönyörű aranyos, gyémántos csillogással üdvözölte a mindent káprázatba varázsló napot. - Itt vagyunk valahol a Leányvár környékén, nem keressük meg a várat? kérdeztem Lilyt - hiszen még egyikünk sem látta azt? Ő persze azonnal beleegyezett e kis külön sétába.

Nehezen tudtunk tájékozódni, és egy kissé el is tévedtünk; de csakhamar megláttuk az előttünk emelkedő földsánc körvonalait. A várat körülvevő árokszerű mélyedésekben magas gyomnövények mutogatták szép zúzmara köntösüket, majd tovább menve friss szarvasfekvések helyeit láttuk, amint a fehér környezetből kisötétlettek. Végre ott voltunk a sáncnál. A meredek oldalon kissé nehéz volt a feljutás, és Lilynek a hócipője nem volt a legjobb hegymászó alkalmatosság. Egy kissé el is maradt mögöttem.

Amint felértem a sáncra, a sánc alján egy kis barlangféle nyílást láttam. Siettem lefelé, hogy megnézzem azt. Egy nagy fa mellett haladtam el, midőn tőlem pár lépésnyire egy embert láttam lógni egy vékonyka spárgán. Döbbenetes kép. A fej előrebukva, a zúzmarás haj belógott a homlokába. Gyorsan visszasiетtem Lily elé - csak meg ne lássa ezt a rettenetes képet!

Ő éppen akkor ért fel a sánc tetejére. - Anyukám, gyerünk innen - mondtam, de az arcomon lehetett valami döbbenet borzalom, mert azonnal megkérdezte, hogy mit láttam. Tagadnom nem lehetett. Egy akasztott ember van a fán - szóltam-, gyerünk innen. De hátha meg lehet még menteni - szólt ő -, és sietett a hulla felé. Aztán

felkiáltott: De milyen fiatal még! Ugyan nem néznéd meg, hogy nincsen-e nála valamilyen igazolvány, hogy legalább a hozzátartozóit értesíthessük a tragédiáról!

Nagy, benső vonakodásomat leküzdvé léptem a szerencsétlen ember mellé, akinek a bal lába alig 5 cm-nyire volt csak a talajtól. Rövid nyári kabátját megérintettem a szíve fölött, és azonnal éreztem, hogy a zsebet több irat is duzzasztja. Benyúltam a zsebébe, és kivettem az iratcsomót, amelyben láttam, hogy ott van a személyi igazolványa is.

Különös érzés vett rajtam erőt. Mintha megleptem volna ezt az ismeretlen embertársamat. Szinte restelkedtem azért, hogy íme most megfosztom őt kilétének titkától, talán megismerem azt a tragédiát, amelyhez nincsen semmi közöm, és talán belelátok egy olyan lélekbe, amely az életében mindent elrejtett, ami az ő belső vívódásaira vonatkozott. Most mindezt nekem kell lelepleznem. Ó, bárha akkor találkozhattam volna ezzel az emberrel, amikor még lett volna remény arra, hogy valamit, ami őt a halálba kergette, még jóvá lehetett volna tenni.

Sietve mentünk Görömböly felé, hogy ott jelentést tegyünk szomorú felfedezésünkről. Útközben Lily ismét megszólal: de legalább nézzük meg, hogy ki is volt az illető, és hány éves lehetett. Megnéztem a személyazonossági igazolványát, és akkor láttam, hogy az illető Marsalkó Gyula gyári munkás, és 32 éves nő egyén. Görömbölyön a tanácsi kirendeltség vezetőjének adtam át az iratokat. Ő rögtön telefonált a rendőrségnek, amely aztán arra kért, hogy várjam meg őket, amíg megérkeznek.

Lilyt megkértem, hogy menjen haza, és készítse el az ebédünket, de a kirendeltség vezetője elkezdte olvasni a halott búcsúleveleit, és ezeket még ő is meghallgatta. Elmondták, hogy ez a szerencsétlen ember az ÁVO-nak volt őrnagyi rangban a tagja, majd kilépett onnan, és a hejőcsabai tszcs-nek lett az elnöke. A tsz 1956-ban feloszlott, és akkor visszament a Lenin Kohászatba dolgozni. 1957 novemberében ott is leszámolt, és azóta nincs keresete.

A felolvasott búcsúleveleit a rendőrségnek és egy nővéreinek írta. Ezekben az apjára, feleségére, és volt barátaira panaszkodott. Elmondta, hogy az anyján kívül soha senki se szerette őt. Szerencsétlen volt a családi élete is, és azt állította, hogy az ikergyermek nem tőle valók, hanem egyik ávós főhadnagynak a gyermekei. Az illető 1956-ban disszidált, és az USA-ba ment, ahol azt reméli, hogy egy nagynénjének a gyárát fogja örökölni. Azt is elpanaszolta, hogy a barátai vitték őt a mulatozásba, aminek a végén a tsz megkárosítása miatt jött a bűnvádi eljárás, az üldöztetés, és végül is a halálba való menekülés. Azt írta, hogy éppen azok vádolták meg őt, akik belevitték az iszákosságba, a tivornyázásba és a romlásba. Végül elpanaszolta, hogy szomorú tettének az oka a jelenlegi helyzet, a reménytelensége, és az az egyedüli reménye, hogy ismét megláthatja majd a másvilágon az édesanyját, aki egyedül szerette őt.

Szomorú volt ez a pár búcsúlevél. Szomorú volt az a kívánsága is, hogy testének felboncolása után azt ne temessék el, hanem égessék el a kórház kazánjában. Lily már régen hazament, de a rendőrség még mindig nem jelentkezett. Végül vagy két órai várakozás után megjelent egy rendőr, akivel azután kimentem vissza a leányvári tragédia színhelyére.

A rendőrtizedes nagyon barátságosan érdeklődött utunk célja felől, és amikor elmondtam neki a tudományos célkitűzésem, a borzalmas leletet és a kötelességtudatot, amelyet a halott hozzátartozóival szemben éreztünk, akkor elcsodálkozott azon, hogy hogyan vállaltunk magunkra ilyen súlyos terhet. Én persze elmondtam, hogy nekünk mindenben csak azt lehet néznünk, hogy hogyan segíthetünk embertársainkon, mert mi Krisztuséi vagyunk, és ez a szellem bennünket belülről kötelez. A rendőr nagyokat hallgatott, majd később megkérdezett, hogy szabad-e öneki engem Király bácsinak szólítania?

Igen, engem így szoktak szólítani az ismerőseim, munkásaim, és mindenki, akivel kapcsolatba kerülök. Azt hiszem, hogy mindenki megérzi azt, hogy szeretettel akarok segíteni mindenkin, és ezért van ez a bizalom.

Aztán a tizedes is elmondta, hogy már ők is keresték hetekkel ezelőtt Marsalkót, mert sejtették, hogy öngyilkos lett. Ő is csodálkozott azon, hogy az öngyilkosságot követő egy hónap alatt sem a róka, sem a vaddisznó, sem pedig a madarak nem kezdték ki a hullát.

Amikor visszafelé elindultam magányos erdei utamon, már bizony nem tudtam élvezni a szép természetet, a zúzmarás fákat, bokrokat, mert ránehezedett a lelkemre az emberekért való nagy és súlyos felelősség. "Ha itt lettél volna, nem halt volna meg a testvérem" (János 11:21).

Küzdelem - jutalom

1958 nyarán történt, hogy a városi vízmű főmérnöke közölte velem, hogy milyen rendellenességeket tapasztalnak a tapolcai kutaknál. Annak ellenére, hogy a szivattyúk egyenletesen nyomják a csővezetékbe a város ivóvizét, a vízgyűjtő árkokban a víz egy-két óra alatt 50 - 60 cm-es apadást mutat, majd estefelé a vízmagasság ismét normálissá lesz. Mi lehet ennek a szabálytalan vízszintingadozásnak az oka?

Azt hittük, hogy ezeket a kilengéseket a tapolcai mészkőbányában végrehajtott nagyobb töltetű robbantások okozták. Ha azonban ez így volna, akkor könnyen bekövetkezhet az a katasztrófa is, hogy a víz egyszerre csak egészen elfogy.

Nagy volt a riadalom. Nekem az volt az érzésem, hogy mivel a vízszint-csökkenés ideje éppen a legmelegebb órákra esett, ezért az valamilyen összefüggésben van a nagyobb vízfogyasztással. Igen ám, de a szivattyúk ekkor is ugyanannyi vizet szorítanak az avasi tározómedencékbe, mint máskor. Viszont ha ottan erősebben lecsökken a víz szintje, akkor a szivattyúzott víz mennyisége mégis csak nagyobb lehet, mert kisebb magasságra kell a vizet szivattyúzni.

A vízszintingadozás esetleges súlyosabb okairól mégis beszélnünk kellett a legnagyobb vízfogyasztóval, a Lenin Kohászattal is. Felkerestem Valkó Márton igazgatót, és előadtam neki, hogy milyen bajok származhatnak e ma még kicsiny jelből. Ő aztán arra kért, hogy a Hidrológiai Társaság kettőzze meg az erőfeszítéseit, és próbáljon valami megoldást találni a jobban biztosított vízellátásra.

Közben a zsombolykutatók leszálltak a legmélyebb üregekbe is, és ottan is mérték a nagyobb töltetű robbantások hatásait. Egyöntetűen azt állapították meg minden helyen, hogy ezek a robbantások nem járnak nagyobb megrázkódtatással, mint az eddigi kisebbek.

A víz apadásának tulajdonképpeni okait végül is nem tudtuk kideríteni. A nagyobb szárazság elmúltával ez a baj is elmúlt.

Egyszer aztán azt hallottam, hogy a Vízügyi Főigazgatóság megalapításának tíz éves évfordulóján valami kitüntetést szándékoznak részemre nyújtani. Én szívesebben vettem volna, ha megfogadják a tanácsaimat, és valóban teljes erővel felkészülnek az erózió leküzdésére, a jó vízgazdálkodású erdők fenntartására, és az egyéb igen fontos hidrológiai kérdések megoldására.

Mindezek helyett csak én kaptam az Akadémia dísztermében egy Munka érdemrendet. Az igaz, hogy ennek nagyon szép keretet biztosítottak, mert Apró Antal nyújtotta át nekem is a kitüntetést. Én azonban azt éreztem volna igazi jutalomnak, ha megsegítenek küzdelmeinkben, és elfogadván tanácsainkat, azokat meg is valósítják. A Magyar Hidrológiai Társaság közgyűlésén is megemlékeztek a kitüntettekről, így rólam is.

Különös fordulat

Minden úgy történt, ahogyan előre sejtettem. A birkatenyésztő vállalat, a tröszt és a minisztérium meghátrált a szép feladat előtt, és inkább lemondott erről a területről, mintsem hogy azt elkezdje okszerűen kezelni.

Milyen kapitalista gondolkodás ez!? Hát számukra csak addig értékes egy terület, amíg azt korlátlanul kizsarolhatják? Hol van itt a szocialista érzés? Hol a hazai rög megbecsülése? És hol van az az egészséges társadalom, amely az ilyen rövidlátó és önző szemléletet méltóképpen bünteti? Hát bizony, ha nem lenne túlságosan szomorú ez a dolog, kacagni lehetne rajta.

A főigazgatók úgy látszik elhatározták a kooperációt, és mi lett az eredménye? A jánosvölgyi üzemegység beleolvadt egy állami birtokba, az erdészet pedig megkapta a parancsot, hogy a Rakaca vízgyűjtő területén készítsen el egy erdősítési tervet. Arra persze elfelejtettek utalni, hogy az én terveimet kérjék be, és azokat vegyék mintának. Nem, ilyesmiről nem volt szó. Beállítottak vagy 10 - 15 erdészt, hogy tervezzék meg a fásításokat, engem a tárgyalásokra meg sem hívtak, hogy legalább az észrevételeimet megtehessem. Mindez nem volt érdekes, csak az volt a fontos, hogy egy hét alatt készen legyen a terv. Hát az azután olyan is lett.

Az egész vízgazdálkodási terv helyett egy egyszerű fásítási tervet készítettek, ami természetesen nem elégítette ki az ottani lakosság magasabb igényét. Ezzel a tervtömeggel azonban a főigazgatóság úgy látta, hogy a maga részéről mindent megtett, amit a vízgazdálkodás érdekében meg lehetett tenni.

Az én helyzetem is gyökeresen megváltozott. Az erdészeti tervekkel szinte a lábam alól húzták ki a talajt. Nem volt többé értelme annak, hogy én harcoljak a magam terve ellen. Az ERTI továbbra is bízott abban, hogy megvalósíthatjuk az összehasonlító mintaterületek felvételét és kísérleti célokra való beállítását, de a pestiek véleménye szerint egyelőre még várni kell.

Azzal bíztak meg, hogy különböző adatokat dolgozzak fel más számára, majd ismét, hogy meteorológiai adatokat írjak ki előbb a mátrai megfigyelő állomások adataiból, majd később írjam ki ezeket a Bükkre nézve is. Így dolgoztattam hol Budapesten, hol meg itthon minden hónapban vagy hat napot, és közben egyre jártam a könyvtárakat.

Egyszer aztán értesítést kaptam, hogy a Mátrában felállítanak végre egy erózió ellenes erdészetet, s ezért az ERTI minden anyagi erejét erre kénytelen koncentrálni, hogy az eróziós feladatait meg tudja oldani. Emiatt 1959 júliusától nekem már nem tudják biztosítani a hatnapos munkát sem, és így ismét munkanélkülivé lettem. E kellemetlen fordulatért sem magamat, sem mást nem okolhattam. Én elvégre mégiscsak nyugdíjas voltam. És ki

törődött volna azzal, hogy éppen az az ember veszíti el szerény nyugdíjas állását, aki azért ment nyugalomba, hogy jobban tudjon az erózió ellen küzdeni!?

Én magam nem csodálkoztam már semmin se. Hiszen már eddig is annyiszor tapasztaltam, hogy az embertől nem vártak jó és helyes gondolatokat, hanem csak tervteljesítést. Ha pedig új és új ötlettel gazdagítottam az eddigi elképzeléseket, akkor azoknak azonnal akadtak olyan vámszedői, akik a jó gondolatokból nagyobb falat kenyeret tudtak a maguk számára biztosítani.

A Tokaj-hegyaljai rekonstrukcióból éppen bennünket hagytak ki, akik azt szívvel-lélekkel előkészítettük és megalapoztuk. Amidőn pedig visszakerültem e munkához, mint fásítási tervező, akkor a saját kollégám kifogásolta azt, hogy én olyasmivel törődöm, ami szerinte a kormánybiztosság kötelessége lenne. Hiába szereztem több ezer holdat a fásítás céljára, ő csak a tervet lett volna hajlandó bérezni, és nem a sokkal nehezebb ilyen előmunkálatokat. Pedig ha ezt nem csinálom, akkor bizony nem tudtak volna semmit sem beerdősíteni, és nem kaptak volna ezekért hatalmas prémiumokat.

Vagy gondolok a Talajvédelmi Tanács megalakulására, ahol szintén mi végeztük a legnagyobb munkát. S engem még ez sem bánt annyira, mint az, amikor egy jól előkészített terv egyszerre azért dől dugába, mert a terv lelkét emelik ki a munkából.

1959 júniusában ismét a rakacai víztározó felé fordult a figyelmünk. Egy hidrológiai tanulmányutat rendeztünk oda. A gátépítés kivitelezőjének főmérnöke ismertette a tervet, a megoldandó feladatokat, és a kivitelezés nehézségeit. Amikor elmondta nekünk a kutató fúrások eredményeit, és felvázolta a gát hossz-szelvényében megállapított talajrétegződést, megkérdeztem, hogy annál a 40 kutatófúrásnál megvizsgálták-e a kavicsrétegben történő esetleges vízáramlást. Csodálkozással hallottam, hogy ilyen vizsgálatokat csak később végeztek, a hossz-szelvényben jelentkező legkiemelkedőbb kavicscsúcsoknál.

Azon is csodálkoztam, hogy a tó körül nem terveztek erdősávot, amely a szél erejét megtörné, a tó hullámzását lecsökkentené, és így a víz nagyobb mérvű elpárolgását megakadályozná. A tervbe nem volt beépítve a vízgyűjtő terület eróziós részeinek jobb vízgazdálkodási megoldása sem, mindössze a barázdás erózió megkötését írták elő.

Amikor azután mindezeket, mint eddig figyelembe nem vett szempontokat feltártuk, a VÍZITERV igazgatója meglehetősen erős hangon gorombított le avatatlan hozzászólásunkért. Midőn ellenben emiatt személyesen kerestem fel az igazgatót, kiderült, hogy a tanácsainkat legnagyobbbrészt megfogadták, és a további tározóépítésekénél azokat fel is használják. Mindezt azonban megint úgy csinálják, hogy éppen én, aki a legtöbbet foglalkozom ezekkel a dolgokkal, mindig kívül maradjak azokon a munkákon, amelyekért a tervezők már fizetnek is.

És mindennek ellenére is tovább küzdök a helyesebb gazdálkodásért, a jobb tervekért és a magasabb szemléletért, amely nélkül semmi maradandó dolgot teremteni nem lehet.

Samu-túrák a Sátorhegyekben

Az évenként megismételt Samu-túrák soron következő kirándulása a Sátorhegyekbe vezetett bennünket. A túra előkészítését Béla intézte szokott alaposágával. Augusztus elsején indult el a társaság Budapestről, mi pedig Miskolcon csatlakoztunk hozzájuk. Zelenka Tibi Szerencsen csatlakozott a hatalmasan felszaporodott társasághoz.

Sárospatakon aztán ismét elváltunk a nagy többségtől, akik megnézték a várat, múzeumot, és úgy jöttek utánunk Füzerre. A társaságnak ez a 23 főt kitevő részlege csak későn érkezhett meg a füzérkomlói állomásra, és ezért Bélával előre jöttünk, hogy a szállásokat Oroszékkel megbeszélhessük. Mindenkinek jó helyet tudtunk biztosítani, és gondoskodtunk elegendő aludt- és nyerstejről is, amit a Samu társaság nagyon kedvel.

Amikor elintéztük a szállásokat, Bélával ismét lesétáltunk az állomásra, hogy a sötétben érkező nagyobb társaságnak megmutassuk a rövidebb utat, és segítsünk a hölgyeknek a terhek felszállításában is. Volt aztán öröm, amikor a jó aludttej várta a fáradt turistákat. A lefekvéssel azonban sietni kellett, mert másnapra már nagy utat ütemeztünk be, és ehhez korán kellett indulnunk. Ismét jó sok tejet ittunk, és úgy feküdtünk le éjszakai pihenésünkre.

Másnap korán keltünk, és csomagjaink visszahagyása mellett elindultunk László tanya felé. Az utak mindenütt szépen voltak jelezve, és mindnyájan igen jó hangulatban haladtunk egyre emelkedő utunkon. László tanya természetesen mindenkinek nagyon tetszett. Szép csendesen

mentünk el a kilátóhelyhez, mert még korán volt, és nem akartam háborgatni a még pihenő üdőket. A kassai részek kissé homályosak voltak, de a távolabbi hegycsúcsok szépen látszottak.

Onnan azután elindultunk a Nagy Milic csúcsa felé. Utunk csakhamar a határra vitt. Itt aztán hol Magyarországon, hol pedig Szlovéniában folytattuk az utunkat. Magának a vidéknek már olyan felvidéki jellege volt. Fái, virágai és az egész levegője a szubalpin klímához tartozott. Magas, buja füben közelítettük meg a kilátót, amely szintén szlovák területen fekszik. Mi egy páran nem mentünk fel a kilátóra, mert nem volt szép a kilátás. Egy pompás reggeli után csakhamar ismét felkerekedett a társaság.

A nap szépen sütött, amikor a meredek ösvényen lefelé ereszkedtünk a hegycsúcsról. Mindig vigyáztunk, hogy nem látunk-e viperát, mert a kiírások szorgalmasan figyelmeztettek bennünket, hogy viperaveszélyes területen járunk. Mindnyájan nagyon élveztük a rendkívül buja vegetációt, a kedves tájakat, az üdítő forrásokat és a derült vidámságot. Mi öregebbek persze szép lassan ballagtunk lefelé, de a fiatalok vidám ugrálással haladtak mind lejjebb, hogy azután megállva megvárjanak bennünket. Ilyenkor aztán mindig felhangzott egy-egy szép lelki ének. Csupa öröm volt az élet.

Nemsokára talákoztunk egy határőrrel, akivel azután szépen elbeszélgetve mentünk le a csataréti rakodótól az alsó gyönyörű úton. Innen pompás kilátás nyílt az alattunk fekvő Pusztafalu felé. Ez a község még a tatárjárás alkalmával épült. Állítólag egyes tatárok megunták a sok vándorlást és csatározást, és itten telepedtek le.

Sietve mentünk utunk következő célja: a Füzéri vár felé. A fiatalokkal alig lehetett bírni, olyan örömmel ostromolták meg a meredek várat. Mi a kényelmesebb úton haladtunk, de így is idejében értünk fel a csúcsra. Ott azután a társaság nem győzött betelni a szép kilátással. Alant a faluban éppen búcsún volt a falu apraja-nagyja. Láttuk, hogy mentek be a templomba, majd jöttek ki zászlókkal, és mi meghatottan hallgattuk a buzgó hívők egyházi énekeit.

Milyen kedves is az, amikor az ember ilyen buzgóságot lát a mai világban is. Az emberek "dicsértessék"-kel köszöntik egymást és minket is. Mi pedig úgy érezzük, hogy itten meleg szeretettel fogadják még az idegent is, és ez olyan otthonosságot ad, mintha már régen ismerné egymást az egész társaság, és nincsen titka egymás előtt. Nálunk is rázendít a mi kis kórusunk egy lelki énekre, és így lent és fönt egyaránt zeng Isten dicsérete.

Szerencsére időnk van bőven, és így a fiatalok még egy kis sziklamászásra is vállalkozhatnak. Mi Klárral és Lilyvel lepihenünk a várudvarban, és örömmel nézzük a fiatalok boldog jókedvét. Aztán lefelé indulunk a várról, és nemsokára már lent is vagyunk a faluban. Ott éppen akkor kezd oszlani az ünneplő közönség. Gyorsan megebédelünk, majd egy lelki énekkel elbúcsúzunk a kedves háziaktól, és megígérjük nekik, hogy meleg vendégszeretetükért, jószívű barátságukért másoknak is örömmel ajánljuk majd hazánk ezen egyik legszebb kiránduló helyét.

Siettünk a 4 km-re lévő állomás felé, de ez nem akadályozott meg abban, hogy minduntalan meg-megálljunk, és még egy utolsó pillantást vessünk az egyre távolodó füzéri vár felé. Sorban kattannak a fényképezőgépek, hogy a szép képekben még otthon is gyönyörködhessünk, és velünk örülhessenek az otthon maradt szeretteink is.

Azután ismét egy kis utazás, majd megint evés, és aztán elindult velünk az erdei vasút a kies Kemence völgy felé. Megcsodáltuk a Kőkaput, majd amikor kiért vonatunk az alagútból, hát egy egész csomó ismerőst fedeztem fel a kőkapui kastély üdői között.

Mi azonban felutaztunk egészen a Rostallóig, majd onnan gyalog jöttünk lefelé ismét a Kőkapu felé. Itt aztán már nem mulaszthattam el, hogy egy pár ismerősömhöz fel ne menjek a vonat melletti pihenő helyhez, és ott kissé el ne beszélgessek az ismerősökkel. Ők persze mind csodálkoztak a mi nagy vállalkozásunkon. Mindnyájan fiatalabbak voltak kor szerint,

mint én, de azt hiszem, hogy a belső békesség derűje mégis csak engem tett fiatalabbá. Míg mi beszélgettünk, addig a többien ismét felvételeket készítettek erről a gyönyörű vidékről.

Fel az Eszkála felé, ahol foglalva voltak az ágyaink. Társaságunk kettévált, és úgy haladt két völgyben az erdészlak felé. A mi utunk egy nagyon szépen megtisztított cserkészfúton vezetett, majd amikor felértünk a gerincre, akkor ottan találkoztunk a másik irányból jött társaság egy kis csoportjával. Ők ugyanis megtalálták a jó utat, és attól féltek, hogy mivel mi egy oldalgerincre lyukadtunk, esetleg eltévedhetünk.

Aztán együtt haladtunk ismét tovább, míg elértük azokat a réteket, amelyek már az erdészlak közellétét jelezték. Az Eszkála meglehetősen tele volt, mert a szomszédságban egy nagyobb ifjúsági tábor volt, és ezeknek pár vezetője és gyengébb tagjai az erdészlakban helyezkedtek el.

Este, már sötétben készülődtünk a szalonnasütéshez, amelyből én azonban rendszeresen kivonom magam, mert az ilyen tömény meleg zsírosságot bizony a gyomrom nem bírja. Pompás hangulatban telt el az este. Jó pihenésünknek egyik elősegítője volt a friss forrásvízben való lemosakodás is.

Micsoda nagyszerű érzés volt aztán az új reggelre ébredés! Ismét a forrásnál mosakodtunk, előbb mi férfiak, majd a leányok is. Aztán egy gyors reggeli, ahol azonban nagyon hiányoltunk a frissen fejt tejet. Hiába, minden tejet lekötöttek az ifjúsági tábor lakói.

Útra kelve, egy fiatal elegyes fenyőállományon mentünk keresztül. Én nagyon meg voltam elégedve ezzel az erdővel, mert meglátszott rajta, hogy igen jó esztétikai és erdészeti érzékkel kezelték azt. Ebben az erdőrészben megtaláltuk még az őshonos nyírt és borókát is, amelyekből 5 - 6 méteres gyönyörű, egyenes törzsű egyedeket is találtunk. Nos, most ismét szólhattak a fényképezőgépek.

Nagyon szép úton haladtunk a Pengőkövek felé. Az egyik helyen, amelyet talán éppen Hangyásnak hívnak, annyi hangyabolyt találtunk, hogy azoktól akár egy tbc szanatórium lakói is meggyógyulhattak volna. Itt váltunk el Zelenka Tibitől, akinek vissza kellett mennie a munkahelyére. Mi aztán felmentünk a Pengőkövekre, hogy onnan búcsút intsünk a fűzéri várnak, és üdvözljük utunk következő célját: a mogyoróskai várat. Evés, fényképezés, éneklés, és azután ismét indulás. Nekünk ugyan nem volt sürgős az utunk, de a fiatalok még fel kívántak menni az Amadé várhoz is, ami bizony több órás kitérést jelentett, és kérdéses volt, hogy fel tudnak-e még menni aznap a mogyoróskai várhoz is.

Nemsokára el is váltak az útjaink. Mi délnek tartottunk, míg ők nyugat felé vették az útirányt. Aztán nemsokára ismét egész közel jutottunk egymáshoz, és így még üdvözlöttük a távozókat, mi pedig lebocsátkoztunk egy szép, vadregényes völgyecskebe, ahol lehetetlen volt meg nem pihennünk a sziklás patakmeder kicsiny fürdőcskéiben. Jól kiáztattuk a lábunkat, és újult erővel indultunk el, hogy Regécen át elérjük a várat. Igen, ez a regéci vár, amelyet én előbb mogyoróskai várnak mondtam, mert hiszen mi este és reggel ottan gyönyörködtünk annak szép fekvésében.

A vár lábához könnyen feljutottunk, de aztán éppen a legmeredekebb oldalról mentünk fel a várra, és ez bizony nem volt könnyű. Egymáson segítve azonban leküzdöttük a sziklameredélyeket, és bejutottunk a várudvarra. Aztán felmentünk a legszebb helyre, két lapos sziklára, ahonnan végignézhettük mai utunkat, és megláthattuk utunk végcélját, Mogyoróskát is.

Hosszan elidőztünk a vár fokán, és jól kimeresztettük a szemünket, hogy nem látjuk-e jönni a fiatalokat az Amadé vár felől. Ők azonban még mindig késtek, és így mi elindultunk lefelé. Most már hamarosan lejutottunk a várból, és talán egy félórába sem telt, hogy a vár alól leértünk éjjeli szállásunkra.

Mogyoróskán hasonló viszonyokat találtunk, mint Füzéren. Itt is vallásos nép lakik, és ennek megfelelően kedvesen fogadtak mindenütt. Az idősebb generációt magánházaknál helyezték el, míg a többiek a turistaszállóban kaptak helyet. Már útközben érdeklődtek a falusiak, hogy nem igénylünk-e tejet vagy aludttejet. Persze nekünk ez is, az is kellett.

Aztán kiültünk a ház elé, és lestük, hogy mikor fognak a regéci vár ormán feltűnni a mi Samu-társaink. Ahogy néztük a kiálló várfokot, csakhamar káprázni kezdett a szemünk, és ekkor úgy tűnt fel, mintha máris ott mozognának a nagy lapos sziklán a gyerekek. Csak az volt a furcsa, hogy miért maradnak olyan sokáig a várban. Persze mindez csak káprázat volt, mert egyszer csak mégis megérkeztek, de nem a várból, hanem Regécke irányából. Ők ugyanis úgy határoztak, hogy inkább kora reggel mennek majd fel a várba, és mire mi elkészülünk, addig ők is lekerülnek onnét, hogy aztán idejében elindulhassunk utolsó napi utunkra.

Amikor megjöttek, bizony ki voltak alaposan fáradva, és igen jól esett nekik a töménytelen aludttej és tej, amiről mi bátran vállaltuk, hogy nálunk bizony el fog fogyni. Úgy is lett.

Reggel bár egy kis eső esett, és ez késleltette az elindulást, azért mégsem késtek el, mert ők gyorsan felszaladtak a várhoz, és idejében vissza is jöttek.

Innen is énekkel búcsúztunk el, és akik a községből részt vettek e búcsúzáson, azok mind meg voltak hatva a lelkes társaság szeretetteljes hitvallásától.

A Malom patak völgyében mentünk Arka felé. Ahogy láttam a bő patakot, a hatalmas hegyektől koszorúzott lankás völgyfeneket, azonnal eszembe jutott, hogy itt milyen jól lehetne egy völgyzáró gátat építeni Arka fölött, és felfogni a mintegy 30 négyzetkilométeres vízgyűjtő terület vizét egy olyan tározóban, amely azután a Szerencs patakon akkor lenne leengedhető, amikor arra a szerencsi gyáraknak a legnagyobb szükségük volna. E gyáraknál is az a baj, hogy nincsen elég vizük akkor, amikor kellene.

Íme egy hidrológiai feladat, amellyel ennek az iparvidéknek a vízproblémáit meg lehetne oldani. Az igaz, hogy az ilyen kisebb vízgyűjtők létesítése nem kifizetődő dolog. Viszont az is bizonyos, hogy kisebb gátak építése aránytalanul olcsóbb, mint a nagyobb gátaké, és így végeredményben erről a kérdésről is jó lenne egyszer beszélni.

Arkát elhagyva már rendes műúton haladunk a még mindig lankás vízvölgyben, de pár kilométerre a község alatt utunk egyszerre csak felfelé vezet a hegyoldalba, hogy a gerincre érve meglássuk utunk utolsó várát, a Boldogkő várát. A várra az előrenyúló bástyanyaknak a megmászásával jutottunk fel. Itt, valamint később a lefelé menésnél is, a kőbevésett lépésnyomokon vagy lépcsőkön közlekedtünk egy-egy szédülőbb társunknak a nagy rémületére. Alaposan megnéztük a valamikor csodálatosan szép várát, amely azonban tovább pusztul, és bizony egy hatalmas repedés már egy egész nagy részt fenyeget beomlással. Szépek azonban a belső kazamaták, amelyek viszonylag még egész jó állapotban vannak.

Mi lenne egy ilyen várral a gazdagabb államokban? Ott bizonyosan már régen kijavították volna a hibákat, és már ismét teljes pompában szolgálná az idegenforgalmat, amelynek ezek a csodaszép várak a legvonzóbb látványosságai lehetnének.

Mindent alaposan megnézve, végre leültünk ebédelni. Alig kezdtünk azonban hozzá a falatozáshoz, midőn megeredt az eső is. Emiatt nem is panaszkodhattunk, hiszen az egész utunkon az idő igen szépen kitartott, és mivel az ég sokszor volt felhős, a nehéz gyaloglásaink alkalmával legalább nem izzadtunk annyira.

Mindnyájan jól el voltunk látva esőkabátokkal, és ezért nem sokat törődtünk az esővel. Ahhoz ellenben már nem volt kedvünk, hogy a Hernádon fürdőruhában menjünk át, mert bizony ahhoz egy kissé hűvös lett volna. Még megnéztük a Boldogkő vára alatti sziklában a túlsó oldalra vezető hatalmas alagutat is, ami valamikor talán a lovak vagy egyéb állatok

elhelyezését is szolgálhatta, aztán leereszkedtünk a völgybe, és hosszú vonalban kígyózva értük el mi, csuklyás társaság, Boldogkövővára állomását.

A társaság már nem volt olyan hangos; egyeseken nemcsak a fáradság, hanem a Füzéren felszedett influenzás megbetegedés is egyre erősebben törte le különösen a mi drága kis menyünket és Itt-Ott-kát^a is. Ők ugyanegy házigazdánál voltak, és úgy látszik ott kapták a bajt.

Eredetileg úgy terveztük, hogy Miskolcon Laciék leszállnak, és velünk együtt töltenek még egy napot, de szegény Mária bizony alig állt a lábán, és beláttuk, hogy a legcélszerűbb lesz hazamenniük. Amikor megcsókoltam Lacit, akkor éreztem, hogy ő is lázas.

Így végződött a sátorhegyi kirándulásunk, ami mindennek ellenére egyike volt a legjobban sikerült Samu-kirándulásoknak.

Mi Anyukával nem sokáig maradtunk otthon, mert megígértük, hogy pár napra még Bántapolcsányba is ellátogatunk, ahol mint egy család volt együtt a kis társaság, hogy az Ige világossága mellett keresse mindennapi életének eligazító vezetését. E családi együttesben sokat mondott nekünk Balog Jolánka napi bizonyágtétele, az együtt olvasott Ige, és az esti áhitatok, amelyen nekünk is lehetett szolgálnunk.

Mi azonban, jóllehet később érkeztünk, mégis korábban el kellett hagynunk e családi együttest, mert tudtuk, hogy Ariék Szilvásváradra készültek, és nekünk onnan velük együtt volt egy tervezett utunk a Bükkön át Miskolcra.

Az erdészet jóvoltából kocsin mehettünk át Nagyvisnyóra, majd onnan vonaton Szilvásváradra. Ott aztán még megnéztük a temetőt, felkerestük elhalt szeretteink sírját, a kis Ferikéét, Szügyi Laci bácsiét, Ilonka néniét, és csak azután kerestük fel Herminkéüket, hogy tőlük tudjuk meg, hogy hol szedhetjük össze a gyermekeinket, mert Bélát és Pétert is ide vártuk.

Egy nehéz bükki út

És hol lehetnek Erziék? No mindjárt meglátjuk; hiszen már közel járunk Herminkéék házához, és ha igen korán is volt még, de már mint falusiak bizonyos felkeltek a jószágok ellátásához.

De bizony más falusi is felkelt már. Ahogy odaértünk a kapujukhoz, hát András jött velünk szembe, akinek a jószágterelésben persze segédkezni kellett. Volt aztán üdvözlő! Azonnal ki is derült azonban, hogy nemcsak Tituék, hanem Erziék és Béláék is ott háltak az istálló padlásán. Anyukának előbb még megígértem, hogy Szilváson lehetővé fogjuk neki tenni a lepihenést. Ő persze ezt úgy képzelte el, hogy majd szundítani is fog egyet, de hát ebből bizony nem lett semmi. Hogyan is tudna egy anya elaludni, amikor egyszerre 4 gyermekével, 2 unokájával és 2 vejével találkozik. Bizony az álom kiröpült az ő szeméből, és ha csendesen is, de szakadatlanul folyt a beszélgetés, az élmények elmesélése a friss puha szénában.

Reggeli után elindultunk a Szalajkába, majd onnan felmentünk az Éleskővára. Erziéktől ottan váltunk el. Ők megvárták még az aznap délután érkező Éviéket, és úgy utaztak vissza Pestre. Bélával lement Arika is, hogy meglássa a szép rákmári utat, és fent a Hordónál adtunk egymásnak találkozót.

Mi nem tudtuk, hogy Titunak fel van törve a lába, és emiatt fájdalmai voltak, mert ha ezt tudjuk, akkor bizony levétettük volna vele a bakancsot, és megigazítottuk volna vele a harisnyát vagy kapcát. Ilyen esetben ugyanis ez a legfőbb dolog, mert enélkül bizony egy

^a Ott Éva

hosszabb út valóságos kínszenvedéssé lehet. A siklón mentünk fel, ami szintén nem a legkellemesebb dolog, különösen ha az embernek nem hátizsákja, hanem egy nehezen cipelhető bőröndje van. Nekünk is többnapos holmink volt a hátizsákunkban, mégis mi jól bírtuk az iramot, mert hiszen volt is alkalmunk újra begyakorolni magunkat. Szegény Titu azonban alaposan kikészült a sebes lábával és nehéz bőröndjével.

Mi értünk fel hamarább a találkozási helyre, de nemsokára megjöttek Ariék is Béla motorján. Ági persze nagyon szeretett volna motoron Miskolcra menni, de egyrészt nem viselkedett jól, másrészt pedig Titut kellett mentesíteni a nehéz bőrönd vivésétől. Így újból Péter szállt fel a motorra, és ők szépen hazamotoroztak. Mi meg vagyunk szokva, hogy a Bükkben ne igyunk útközben vizet, azonban a gyerekek és Titu mindig szomjasak voltak. Nagyon nehéz volt őket rábírní arra, hogy a jávorkúti kis kitérőt megtegyék, mert olyan fáradtak voltak, hogy már alig tudták élvezni a szép vidéket.

Amikor ellenben elértük Jávorkutat, majd a Sebesvíz patak mentén lefelé mehettünk, akkor azt hiszem, hogy mégis mindent elfelejtettek, mert annyira szép volt ez a vidék, különösen olyanoknak, akik azt még sohasem látták. Jó volt azonban végre a vonatban ülni és tudni, hogy most már nem kell sokat menniük. Nehéz út volt, de talán mégis megérte!?

Selmeci öregdiákok

Izgalmas volt a készülődés selmeci utunkra. Laciék, Erzsiék, Péter és én jelentkeztünk erre a kirándulásra. Már akkor hallottam, hogy csak az öregdiákoknak adnak kijutási lehetőséget. Eszerint tehát én csak egyedül mehetnék. Persze bejelentettem, hogy ilyen feltétel mellett én sem indulok.

Aztán megjött az értesítés, hogy Erzsi kivételével mindnyájunk jelentkezését elfogadták. Hát ezt gondolhattuk volna, hiszen Erzsi nemrég volt Csehszlovákiában. Erre azután Jenő is lemondta a túrát, és mindketten visszakapták a pénzüket.

Még egy nehézséget kellett leküzdeni. Somogyi-Tóthéknál csak Ámama és Laciék voltak otthon, míg a többien a Balatonnál nyaraltak. Kire maradnak a gyerekek és Ámama, ha Laciék elutaznak? Lily vállalkozott a pesti htb. szerepre, és így Máriáék felszabadultak.

Augusztus 15-én reggel, egy órával a vonat indulása előtt kellett a Nyugati pályaudvaron a társaság többi részével találkozunk. Sajnos a keleti expressz egy óránál is többet késett, és így csak délfelé léptük át a határt.

Sturovón, a régi Párkányánán várt több kedves öreg cimboránk. Ott volt Heiler István, akivel együtt voltam önkéntes is, és aki tudván, hogy én is az öregek közt vagyok, elhozott részemre két régi fényképet, ahol önkéntesként vagyok társaimmal együtt levéve. Ott volt az örökké jókedvű Svehla Pista is, akivel 1922-ben együtt végeztem. Ő persze elsősorban is Klári után érdeklődött, mint aki nagyon tetszett neki főiskolás korában.

Több járókelő elkapott bennünket, és kérdezték, hogy mikor kerülünk vissza Magyarországhoz. Mi természetesen nem politizáltunk. Magunkban azonban lehetetlen volt e sürgető kérdésekre választ nem keresnünk. Az egészen világos, hogy a nagy magyarlakta területek elszakítása Hazánk testéről sem nem demokratikus, sem nem igazságos tett volt.

A mi eszményünk az, hogy a határok lassan kopjanak el, viszont az elnyomásnak éppen az a módusa, hogy a határokat mennél jobban megerősítse, és meggátolja ott a szabad személyi forgalmat. Minderre azért van szüksége, mert érzi az igazságtalanság tarthatatlan állapotát, fél a népek szabad önrendelkezéséről. Természetesen a szabad önrendelkezésnek sem szabad a kisebbséget abban korlátozni, hogy nemzeti életét kiépítse, és a szomszédsággal háborítatlan

kapcsolatot létesítsen. Minderre ma nincs meg a lehetőség. Sokkal kevésbé van meg, mint a legsötétebb Afrikában.

Erről azonban odakint nem beszéltem, mert helytelennek tartanám az úgyszólván sokat szenvedett emberek életének további nehezítését.

A régi barátainkkal való találkozásaink alkalmával semmi ilyen tövis nem volt a szívünkben. Mi egyszerűen örültünk egymásnak, mert szerettük egymást.

Két nagy busszal indultunk Léva felé, hogy az ottani bankban megkapjuk a szlovák koronánkat, és végre megebédeljünk. Az utazásunk szép volt. Útközben megnéztük a nagyon szép, restaurált bényi Árpád-korabeli templomot, ahol a boldogasszonyi búcsú miatt egyik processzió vonult fel a másik után. A hívek mind magyar egyházi énekeket énekeltek.

Léváról aztán fennakadás nélkül haladhattunk már Bakabánya közelében, és a Hegyháti tavak mellett Selmec felé. Négy óra késéssel érkeztünk meg. Eiseléék és sokan mások kitartóan várakoztak reánk. Amikor megérkeztünk, megszólaltatták a klopacskát, hogy ezzel is felidézzék az öregdiákokban a régi emlékeket.

Eiseléék ragaszkodtak ahhoz, hogy mind a négyen náluk lakjunk, és azt szerették volna, ha rögtön az első vacsorát is együtt fogyaszthatjuk el. Mi azonban részt akartunk venni a közös étkezésen, hogy mennél több régi barátunkkal találkozhassunk, és mennél kevesebb zavart csináljunk elkülönülésünkkel. Ez a vacsora aztán nagyon rosszul sikerült, mert bizony mi csak 11 után kaptuk meg vacsoránk befejező részét.

A gyerekeknek roppantul tetszett Selmec. Már a buszon is gyönyörködhetek a Szitnya távoli csúcsában, a sok tóban, és az érdekes, fecskefészek-szerűen elhelyezkedő hegyoldali épületekben. A buszutazásnak volt még egy különlegessége is. Máriáról senki sem akarta elhinni, hogy már asszony, sőt két gyermek anyja. Svehla Pista minduntalan visszatért erre a témára, és mindenkinek elpanaszolta, hogy mi hogyan akarjuk őt becsapni e 16 éves leánykával, őt két gyermek anyjának mondván.

Eiseléék a saját hálósobájukat és ebédlőjüket adták át nekünk, és mi valóban kitűnően is aludtunk az elmúlt nap rengeteg impressziója után.

Másnap reggel szakadó esőre ébredtünk. Mi lesz a mi szitnyai tervünkkel? Mégis gyorsan felöltöztünk, elláttuk magunkat esőkabátokkal, és amikor egy kissé alábbhagyott az eső, egy cipészszövetkezeti külön busszal elindultunk a Bacsófalvi tóhoz. Pista aztán ottan maradt, mi pedig az ismét megindult esőben útra keltünk a Tatárrét felé. Csakhamar már a Szitnya sziklái között, korhadozó lépcsőkön haladtunk felfelé. Hogy sajnáltam, hogy nem szép időben mutathattam meg a mi kedves hegyünket, ahol annyi szép napot töltöttünk el gyermek- és ifjúkorunkban!

Sorban néztük meg a hatalmas sziklaletöréseket, sziklaoszlopokat. Egyszer aztán a szél kissé elfújta a bennünket beborító felhőket, és megláthattuk mélyen alattunk a Tatárrétet. Az eső elállt, és lassan már egy-egy falu is előtűnt az egyre gomolygó ködfelhőkből. Persze benéztünk a menházba is, ahol megittunk egy-egy csésze forró teát. A gondnokkal én próbálgattam beszélgetni, de sehogy sem ment a dolog. Hosszú kínlás után végre ő szólalt meg egészen tűrhető magyarsággal. Aztán elpanaszolta, hogy az ő magyartudásáért nem kapja meg a neki járó nyelvpótlékot, és ezért nem akart magyarul beszélni. Hát valóban, ilyen helyen a többlétszolgáltatásért meg kellene fizetni az érte járó fizetést.

Elmondta, hogy ők mindig a pesti meteorológiai jelentéseket szokták figyelni, mert azok náluk pontosan beválnak. Úgy látszik sokkal jobban, mint Miskolcon, ahol már úgy vagyunk az ilyen jelentésekkel, illetve időjósításokkal, hogy mindig az ellenkezőjét kell értenünk annak, amit jósolnak.

Nem akartunk a hegyen sok időt eltölteni, mert hiszen Eiseléék ebédre vártak bennünket, és ezért sietve mentünk le ismét a Bacsófalvi tóhoz. Pista várt bennünket, de mivel buszunk éppen nem volt, elgyalogoltunk a 2 km távolságban lévő Krizsnához, ahol elfoghattunk egy távolsági buszt. A felhők ismét veszedelmes szint öltöttek, minden pillanatban várhattuk az újabb esőt.

Éppen amikor végre megjött a busz, ömölni kezdett az eső is. Valóban olyan volt, mintha dézsából öntötték volna. A gyönyörű vidéket tegnap már félhomályban láttuk, ma pedig esőfüggöny mögül. De ha valami szép, akkor az mindenképpen szép. Amikor leszálltunk a buszról, még mindig zuhogott az eső. A tömött buszon nem tudtuk felvenni esőkabátjainkat, és amikor leszálltunk és magunkra kaptuk azokat, bizony alaposan átáztunk.

Juliskáék minden jóval elhalmoztak bennünket. Nekünk pedig kitűnő étvágyunk volt. Igazán nem mirajtunk múltott, hogy a tálak kiürítésével szép időt csináljunk, mert bizony annyi mindent tálaltak fel, hogy az ilyen feladatnak még mi sem tudtunk teljesen megfelelni.

Délután elsétáltunk a mi volt selmeci házunkhoz, majd elmentünk megnézni a híres botanikus kertet, ahol annyi erdész generáció tanulgatta, ismergette a legkülönbözőbb növény- és faféleségeket. Mindenütt és minduntalan találkoztunk útitársainkkal, akiket szintén ugyanazon dolgok érdekeltek, mint minket.

Aztán elmentünk az Óvárhoz. A gyerekek megnézték a régi líceumot is, míg mi Pistával a városház felé mentünk. Őt aztán ott hagytam egy padon pihenni, és én is felmentem a várhoz. Ott éppen egy rögtönzött előadás folyt magyar nyelven. Amikor a múzeumnak ez a régi igazgatója megtudta, hogy ki vagyok, akkor meleg szeretettel emlékezett meg boldogult Édesapámról, aki annakidején igen sokat tett Selmec történelmi múltjának feltárása érdekében.

A gyerekek mindent be szerettek volna habzsolni, ami szép és érdekes volt a városban. Mária már szívesen beleegyezett volna abba is, hogy az egész szlovákiai időt töltsük Selmecen, és mondjunk le a tátrai útról. Erről persze szó sem lehetett. Így aztán ők még elmentek a Leányvárhoz, mi pedig Pistával lassan lesétáltunk hazafelé. Fekete Zoltán is velünk jött, és ő is mindent szeretett volna tudni, hogy ki hol lakott, mikor hová ment, hiszen akik felől érdeklődött, azok mind közeli rokonai voltak. Végül is mi később érkeztünk haza, mint a sokkal nagyobb utat megtett gyermekek.

Megint egy pompás vacsora, majd utána ismét egy közös rendezvény, ahol találkozhattunk a szlovák barátainkkal és családjukkal. Azaz, itt most nem vagyok pontos, mert hiszen a szlovákok éppen amiatt zsörtölődtek, hogy ők nem hozhatták el családtagjaikat, viszont mi magyarok több gyermekünkkel is részt vehettünk ezen a találkozón. Fülünk mellett bocsátottuk el e kissé epés megjegyzést.

Mit is kezdjünk ilyesmivel? Ha valaki nem tudja belátni, hogy milyen nagy a különbség a mi selmeci látogatásunk és az övék között, akkor annak ezt nehéz is lenne megmagyarázni. Ők bármikor megláthatják ezt az ősi várost, az Alma Matert, míg a mi gyermekeink évtizedek óta csak hallottak erről beszélni, de még sohasem láthatták azt. Számunkra ez a selmeci út főképpen azért volt fontos, mert a régi élmények felelevenítésével a gyermekeink is jobban kapcsolódtak a mi múltunkhoz. Így láthatták meg igazán a régi selmeci szellem kifejlődését, így győződhetek meg arról a csodálatos egységről is, amely a város polgárai és a diákság között hagyományos volt, itt elevenedhetek meg azok a kedves és szomorú élmények, amelyek valahogy együtt jelentették a régi selmeci diákéletet.

A kölcsönös köszöntések után még szakestély is volt, és erről persze nem maradt el a sörpárbaj sem. Sok móka és vidámság közt ért véget ez a kedves emlékeztető is a régi múltra. A nagy terem karzata is tömve volt a selmeci érdeklődőkkel, akiknek legtöbbször már csak elbeszélésből ismerte a diákok mókás jókedvét.

Persze megint későn kerültünk ágyba, hogy másnap korán elinduljunk tátrai utunkra.

Ismét két busszal mentünk, mert velünk tartott sok régi felvidéki turistatársunk is. A mi buszunkon ismét megkezdődtek a tréfálkozások Mária kora és Péter magassága miatt. Ők pedig mindaddig bosszankodtak, amíg csak ki nem találták azt a játékot, hogy számolgatták, melyikükre tesznek több ilyen megjegyzést.

Mária nagyon félt a hosszú buszozástól, de szerencséje volt. A mi buszunknak kétszer is volt defektje, és így kényszerűségből is meg kellett szakítanunk gyors robogásunkat, és Mária pihenhetett egy kissé. Megcsodáltuk több oldalról a Kálváriát, majd elhagyva Bélabányát és a hatalmasan kifejlődött Kecskét, leértünk a Garam völgyébe.

Bizony a folyó vize itt már alaposan megcsappant. Zólyomot elkerülve haladtunk Besztercebánya felé, ahová már alapos késéssel érkeztünk meg. Ott pontosan egy órát kaptunk a bevásárlások számára, de bizony nem mindent kaptunk meg, amit szerettünk volna. Péter esőköpeny nélkül maradt, de őt ez nem bántotta, mert ott volt a Tukitól kapott gyönyörű kabátkája, amely könnyen ellen tudott állni egy-egy kisebb esőnek is. Én vettem egy szép lila esőkabátot, ami azonban Máriának nem tetszett. Egy-két kisebb esőnél azonban mégis hasznos volt, majd, amikor hazaérve Erzsi meglátta azt, annyira megtetszett a színe, hogy neki is adtuk.

Amikor tovább haladtunk a Garam forrásvidéke felé, három személy a szigorú figyelmeztetés és a 15 perces várakozás ellenére is hiányzott. Szegényeknek aztán privát autótaxival kellett utánunk sietniük, és végül is alig bírták kifizetni a nagy taxiszámlát, amikor Breznóbányán végre utolértek.

A vidék itt is gyönyörű volt. Minden oly egészen más, mint amit a gyerekek a mi hegyeink között megszoktak. A nagy hegyek, a szép fenyvesek, amelyeknek sötét színét minduntalan megszakította egy-egy szép szikla komor fensége.

Láttuk a csodálatos szépen vezetett hegyi vasutat is, majd felkapaszkodtunk a Szlovák Paradicsom nagyszerű fennsíkjára. Végre hatalmas késés után megérkeztünk a dobsinai barlang alatt épült kis üdülőhelyre. Késésünk miatt az ebédünket más turistacsoportnak adták ki, és amíg számunkra új ebédet készítettek, addig felmentünk a dobsinai jégbarlanghoz.

A barlangban bizony jó hideg volt, és mindegyikünk, ahogy csak tudott, felöltözött. Nekünk magyarul is elmagyarázták a barlang történetét, érdekességeit, a folyton képződő hatalmas jégtömeg méreteit, majd megnéztük a barlang alatti alsóbb járatokba való lejutás helyeit, amelyeket azonban gondosan el kellett zárniuk, nehogy megolvadjon a sok jég, és elpusztuljon ez a különös természeti látvány.

Alaposan megéheztünk, mire a barlangból kijöttünk, és ismét lementünk az étteremhez. Ekkor már láttuk, hogy azt a reményünket, hogy még a hatalmas víztározót is megnézhetjük, időhiány miatt nem válthatjuk be. Sietve mentünk tehát a Popova hágón keresztül a Hernád völgyébe. Még egy kis emelkedés, majd a Virágvölgy gyönyörű villái után megláthattuk a részben még mindig felhővel borított Tátrát is, amint a Poprád völgyéből szinte valószínűtlen merészséggel emelkedik az ég felé.

Késmárkon vacsoráztunk, ahol nekem külön örömöm volt, hogy több mint 45 év után ismét megláthattam a Tátra egyik leghíresebb hegymászóját, dr. Grósz Alfrédot¹⁷, régi-régi barátunkat. A vele való tanácskozásainkon aztán kiderült, hogy a Lomnici-csúcs megmászására vonatkozó terveinket el kell ejtenünk, mert a lanovka a keddi napon nem visz embereket, hanem ilyenkor csak a teherszállítást bonyolítja le.

Elhatároztuk, hogy akkor Alfréddal együtt indulunk, aki a Poprádi tóhoz megy egy kegyeleti emlékünnepekre, mi pedig felmegyünk a Risy-re, azaz a Tengersizem-csúcsra.

Másnap korán kellett indulnunk, és jó lett volna jól kialudnunk magunkat, de azon a tömegszálláson, ahol bennünket vagy 50-ünket helyeztek el egy teremben, bizony nekem nem sikerült aludnom. Nem bírtam azt a rengeteg horkolást és szuszogást, ami ott körülvett, és ezért inkább kimentem a folyosóra sétálni. Fél négykor felkeltettem a gyerekeket, és 5 órakor vonaton elindultunk a Tátra felé. Fél 9-kor érkezünk meg a Csorba-tóhoz, majd elbúcsúztunk Alfrédától, aki már lassabban járt, és mi nekivágtunk a hosszú útnak.

A 4 és fél órás utat mi 3 és egynegyed óra alatt tettük meg, számtalan turista csoportot megelőzve. Ezek azonban nem is annyira a mi gyors menésünket csodálták meg, mint a könnyű nyári öltözködésünket, mert bizony amint elhagytuk a Békás-tavakat és elértük a felhőket, a hideg nagyon érezhetővé vált. Velünk volt egy selmeci professzornak a menyee, egy régi selmeci barátomnak az özvegye is, aki bizony nagyon kifáradt a nem is az ilyen komoly túrához való félcipőjében. Így e hölgyet, aki már előbb is le akart szakadni a csoportunktól, a csúcs alatt mintegy egy órányira fekvő menháznál hagytuk, mi pedig felsiettünk a Risy-re. Én egyenletes tempóval haladtam, míg a többien betértek Csóri özvegyével a menházba. Közvetlenül a csúcs alatt értek utol a gyerekek. Szegény Mária akkor már nagyon el volt fáradva, de a fiúknak ez az út meg se kottyant. Laci aztán felsegítette Máriát az utolsó 60 - 70 méteren, és végre mindnyájan fenn voltunk a csúcson.

A kilátásunk bizony nem volt valami szép. Néha azonban mégis fel-felszakadtak a felhők, és akkor, ha csak pillanatokra is, látni lehetett a lengyelországi tavakat. Könnyű nyári öltözetemben én nem sokáig bírtam a dermesztő szélben, és a gyerekeket a csúcson hagyva megkezdtem a lefelé menést.

Aznap legkevesebb 300 ember kereste fel a Risy-t. Amikor már majdnem a gerincnél voltam, találkoztam egy nagyobb csoporttal, akiket a Békás-tavaknál mellőztünk el. Egy idősebb úr megkérdezett, hogy hány éves vagyok, mert azt tippelték, hogy ezen a napon ki a legöregebb turista a csúcs megmászóí között. Többen őt vélték a legidősebbnek, de amikor megtudta, hogy az ő 58 évével szemben én már 65-öt számlálok, gratulált a szép teljesítményhez.

A menedékháznál bekukkintottam az ebédlőbe, de amikor útitársnőnköt nem találtam, inkább kint vártam meg a fiúkat. Ők aztán meglátták a hölgyet az egyik sarokban. Mi ketten csakhamar el is indultunk, míg a többien előbb megebédeltek.

Laciék, akik a lefelé való utat csaknem futva tették meg, a Békás-tavak alatt elmellőztek bennünket. Szegény útitársnőm nagyon el lehetett fáradva, mert kétszer is orra bukott, és úgy kellett felemelnem őt. Hiába, nem ilyen cipő való a tátrai utakra.

Aztán leértünk a Poprádi-tóhoz, a gyerekek meg is kerülték azt, mi pedig a rövidebb úton elindultunk a Csorba-tó felé. Az út vége felé utolértük selmeci turistatársainkat is, kik a Poprádi-tónál voltak. Szegény Róth Gyula¹⁸ bácsi is elesett, és kissé betörte az orrát is.

A Csorba-tónál úgy 4 óra tájban ismét együtt volt a társaság, jól megebédeltünk, és a buszokon elindultunk hazafelé.

Útközben megálltunk még, hogy meghallgassunk egy-két előadást, amelyekben az 1916-iki hatalmas orkán pusztításairól számoltak be, és bemutatták azt az elegyes erdőtípust, amellyel az ilyen viharok ellen a legeredményesebben lehet védekezni. Este ismét nagy eső volt, és emiatt a buszok először nem mertek bennünket elvinni a hálókra. Végre azonban mégis csak kaptunk éjjeli szállást, és amint kiderült, az egész utunkon éppen ez volt a legjobb. A hosszas tanácskozás és fontolgatás miatt azonban időközben éjfél lett, és így az alvás a hosszú nap után is túl rövid volt.

Másnap aztán ismét csatlakozott hozzánk Grósz Alfréd, aki, mint a Tátra kitűnő ismerője, sok érdekes turista epizóddal tarkítva mondta el előadását a Tátra kultuszáról.

Egy rendkívül szimpatikus, lelkes szlovák erdész bemutatta nekünk az ötletes vadvédelmi kerítéseit, ismertette a védelmi berendezések hatásait, új erdőtelepítéseit, és leírta a jelenlegi vadállományt. Ő is meg volt lepve a 83 éves Róth professzor kitűnő, fiatalos munkabírástól, és érdeklődött azután, hogy mi lehet ennek a magyarázata. Róth bácsi először csak hallgatott. Amikor ellenben ismételtén tudakolta az okot, akkor az öregúr azt mondta, hogy az ad neki erőt, hogy hisz az Istenben. Mennyire örült mindenki ennek a válasznak, és milyen természetesnek is tartotta azt! A mi szlovák barátunk volt talán a legboldogabb; hiszen ő, aki nap nap után látja az Úr kimeríthetetlen gondoskodását minden teremtményével szemben, ő nem tudja bevenni a materializmus istentagadását.

Javorináról aztán visszamentünk Késmárcra, megnéztük a szép ősrégi templomokat, majd Alfréd elbúcsúzott mitőlünk, és mi Poprádra mentünk ebédelni. Ezután már gyorsan utaztunk hazafelé. Rózsahegyen pihentünk még egy keveset, hogy folytassuk a bevásárlásainkat, és aztán rohantunk tovább a stureci hágó felé.

Az út mind meredekebbé vált, közelről láthattuk a Cserny kámeny sötét szikláit, majd számtalan igen éles hajtókanyar után fent voltunk a hágón. A lefelé vivő út is gyönyörűsége volt. Egyik éles kanyar a másik után. Amit itt a szlovákok végeztek, az valóban a hegyi útépités mintapéldánya volt. Aztán elhaladtunk a csodaszép új vasút alatt, és nemsokára ismét Besztercebányán voltunk. Siettünk Selmec felé, mert másnap korán kellett már hazafelé indulnunk.

Eiselék most is változatlan szeretettel fogadtak. Megbeszéltük, hogy nagyothalló unokájuk 1960-ban majd eljön mihozzánk, és bízunk benne, hogy az én kedves nászom ügyes gyógykezelése Nórikának javára fog válni. Másnap fényképezkedés, búcsúzás, majd egy társunk hirtelen rosszulléte miatt ismét késés.

Szomorú szívvel hagytuk el szeretteinket, és jöttünk ismét a korábbi úton Léva felé. Egyszer azonban óriási füstfelhők tornyosultak elénk, majd láttuk, hogy egy hatalmas bitumen és nyersolaj raktár éppen a mi utunk felett lángolva ég. Sofőrünk bátran nekivág az útnak, és bár mellettünk az út árkában már rohanva folyik az égő anyag, és emiatt a hőség szinte a busz lemezein át is perzselt, baj nélkül átfutottunk a veszélyes részen. A másik autó is követett minket.

Aztán leérve Sturovóra megláttuk a hatalmasan megáradt Dunát, amely a Garamot is messze visszaduzzasztotta folyásában. Tűz és víz. Szinte az elemek harcoltak búcsúzásunkkor, midőn elhagytuk a mi szép Felvidékünket.

Melegen, szeretettel búcsúztunk el szlovákiai barátainktól, akik szentül megígérték, hogy 1960-ban ők is eljönnek hozzánk, hogy a soha el nem múló szeretet kapcsaival fogjuk össze az egyre növekvő tudást, a mind jobban megnyilatkozó segítőkészséget, és tanuljuk úgy elfogadni egymást, amint vagyunk.

Aztán megérkeztünk Budapestre. Mindenki iparkodott mielőbb hazatérni. Egyeseket ugyan nagyon kellemetlenül érintett az a pech, hogy a Szlovákiában betegen visszamaradt Áprily Ernőnél volt a magyar pénzeknek a letéti jegye, és így azok, akik leadták a határátlépés előtt a magyar pénzüket, azok most pénz nélkül álltak itthon. A szép út szépséghibája volt még az is, hogy a befizetett összegekről szóló elszámolás egészen elmaradt.

Erdészeti feladatok

Még júniusban történt, hogy elmentem az erdészethez meghívni pár embert a Hidrológiai Társaság rakacai tanulmányútjára. Amikor be akarok menni az igazgatóhoz, azt mondták, hogy nem lehet most vele beszélni, mert éppen a főigazgatóságtól vannak nála. Ez engem természetesen a legkevésbé sem zavart.

Bedőnél aztán elmondtam tanulmányutunk célját, és közben elmondtam neki azt a különös dolgot is, hogy éppen az erózió miatt vesztettem el az ERTI-nél az 500 forintos nyugdíjas állásomat, mert a reám szánt pénzt is felhasználják a verpeléti eróziós kutatások biztosítására. Bedő azonnal felajánlotta, hogy ilyen munkát az erdészethél is végezhetek. Ezt a pestiek, akik mind régi ismerőseim voltak, és nagyon szépen nyilatkoztak rólam, mindenképpen helyeselték.

Abban állapotunk meg, hogy havonta öt napot töltök az erdőn, mint szakfelügyelő, és utána megteszem észrevételeimről a jelentésemet. Elmondtam, hogy hasonló javaslatot szerettem volna tenni én is, és meg vagyok győződve róla, hogy minden kiszállásom alkalmával legalább ezer forint hasznót tudnék hajtani az erdőgazdaságnak.

Ahogy most visszatekintek az 1959-es év második felében végzett vizsgálataimra, és végignézem az elkészített feljegyzéseket, meg vagyok győződve róla, hogy működésem hasznossága ezen összeget felül is haladja. Illetve felülhaladná csak, mert a jelentéseimet bizony a legtöbbször nincs, aki megnézzé. Amikor pedig valami igen lényeges észrevételem volt, akkor szinte elképedtem azon, hogy azokkal milyen keveset törődtek.

Már az első kiszállás alkalmával megállapítottam, hogy a főigazgatóság pár felelős embere volt az, aki az ipari fa százalékot 10 %-kal megemelte, és ezzel a gazdaságot lehetetlen helyzetbe hozta. Írtam aztán az idegenek által végrehajtott szakszerűtlen termelésről. Rámutattam az okszerűtlen útjavítási munkákra. Megemlítettem az iszalag károsítását. Megkísértem felhívni a figyelmet a hangyasav rendkívüli fontosságára a tbc leküzdésében. Rámutattam a természetes újulat védelmének rendkívüli fontosságára. Jelentést tettem a csikótelep súlyos károsításaira. Közöltem a mészégetésre vonatkozó megállapításaimat. Utaltam a Szinva egyes szakaszainak hordalékkal való feltöltődésére, és a további erózió megakadályozásának módjára. És mindezek felül számos erdőművelési és termelési tanácsot adtam. És a fenti feljegyzések csak kétnapi kiszállásokra vonatkoztak. Amit azután az év folyamán még végrehajtott 27 nap alatt végeztem, azt itten fel sem sorolhatom.

Úgy láttam azonban, hogy a szakfelügyeleti munkakör célkitűzései kissé mások, mint amit én végeztem. A szakfelügyelőknek inkább az a feladatuk, hogy az erdészeteket és magukat az erdészeket is állandóan ellenőrizzék és irányítsák, és nem az, hogy a nagyobb jelentőségű dolgokban állást foglaljanak, és előterjesztéseket tegyenek.

Familienfest a Zugligetben

1959 nyarán a svájci rokonok ismét megrendezték a Familienfestet, és erről értesítették az itthoni rokonságot is. Lily és Miczi, továbbá Vidéky Ágiék is kértek onnan egy-egy személyre szóló meghívót, hogy annak alapján az útlevélkérelmet beadhassák. Az ajánlott levelekre semmi válasz sem jött. Erre elhatároztuk Ágiékkel, hogy mi egy magyarországi külön ünnepélyt rendezünk, és erre meghívjuk a svájci rokonokat is. A svájciak erre se reagáltak.

Mi azután szépen megbeszéltük, hogy augusztus huszadika után, tehát selmeci utunkról hazatérve egy piknikszerű összejövetelt rendezünk Ágiéknál. Később azután ők arról értesítettek, hogy halasszuk el az összejövetelt, mert hozzákezdtek az épület tatarozásához, és azzal addig nem tudnak elkészülni. Így azután szeptember 20-ban határoztuk meg az új terminust. Nekünk, mint azt az eddigiekből is látni lehetett, rengeteg dolgunk volt, és nagy feladat volt összeszedni gyermekeinket és az unokákat.

Selmecről hazatérésünk után Lily még előbb kiment Kisorosziba, Péter pár napos bükki túrát vett tervbe, Béla Lengyelországba utazott, én pedig a sajkázai és bánhorváti erdészeteket jártam. Amikor aztán újabb értesítést kaptunk, hogy valószínűleg még szeptember 20-ig sem tudnak Ágiék teljesen elkészülni, akkor meg kellett írunk, hogy inkább magunk is segítünk, de az ünnepélyt már tovább ne halasszuk.

Az ünnepély előtti napon felmentem a Zugligetbe, és ottan tényleg még teljes felfordulást találtam. Erre nekivetköztünk, és elkezdtek a különböző nehéz bútorokat a helyükre tologatni, és mindent berendezni. Amikor aztán estefelé Pista hazajött, hát csak bámult, hogy mennyire rendbe jött minden. Igazán nagyszerű volt az a teljes összhang, ahogyan mindenki iparkodott hasznossá tenni magát e munkában.

Miczi és Lily igen sokat dolgoztak a régi írárok kikeresésével, lefordításával, és hasonlóképpen szorgoskodtak Szendeffyék is. Amikor aztán jött a nagy nap, Arika behozta a gyerekeket, Katit és Klárit Miczire bízta, majd megbeszéltük, hogy ki mivel járul hozzá az ünnepély sikeréhez.

Még Béla is leutazott, hogy teljes legyen a családi kör. Persze Emil bácsi és Hanna néni is ott volt. Ahogy azután hozták a sok kenni- és ennivalót, hát nekiültünk, és egyik tál szendvicset a másik után készítettük el. Ebben persze Erzsi volt a fődekoratőr, de sokat segített Gitti is. Roppant jó hangulatban ment a készülődés. Aztán lassan kezdtek jönni a családtagok.

Apuka, Szendeffy Éva és Anyuka szorgoskodik

Már mindnyájan együtt voltunk, amikor megjött Péter is Katival. Ő aztán jelezte, hogy Miczi valószínűleg nemsokára szintén jön Klárral. No de órájuk aztán hiába vártunk. Mindenki ideges volt már. Különösen Titu nyugtalankodott nagyon, hogy nem történt-e valami baj útközben Micziékkel, mert hiszen Klárka is meglehetősen eleven gyerek. Igen sok várakozás után végre Titu elment Micziék lakására, és őket már nem találta otthon, mert időközben ők is megérkeztek. Hiába, Miczikének szokatlan volt a gyerek, és amikor látta, hogy Klárka jól alszik, hát nem akarta felébreszteni, majd később a mosakodással és öltözködéssel is nehézségek voltak. Azt sajnáltuk, hogy Bélának nemsokára el kellett utaznia, mert még aznap este vissza akart érkezni Miskolcra. És még csak be sem csomagoltak neki a sok ennivalóból!

Maga az ünnepély azután úgy zajlott le, hogy Ági bemutatta az ősökről készült festményeket és fényképfelvételeket, majd Miczi felolvasott pár írást a nagyszülőktől. Aztán verseket ismertettek magyar fordításban, majd Arikának két igen ügyes versecskéjét szavalták el a gyerekek.

*Hátul: Titu Klárral, mögötte Péter, Anyuka, Szendeffy Ági, Apuka, Szendeffy Pista bácsi, Laci
Középen: Klári néni, Hanna néni, Vidéky Emil bácsi, Mária, Ari, Évi Ferivel, Gyurka, Mici néni, Vidéky Gitti
Elöl: Vera Mikivel, János, András, mögötte Márta, Gábor, Ági, mögötte Kati*

A kertben aztán volt sok játék és fényképezés. A családok nagyszerűen összejöttek, de sajnáltuk, hogy Éva vőlegénye megint megbetegedett, és nem tudott eljönni, és így Éva sietett őt meglátogatni. Az egész család tehát kissé hiányos volt, viszont ott volt Klári is, és ez nekünk különös örömet jelentett.

"Szűkebb" családunk a Familienfest-en

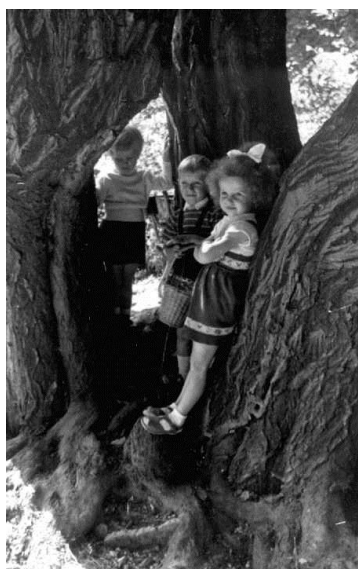

Az unokák

A gyerekek persze elképzelték, hogy milyen is lehetett, amikor még Anyuka is kis leány volt, és még együtt volt az egész Naeff család. Az Omira még én is emlékszem, és persze ekkor megemlékeztünk az elköltözöttekről is. Emma néniről, Rudolf bácsiról, a Nagymamáról, Nagypapáról, és persze a sok svájci rokonról.

Mi aztán írtunk közös levelet is Svájcba, de erre sem kaptunk semmi választ. Természetesen megnéztük az egész lakást is. Nekem különösen Zsuzsiék ötletes, ízléses szobája tetszett. Hát igazán talpraesett férje van, aki egyáltalán nem szűkölködik ötlet hiányban, és van fantáziája.

Késő este mentünk el a szép ünnepélyről, hogy mindenki ismét megkezdje a hétköznapi életét.

Abban azonban mindnyájan megegyeztünk, hogy ezentúl szorosabb kapcsolatot kell egymással fenntartanunk. Kedvesek voltak az öregek is, Emil bácsi és Hanna néni, akik persze már kissé nehezen mozognak, de mégis feljöttek ide a magasabb régiókba. Egy kissé többet kellett volna beszélgetnünk Gittivel, akinek eredeti gondolkodása különösen Erzsi művészi ízlésére hathatott volna jótékonyan. Vagy talán ezt fordítva is elmondhatom.

Tituéknak aztán ismét össze kellett terelniük a gyerekeket, mert ők egy kicsit hamarabb mentek el, hogy még kiérjenek aznap Kisorosziba. Én is hamarabb mentem el Laciékkal, mert mi még részt szerettünk volna venni az orvos bibliakörön. Sajnos már ennek is a végére értünk, de mégis találkozhattunk sok régi kedves ismerőssel, baráttal, Krisztusban testvérünkkel. Lilyék körülbelül 10-kor értek Éviékhez, és még részt vehettünk Jánoska születésnapján is.

Quo vadis?

Sienkiewicz híres regényében Péter menekül Néró üldözése elől, és akkor találkozik az Úrral. Fenti kérdéssel szólítja meg a Róma felé menő Mestert, aki meggy másodszor is meghalni, mert a tanítványok féltik az életüket, és nem merik a róla való bizonyágtételüket az életükkel is megpecsételni.

És ha most Ő kérdezi a kérdést: Hová megyünk?

Talán azt fogjuk mondani, hogy mi hittal megyünk a jövő elé. De vajon így van-e ez valójában? Hiszen ha csak akkora hitünk lenne is, mint a mustármag, akkor Igen, mi lenne akkor? Akkor bizony elszakíthatatlan kapcsolat lenne az Úr és mi közöttünk. Akkor nem rettegnénk a szenvedéstől és haláltól, mert nekünk a Vele való közösség mérhetetlenül többet érne az életünkénél. És ha így kilépnénk a mi életünkéből, és az Ő indulata lenne úrrá felettünk, akkor mi is kenyérré és itallá lennénk teremtményársaink számára Isten dicsőségére.

De vajon nincsen-e a hitnek egy könnyebb útja? Nem lehet-e izolálnom magam ettől a világtól, és elvonulnom valami megszentelt helyre, ahol egyedül Istennek élhetek?

Így tanultuk-e vajon a mi Mesterünkötől? Nem, Ő másra tanított. "Aki elveszti az ő életét értem és az evangéliumért, megtalálja azt." Nem abban van a mi életünk, ha elkülönülünk, hanem ha feloldódunk a bizonyágtévő szeretetben.

És nem lehet-e a hitet úgy gyakorolni, hogy a vallást egy benső üggyé teszem, amely csak a mi kettőnk dolga: az Úré és az enyém? Ha ez lenne a hit útja, akkor lejött volna-e közénk a mi Megváltónk, aki a legteljesebb kapcsolatot is feladta azért, hogy velünk, a legutolsókkal is teljes kapcsolata lehessen?

De ha Ő ilyen szigorú igényekkel lép fel velem szemben a hit útján, nem választhatom-e a tudás és ismeret útját? Megpróbáltad-e vajon? Ha igen, akkor tudod, hogy az ismeret olyan gömbfelület, amely mind nagyobb ismeretlennel találkozik, mennél jobban megnő a maga ismerete. Az ismeret egyre jobban taszítja, feszíti a megismerhetőség határait, állandóan expandál, és soha sem tud igazán azzal a feladattal találkozni, amely egyedül tudná őt megelégtíteni: hogy belesimuljon az Úr akaratába, és másoknak szolgáljon. Senki se értsen félre! Nem az ismeretben van a hiba, hanem abban az indulatban, amellyel az ismeretet kezelem.

Az élet harmonikus egysége nem szól az ismeretszerzés ellen, csak helyesen szabályozza azt.

És milyen utat mutat a materializmus? Járható-e ez anélkül, hogy elveszne az ember legnagyobb értéke: a személyisége?

Amit mi látunk, az egyáltalán nem vigasztaló. Szomorú tapasztalataink azt mutatják, hogy most nem azt nézik a legnagyobb értéknek, ami a szeretet fűtötte tudás által a legtöbb hasznot hajtja a teremtett világ számára, hanem azt jutalmazták, aki a legengedelmesebben harsogja a felülről intonált, legtöbbször sajnós disszonáns hangzavart.

De ha egy ilyen uralom kormányoz bennünket, akkor mi lehet a jóakarátú, becsületes ember állásfoglalása?

Az egyszerű tagadással, visszahúzóódással sem magunkat, sem másokat nem menthetünk meg. Nekünk tehát olyan magatartást kell tanúsítanunk, amely soha sem rosszindulatú senkivel szemben sem, mindig a dolgok valóságának a talaján áll, és így van szoros kapcsolatban a Teremtővel, nem engedi, hogy akár saját maga, akár más nagyobb tekintélyé váljék a számára, mint a másoknak való szolgálat fentről kapott irányvonala: az Úr Jézus Krisztus.

Csak az Őbenne való feltétlen hit szabadíthat meg a rabság és szenvedés félelmétől, és csakis Ő mentheti meg az egész világot is ebből a mindenki bensejében munkálkodó kataklizmától: a szeretet nélküli elnyomásnak önmaga halálát kovácsoló sátáni indulatától.

Az Élmények ennek az indulatnak, botladozó életünknek egyes jeleneit akarta megeleveníteni.

A jó és a rossz között botladozva jártunk; de mindig akkor botlunk meg, ha lefelé nézünk, és mindig akkor kapjuk meg a helyes irányt és jó vezetést, ha azt az élet Urától kérjük és fogadjuk el engedelmes szívvel, másoknak segíteni kész indulattal.

Utószó

Élményei leírását Apuka ezzel a harmadik kötettel, az 1959 őszén történetekkel befejezte. Az 1970 májusában, 76 éves korában bekövetkezett haláláig hátralevő több mint egy évtizedes időszakról már Anyuka számolt be saját élményeiben. Az utolsó pár hónap leírása viszont számára már túl fájdalmasnak bizonyult, így 1969 nyarával fejezte be élményeit. Ezután még több mint egy évtizedig, 1980 januárjáig élt, az utolsó hetekig egészségileg és szellemileg frissen, összetartva és sorra látogatva az egyre növekvő családot, beleértve Tukiék torontói családját is.

Mint már az Előszóban is írtuk, az Élmények e kötetében Miskolcra költözésünk után a család életéről kevesebb szó esik, mint Apuka közösségi és szakmai tevékenységéről. Az 1944 és 1959 közti időszakban a hét gyermek közül négy házasodott meg: Ari (1945), Erzsi (1954), Évi (1954) és Laci (1955), és - mint a zugligeti Familienfesten készült felvételeken is látható - tíz unoka született. Még Apuka életében Tuki (1960), Béla (1962) és Péter (1968) is házasságot kötött, és későbbi 23 unokája közül 19 már életében megszületett. Anyuka valamennyi unokája mellett öt dédunokája születését is megérte. Napjainkban a dédunokák mellett az ükunokák száma is egyre szaporodik, és a Pécelen Ariéknál rendezett családi ünnepségeken általában 60-nál nagyobb számban gyűlik össze a család annak ellenére, hogy más elfoglaltságok, vagy a nagy távolság miatt (Kanada, Új Zéland) többen nem tudnak részt venni. Bár a mi generációnk már korhadásnak indult, az "újulat" szapora, egészséges, és jól pótolja a kidőlő fatörzseket.

Az Élmények e kötetének címlapját igyekeztünk úgy kialakítani, hogy kevés képpel is jól jellemezze Apuka sokoldalú tevékenységét és érdeklődési körét. Az erdőnek mindig központi szerepe volt nem csak szakmai tevékenységében, de kedvteléseiben is. Egyik képen szép bükkösben látjuk őket sétálni unokájukkal, Klárikával. Aktív erdőmérnöki pályafutása során is sokat foglalkozott már a víz felhasználásával (vízvezeték, villanytelep), valamint az erdő vízgazdálkodásban játszott szerepével. Nyugdíjazása után mintegy tíz évig volt a Magyar Hidrológiai Társaság nagymiskolci, majd borsodi szakosztályának elnöke, és erőfeszítéseinek jelentékeny részét fordította az erózió elleni küzdelemre és Miskolc vízellátásának biztosítására. E tevékenységet a címlapon a szilvási házunk melletti "Tarpataki vízesés" jelzi, mely a víz által épített mésztufa-plató eróziós bemaródását is jól szemlélteti. Ökumenikus gondolkodását, emberi közösségek kialakítására irányuló erőfeszítéseit a fátyolvízesés feletti platóra tervezett lelki üdülő makettjével jelezzük. Itt az erdő, a víz és az emberi közösség harmonikus egységet alkothatott volna. Végül a család 1948-ban készült fényképe önmagáért beszél.

Király Péter és Évi, 2003.

Jegyzetek

¹ Ravasz László (1882 - 1975), a Dunamelléki Református Egyházkerület püspöke (1921 - 1948, majd 1956). Nagyhatású prédikátor, író és egyházi lapok szerkesztője, a Magyar Tudományos Akadémia tagja (1925-től 1949-ig). Veje volt Bibó István, az 1956-os miniszter.

² Érdekes adalék, hogy az Ignaz Bösendorfer által 1928-ban Bécsben alapított üzemben gyártott zongorák világhírhírt nagyrészt Liszt Ferencnek köszönhetők. Liszt temperamentumos játékát kevés zongora viselte el huzamosabb ideig károsodás nélkül. Miután Bösendorfer zongorái kiállták e próbát, Liszt és a zongorakészítő összebarátkoztak, és Liszt hangversenykörútjain mutatta be és propagálta e zongorákat, míg barátja speciális, a zeneszerzést segítő eszközökkel látta el a zeneszerzőt.

³ Vas (Weinberger) Zoltán (1903 - 1983) a kommunista vezető gárda egyik legellentmondásosabb személyisége. Már 1919-től párttag, a két világháború közötti időt részben itthoni illegális szervezkedéssel, részben börtönben ill. a Szovjetunióban töltötte. A Rákosi-perben való elítélése után 1940-ben vele együtt engedték ki ismét a Szovjetunióba, majd 1944-ben tér vissza. 1945-ben Budapest közellátási kormánybiztosa, polgármestere, majd 1949-ig a Gazdasági Főtanács főtitkára és egészen 1953-ig a Tervhivatal elnöke. Ezután kegyvesztetté válik. Az 1956-os forradalom idején közellátási kormánybiztos, majd Nagy Imréék csoportjával 1958-ig ő is Romániában volt internálva. Élete hátralévő részében irodalmi tevékenységet folytat, pl. Kossuth életéről ír hosszabb monográfiát. 1973-ban életrajzi regénye miatt "a Szovjetunió és a magyar nép barátságát sértő izgatás" vádjával büntetőeljárást indítottak ellene.

⁴ Barlai Ervin (1899 - 1967) erdőmérnök, közgazdász. Sopronban 1923-ban szerzett oklevelet. A bécsi döntést követően az erdélyi faipart irányító legnagyobb vállalat, a Latorica Részvénytársaság élére nevezték ki. A háború után Budapesten a Magyar Állami Erdőgazdasági Üzemek (MÁLLERD) ügyvezető igazgatója lett. Sürgette a gyorsan növvő fajok, elsősorban a nyárfások területének növelését, a faipari technológia korszerűsítését, az erdőfelújítások fokozását, a legeltetés megszüntetését. 1950-től a Faipari Kutató Intézetben dolgozott nyugdíjazásáig, 1960-ig.

⁵ Enyedy Andor (1888 - 1966) református lelkipásztor Sátorlajújhelyen, majd 1955-ig Miskolcon; egyházi író. A Tiszáninneni Egyházkerület püspöke 1942-től 1952-ig.

⁶ Czapi Gyula (1887 - 1956) egri érsek. Pappá 1910-ben szentelték, 1929-ben nagyvárad kanonok, majd apát, pápai prelátus és veszprémi megyéspüspök. 1943-ban lett egri érsek. Később tagja volt a Béketanácsnak és a Hazafias Népfront Országos Tanácsa elnökségének is.

⁷ Actio Catholica (magyarul: Katolikus Akció): A huszadik század nagyhatású katolikus mozgalma, mely a világiaknak az egyház apostoli munkájába való bevonását tűzte ki céljául. Formálisan XI. Piusz indította el, bár maga a mozgalom (kis betűvel írva) már korábban is létezett. Hivatalosan a pártpolitikától teljesen független mozgalom volt, de ezt a 20. században nem-igen lehetett gyakorlatilag megvalósítani. Czapi Gyula, az AC ügyvezető elnöke 1946-ban még akkor is hangsúlyozta a mozgalom politikamentességét, amikor éles támadások érték a katolikus iskolákat. Később felfogását úgy módosította, hogy a semlegesség megkövetelése a katolikus egyházat ért támadások esetén nem érvényes.

⁸ Laestadiánuszok: Lars Levi Laestadius evangélikus lelkész követői, aki 1825 és 1861 között Svédország északi részén, Lappföldön volt lelkész. 1844-ben egy helyi szekta tagjának hatására új felfogáson alapuló élő hitet nyert, és nagyhatású mozgalmat indított, ami hamarosan az Egyesült Államok és Kanada bizonyos részein is elterjedt. A mozgalomban, amelyben később több szakadás is történt, központi szerep jut a Szentléleknek, Isten országa földi megvalósulásának és a Biblia autoritásának.

⁹ Lámfalussy Sándor (1890 – 1975) erdőmérnök, 1948-tól 1961-ig egyetemi tanár, Sopronban az erdőhasználat tanszék vezetője. A háború idején az Esterházy birtokok igazgatója volt, de már a háború előtt is sokat foglalkozott az erdőgazdálkodás gyakorlati kérdéseivel, így fakitermeléssel, fafeldolgozással, erdei vasutak és fűrésztelepek tervezésével és építésével. Az Erdészeti Tudományos Intézetben (ERTI) is dolgozott.

¹⁰ Mosonyi Emil (1910 -) akadémikus volt a tiszalöki vízlépcső és a dunai vízlépcsőrendszer fő tervezője. 1953 és 1957 között egyetemi tanár a Műegyetemen, a Hidrológiai Társaság elnöke. 1956-os szerepvállalása miatt

felfüggesztették állásából. 1964-ben Karlsruhe-ba hívták meg tanszékvezetőnek, nálunk 1965-ben távollétében elítélték. A világ minden részében végzett szakértői munkát vízi létesítmények tervezése és építése terén. Nagy szerepe volt a Duna - Rajna - Majna csatorna megépítésében. Csak 1990-ben tért haza, amikor is számos kitüntetéssel fogadták. Sok külföldi egyetem díszdoktora és akadémia tagja. Mintegy 200 folyóiratcikk és több könyv szerzője.

¹¹ Papp Ferenc (1901 - 1969): a geológia műegyetemi professzora, a hidrogeológia és a mérnökgeológia egyik hazai úttörője. A karsztvizekről és a budapesti hőforrásokról számos tanulmányt írt. Ő alapította meg Jósza-főn a Karszt- és barlangkutató állomást. Közreműködésével nyitották meg 1961-ben a nagyközönség előtt a budai Várhegyi barlangot. A Magyar Hidrogeológiai Társaságnak már 1922 és 1934 között titkára, 1956 és 1961 között elnöke volt. A Műegyetem 50-es években alakult barlangkutató szakosztályát róla nevezték el. Születésének centenáriuma a Gellért fürdőben avatták fel mellszobrát.

¹² Vető Lajos (1904 - 1989): 1928-tól evangélikus lelkész, több pszichiátriai és lélektani mű szerzője. 1937 - 1948-ig Diósgyőr-vasgyárban lelkész. A Tiszai Egyházkerület, majd egészen 1967-ig az Északi Egyházkerület püspöke. A Rákosi-rendszert és a Kádár-rendszert egyaránt hűségesen kiszolgáló békepap, a Béketanács és a Népfőnt elnökségi tagja.

¹³ Péter János a Kádár-rendszer idején jelentős politikai szerepet vállaló lelkész. Debreceni református püspök (1949 - 1957), nagy szerepe volt az iskolák államosításában és az egyház állam alá rendelésében. 1956-ban lemondta, majd ismét püspök lesz. 1957-től külügyminiszter, és különféle más magas állami hivatalokat is betölt. 1966-tól 1988-ig az MSZMP központi bizottságának is tagja.

¹⁴ Ordass (Wolf) Lajos (1901 - 1978) evangélikus püspök (1945 - 1948 és 1956 - 1958), sok mű szerzője ill. skandináv nyelvekből fordítója és nagy hatású szónok. Nevét 1944-ben, a németek bevonulása elleni tiltakozásul magyarosítja. Az egyházi iskolák államosítását elutasítja, ezért 1948-ban koholt vádak alapján elítélik, majd 1950-ben szabadul. Csak 1956-ban rehabilitálják. A Forradalom idején ismét püspökké választják, majd durva világi és egyházi támadások után a Kádár-rendszer Egyházügyi Hivatala 1958-ban ismét eltávolítja az egyházkerület éléről, és elszigeteli az egyházi élettől.

¹⁵ Káldy József (1920 - 1983) erdőmérnök, 1959-től Sopronban egyetemi tanár. 1950-től 1954-ig a Földművelésügy Minisztériumban az erdészeti osztály vezetője, majd az Erdőközpont műszaki igazgatója. Az erdészet gépesítésében nagy szerepe volt, az Erdőgazdasági Tervező Iroda alapítója.

¹⁶ Keresztesi Béla (1922 - 2001) erdőmérnök, 1973-tól a Magyar Tudományos Akadémia tagja. Az erdőművelés és a jóléti erdőgazdálkodás kutatója. Az Erdészeti Kutató Intézetnek (ERTI) 1961-től főigazgatója.

¹⁷ Grósz Alfréd (1885 - 1973): minden idők egyik legjobb szepesi hegymászója, tevékenysége a hegymászáson kívül kiterjedt a turizmusra, sísportra, hegyimentésre, természetvédelemre, a tátrai hegymászás és turizmus történetének kutatására. Sziklamászó tudását önkéntes tűzoltóként is kamatoztatta (így ő mentette meg egy tűzvész alkalmával a híres késmárki fatemplomot). A hegymászás területén számos könyv és cikk szerzője. Német anyanyelvű magyarnak vallotta magát. Késmárkon született, s ott volt később testnevelő tanár, hegymászók generációit nevelte. Igen sok csúcs és útvonal mind nyári, mind téli első megmászása fűződik nevéhez. Művészi fényképei sok folyóiratcikk, útikalauz és tátrai albumot díszítenek. Ő volt az, aki Egenhoffer Teréznek a Gerlachfalvi csúcson elhelyezett, majd onnan lelökött emléktáblája után évekig kutatott, míg végül egy darabját meg sikerült találnia (erről az emléktábláról az Élményeknek mind az első, mind a második kötetében szó esik).

¹⁸ Róth Gyula (1873 - 1961) volt a Selmechányára látogató társaságunk legidősebb és legtekintélyesebb tagja. 1896-ban szerzett Selmechányán erdőmérnöki oklevelet. 1919-től a Soproni Főiskola tanára. Bár 1944-ben nyugdíjba ment, 1959-ig még oktatott meghívott előadóként. Több mint 200 tanulmánya jelent meg. Az erdészeti kutatóintézetek nemzetközi uniójának 1932-től elnöke, majd díszelnöke volt.